

ხელისუფლება და საზოგადოება

samecniero Jurnalii

„xelisufleba da sazogadoeba

(ისტორია, თეორია, პრაქტიკა)“

Scientific magazine

“AUTHORITY AND SOCIETY

(History, Theory, Practice)“

Научный журнал

“ВЛАСТЬ И ОБЩЕСТВО

(История, Теория, Практика)“

№ 2 (6) 2008

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის უცხო ენებისა
და კომუნიკაციის დეპარტამენტის
სამეცნიერო ჟურნალი

**GEORGIAN TECHNICAL UNIVERSITY
HUMANITARIAN-SOCIAL FACULTY**

*Scientific magazine of Department of
Foreign Languages and Communication*

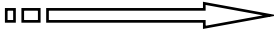
**ГРУЗИНСКИЙ ТЕХНИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

Гуманитарный-социальный факультет
*Научный журнал департаментна Иностранных языков
и коммуникаций*

EISSN 1512-4029

UDC 378(479.22)(051.2)

ხ. 402

სარედაქციო კოლეგია:

შოთა დოღონაძე

- მთავარი რედაქტორი

გიორგი ბაღათურია

- მთავარი რედაქტორის მოადგილე

ოთარ ბაღათურია

- პასუხისმგებელი მდივანი

ნანა ავალიანი, მიტროპოლიტი აბრაამი (გარმელია), ეგვენი ბარათაშვილი, ვახტანგ გურული, თეიმურაზ თოდუა, როინ მეტრეველი, ქეთი ქოქრაშვილი, ოთარ ქოჩორაძე, რუსუდან ქუთათელაძე, მაია ჩხეიძე

ქურნალი ხელმძღვანელობს საქართველოს კანონით „პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებების შესახებ“. გამოქვეყნებული მასალების სიზუსტეზე პასუხისმგებელია ავტორი. გამოქვეყნებული მასალები გამოხატავს მხოლოდ ავტორთა პოზიციას და შესაძლოა არ ემთხვეოდეს რედაქციის შეხედულებებს.

მისამართი:

საქართველო, თბილისი 0171 კოსტავას ქ.77, VI კორპუსი VIII

სართული ტელ. 36.45.14

77 Kostava st., 0160 Tbilisi, Georgia. Tel. [995 32] 36.45.14

Mail: DLPA@gtu.ge

გარეკანის გაფორმება: დავით ბაღათურია

ქურნალის ელექტრონული ვერსია გამოქვეყნებულია მისამართზე:
<http://www.gtu.ge/katedrebi/kat124/>

სარჩევი

თეორია

ოთარ ქოჩორაძე
 კატეგორია „სივრცე“-ს პოლიტიკური და ეკონომიკური
 ასპექტების შედარებითი ანალიზი ----- 5

სალომე კვესელავა
 პოლიტიკა როგორც სოციალური მოვლენა ----- 13

გიორგი კიკნაძე
 საჯარო სამსახურის სამართლებრივი რეგულირება რაციონალური
 ბიუროკრატის ქვეყნებში ----- 20

ზურაბ ოდიშარია
 სამხედრო უსაფრთხოების საკითხისათვის ----- 29

ნინო სურმანიძე
 საერთაშორისო ურთიერთობების სახელმწიფოებრივი მართვა
 (საქართველოს საგარეო პოლიტიკა) ----- 37

ნინო ჩიქობავა
 ნაციონალიზმი და საერთაშორისო ურთიერთობები ----- 48

ისტორია

თამარ ანთაძე, მერაბ კალანდაძე
 რობესპიერი ქართულ ისტორიოგრაფიაში-----55

ლაშა სულაქველიძე
 საქართველო ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკის
 ფარგლებში ----- 77

ნათია გოცაძე
 საერთაშორისო ტერორიზმი ----- 88

ლაშა ცქიტიშვილი
 ევროპის სამეზობლო პოლიტიკა და საქართველო ----- 103

ლევან მაჩაიძე
 ევროპის საბჭოს როლი და ფუნქცია ----- 112

საზოგადოება

გიორგი ბაღათურია
 საზოგადოება და ბიბლიის თარგმნა (წმიდა წერილის თანამედროვე
 ქართულით თარგმნის პრობლემების შესახებ)----- 119

მარინა ლომიძე
 „მოძავალი – ჩენი ცხოვრების მისამართი“ (პერბერტ მარშალ
 მაკლუენის შემოქმედებითი მემკვიდრეობის ზოგიერთი შტრიხი)-- 126

მაკა ამბროლიძე

გლობალური ტექნოლოგიები და კულტურული განვითარება-----	138
ნინო ირემაძე	
პოლიტიკური რეკლამა ტელევიზიაში -----	145

ლინგვიტიკა

ეთერ კაციტაძე	
ცხოველთა სურათები მითოლოგიაში და თანამედროვე ცხოველთა მეტაფორა -----	152
რუსუდან თაბუკაშვილი.	
სოციოლინგვისტიკის დისციპლინათაშორის მიმართებები-----	166
ნინო გოგუა	
ფერთა ენობრივი აღნიშვნები -----	175
ბელა გომურაშვილი.	
დარგობრივი ენები და მათი დეფინიციის მცდელობა -----	180
შორენა შენგელია	
დარგობრივი და პროფესიული ენები – მსგავსება და განსხვავება -----	185

ეკონომიკა

გიორგი ცაავა, თამარ ბერიძე, ლიკა ბერიძე	
საწარმოს საქმიანობის კომპლექსური ანალიზი -----	189
გიორგი ბალათურია, თეიმურაზ გორშეკვი, ნონა ჭიჭიკოშვილი	
მოკლევადიანი პროგნოზირება სახელმწიფო მართვის ამოცანებში (საქართველოს რკინიგზის სატვირთო გადაზიდვების მაგალითზე) -----	196
მირიან გვიშიანი, ნოდარ ბალაგაძე, მანანა მოიწრაფიშვილი	
საქართველოს რკინიგზის საუღელტეხილო უბნის გამზიდ და გატარუნარიანობის გაზრდის ღონისძიებები-----	206
სერგო ლომინაძე	
PR-ის როლი კომერციულ ორგანიზაციებში და ფირმებში -----	213

ოთარ ქონორაძე

კატეგორია „სივრცე“-ს პოლიტიკური და ეკონომიკური
ასპექტების შედარებითი ანალიზი

თანამედროვე გაგებით სივრცე ეს არის მატერიალური პროცესებისა და ობიექტების არსებობის ფორმა, რომელიც ახასიათებს მათ სტრუქტურულობასა და განფენილობას.

სივრცე ეს არის ობიექტების ურთიერთმდებარეობისა და კოორდინაციის ურთიერთობები, როლებიც არსებობენ დროის რაღაც მომენტში. სივრცე ახასიათებს სხეულების მდებარეობას ერთმანეთთან მიმართებაში, ასახავს ერთდროულად არსებული ობიექტების განლაგების რიგს, მათ განფენილობას, მათ შორის მანძილს, კუთხეებს სხვადასხვა მიმართულებებს შორის.

სივრცეს არ გააჩნია დამოუკიდებელი ყოფიერება, და როგორც ასეთი იგი არ შეიძლება მოცემული იყოს შეგრობებაში, – შეგრობებაში მოცემულია ობიექტები (რომლებსაც გააჩნიათ მოქმედების ატრიბუტი) რომლებსაც აქვთ სივრცულ-დროითი თვისებები. ამიტომ სივრცის ობიექტურობა არ ნიშნავს მის მატერიალურობას პირდაპირი გაგებით. სივრცე – ეს არის მატერიალური საგნებისა და ობიექტების ერთდაგვარი ურთიერთობები. მაგრამ არსებობს არა სივრცე თავისთავად, არამედ მატერიის მოძრაობა. სივრცის დაკავება (ადგილის, ადგილმდებარეობის ქონა) სხეულის ან ნაწილაკისათვის ნიშნავს უნარს იქონიოს მოცულობა, რელიეფი (ფორმა) და კოორდინატები სხვა სხეულებთან ან ნაწილაკებთან მიმართებაში. სივრცე არის ურთიერთობა (“წესრიგი”), რომელიც გამოიყენება მხოლოდ სხვა სხეულებთან, სხეულთა “რიგთან” მიმართებაში.

სივრცეს გააჩნია შემდეგი თვისებები: აბსოლუტურობა, ფარდობითობა, განფენილობა, ტევადობა, უსასრულობა, ერთგვაროვნება.

ტრადიციული გეოპოლიტიკური გაგებით სივრცე შეიცავს თავის თავში როგორც საკუთარ ფიზიკურ სივრცეს (ტერიტორიას), ასევე მის გეოგრაფიულ ველს (გეოგრაფიული ურთიერთკავშირები). თუკი ფიზიკური სივრცისათვის დამახასიათებელია წყვეტილობა, მაშინ

გეოგრაფიული ველისათვის დამახასიათებელია უწყვეტობა. ანუ სხვანაირად რომ ვთქვათ, ტერიტორია არის არა მარტო სახელმწიფო ტერიტორია, ანუ როგორც საზოგადოებრივი, იურიდიული კატეგორია, ის არის აგრეთვე ბუნებრივი გეოგრაფიული გარემო, რომეშიც არსებობს მოცემული ადამიანური საზოგადოება. ამგვარად, გოპოლიტიკაში ტერმინ “სივრცეს” გააჩნია განსაკუთრებული აზრობრივი დატვირთვა. სივრცე არ არის ტერიტორიის სინონიმი. სივრცე უფრო ფართო კატეგორიაა, ვიდრე ტერიტორიის კატეგორია. თავის მხრივ ტერიტორია არის არა მარტო განსაკუთრებული სახის სივრცე. მისთვის დამახასიათებელია არა მარტო სპეციფიკური სივრცული კატეგორიები, არამედ სხვა უამრავი მახასიათებლები, მათ შორის:

- ზომები, ანუ საერთო მოცულობა;
- ჩრდილოეთიდან სამხრეთისაკენ და აღმოსავლეთიდან დასავლეთისაკენ განფენილობა;
- კომპაქტურობა, ანუ ერთიან მთლიანში კონცენტრირება;
- გეოგრაფიული მდებარეობა მსოფლიო რუკაზე, მათ შორის მდინარეებისა და ზღვაზე გასასვლელების არსებობა;
- დასახლებულობა (მოსახლეობის რაოდენობა და სიმჭიდროვე, მისი განაწილება ტერიტორიის ცალკეულ მონაკვეთებზე);
- კლიმატური პირობები, ეკვატორთან ან დედამიწის ერთ-ერთ პოლუსთან, ზღვებთან ან სხვა დიდ წყალსაცავებთან სიახლოვე, კონტინენტის სიღრმეში ან კიდეზე მდებარეობა;
- ლანდშაფტის თავისებურებები;
- წიაღისეულის ხასიათი და მათი დამუშავების დონე;
- საზღვრების ხასიათი (იურიდიულად გაფორმებული ან ფაქტიურად არსებული, ბუნებრივი ან ნებისმიერი, საგულდაგულოდ გამაგრებული ან დაუცველი);
- მეზობელი ტერიტორიების ხასიათი (სახელმწიფოებრივი ან საერთაშორისო, მშვიდობისმოყვარე ან აგრესიული პოლიტიკური რეჟიმებით);
- არსებობის დრო.

გეოპოლიტიკაში სივრცის კატეგორიას გააჩნია თავისი სპეციფიკური თვისებები და განსხვავებული მნიშვნელობა ტერიტორიის კატეგორიასთან მიმართებაში. სივრცის კატეგორია უფრო ფართოა, იგი შეიცავს როგორც სახელმწიფოს ტერიტორიას, ასევე მის ფარგლებს გარეთ მდებარე ტერიტორიასაც. ამის გარდა, სივრცე შეიცავს აგრეთვე სახელმწიფოების, როგორც საერთაშორისო პოლიტიკისა და სამართლის სუბიექტების საგარეო კავშირებს.

მოცემული პრობლემის სიღრმისეული შესწავლა გულისხმობს სივრცის ეკონომიკური და პოლიტიკური ლოგიკის რთული, წინააღმდეგობრივი ურთიერთობების გაცნობიერებას.

ეკონომიკა და პოლიტიკა წარმოადგენენ ადამიანის ყოფიერების შემაღლებელ ნაწილებს. ეკონომიკა შეისწავლის საკითხებს, რომლებიც დაკავშირებული არიან ფასეულობების შექმნასთან, განაწილებასა და მოხმარებასთან; ეკონომიკის კუთხით, შეიცავს თავის თავში წარმოების ადგილს (მიწა, შახტები, ფაბრიკები...), საქონლის გაცვლის გზებს (მიმოსვლის ყოველგვარი საშუალებები), ბაზრებს და სხვა. თავის მხრივ, პოლიტიკის ინტერსები კონცენტრირებულია ადამიანებს შორის ურთიერთობების ორგანიზაციაზე კოლექტიური სტრუქტურების ფარგლებში (ანტიკური ქალაქიდან მოყოლებული ერ-სახელმწიფომდე).

პოლიტიკური სივრცე რადიკალურად განსხვავდება ეკონომიკურისაგან, ვინაიდან პირველს არ შეუძლია არსებობა მუდმივობისა და ბარიერების გარეშე, მაშინ როდესაც მეორე იმყოფება მუდმივ მოძრაობაში იმისდა მიხედვით, თუ როგორ იცვლება საქონლისა და მომსახურების მოთხოვნილება და მიწოდება.

ჯერ კიდევ პრეისტორიულ პერიოდში მმართველების ძალაუფლება და სიძლიერე გაიგივებული იყო გარკვეულ ტერიტორიაზე კონტროლთან. მაგალითად, ეგვიპტის ფარაონები ბატონობდნენ ნილოსის ველზე. რით შეიძლება ავსხნათ გარკვეულ ტერიტორიაზე დამკვიდრების სწრაფვა, რომელიც დღემდე რჩება პოლიტიკის ერთ-ერთ ძირითად ფაქტორად? ჯერ კიდევ პრეისტორიულ პერიოდში სოფლის მეურნეობა, ანუ მიწის რაციონალური ექსპლუატაცია, საშუალებას იძლეოდა შექმნილიყო ჭარბი პროდუქტები, რომლის საფუძველზეც იქმნებოდნენ პოლიტიკური სტრუქტურები.

იმავედროულად საქონლის, ოქროს, ფულის, მომსახურებისა და ინფორმაციის ნაკადები მიდმივად გადაადგილდებიან სივრცეში, ემორჩილებიან დინამიკას, რომელიც არ ექვემდებარება სახელმწიფოს და მასზე მაღლა გდას. მაშინ როდესაც სახელმწიფო ტყვეა საკუთარი ტერიტორიის, საქონლისა და კაპიტალის მოძრაობის გზები მუდმივად გადაადგილდებიან პოლიტიკური და სტრატეგიული კონიუქტურიდან, და რატომ უნდა ვაჭრების გათვლებიდან გამომდინარე. მართალია პოლიტიკა ბატონობს ეკონომიკაზე, მაგრამ ეს უკანასკნელი მუდამ ცდილობს თავი დააღწიოს მისი ბატონობისაგან.

რესურსებისა და მიმოსვლის საშუალებებზე კონტროლისათვის გაჩაღებული კონფლიქტებისა და ბრძოლის ისტორიის ანალიზი

გვიჩვენებს, რომ პოლიტიკური ბრძოლა მჭიდრო კავშირში იმყოფება რესურსების ფლობისათვის გაჩაღებულ ბრძოლასთან.

– ალექსანდრე მაკედონელიდან მოყოლებული XVI საუკუნის დიდი გეოგრაფიულ აღმოჩენებამდე “აბრეშუმის გზა” წარმოადგენდა სასიცოცხლო მნიშვნელობის არტერიას ევროპასა და შორიულ აღმოსავლეთს შორის, რომელზეც უწყვეტ ნაკადად მიედინებოდა ძვირფასი და იშვიათი საქონელი: აბრეშუმი, სანელებლები და სხვა. III-VII საუკუნეებში ბიზანტია და სასანიდური ირანი გააფთრებით ებრძოდნენ ერთმანეთს “მსოფლიო ეკონომიკური ბატონობისათვის”, ანუ იმ გზებზე კონტროლისათვის, რომლებითაც ევროპაში ეზიდებოდნენ საქონელს, პირველ რიგში აბრეშუმს, ჩინეთიდან, ინდოეთიდან და შორეული აღმოსავლეთის სხვა ქვეყნებიდან. XIII საუკუნეში ჩინგის ყაენის მიერ დაარსებული იმპერია მდიდრდებოდა აბრეშუმის გზაზე კონტროლის მეშვეობით, სადაც მონღოლები უზრუნველყოფდნენ ქარავნების უსაფრთხოებას.

XVI საუკუნის დასაწყისიდან ატლანტიკისა და წყნარი ოკეანეების ჩართვამ საერთაშორისო სავაჭრო კავშირების სისტემაში ნამდვილად მსოფლიო მასშტაბი შესძინა შორეულ აღმოსავლეთსა და ევროპას შორის სახმელეთო და საზღვაო (ინდოეთის ოკეანის გავლით) გზებზე კონტროლის უფლებისათვის მიმდინარე მუდმივ კონფლიქტებს. ამერიკის აღმოჩენის შემდეგ ატლანტიკის ოკეანე გახდა დიდი სახელმწიფოების პაექრობის საგანი. ატლანტიკის ოკეანეზე კონტროლის უფლებისათვის ერთმანეთს ეომებოდნენ ესპანეთი და პორტუგალია (XVI საუკუნე), შემდეგ ესპანეთი, ჰოლანდია, საფრანგეთი და ინგლისი (XVII საუკუნე), მოგვიანებით საფრანგეთი და ინგლისი (XVIII საუკუნე)...(2)

XIX-XX საუკუნეების მიჯნაზე ხდება იმ კონცეფციების ჩამოყალიბება, რომლებიც დაფუძნებული არიან საერთაშორისო არენაზე მიმდინარე მოვლენების გამომწვევი მიზეზების სიღრმისეულ გამოვლენაზე. ამოსავალ წერტილს წარმოადგენდა ომების პრობლემები. ერთ-ერთ პირველ მცდელობას მოექმნათ მისი ახსნა და გამომეშავებინათ მისი აღმოფხვრის საშუალებები წარმოადგენდა იმპერიალიზმის სხვადასხვა კონცეფციების დამუშავება.

ინგლისელი ეკონომისტი ჯონ გობსონი (1858-1940 წწ.) იყო იმპერიალიზმის, როგორც მოვლენის, ერთ-ერთი პირველი მკვლევართაგანი. იგი “იმპერიალიზმში” გულისხმობდა წამყვანი კაპიტალისტური ქვეყნების საგარეო ექსპანსიის პოლიტიკას, ბრძოლას კოლონიური სამფლობელოების ხელში ჩასაგდებად და ინდუსტრიის “კაპიტნების” სანუკვარი ოცნებების გამოხატულებას. “იმპერიალიზმი ეს არის იმათი, ვინც აკონტროლებს ინდუსტრიას,

სწრაფვა გააფართოონ თავიანთი ჭარბი სიმდიდრის დაბანდება საგარეო ბაზრებისა და საგარეო ინვესტიციების გზით, იმ საქონლისა და კაპიტალისათვის, რომლებსაც ისინი ვერ ყიდნიან ან ვერ იყენებენ სახლში”.(1) გობსონი აღნიშნავს, რომ მისი თანადროული მრეწველობის განვითარების დონის პირობებში დაგროვების დონე და წარმოების შესაძლებლობები წინ უსწრებენ მოხმარების დონეს საზოგადოებაში. და იგი წარმოადგენს იმპერიალიზმის პოლიტიკის მომხრეთათვის ათელის წერტილს. მათთვის მთავარ არგუმენტს წარმოადგენს კაპიტალის ინვესტირების აუცილებლობა: ქვეყნის შიგნით ისინი ვერ ნახულობენ მათი მომგებიანი დაბანდების შესაძლებლობას და იძულებული არიან მიმართონ კოლონიების პოლიტიკურ ანექსიას, როგორც ჭარბი კაპიტალის გამოყენებისათვის საჭირო სივრცის შექმნის საშუალებას. ერთი სიტყვით “იმპერიალისტებისთვის” ასეთი პოლიტიკა გადრდაჟვალა. (1)

მონოპოლისტური კაპიტალიზმის თანადროული საინტერესო ანალიზი მოცემული აქვს ვ. ლენინს ნაშრომში “იმპერიალიზმი, როგორც კაპიტალიზმის უმაღლესი სტადია” (1916 წ.). მის თანახმად ეკონომიკური განვითარება არასოდეს არ არის ერთნაირი, მიუხედავად იმისა თუ რაზე ვსაუბრობთ: საწარმოებზე, ეკონომიკის დარგებზე თუ სახელმწიფოებზე. განვითარების არათაბარი ხასიათი კაპიტალისტური სისტემის ფარგლებში ქმნის მუდმივად მზარდ წინააღმდეგობებს. კონცენტრაციის პროცესი, სინდიკატებისა და კარტელების წარმოქმნა, რომლებიც მკიდროდ არიან დაკავშირებული სახელმწიფოსთან, იწვევს წარმოების სტაგნაციას და საზოგადოებაში პარაზიტული ფენის ზრდას, ამით აიხსნება მუდმივი ბრძოლა გასაღების ბაზრებისათვის, კოლონიებისათვის, გაგლენის სფეროებისათვის. მაგრამ სიმდიდრის დაგროვებასა და კონტროლის სფეროს გაფართოებას მიეყავართ ახალი კონფლიქტების აღმოცენებამდე კაპიტალისტურ მონოპოლიებს შორის, რომლებიც აწყდებიან ჭარბწარმოების კრიზისს და მიისწრაფიან ხელში ჩაიგდონ დამატებითი ბაზრები. ერთადერთ გამოსავალს ამ სიტუაციიდან წარმოადგენს ომი, რომელიც მარქსიზმ-ლენინიზმის თანახმად წარმოადგენს კაპიტალიზმის ბუნების ძირითად მახასიათებელს. (4)

ეხლა ვნახოთ რამდენად შეესაბამებოდა ერთმანეთს გეოპოლიტიკური ლოგიკა, ეკონომიკური ლოგიკა, ლენინის მიერ შემოთავაზებულ სქემასა და მსოფლიო ომების “ლოგიკას”. ანალიზი გვიჩვენებს შემდეგ კანონზომიერებას.

I მსოფლიო ომის დაწყებამ, თითქოს და დაამტკიცა ლენინის დასკვნების სისწორე. უკიდურესობამდე გამწვავდა ეკონომიკური დაპირისპირება. დიდი ბრიტანეთი, რომლის ეკონომიკური

უპირატესობა უდავო იყო XIX საუკუნის ბოლო მეოთხედამდე, შეეჯახა გერმანული ეკონომიკის მძლავრ მეტოქეობას. გერმანელების გამოწვევა აბსოლუტურად აუტანელი იყო, იმიტომ რომ საქმე ეხებოდა მეზობელ ქვეყანას, რომლის ტერიტორიაც დიდი ხნის განმავლობაში წარმოადგენდა საბრძოლო მოქმედებების ძირითად არენას ევროპაში. უფრო მეტიც, აფრიკული კოლონიების გამო მომხდარი შეჯახებების (1876-1912 წ.წ.) შემდეგ, აღმოჩნდა, რომ მსოფლიო უკვე გადანაწილებულია, მათ, ვისაც სურვილი გაუჩნდათ დაეკავებინა ადგილი მზის ქვეშ, დააგვიანდათ. ჩნდება ლოგიკური კითხვა: იყო თუ არა ნამდვილად I მსოფლიო ომი, ომი გასაღების ბაზრებისათვის? ამის გასარკვევად მოვიყვანოთ რამოდენიმე სტატისტიკური მონაცემი:

- 1914 წლისათვის არსებობდა მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ურთიერთდამოკიდებულება ევროპულ სახელმწიფოებს შორის. დიდი ბრიტანეთი იყო გერმანული საქონლის უმსხვილესი ექსპორტიორი, თავის მხრივ, ინგლისური ეკონომიკის გასაღების ბაზრებში, გერმანიას ეკავა მეორე ადგილი. “სამარადისო მტრები”, საფრანგეთი და გერმანია, აძლიერებდნენ, ისედაც ინტენსიურ, ეკონომიკურ კავშირებს, რაც, თავის მხრივ, არ გამორიცხავდა დაძაბულობის ცალკეულ მომენტებს ორმხრივ ურთიერთობებში, რომლებიც გამოწვეული იყო ნაციონალისტების ქმედებებით (კერძოდ, 1911-1913 წლების საბაჟო ომი). გარდა ამისა დაისახა ღრმა განხეთქილების ტენდენცია საქმიან წრეებში. “ერთის მხრივ, მთავრობებთან მჭიდრო თანამშრომლობის გამო, ისინი ატარებდნენ საინვესტიციო პოლიტიკას, რომელიც ხელს უწყობდა საერთაშორისო კავშირების განმტკიცებასა და კოლონიალური პაექრობის გამწვავებას. მეორეს მხრივ, ისინი საერთაშორისო ვაჭრობაში ნახულობდნენ სარგებელს და სასიცოცხლოდ იყვნენ დაინტერესებულნი მისი შემდგომი განვითარებით” (3). როგორ შეიძლება ამისაკენ ისწრაფოდნენ ისინი, ვინც დარწმუნებულია იმაში, რომ ომი გარდაუვალად გამოიწვევს საერთაშორისო ეკონომიკური სისტემის დანგრევას და მათი პირადი კეთილდღეობის განადგურებას?

- 1914 წლის ზაფხულში ეკონომიკური საკითხები ნაკლებად აინტერესებდათ პოლიტიკოსებს. მოვლენათა ელვისებური განვითარება ნთქავდა მათ მთელ დროსა და ენერგიას. ამასთან ერთად, მცირე იყო იმათი რიცხვი, ვისაც მიანდა, რომ ომი იქნება ხანგრძლივი და რომ იგი შესძლებს დაარღვიოს სამეურნეო კავშირები და დაამსხვრიოს ჩამოყალიბებული ეკონომიკური წონასწორობა. ომი კი გრძელდებოდა 5 წელი!

II მსოფლიო ომის დაწყებას, კომუნისტური ორიენტაციის მეცნიერები, უკავშირებდნენ კაპიტალიზმის წინააღმდეგობების ახალ გამოვლინებას. მათი აზრით, XX საუკუნის 30-ანი წლების

ეკონომიკური კრიზისის შემდეგ, გამწვავდა ურთიერთობები, დეპრესიის ტყვეობაში მყოფ ლიბერალურ-დემოკრატიულ ქვეყნებსა (დიდი ბრიტანეთი, საფრანგეთი) და ნაცისტურ გერმანიას შორის.

მაგრამ ისმის კითხვა: ტრაგიზმით აღსავსე 30-იან წლებში, როდესაც ყველა დარწმუნებული იყო იმაში, რომ იბრძვის საკუთარი თავის გადასარჩენად რა რაციონალურზე, მაგალითად ეკონომიკურ ინტერესებზე შეიძლებოდა ლაპარაკი?

1939 წლის აგვისტოდან 1941 წლის ივნისამდე დაუძინებელი მტრები – ჰიტლერული გერმანია და სტალინის სსრკ – იყვნენ მოკავშირეები (მოლოტოვ-რიბენტროპის პაქტი). 1941-1945 წლებში ლიბერალურ-დემოკრატიული ქვეყნები დიდი ბრიტანეთი და აშშ – არიან სსრკ-ს მოკავშირეები, იმ სსრკ-ს რომლის ისტორიულ მისია მდგომარეობდა ლიბერალური კაპიტალიზმის განადგურებაში! იმ დროის ეკონომიკური და პოლიტიკური ლოგიკა განუყოფელია ერთმანეთისაგან: როდესაც მიმდინარეობს დასაბამისეული ბრძოლა სიკეთესა და ბოროტებას შორის, ეკონომიკა მხოლოდ და მხოლოდ ინსტრუმენტია პოლიტიკის ხელში. (2)

ჩატრებული შედარებითი ანალიზიდან თვალნათლივ ჩანს, რომ:

- გეოპოლიტიკაში სივრცის კატეგორიას გააჩნია თავისი სპეციფიკური თვისებები და განსხვავებული მნიშვნელობა ტერიტორიის კატეგორიასთან მიმართებაში. სივრცის კატეგორია უფრო ფართოა, იგი შეიცავს როგორც სახელმწიფოს ტერიტორიას, ასევე მის ფარგლებს გარეთ მდებარე ტერიტორიასაც. ამის გარდა, სივრცე შეიცავს აგრეთვე სახელმწიფოების, როგორც საერთაშორისო პოლიტიკისა და სამართლის სუბიექტების საგარეო კავშირებს;

- ტერიტორია მხოლოდ ნაწილია დედამიწის და წარმოადგენს სახელმწიფოს არსებობისათვის აუცილებელ ბუნებრივ გარემოს, სახელმწიფოში ორგანიზებული საზოგადოების არსებობის მატერიალურ საფუძველს;

- საერთაშორისო პოლიტიკის სივრცულ ფაქტორში მოიაზრება პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურულ-ისტორიული ასპექტების ერთობლიობა;

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. John Atkinson Hobson. Imperialism (1902). (<http://www.marxists.org/archive/hobson/1902/imperialism/index.htm>)
2. Мороз-Дефарж Ф. Введение в геополитику. М.: Конкорд. 1996.
3. James Joll, The Origines of the First World War, 1984
4. ვ. ლენინი. “იმპერიალიზმი, როგორც კაპიტალიზმის უმაღლესი სტადია”. 1916 წ.

Summary**Otar Kochoradze****The comparative analysis of economic and political aspects of a category of “space”**

In geopolitics the category of space has the specific features and meaning

The category of space is much wider, than category of territory. She includes not only territory of the state, but also external communications of the states as subjects of the international politics and right.

In the spatial factor of the international politics we mean unity of political, economic and cultural - historical aspects.

Резюме**Отар Кочорадзе****Сравнительный анализ экономических и политических аспектов категории «пространства»**

В геополитике категория пространства имеет свои специфические особенности и значение.

Категория пространства гораздо шире, чем категория территории. Она включает в себя не только территорию государства, но и внешние связи государств как субъектов международной политики и права.

В пространственном факторе международной политики мы подразумеваем единство политических, экономических и культурно-исторических аспектов.

ხელისუფლება და საზოგადოება

სალომე კვესელავა

პოლიტიკა როგორც სოციალური მოვლენა

პოლიტიკის რაობის გარკვევა ერთ-ერთი რთული ანალიტიკური პრობლემაა. ცნება პოლიტიკა უსაზღვროდ ფართოა და “მოღვაწეობის ყველა ნაირსახეობას მოიცავს” (მაქს ვებერი). ხშირად პოლიტიკურის ცნებით მოიაზრებენ ნებისმიერ მიზანდასახულ საქმიანობასა და ქმედებას, იქნება ეს სახელმწიფოს მეთაურის პარტიისა და ფირმის მოქმედება. პოლიტიკურის ქვეშ ზოგჯერ მოიაზრებენ “შესაძლებლობის ხელოვნებას”, ზოგჯერ ამბობენ, რომ ეს “ბინძური საქმეა”. მოკლედ პოლიტიკის გარშემო შეხედულებათა უამარავი რაოდენობა გამოწვეულია პოლიტიკური ფენომენის სირთულითა და გამოვლენათა სიმრავლით. ადამიანთა აზროვნების ისტორიაში მრავალი მოღვაწე ცდილობდა დაედგინა პოლიტიკური ცნება. აღსანიშნავია ანალიტიკური დროის დიდი მოღვაწეების—პლატონისა და არისტოტელეს მოსაზრებანი ამ საკითხზე. პლატონი ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ პოლიტიკა ეს არის ადამიანის მიერ მართვის სფერო, რომლის საფუძველი ერთდროულად არის როგორც სამეფო ცოდნა, ისე ხელოვნება, რომ პოლიტიკა თავისი ბუნებით რაციონალური და ინტუიციური ელემენტების ერთობლიობაა.

პოლიტიკა შეიძლება განისაზღვროს როგორც შეჯიბრი, რომელიც ექვემდებარება წესებს; ამ წესების თანახმად, მოქმედი გმირები იბრძვიან არენაზე ალაფის მისაღებად—პოლიტიკური ანთროპოლოგიის მიდგომა. იგი არის ხელისუფლების შემსწავლელი ფორმალური მეცნიერება. მისი დახასიათება შეიძლება ძირითადად ორი კრიტერიუმით: ის ეხება ადამიანთა ერთობას და ის არის დაფუძნებული ლეგიტიმურობაზე, რაც წარმოადგენს აუცილებლობას, მაგრამ არა ფიზიკური იძულების თვალსაზრისით.

პოლიტიკა არის სტრატეგიული ძალისხმევითა ერთობლიობა, რომელიც მიმართულია პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად.

პოლიტიკა, უპირველეს ყოვლისა, არის მოღვაწეობის განსაკუთრებული სფერო და წესრიგის განსაკუთრებული სახე.

პოლიტიკა ისეთი წესრიგია, რომლის დანიშნულებაა დაამყაროს და უზრუნველყოს სამართლიანი მშვიდობა პოლიტიკის შიგნით და საჯიროების შემთხვევაში იომოს სხვა პოლიტიკებთან. პოლიტიკა პოლიტიკის შიგნით განაპირობებს სამართლიანობას და სწორი გადაწყვეტილებათა მიღებას.

პოლიტიკა, როგორც წესრიგის ნაირსახეობა სათავეს იღებს ადამიანური კონფლიქტების პრობლემებიდან, მისი მიზანია სამართლიანობაზე დაფუძნებული მშვიდობა; უფრო ფართო გაგებით, პოლიტიკა წარმოადგენს იმ ჩარჩოებს, რომელთა შიგნითაც მოღვაწეობს ადამიანი.

პოლიტიკურის ცნებაში უმთავრესია ადამიანთა სახელმწიფოდ გაერთიანება, ცალკეული, სხვადასხვა ბუნებისა და მიდრეკილებების მქონე ინდივიდებისაგან ერთიანი და ჰარმონიულად მოქმედი საზოგადოების შექმნა. ამიტომაც იგი პოლიტიკურისა და ფეიქრის საქმიანობას ერთმანეთს ადარებს: როგორც ფეიქარი სხვადასხვა ფერის, სიდიდისა თუ სიმტკიცის ძაფებისაგან ქსოვს ერთნაირ ხაღიჩას, ისე პოლიტიკოსიც სხვადასხვა ნატურის ადამიანებისგან ქმნის ერთიან ქსოვილს საზოგადოება-სახელმწიფო. არისტოტელეს აზრით კი პოლიტიკა არის ადამიანური საქმიანობის უმაღლესი ფორმა, რამდენადაც მისი მეშვეობით ადამიანურ ურთიერთობებში ყალიბდება სამართლიანობა და მიიღწევა საერთო სიკეთე. სამართლიანობა დაკავშირებულია სახელმწიფოსთან, “რადგან ყოველი მეცნიერებისა და ხელოვნების მიზანი არის სიკეთე, მაშინ მათ შორის ყველაზე დიდი მნიშვნელოვანი სფეროს მიზანი იგივე იქნება. ასეთი სფერო კი არის პოლიტიკა. პოლიტიკაში კი სიკეთე, სამართლიანობა სასარგებლოა საზოგადოებისთვის. (არისტოტელე “პოლიტიკა”) ამგვარად პოლიტიკა არისტოტელეს აზრით არის საერთო სიკეთის მოსაპოვებლად წარმოებული საქმიანობა, მისი უმაღლესი ფასეულობაა საზოგადო სიკეთე, რომელიც თავის თავში მოიცავს თავისუფლებას, სამართლიანობას, მშვიდობას. მიზანი კი არის საზოგადო სიკეთისადმი მიმართული.

პოლიტიკა და პოლიტიკური ურთიერთობები წარმოუდგენელია ძალაუფლების ფენომენის გარეშე. პოლიტიკის მეშვეობით ხორციელდება ძალაუფლებრივი ურთიერთობები. ნ. მაკიაველი თავის შრომებში ყურადღებას ამახვილებს ძალაუფლების ბრძოლისა და გამოყენების ხელოვნებაზე, ტექნიკაზე, ხერხებსა და საშუალებებზე. ეს იტალიელი მოაზროვნე პოლიტიკას ახასიათებს როგორც

“საშუალებათა ერთობლიობას, რომელიც აუცილებელია იმისათვის, რათა მოხვიდე ხელისუფლებაში, განიმტკიცო ძალაუფლება და სასარგებლოდ გამოიყენო იგი.... მაშასადამე, პოლიტიკა არის მიმართება გარემოებებით მოცემულ ძალაუფლებასთან, რომელიც დამოკიდებულია მბრძანებლის ან ხალხის ძლიერებასა და აგრეთვე მიმდინარე სიტუაციებზე”.

ცნობილი გერმანელი სოციოლოგი მაქს ვებერი პოლიტიკას შემდგენაირად განმარტავს ”იგი სხვა არაფერია, თუ არა მისწრაფება ძალაუფლებაში მონაწილეობისაკენ, ან მის განაწილებაზე ზეგავლენის მოპოვებისაკენ; სულ ერთია იქნება ეს ძალაუფლების გადანაწილება სხვადასხვა სახელმწიფოებს, თუ ერთი რომელიმე სახელმწიფოს შიგნით ადამიანთა სხვადასხვა ჯგუფებს შორის.” პოლიტიკის ასეთი გაგება არსობრივ შესატყვისობაშია ჩვეულებრივ სიტყვათა ხმარებასთან. როცა რომელიმე საკითხზე ამბობენ “პოლიტიკური” საკითხიაო, მინისტრსა თუ მოხელეზე “პოლიტიკური” მოხელეაო, გადაწყვეტილებაზე “პოლიტიკურადაა განპირობებული” იგულისხმება, რომ “პოლიტიკური” საკითხის გადაჭრას, გადაწყვეტილების მიღებას თუ დასახელებული მოხელის მოღვაწეობის სფეროს დადგენას იგივე ინტერესები განსაზღვრავს, რომელიც “ძალაუფლებაში მონაწილეობას, მის გადანაწილებასა თუ შენარჩუნებას წარმართავს. ის ვინც პოლიტიკაშია, ძალაუფლებისკენ მიისწრაფვის, სულერთია როგორ ესახება მას ეს ძალაუფლება სხვა, იდიალურ ან მატერიალურ მიზანთა მიღწევის საშუალებად თუ ძალაუფლებად მხოლოდ ძალაუფლების გულისთვის, რათა დატკბეს პრესტიჟულობის იმ გრძნობით რასაც ადამიანს იგი ანიჭებს”.

ვებერი პოლიტიკის ფარგლებს მხოლოდ სახელმწიფოთი საზღვრავს. მას მიაჩნია რომ პოლიტიკის მთავარი საშუალებაა ძალადობა. ძალადობაზე ლეგიტიმური თუ აღიარებული უფლება კი მხოლოდ სახელმწიფოს აქვს.

ვებერის მიხედვით მარტო ისეთი სოციალური წარმონაქმნი რომ ყოფილიყო, სადაც ძალადობა არ არის, აქ უკუგდებული იქნებოდა სახელმწიფოს ცნება და საქმე გვექნებოდა ანარქიასთან. ძალადობა სახელმწიფოს სპეციფიკური ღონისძიებაა. ვებერის მიხედვით პოლიტიკაში უნდა გვესმოდეს, პოლიტიკური კავშირის, ანუ სახელმწიფოს მართვა და ამ მართვაზე ზეგავლენა. პოლიტიკა დაკავშირებულია ძალაუფლებასთან, გარკვეულ ტერიტორიაზე მის გავრცელებასა და იძულების სპეციალური ორგანოების არსებობასთან.

ფრანგი მეცნიერი ჟან ბეშლერი შემდეგ ნაირად განსაზღვრავს პოლიტიკას—ეს არის სინამდვილის განსაკუთრებული სფერო ან წესრიგის განსაკუთრებული სახესხვაობა, ეკონომიკის, რელიგიის, დემოგრაფიისა და სხვათა გვერდით. პოლიტიკურის გამოვლენა განპირობებულია იმ პრობლემით, რომელსაც ადამიანს უყენებს მისი ბუნება და ყოფიერება.

პოლიტიკას, როგორც წესრიგის სახესხვაობას ფესვები გადგმული აქვს ადამიანთ კონფლიქტურობის პრობლემაში. მისი მიზანია სამართლიანობაზე დაფუძნებული მშვიდობა.

პოლიტიკა არსებობს ადამიანთა გაერთიანებით, რადგანაც ისეთი საზოგადოებრივი სივრცის გარეშე, რომელშიაც შესაძლებელია მშვიდობა, ნებისმიერი მიზნის მიღწევა შეუძლებელია. პოლიტიკური მდგომარეობა უპირისპირდება ბუნებრივ მდგომარეობას—ეს ნიშნავს “ომს ყველასი ყველას წინააღმდეგ”.

ბეშლერს პოლიტიკის სხვაგვარი განსაზღვრებაც აქვს—პოლიტიკა ეს არის ძლისხმევით ერთობლიობა გამოყენებული ფართ აზრით გაგებული პოლიტიკის მიზნების მისაღწევად.

ჟან ბეშლერის მიხედვით “პოლიტიკა წარმოადგენს გაერთიანებას, რომლის შიგნითაც მოქმედებს მშვიდობიანი ცხოვრებისაკენ სწრაფვის ტენდენცია, თუმცა შენარჩუნებულია გარემოების წარმოქმნის შესაძლებლობა”

საბოლოოდ ჟან ბეშლერი ასეთ განსაზღვრებას გვაძლევს— “პოლიტიკა ესაა ისეთი წესრიგი, რომლის დანიშნულებაა სახელმწიფოს შიგნით სამართლიანი მშვიდობიანობის უზრუნველყოფა და აუცილებლობის შემთხვევაში სხვა სახელმწიფოსთან ომის წარმოება.”

ინგლისელი პოლიტიკოსი დ. ჰელდი პოლიტიკას განიხილავს როგორც ადამიანურ შესაძლებლობათა ორგანიზაციისათვის ბრძოლას. ჰელდი პოლიტიკის საგნად ბატონობასა და ძალაუფლებას მიიჩნევს. მასთან პოლიტიკა საზღვრავს მთელ საზოგადოებრივ და კერძო ცხოვრებას. პოლიტიკა უფრო ფართო სფეროა ვიდრე სახელმწიფო.

პოლიტიკა, როგორც თეორიული დისციპლინა მოწოდებულია ნათლად განსაზღვროს საზოგადოებრივი ცხოვრების ასპექტებს შორის არსებული რთული კავშირები და მიმართებები—სახელმწიფოს აგებულება, ეკონომიკა და სოციალური სტრუქტურები.

საბოლოოდ დ. ჰელდი ასეთ განსაზღვრებას გვთავაზობს — “პოლიტიკა არის სოციალურ ჯგუფთა ინსტიტუტთა და

საზოგადოებათა საყოველთაო ურთიერთკავშირის ფენომენი, რომელიც მჭიდროდაა ასოცირებული ადამიანური საქმიანობის ყველა სოციალურ და კერძო სფეროებთან. შესაბამისად პოლიტიკა დაინტერესებულია ძალაუფლებით და სწავლობს იმ ძალებს, რომლებიც გავლენას ახდენენ გადანაწილებაზე და გამოიყენება ხელისუფლების მიერ.

გერმანელი იურისტი და სოციოლოგი კარლ შმიტი ცნება პოლიტიკის ორიგინალურ განმარტებას იძლევა. იგი საზს უსვამს პოლიტიკის კონფლიქტურ ბუნებას. მასთან სახელმწიფო არის ტერიტორიულ საზღვრებში ორგანიზებული ხალხის პოლიტიკური სტატუსი. შმიტის აზრით “სპეციფიკური პოლიტიკური განსაზღვრება, რომელზეც შეიძლება დავიყვანოთ პოლიტიკური მოქმედება და მოტივები, არის მეგობრისა და მტრის განსაზღვრება. მეგობრისა და მტრის განსხვავების საზრისი ისაა, რომ აღინიშნოს შეერთებისა და დაშლის, ასოციაციისა და დისოციაციის ინტენსივობის უმაღლესი ხარისხი. ეს განსხვავება არსებობს თეორიულადაც და პრაქტიკულადაც იმისგან დამოუკიდებლად, გამოიყენება თუ არა ერთდროულად მორალური, ესთეტიკური, ეკონომიკური თუ სხვა განსხვავებანი. არ არის აუცილებელი, რომ პოლიტიკური მტერი მორალურად ბოროტი იყოს, ან ასთეტიკურად მახინჯი და ეკონომიკური თვალსაზრისით კონკურენტი აღმოჩნდეს, შეიძლება მასთან საქმის დაწერა სარფიანიც კი იყოს. პოლიტიკურის ყოფიერებითი საგნობრიობა და დამოუკიდებლობა ვლინდება ისეთი დაპირისპირების დროს, როგორცაა “მეგობარი ან მტერი”.

ხალხი ჯგუფდება “მეგობარი-მტერი” დაპირისპირებულობის მიხედვით. ეს დაპირისპირება ნამდვილია და როგორც რეალური შესაძლებლობა ეძლევა ყოველ პოლიტიკურად არსებულ ხალხს.

“მეგობარი-მტრის” ცნება განუყოფელია ომის მცნებისაგან. ომი გამომდინარეობს მტრობისაგან იგი არის სხვისი ყოფიერების კონკრეტული და რეალური უარყოფა.

პოლიტიკა გულისხმობს ომს, შეიარაღებულ ბრძოლას შინაური თუ საგარეო მტრის წინააღმდეგ. პოლიტიკა ასევე გულისხმობს მებრძოლ ადამიანთა შორის სიკვდილისათვის ბრძოლას. მას არ სჭირდება პროგრამებით, ნორმებითა და იდეალებით გამართლება, მას მხოლოდ ყოფიერებითი საზრის აქვს, რომელიც ეხება ნამდვილი მტრის წინააღმდეგ ნამდვილი ბრძოლის რეალურ სიტუაციას.

ომი არ არის იურიდიული და საზოგადოებრივ-მეცნიერული ცნება. იგი არ ემორჩილება ემპირიულ შემოწმებას. იგი

დაუყოვნებლივ გადაწყვეტას მოითხოვს—ფაქტობრივი ძალაუფლებისა და ძალის რეალიზაციას.

წესრიგის დამრღვევი არის მტერი. მტრის განსაზღვრება კი სუვერენული აქტია, რომელიც განხილვას არ ექვემდებარება.

შმიტი “პოლიტიკურის” მცნებას საგარეო პოლიტიკის მიმართებაში აყალიბებს. შინა სახელმწიფოებრივი დაპირისპირება მხოლოდ ვიწრო გაგებით შეიძლება დახასიათდეს როგორც პოლიტიკური, საშინაო პოლიტიკა მოიაზრება მხოლოდ და მხოლოდ როგორც სამოქალაქო ომი. ასეთია შმიტის შეხედულებები პოლიტიკაზე. მასთან მთავარი მაინც ის არის, რომ პოლიტიკა, როგორც ადამიანთა ერთობლივი საქმიანობის უმთავრესი სფერო, მოწოდებულია ქვეყნის შიგნით ერთიანობის, სტაბილურობის, წესრიგისა და კეთილდღეობის დასამკვიდრებლად და ამავე დროს პოლიტიკას ყურადღება თითქმის არ ექცევა.

ამ მხრივ საინტერესო შეხედულებები აქვს ამერიკელ თეორეტიკოს ტოლკოტ პარსონს. მასთან პოლიტიკა სწორედ მთელი საზოგადოებისათვის საერთო მიზნებზე წარმართულს საქმიანობად მიაჩნია. პარსონი რაიმე მოვლენას განიხილავს, როგორც პოლიტიკურ იმ ზომით, რა ზომითაც იგი დაკავშირებულია რომელიმე კოლექტივის მიერ მისი მიზნების მიღწევისათვის რესურსთა, ორგანიზებასთან და მობილიზაციასთან. პოლიტიკა ესაა საერთო მიზნის მიღწევა ევკტიური და კოლექტიური საქმიანობის გზით.

პოლიტიკა საზოგადოებაში ერთ-ერთი დამოუკიდებელი სისტემა და რთული სოციალური ორგანიზმია და იგი სხვა სისტემებისაგან, როგორებიცაა ეკონომიკა, კულტურა და სხვა—გამიჯნულია და იმავდროულად უწყვეტ ურთიერთქმედებაშია მათთან.

პარსონთან პოლიტიკა კოლექტიური ბუნებისაა და ცნობიერი და მიზანმიმართული ხასიათი აქვს. იგი მოიცავს პოლიტიკის მიზანთა განსაზღვრას, გადაწყვეტილებათ მიღებას, მიზნების რეალიზაციისათვის მასების ორგანიზებასა და რესურსთა მობილიზაციას, პოლიტიკური საქმიანობის რეგულირებას და მის განხორციელებაზე კონტროლს, ახალი მიზნების განსაზღვრას. პოლიტიკის ასეთი გაგებიდან ნათლად ჩანს, რომ იგი მხოლოდ სახელმწიფოს პრეროგატივა არ არის. პოლიტიკური ასპექტები არსებობენ კომპანიების, უნივერსიტეტებისა და ეკლესიების საქმიანობაშიც.

სოციოლოგ ა. პანარინთან პოლიტიკა რისკის გარეშე წარმოუდგენელია. ”არსად ისე ხარისხით არ ბობოქრობს

ენებები, არ ეჯახება ხასიათები, არ ვლინდება რისკზე წასვლა, როგორც პოლიტიკაში“.

საბოლოოდ შეიძლება დავასკვნათ ჩამოთვლილ მეკლევარებზე დაყრდნობით, რომ პოლიტიკა ეს არის ინდივიდთა და სოციალური ჯგუფების არა გარანტირებადი საქმიანობა, რომლითაც ისინი გამოთქვამენ თავიანთ კოლექტიურ ინტერესებსა და მიზნებსა, იმუშავენ მთელი საზოგადოებისათვის სავალდებულო გადაწყვეტილებებს, რომლებსაც ძალაუფლებრივი მექანიზმების მეშვეობით ახორციელებენ და ატარებენ რეალურ ცხოვრებაში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ნ. მაკიაველი. მთავარი. თბილისი 1984წ.
2. მკვებერი. ქარიზმატული ბატონობა. თბილისი. 1995წ.
3. ჟან ბეშლერი. დემოკრატია 1998 წ.
4. Д. Хенди. Интересы , знание и действие. Новосибирск: 1995
5. Шмит К. Понятие политического.//Вопросы социологии. №1. 1992
6. Парсонс Т. О понятии «Политическая власть». М.: 1997
7. Панарин А. Философия политики. М.: 1996

Summary

Salome Kveselava

Policy as a social event

In the article policy is considered to be the definition of the meaning of social events.

Policy is the unit of activities of a single person and the unit of social groups and parties as well. The aims of the members and social groups should be defined in the party.

The goals and ways of the party development should be clearly seen and determined.

Резюме

Саломе Квеселавა

Политика как социальное явление

В статье рассматривается вопрос политики как феномена социального назначения.

Политика - деятельность отдельных личностей, а также социальных групп и партий, у которых должны быть совершенно ясные интересы и цели, и пути их решения.

გიორგი კიკნაძე

**საჯარო სამსახურის სამართლებრივი რეგულირება
რაციონალური ბიუროკრატის ქვეყნებში**

მაქს ვებერის ბიუროკრატიული მმართველობის ანალიზი დიდ როლს თამაშობს ბიუროკრატის შესახებ თანამედროვე კონცეფციების შემუშავებაში. მისი სოციოლოგიური მიდგომის მეთოდოლოგია ხელს უწყობს ახალი მიდგომების ფორმირებას რომელიც ხელს შეუწყობს რაციონალური მოდელის ქვეყნებს ჩამოაყალიბონ თავისი სისტემა, რომელიც მაქსიმალურად იქნება თანამედროვე მოთხოვნებისადმი შეთავსებადი. რაციონალური ტიპის ბიუროკრატისატივის დამახასიათებელი ნიშნების ერთობლიობა მოიცავს ქვეყნის სახელმწიფო ორგანოების ფორმირების ტრადიციებს, რომელიც ცვლილებებისადმი ფარდობით დამოკიდებულებაშია. ამ ტიპის ფენომენის განხილვისას გამოიყენება ე.წ. შედარების მეთოდი. ამ მეთოდის გამოყენებას გააჩნია თავისი მახასიათებლები, ესენია:

ა) შედარებული უნდა იქნას მსგავსი განვითარების ქვეყნები

ბ) მოცემული ქვეყნები უნდა იყოს წარმოდგენილი ერთი გეოგრაფიული არეალიდან

გ) ტრადიციების ფორმირების ციკლებს მნიშვნელობა არ ენიჭებათ თუ ისინი ძალიან დიდად არ განსხვავდებიან

დ) ხდება ყველა ნიშნის შეფარდება, თუნდაც ის უმნიშვნელო ჩანდეს

ე) მხედველობაში მიიღება დემოკრატის განვითარების კურსი და პეიოდოზაცია

ვ) მოცემულ შემთხვევაში ბიუროკრატია განიხილება როგორც სახელმწიფო ძალაუფლების მქონე სოციალური ჯგუფი, მთელი თავისი მახასიათებლებით

ზ) გამოიყენება ბიუროკრატის მოკლე ისტორიული ექსკურსი

თ) უნდა აღიწეროს სახელმწიფოს სტრუქტურების საქმიანობისა და თანწყობის ანუ შეთანხმების მოდელი

ო) სამომავლო კონცეპციები ამ ტიპის ბიუროკრატის განვითარებისათვის

კ) სამართლებრივი მოდელების დახვეწა და პერსონალის სამუშაო პირობებისათვის შეთანხმება

ლ) პოლიტიკური ლიდერობის პრობლემის დადგენა და ერთიან საკითხად ფორმირება

მ) პოლიტიკური და ადმინისტრაციული თანამდებობების დაყოფა და მათ შორის პასუხისმგებლობის გადანაწილება

ნ) ძალაუფლების კონტროლის მექანიზმების შედარება.

მოცემული ჩამონათვალი ნათელ წარმოდგენას გვიქმნის რაციონალური ბიუროკრატის ძიითადი მახასიათებლების შესახებ და გვიადვილებს მის შესწავლას. თუმცა აღნიშნული მახასიათებლების განხილვა შორს წაგვიყვანს და ამისათვის არც სამეცნიერო სტატია იქნება საკმარისი, ამიტომ აჯობებს გამოვიყენოთ მსგავსი ტიპის მეთოდიკა, რომელის სამართლებრივი რეგულირების მეთოდიკითაა ცნობილი. სახელმწიფო ბიუროკრატის ვებერის თეორიაზე დამყარებული კვლევის თვალსაჩინო მაგალითია ინგლისელი სოციოლოგის ჯ. პეიჯის შრომა, რომელშიც გაანალიზებულია დასავლური დემოკრატის ოთხი სახელმწიფოს – საფრანგეთის, გერმანიის, დიდი ბრიტანეთისა ამერიკის სეკრეტული შტატების სახელმწიფო სამსახურები.

ჯ. პეიჯი არკვევს თუ რამდენად შეესაბამება მაქს ვებერის მიერ აღწერილი რაციონალური ბიუროკრატის სოციოლოგიური არქეტიპი ამ ოთხ ქვეყნაში არსებულს. მის ნაშრომში ძირითადი ყურადღება დაეთმო შემდეგ ცნებებს:

ა) პარლამენტის და ლობისტური ჯგუფების როლს ძალაუფლების კონტროლის მექანიზმებში

ბ) სახელმწიფოს ადმინისტრაციული სისტემის მოქმედების მექანიზმები

დ) დემოკრატის პრინციპების დაცვა ბიუროკრატულ სისტემაში და მის გარეთ

ე) პოლიტიკური კონტროლის მექანიზმების ფორმირებას

ვ) ეკონომიკის განვითარების სტრატეგიები

ზ) ბიუროკრატული სამსახურის განვითარების ტენდენციები

თ) მმართველობის ფსიქოლოგიური ტიპების ჩამოყალიბება

ი) აღმასრულებელ-დარწმუნებითი მეთოდიკის გამოყენება ბიუროკრატის მიერ

კ) საზოგადოებაზე ორიენტირის გადატანის ხარისხი

როგორც ვხედავთ ჯ. პეიჯი საკმაოდ ღრმად შეეხო აღნიშნული საკითხების განხილვას და მისი ნაშრომი შეიძლება ჩაითვალოს ერთ-ერთ საუკეთესოდ.

ამასთან, თანამედროვე მკვლევარების აზრით (ბ. ბრუდერი, ფ. რიგსი, დ. ბიტემი), მხოლოდ საპარლამენტო მექანიზმები, განსაკუთრებით განვითარებად ქვეყნებში, არ შეიძლება იყოს ბიუროკრატის კონტროლის საკმარისი პირობა. ე.წ. "მესამე ქვეყნებში" (ძირითადად ლათინურ ამერიკაში) სახელმწიფო ბიუროკრატის სისტემის საინტერესო ანალიზი მოცემული აქვს ფ. რიგს თავის შრომაში "საპრეზიდენტო მმართველობის ფორმის შედარებითი შეფასება". როგორც ავტორი ამტკიცებს: ლათინური ამერიკის სახელმწიფოებში "ბიუროკრატის ძალაუფლება იმდენად ყოველსმომცველია, რომ სახელმწიფო ჩინოვნიკები (განსაკუთრებით სამხედრო ჩინოვნიკები) პოლიტიკური არენის მთავარ მოქმედ პირებად გვევლინებიან. ეს ჩინოვნიკები თავიანთი პრივილეგიების დაცვისას ამჟღავნებენ განსაკუთრებულ სიჯიუტეს, რის გამოც მთავრობისა და პარლამენტის ნებისმიერი ცდა, ოდნავ მაინც შეიზღუდოს ბიუროკრატის ინტერესები, მძაფრ წინააღმდეგობას აწუღებს. ამიტომ დემოკრატიული პოლიტიკური ინსტიტუტები იძულებული არიან ბიუროკრატიასთან ურთიერთობისას ექებონ კომპრომისები, რათა თავიდან აიცილონ მასობრივი საბოტაჟი, ზოგჯერ თვით სახელმწიფოს გადატრიალების საფრთხევც." განვითარებადი ქვეყნების ბიუროკრატის ანალიზის დროს უფრო მკაცრ დასხვნას გვთავაზობს დ. ბიტემიც, რომელიც ეჭვის ქვეშ აყენებს ასეთ ქვეყნებში რაციონალური ბიუროკრატის (ვებერისეული გაგებით) არსებობას. ავტორი აღნიშნავს: "სხვადასხვა მიზეზის გამო დიქტატორული რეჟიმები და განვითარებადი ქვეყნები სამოქალაქო სამსახურის მეტად სუსტად განვითარებული ეთოსითა და საზოგადოებტ/რივი კონტროლის განუვითარებელი პროცედურებით გამოირჩევიან. ასეთ ქვეყნებში მმართველობით სტრუქტურებს ხშირადაც სდებენ ბრალს ბიუროკრატიულ განუკითხაობაში. საერთოდ, საეჭვოა, შეესაბამება თუ არა ვებერისეული რაციონალური ბიუროკრატის კრიტერიუმებს ამ ქვეყნის "ბიუროკრატია", რადგან მათი მმართველობითი სტრუქტურებისთვის რაციონალური ბიუროკრატის კრიტერიუმებიდან გადახრა არა შემთხვევითი, არამედ კანონზომიერი მოვლენაა".

რაციონალური ბიუროკრატია ყველაზე ადრე წარმოიშვა და განვითარდა დასავლეთ ევროპის სახელმწიფოებში, ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და კანადაში. ეს პროცესი ყველაზე

ადრე დაიწყო კონტინენტურ ევროპაში, უპირველესად კი, საფრანგეთსა და გერმანიაში, უფრო მოგვიანებით – ინგლისსა და ჩრდილოეთ ამერიკაში. ინდუსტრიული კაპიტალიზმის ეპოქის მოთხოვნებმა დასავლეთის სახელმწიფოებში, ხოლო შემდეგ სხვა ინდუსტრიულ ქვეყნებშიც წარმოიშვა საჯარო სამსახურის, როგორც პროფესიონალი ჩინოვნიკების ინსტიტუტის შექმნისა და სამართლებრივი რეგულირების აუცილებლობა.

საჯარო სამსახურის შესახებ სხვადასხვა ქვეყნის კანონმდებლობა ამა თუ იმ ქვეყნის ისტორიული განვითარების უნიკალურ გზას, პოლიტიკური წყობისა და სამართლებრივი სისტემის სხვადასხვაგვარ ფორმას ასახავს. მიუხედავად ამ ფორმების მრავალგვარობისა, შესაძლებელია გამოიყოს ის საერთო ტენდენციები, რაც ყველა იმ ქვეყნისთვისაა დამახასიათებელი, სადაც რაციონალური ბიუროკრატია ისტორიულად უკვე კარგა ხანია ჩამოყალიბდა, ან ყალიბდება. კერძოდ:

1. რაციონალური ბიუროკრატის ქვეყნებში, უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს საჯარო სამსახურის მეტ-ნაკლებად მკაცრი რეგლამენტაცია კონსტიტუციური ნორმებითა და ეროვნული კანონმდებლობით. ეს არც არის გასაკვირი, რადგან, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, რაციონალური ბიუროკრატის ერთ-ერთი უმთავრესი განმსაზღვრელი კრიტერიუმი სწორედ კანონისმიერი, სამართლებრივი რეგლამენტაციის არსებობაა.

1787 წლის ამერიკის შეერთებულ შტატების კონსტიტუციაში სახელმწიფო სამსახურის მიმართებით საუბარია ზოგადად პრეზიდენტის უფლებამოსილებაზე – "დაიკავოს ყველა ვაკანსია, რომელიც შეიქმნება სენატის სესიებს შორის პერიოდში". გერმანიის კონსტიტუციაში ჩამოყალიბებულია სახელმწიფო სამსახურის შესახებ კანონმდებლობის აგების ზოგადი პრინციპები, 1997 წლის პოლონეთის კონსტიტუცია განსაზღვრავს სახელმწიფო სამსახურის უმთავრეს მიზნებსაც.

სახელმწიფო სამსახურის შესახებ კანონმდებლობის განახლების საერთო ტენდენციასთან ერთად ნიშანდობლივია ზოგიერთი ფუძემდებლური სამართლებრივი ნორმისა თუ აქტის განსაკუთრებული სიცოცხლისუნარიანობა. მაგალითად, სამოქალაქო სამსახურის შესახებ 1883 წლის აშშ-ის კანონის ბევრი ნორმა დღესაც მოქმედია და ინკორპორირებულია აშშ-ის კანონთა კრებულის მე-5 ტიტულში. ანალოგიურია 1908 წელს მიღებული სამოქალაქო სამსახურის შესახებ კანადის კანონის

ბედიც. კერძოდ ამ კანონში 1967 წელს შეტანილი ცვლილებები არ შეეხება სახელმწიფო აპარატის ფორმირების უცვლელ პრინციპებს.

ზოგიერთ ქვეყანაში საჯარო სამსახურის შესახებ კანონმდებლობაში შეტანილი ცვლილებები ადმინისტრაციული რეფორმების ღონისძიებით განხორციელდა. ასეთია, მაგალითად, 70-იან წლებში ინგლისში განხორციელებული რეფორმა. 1978 წლის 13 ოქტომბრის აშშ-ის კონგრესმა მიიღო კანონი სახელმწიფო სამსახურის რეფორმის შესახებ. კანონი მიზნად ისახავს სახელმწიფო აპარატის დაკომპლექტების გაუმჯობესებას და სათავეს უდებს სერიოზულ ანალიზურ სამუშაოს, რომელმაც ამ სფეროში კანონმდებლობის ოპტიმალური მოდელის შემუშავება უნდა უზრუნველყოს. 80-იანი წლების დასაწყისში საფრანგეთის მთავრობამ მიიღო სახელმწიფო სამსახურის რეფორმირების გადაწყვეტილება, რისი შედეგიც გახდა შემდგომში უამრავი კანონისა და დეკრეტის მიღება.

განვითარებული სახელმწიფოების უმრავლესობისთვის დამახასიათებელია საჯარო სამსახურის შესახებ საკანონმდებლო აქტების დიდი რაოდენობა. რიგ ყვეენებში საჯარო მოსამსახურეთა კორპუსის ფორმირების საფუძვლად კომპლექსური კანონები გვევლინება. მაგალითად, საფრანგეთში ბაზისად ითვლება ორი საკანონმდებლო აქტი – 1983 წლის 13 ივლისის კანონი "მოხელეთა უფლება-მოვალეობათა შესახებ" და 1984 წლის 11 იანვრის კანონი "სახელმწიფო საჯარო სამსახურის სტატუსის შესახებ". დიდი ბრიტანეთისათვის, სხვა ქვეყნებიდან განსხვავებით, დამახასიათებელია სახელმწიფო სამსახურის ძირითადად არა კანონებით, არამედ მთავრობის ინიციატივით მიღებული სამართლებრივი აქტებით რეგულირება. ფედერაციულ სახელმწიფოებში აღსანიშნავია საჯარო სამსახურის კანონმდებლობაში ორი ბლოკის – ფედერაციისა და ფედერაციების სუბიექტების საკანონმდებლო აქტების არსებობა, თუმცა ერთგვაროვანი დამოკიდებულება არც უნიტარული სახელმწიფოებისთვის არის დამახასიათებელი. მაგალითად, იტალიაში საჯარო სამსახურის ორგანიზაციის ზოგადი საფუძვლები განისაზღვრება 1983 წლის 29 მარტის ჩარჩო კანონით, ამასთანავე იტალიის კონსტიტუციის 117-ე მუხლის თანახმად, ოლქების წარმომადგენლობით ორგანოებს აქვთ ისეთი საკანონმდებლო ხასიათის გადაწყვეტილებების მიღების უფლება, რომლითაც რეგულირდება ოლქისადმი დაქვემდებარებულ ცალკეულ უწყებათა და ადმინისტრაციულ ორგანოთა საქმიანობა.

საჯარო სამსახურის შესახებ კანონმდებლობის სრულყოფა რაციონალური ბიუროკრატის ქვეყნებში მიმართულია მმართველობითი სტრუქტურების რაციონალიზაციისკენ.

უპირველეს ყოვლისა, ამ სფეროში კანონმდებლობის სრულყოფის დამახასიათებელი ტენდენციაა საჯარო თანამდებობის დაკავების პროცედურის გამარტივება და ფორმალური დამოკიდებულების უარყოფა – ისეთი რაციონალური პრაქტიკის დამკვიდრება, სადაც კანდიდატისათვის წაყენებულ მოთხოვნებში ძირითადი მისი პროფესიული კვალიფიკაცია სდება. რაციონალური ბიუროკრატის პირობებში სწორედ პროფესიონალიზმია საჯარო სამსახურში შესვლისა და მაღალი თანამდებობის დაკავების უმთავრესი პირობა.

საკარო სამსახურის შესახებ კანონმდებლობის სრულყოფის მეორე ძირითადი ტენდენცია უკავშირდება ბიუროკრატის საქმიანობის კონტროლს.

აღსანიშნავია, აგრეთვე, კანონმდებლობის სრულყოფა საჯარო მომსახურეთა კანონიერი ინტერესების (სხვადასხვა რანგის მოელეთა თანასწორობა კანონის წინაშე, სამსახურებრივი კარიერა, სოციალური გარანტიები) დაცვის ეფექტიანი მექანიზმების დახვეწის მიმართულებით.

საჯარო სამსახურის სტრუქტურული გარდაქმნა ზოგიერთ ქვეყანაში (დიდი ბრიტანეთი) მიზნად ისახავს ძირითადად რაციონალური გამარტივების მეშვეობით ისტორიულად ჩამოყალიბებული რთული, მრავალდონიანი და არაუნეფიცირებული სისტემის პრობლემათა დაძლევას, ხოლო ზოგ ქვეყანაში (აშშ) – საჯარო მოსამსახურეთა კლასიფიკაციის მოწესრიგებას და სხვა.

ბევრ ქვეყანაში საჯარო მოსამსახურეთა უფრო მკაფიო კლასიფიკაციით წესრიგდება კარიერის სისტემა. მაგალითად, გერმანიის კანონმდებლობამ შემოიღო "სამსახურებრივი კარიერის" ცნება, რომელიც სრულად მოიცავს თანამდებობათა იერარქიას ერთი პროფესიული მიმართულების ფარგლებში. ამის შედეგად, საჯარო სამსახურის იერარქიაში მაღალი თანამდებობის დაკავება თანაბრად ხელმისაწვდომია ყველა მოხელეთათვის, რომელიც სამსახურებრივი კარიერის გავლისას დააკმაყოფილებს პროფესიული კვალიფიკაციის ზრდის კრიტერიუმებს.

2. რაციონალური ბიუროკრატის ქვეყნების კანონმდებლობისათვის დამახასიათებელია საჯარო სამსახურში მიღებისა და სამსახურის

გავლის მკაფიო სამართლებრივი რეგლამენტაცია.

კანონმდებლობათა ეს ბლოკი მოიცავს ორგვარი სახეობის ნორმებს, კერძოდ:

ა) ნორმებს, რომლებიც განსაზღვრავენ მოთხოვნებს საჯარო თანამდებობის დასაკავებლად;

ბ) ნორმებს, რომლებიც განსაზღვრავენ თანამდებობის დაკავების პროცედურას.

რაციონალური ბიუროკრატიის ქვეყნებისათვის დამახასიათებელია საჯარო სამსახურის ორი ძირითადი მოდელი. ეს მოდელებია:

ა) საჯარო სამსახურის კარიერული მოდელი, რომელიც მოქმედებს გერმანიაში, ავსტრიაში, იაპონიასა და სხვა ქვეყნებში. კარიერული მოდელის დამახასიათებელი ნიშნებია:

- საჯარო სამსახურში კონკურსის საფუძველზე მიღება მხოლოდ საწყის, ყველაზე დაბალი რანგის თანამდებობაზე;
- სამსახურებრივი კარიერის, ანუ ერთი პროფესიული მიმართულების საჯარო თანამდებობათა კანონმდებლობით მოწესრიგებული იერარქიის თანმიმდევრული, ეტაპობრივი გავლა;
- სამსახურებრივი დაწინაურების მკაფიოდ რეგლამენტირებული წესი და პროცედურები;
- პროფესიონალიზმის მაღალი დონე;
- თანამდებობაზე (გარდა პოლიტიკური თანამდებობისა) მუდმივი დანიშვნა;
- მოსამსახურეთა მიზანმიმართული სწავლება და კვალიფიკაციის ამაღლება უშუალოდ სამსახურებრივ მოვალეობათა შესრულების პროცესში და სამუშაო ადგილზე;
- კონსერვატიზმი და მკაცრი ბიუროკრატიული იერარქია;

ბ) საჯარო სამსახურის პოზიციური მოდელი, რომელიც მოქმედებს დიდ ბრიტანეთში, აშშ-ში, კანადასა და სხვა ქვეყნებში. პოზიციური მოდელის დამახასიათებელი ნიშნებია:

- სამსახურში მიღებისას და დაწინაურებისას ნებისმიერ თანამდებობაზე (გარდა პოლიტიკური თანამდებობისა) საჯარო მოსამსახურეთა კონკურსის წესით შერჩევა;

- სამსახურში მიღების კონტრაქტული ფორმა (კერძო საქტორის ანალოგიურად);
- საჯარო სამსახურში არსებული მომსახურების მაღალი დონე;
- მნიშვნელოვანი მობილურობა, ცვლილებებზე სწრაფი რეაგირების უნარი;
- მომსახურეთა კარიერის გარკვეული არასტაბილურობა;
- დიდი ყურადღების დათმობა ადამიანური რესურსების მართვის შესწავლისათვის.

ამ ორი ძირითადი მოდელის აშკარა განსხვავების მიუხედავად მათთვის დამახასიათებელია საერთო ნიშნებიც, კერძოდ:

- საჯარო მოსამსახურეთა დაყოფა პოლიტიკური თანამდებობის პირებად და პროფესიონალ (კარიერულ) მოხელეებად. პოლიტიკური თანამდებობის პირის შერჩევასა და პოლიტიკური კარიერის გავლას განაპირობებს დემოკრატიულად ორგანიზებული პოლიტიკური პროცედურა, მაშინ, როცა პროფესიონალი მოხელის კარიერა დაცულია პოლიტიკური პროცესების უშუალო ზეგავლენისაგან, რაც საკადრო, რაციონალური ბიუროკრატიისა და, მაშასადამე, ქვეყნის მართვა-გამგებლობის შენარჩუნების აუცილებელი პირობაა;
- საჯარო სამსახურში მიღებისას პროფესიონალ მოსამსახურეთა კონკურსის საფუძველზე შერჩევა, რაც რაციონალური ბიუროკრატიის არსებობის ერთ-ერთი უმთავრესი საფუძველის – სპეციალურად განსწავლული, პროფესიული მმართველობითი აპარატის ფორმირების აუცილებელი პირობაა.

როგორც ვხედავთ არსებული სისტემების განხილვისას უმთავრესია სამართლებრივი მიდგომა ამა თუ იმ საკითხთან დაკავშირებით და მათი რაციონალური გადაწყვეტა. საჯარო სამსახური წარმოადგენს სახელმწიფოს ორგანიზაციული კომპეტენციის გამოხატულებას და სწორედ ამიტომაც საჭიროა აღნიშნული საკითხისადმი სახელმწიფოებრივი ინტერესით მიდგომა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ზარდიაშვილი დ., სვანიშვილი ა., ჩიტალაძე ი. საჯარო სამსახური. 2004წ.
2. Lawson R., Berkeley L. Civil Service and the Legal Problems. 1998
3. Robertson N. State Legality. 2002
4. Legal Materials, Oxford University. 2004

Summary**Georgi Kiknadze****Civil service legal regulation in the countries of rational bureaucracy**

The article describes legal regulations of civil services in the countries of rational bureaucracy. The theme is associated with the field of state regulation, closely linked to the state sovereignty and its proper functioning. It also deals with some ways of the legal regulation in the USA as well as with an example of France and two legal acts in which core principles of the civil service are maintained. The main acting plans and strategies of civil service define the legal regulations of state power bodies.

Резюме**Георгий Кикнадзе****Правовое регулирование в странах рациональной бюрократии**

Настоящая статья является описанием правового регулирования в странах рациональной бюрократии. Тема касается сферы государственного регулирования, которое тесно связано с государственным суверенитетом и его нормальным функционированием. Тема также касается США и путей их правовых регулирований, говорится о Франции и двух легальных актах, в которых изложены основные принципы государственной службы. Государственные методы осуществления стратегии этой службы касаются правовых регламентаций государственных органов.

ზურაბ ოდიშარია

სამხედრო უსაფრთხოების საკითხვისათვის

მსოფლიოში მიმდინარე კარდინალურმა ცვლილებებმა გეოპოლიტიკურ, სოციალურ-ეკონომიკურ, სულიერ და ზნეობრივ სფეროებში, საქართველოს ეროვნული უსაფრთხოების პრობლემები კიდევ უფრო გაამძაფრა. საბჭოთა კავშირისა და ვარშავის ხელშეკრულების ორგანიზაციის დაშლამ, „ცივი ომის“ დამთავრებამ, ეკონომიკური პრობლემების წინ წამოწევამ და სამხედრო ძალის გამოყენების მეორე პლანზე გადასვლამ მსოფლიო სტაბილურობას ვერ მიუახლოვა. იგი ვერ გახდა უფრო უსაფრთხო. სამხედრო პოტენციალი დღესაც მსოფლიო პოლიტიკის ქმედით ფაქტორად განიხილება. პოტენციურ სამხედრო საფრთხესა და რეალურ სამხედრო მუქარებს საქართველოსთვის სხვადასხვაგვარი ფორმები აქვს.

სიტუაცია დამძიმებულია სოციალურ-ეკონომიური სირთულეებით, რაც ართულებს სამხედრო უსაფრთხოების გამოწვევებზე სათანადო რეაქციების თეორიულ დამუშავებასა და პრაქტიკულ განხორციელებას. ქვეყანამ ვერ შესძლო თავიდან აეცილებინა სამოქალაქო ომი, სამხედრო კონფლიქტები, სეპარატიზმი.

ჩრდილოატლანტიკური ბლოკის აღმოსავლეთით გაფართოვებამ და მასში საქართველოს გაწევრიანების სწრაფვამ გამოიწვია რუსეთის გააფთრება, რისი მოწმენიც კიდევ ერთხელ გავხდით ნატოს ბუქარესტის სამიტის წინა დღეებში.

სამხედრო უსაფრთხოების სფეროში შექმნილი სიტუაციების განსაკუთრებულობები, მის განვითარებაში ზოგიერთი გაურკვეველობები, აიძულებს მეცნიერებს, პოლიტიკოსებს, სამხედროებს ყურადღება გაამახვილონ ეროვნული ინტერესების პრობლემის სამხედრო საშუალებებით დაცვაზე. აღნიშნული პრობლემა ერთ-ერთი პრიორიტეტულია სახელმწიფო ინსტიტუტების საქმიანობაში. რა გზით წყდება

იგი? როგორია სამხედრო უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მექანიზმი სახელმწიფოთაშორისო ურთიერთობებსა და ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობაში?

იმისათვის, რომ პასუხი გავცეთ აღნიშნულ კითხვებს, აუცილებელია განვიხილოთ სამხედრო უსაფრთხოების არსი და მის უზრუნველყოფაში პოლიტიკური და საკუთრივ სამხედრო თანაფარდობა.

სამხედრო უსაფრთხოების უზრუნველყოფა სახელმწიფოს უმნიშვნელოვანესი მიმართულებაა. სამხედრო უსაფრთხოების მთავარი მიზნებია – სამხედრო საფრთხეების აღკვეთა, ლოკალიზაცია და ნეიტრალიზაცია. საქართველო თავის სამხედრო უსაფრთხოების უზრუნველყოფას განიხილავს დემოკრატიული, სამართლებრივი სახელმწიფოს მშენებლობის, სოციალურ-ეკონომიური რეფორმების განხორციელების, საერთაშორისო ურთიერთობებში ურთიერთხელსაყრელი თანამშრომლობისა და კეთილმეზობლობის, რეგიონალური უსაფრთხოების სისტემის ფორმირების, მშვიდობის შენარჩუნებისა და განმტკიცების კონტექსტში.

ქვეყნის სამხედრო უსაფრთხოების წარმატებული კვლევის, მისი შეიარაღებული გზით დაცვის ამოცანის პრაქტიკული გადაწყვეტის პირობას წარმოადგენს არსებული საერთაშორისო და შიდასახელმწიფოებრივი ურთიერთობების ანალიზი, სამხედრო საფრთხეებისა და ეროვნული ინტერესებისადმი მუქარების წყაროების გამოვლენა. როგორც სამხედრო საფრთხე, ისე სამხედრო მუქარა წარმოადგენენ ერთგვარ რეალურად არსებულ ან მომავალში პროგნოზირებად სამხედრო-პოლიტიკური ვითარების, სახელმწიფოთა კოალიციებს, ცალკეულ ქვეყნებს და მათ შიგნით სხვადასხვა პოლიტიკურ ძალებს შორის ურთიერთობების მახასიათებლებს.

სამხედრო საფრთხე – ეს არის სხვა ქვეყნის ან ქვეყნების, ანდა შიდადესტრუქციული ძალების უნარი აწარმოოს საომარი მოქმედება, ანუ მდგომარეობა, რომელიც ხასიათდება სამხედრო-პოლიტიკური ურთიერთობების რომელიმე სუბიექტის მიერ პოლიტიკური და სხვა მიზნების მისაღწევად სახელმწიფოს წინააღმდეგ სამხედრო ძალის გამოყენების პოტენციური შესაძლებლობების არსებობით. საფრთხე შეიძლება გადაიზარდოს სამხედრო მუქარაში ანუ ვითარებაში, როდესაც სამხედრო ძალის გამოყენების ალბათობა ძალიან იზრდება. სამხედრო მუქარა იმაში მდგომარეობს, რომ ის მიუთითებს არა პოტენციურ შესაძლებლობაზე, არამედ ერთ-ერთი მხარის მიერ გამოკვეთილ განზრახვაზე გამოიყენოს სამხედრო ძალა. სამხედრო მუქარა წარმოადგენს

დაძაბულობის გაცილებით მაღალ ხარისხს, რომელიც ხასიათდება მხარეთა ღია დაპირისპირებით, მათი გამძრახვით არსებული ურთიერთდაპირისპირება გადაწყვეტონ სამხედრო ძალის გამოყენებით.

არ არის აუცილებელი სამხედრო საფრთხე დაკავშირებული იყოს მოწინააღმდეგე მხარის მიერ სამხედრო სამზადისის დაწყებასთან. მისი სათავეები, როგორც წესი ზედაპირულად უხილავია. ეს შესაძლებელია იყოს საზოგადოებრივი ცხოვრების სრულიად სხვადასხვა მოვლენები და პროცესები, ესენია:

- ადამიანების, სოციალური ჯგუფების, სახელმწიფოების ან სახელმწიფოების კოალიციების პოლიტიკური ინტერესების გადაკვეთის წერტილები;

- ატომური თუ ჩვეულებრივი შეიარაღების წარმოება და დაგროვება;

- მრავალროცხოვანი არმიების ყოლა და გაშლა;

- სამხედრო საშუალებისადმი გაუფრთხილებელი მოპყრობის თუ წინასწარ განსაზღვრული გამოყენების შედეგად ეკოლოგიური კატასტროფების მუქარა.

სამხედრო საფრთხე გულისხმობს წარმოქმნილი წინააღმდეგობების გადაჭრის მიზნით სამხედრო ძალის გამოყენების შესაძლებლობას, რითაც იგი განსხვავდება სახელმწიფოდან მომდინარე სხვა საფრთხეებისაგან. მისი მთავარი ნიშანია წარმოქმნილი წინააღმდეგობების სამხედრო ძალისმიერი მეთოდებით გადაწყვეტა.

ქვეყნისთვის სამხედრო საფრთხის დამახასიათებელ ნიშნებად შეიძლება ჩაითვალოს:

- მძაფრი წინააღმდეგობების არსებობა, რომელთა გადაწყვეტაც მხოლოდ სამხედრო ძალის გამოყენებითაა შესაძლებელი;

- ერთ-ერთი მხარის მიერ თავის სასარგებლოდ დაპირისპირებათა გადაწყვეტისათვის საკმარისი სამხედრო ძალის ყოლა ან სახელმწიფოს უნარი შექმნას ასეთი ძალები პერსპექტივაში;

- ქვეყნის ლიდერებისა და მთავრობისათვის პოლიტიკური ნებისა და გამბედაობის ქონა წავიდეს ძალის გამოყენებაზე, უნარი გამოიყენონ შეიარაღებული ძალები კონფლიქტის გადასაწყვეტად;

- სხვა სახელმწიფოთა, მათ კოალიციებსა თუ სამხედრო-პოლიტიკურ ურთიერთობათა სხვა სუბიექტებს შორის სანდო მოკავშირეების არსებობა;

• სამხედრო აქციების განხორციელებისათვის ხელსაყრელი გეოპოლიტიკური პირობები და რეალური, ან პროგნოზირებადი სამხედრო-პოლიტიკური ვითარება და ა.შ.

სამხედრო უსაფრთხოება (ისევე როგორც სახელმწიფო უსაფრთხოება) არის სახელმწიფოს სასიცოცხლო ინტერესების, საზოგადოების, პიროვნების დაცულობის ხარისხი. იგი სამი პარამეტრით განისაზღვრება:

- I. სამხედრო უსაფრთხოების სუბიექტი (სახელმწიფო);
- II. სამხედრო უსაფრთხოების ობიექტი (სუვერენიტეტი, ტერიტორიული მთლიანობა, კონსტიტუციური წყობა, სულიერი და მატერიალური წყაროები, ინდივიდი);
- III. უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ინსტრუმენტები:
 - შეიარაღებული ძალები;
 - დაზვერვის და კონტრდაზვერვის ორგანოები;
 - ქვეყანაში არსებული სხვა სამხედრო ძალები;
 - სამოქალაქო თავდაცვის ობიექტები;
 - საგარეო პოლიტიკური სტრუქტურები;

დაპირისპირებულ სამხედრო-პოლიტიკურ ბლოკში საქართველოს გაწვევრიანებისაკენ სწრაფვა კიდევ უფრო აძლიერებს ჩვენი ჩრდილოელი მეზობლისა და მისი მოკავშირეების ძალისხმევას ამ ქვეყნის კონსტიტუციური წყობილებისათვის და საერთაშორისო პოზიციებისათვის ზიანის მიყენების მიმართულებით და ამ გზაზე მათი ერთ-ერთი მთავარი ამოცანაა განახორციელონ მტრული საქმიანობა ქვეყნის სამხედრო ძალებისა და საერთაშორისო სამხედრო-პოლიტიკური კავშირების წინააღმდეგ. ისინი სეპარატისტული რეჟიმების სპეცსამსახურების დახმარებით გულდასმით სწავლობენ საქართველოს სამხედრო და სამხედრო-სამეცნიერო პოტენციალს. აქედან გამომდინარე მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა ინფორმაციული უზრუნველყოფის ისეთ ორგანიზაციულ მიმართულებას, როგორცაა სამხედრო დაზვერვა. ამ უკანასკნელის სადაზვერვო შესწავლის ობიექტია სამხედრო დაზვერვის ობიექტები, კერძოდ:

• საერთო ობიექტები – ქვეყნის სამხედრო პოტენციალი, საგარეო სამხედრო-პოლიტიკური ურთიერთობები და სამხედრო-სტრატეგიული პოზიცია, უმაღლესი სამხედრო ხელმძღვანელობის სამხედრო-სტრატეგიული გეგმები;

• სპეციალური ობიექტები – ქვეყნის შეიარაღებული ძალების საბრძოლო მზადყოფნა და ბრძოლისუნარიანობა, საბრძოლო-სამობილიზაციო გეგმები, შეიარაღება, საბრძოლო

ტექნიკა და მისი განვითარების პერსპექტივები, სამხედრო შესყიდვები, სამხედრო გადაზიდვები, სამხედრო მშენებლობის გეგმები, სამხედრო მეცნიერება, სამხედრო ხელოვნება, შეიარაღებული ძალების ცალკეული დანაყოფების და ობიექტების დისლოკაციის ადგილები, სამხედრო სფეროში სხვა ქვეყნებთან, სამხედრო ბლოკებთან თანამშრომლობის დონე, პერსპექტივები, ინტეგრაციის პროგრამები;

- სადაზვერვო შეღწევის ობიექტები – თავდაცვის სამინისტროს ცენტრალური სამმართველოები, გენერალური (გაერთიანებული) შტაბი, სამხედრო ძალების ჯარების სახეობათა, დაჯგუფებათა, შენაერთთა, ნაწილების შტაბები, სამხედრო ნაწილები, საწარმოები, რომლებიც სამეცნიერო-კვლევით და საცდელ-საკონსტრუქტორო მუშაობას ეწევიან შეიარაღებისა და სამხედრო ტექნიკის დარგში, საგამოცდო პოლიგონები.

ახორციელებენ რა სამხედრო დაზვერვას, სამხედრო სამინისტროებისა და უწყების საგარეო დაზვერვის ორგანოები, თანამედროვე ეტაპზე სამხედროს გარდა, დაინტერესებული არიან ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკური, სამეცნიერო-ტექნიკური, საგანმანათლებლო, იდეოლოგიური სფეროებით.

აღნიშნული ორგანოების ხელმძღვანელობას ახორციელებენ სამხედრო მინისტრები, გენერალური და გაერთიანებული შტაბების უფროსების, ან დაზვერვის ხაზით მათი სპეციალური მოადგილეების (თანაშემწეების) მეშვეობით.

სამხედრო უწყებათა საგარეო დაზვერვის სისტემა შედგება სამი ჯგუფისაგან:

- პირველ ჯგუფს განეკუთნებიან სამხედრო სამინისტროთა ან შეიარაღებული ძალების შტაბების სადაზვერვო სამმართველოები, რომლებიც ხელმძღვანელობენ შესაბამის სადაზვერვო ორგანოებს, შეიარაღებული ძალებისა და ჯარების სახეობათა შტაბებში. მათ ასევე გააჩნიათ ფართო პერიფერიული აპარატი, რომელშიც შედიან, როგორც თავიანთი ქვეყნის ტერიტორიაზე, ისე საზღვარგარეთ დისლოცირებული სამხედრო ოლქების. სამხედრო შენაერთებისა და ნაწილების სადაზვერვო ქვედანაყოფები. მათი უპირველესი ამოცანაა მძლავრი აკენტურული ქსელის შექმნა, ისეთი უმნიშვნელოვანესი ინფორმაციული ამოცანების გადასაწყვეტად, როგორებიცაა ომისათვის მზადების თვალსაზრისით პოლიტიკური და სამხედრო გადაწყვეტილებების, პრეზიდენტის, მთავრობის, წამყვანი პარტიის, თავდაცვისა და უშიშროების ორგანოების გეგმებისა და ღონისძიებების, საომარი მოქმედებების დაწყების

შემთხვევაში სახელმწიფოს სამხედრო-ეკონომიკური, პოლიტიკური და მოსახლეობის მორალური მზადყოფნის, კრიზისულ სიტუაციებში პოლიტიკური და სამხედრო ხელმძღვანელობის მოქმედებების გეგმის შესახებ ინფორმაციების შეგროვება.

სამხედრო-სადაზვერვო აპარატის ხელმძღვანელ სამმართველოთა სტრუქტურებში ასახვას პოულობენ მათზე დაკისრებული რთული და მრავალმხრივი ფუნქციები, როგორცაა: შეიარაღებული ძალების, ჯარების სახეობათა შტაბების სადაზვერვო სამმართველოების (განყოფილებების) საქმიანობისადმი ხელმძღვანელობა; საგარეო დაზვერვის სამხედრო ორგანოების სისტემის მიერ მოპოვებული სადაზვერვო ინფორმაციის ცენტრალიზებული აღრიცხვა, დამუშავება და ანალიზი;

სამხედრო დაზვერვის სამი ძირითადი სახეობის (სახმელეთო, საჰაერო და საზღვაო ჯარების) საქმიანობის კოორდინაცია; სამხედრო დაზვერვისა და თავისი ქვეყნის არასამხედრო დაზვერვის სამსახურების საქმიანობის კოორდინაცია და ა.შ.

- მეორე ჯგუფს განეკუთნებიან სპეციალიზებული სამსახურები, რომლებიც სადაზვერვო ინფორმაციებს მოიპოვებენ ტექნიკური საშუალებების სპეციალური სისტემების დახმარებით. ამ ორგანოების ამოცანებია: რადიოგადაჭერა, შიფრებისა და კოდების გაშიფვრა, სამხედრო, სამრეწველო და სხვა მნიშვნელოვანი ობიექტების გამოვლენა, სამხედრო ძალების კავშირის საშუალებათა უსაფრთხოების უზრუნველყოფა და ა.შ.

- მესამე ჯგუფს წარმოადგენენ შეიარაღებული ძალების სადაზვერვო-დივერსიული (საბოტაჟური) ფორმირებები, არაღვერვო საბრძოლო ჯგუფები ან სპეციალური დანიშნულების ჯარები, რომელთა გამოყენებაც გათვალისწინებულია სამხედრო კონფლიქტების, კრიზისული სიტუაციების, საერთაშორისო ვითარების მკვეთრი გართულების დროს. მათი ამოცანებია: სადაზვერვო ინფორმაციების მოგროვება და მოწინააღმდეგის ზურგში საბოტაჟურ-ტერორისტული საქმიანობა (პირველ რიგში სამხედრო შტაბებში და საწვობებში შეღწევა და კავშირგაბმულობის, განგაშის სისტემების, საწვავისა და საცხებ-საპობი მასალების განადგურება, სატრანსპორტო საშუალებების, ასაფრენი ზოლების და ა.შ. მწყობრიდან გამოყოფა); ადგილობრივი მოსახლეობის მონაწილეობით მეამბოხური მოძრაობის ორგანიზება; სადამსჯელო აქციების

ჩატარება და სხვა. აღნიშნულის განსახორციელებისას მოწინააღმდეგე ეცდება ისარგებლოს სახელმწიფოს მოწყველადობით – მოსახლეობის მრავალეროვნული სტრუქტურით და ძირგამომთხრელ საქმიანობაში ჩააბას როგორც მიგრანტები, ასევე ეროვნული უმცირესობები, საზღვარგარეთ და ქვეყნის შიგნით მცხოვრები ქართველები, მათ შორის კრიმინალური წარსულის მქონე მოქალაქეები, ხელისუფლებაში მყოფი პირების ნათესავები და მეგობრები.

გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ საომარი მოქმედებების, ან მათი მზადების დროს, თავიანთი შეიარაღებული ძალების სტრატეგიული და ტექნიკური ამოცანების უზრუნველყოფის, მოწინააღმდეგეზე მოწვევებითი უპირატესობის შექმნისა და მისი მორალურ-პოლიტიკური პოტენციალის შერყევის, საბრძოლო მოქმედებებისა წარმატების მიღწევის მიზნით სპეცსამსახურების მიერ ფართოდ გამოიყენება სამხედრო დეზინფორმაცია.

სამხედრო უსაფრთხოების პრობლემების წინა პლანზე წამოწევა განპირობებულია იმით, რომ დარღვეულია ტერიტორიული მთლიანობა, რაც საქართველოს ეროვნული უსაფრთხოებისათვის მთავარ საფრთხეს წარმოადგენს. როდესაც საუბარია პრობლემის საომარი გზით გადაჭრაზე გასათვალისწინებელია მთელი რიგი ფაქტორები. კერძოდ, გააჩნია თუ არა ქვეყანას საამისოდ რესურსები, ნათლად აქვს თუ არა ჩამოყალიბებული სამხედრო ძალის გამოყენების პოლიტიკური მიზანი, არსებობს თუ არა ძალის გამოყენებისადმი საერთო ეროვნული მხარდაჭერა და ა.შ.

გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ მართალია საქართველოს წინააღმდეგ ღია სამხედრო აგრესიის შესაძლებლობა მცირეა, მაგრამ საზღვრის შეიარაღებული გზით დარღვევისა და ქვეყნის სიღრმეში შემოჭრის ალბათობა კვლავაც არსებობს.

ზემოაღნიშნულისა და სხვა ფაქტორების გათვალისწინებით სახელმწიფომ უნდა განაგრძოს ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობის განვითარება, რომ შეძლოს დამოუკიდებლად თავის დაცვა და ამავდროულად გადადგას თამამი ნაბიჯები კოლექტიურ თავდაცვაზე გადასვლის უზრუნველსაყოფად.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. თენგიზ ენდელაძე. საგარეო დაზვერვის სამსახურები. თბილისი, 2007
2. თენგიზ ენდელაძე. მეზობელი ქვეყნების ძალოვანი სტრუქტურები//”ხელისუფლება და საზოგადოება”, №4, თბილისი, 2007
3. სოსო ცინცაძე. ნატო და საქართველოს უსაფრთხოება. თბილისი, 2008
4. საქართველოს ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფცია. თბილისი, 2005

Summary**Zurab Odisharia****For the issue of national military safety**

Issues of national safety are discussed in the article, as military potential remains a quite important factor.

Georgia has potential military dangers and different kinds of real threats.

In this work its clearly mentioned that providing military safety is one of the most important directions of national policy, and its main target is prevention of military localization and neutralization of national dangers.

Pointing to Georgian military safety by us is due to national therritory issues, which can be considered as main danger for national safety as well.

Резюме**Зураб Одишария****К вопросу о военной безопасности**

В статье рассмотрены проблемы национальной безопасности Грузии. Военный потенциал и в наши дни остается одним из ведущих факторов в мировой политике. Для Грузии потенциальные военные опасности и реальные военные угрозы приобретают разные формы.

В статье подчеркивается, что обеспечение военной безопасности является важнейшим направлением государственной деятельности, и ее главная цель – пресечение военной опасности и ее нейтрализация.

Главное внимание уделяется проблемам военной безопасности Грузии. Это связано с проблемами территориальной целостности, что является главной угрозой для национальной безопасности страны.

ნინო სურმანიძე

საერთაშორისო ურთიერთობების სახელმწიფოებრივი მართვა (საქართველოს საგარეო პოლიტიკა)

მსოფლიოს თითქმის ყველა რეგიონში მიმდინარეობს ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური ტრანსფორმაცია ტრადიციულიდან თანამედროვე და ლიბერალურ საზოგადოებაზე. ამ მრავალმხრივი, ტრანსფორმაციის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი საკითხია ხელისუფლების პოლიტიკური ცვლილება ავტორიტარულიდან დემოკრატიულზე და კანონის უზენაესობა. მსოფლიოში არსებულ სახელმწიფოთა ნახევარზე მეტი სწორედ ამჟამად გადადის დემოკრატიის დაბალიდან საშუალო დონეზე და ყველა ამ ქვეყანაში იწყება კანონის უზენაესობის პრინციპის რეალური აღიარება. ამ ცვლილებებთან დაკავშირებულ მოთხოვნებზე საკმაო დისკუსიები, დებატები გამართულა სამეცნიერო, ჟურნალისტურ და სახელისუფლო წრეებში, თუმცა ყველა ამ შემთხვევაში აქცენტი კეთდებოდა დემოკრატიის პრინციპებზე და სახელმწიფო დაწესებულებათა რეფორმის საჭიროებაზე, ხოლო იმ საზოგადოებაში უშიშროების სისტემის მართვის მოთხოვნებსა და კონსოლიდაციამ, რომლებიც ესწრაფვიან დერმოკრატიისა და კანონის უზენაესობის უფრო მაღალ საფეხურს, ინსტიტუციურ მოწყობასა და კულტურას, რაც საჭიროა მის მხარდასაჭერად, ძალზე მცირე ყურადღება თუ ექცეოდა.

მართვაში იგულისხმება როგორც ეფექტურობა ისე კონტროლი. მართვის მიზანია, განავითაროს ნაყოფიერებისა და ეფექტიანობისთვის აუცილებელი გეგმები, წესები და ინსტრუქციები, შემდეგ კი უზრუნველყოს ორგანიზაციის, საწარმოსა თუ ხელისუფლების ელემენტების მიერ დასახული მიზნების მიღწევა რაც შეიძლება სწრაფად, ნაკლები დანახარჯებით, უსაფრთხოდ და ა.შ. ამავე დროს, ხელმძღვანელს ევალება უზრუნველყოს ორგანიზაციის დანაყოფებზე კონტროლი. ასევე, ხელმძღვანელთა უშუალო მოვალეობაა, გადაამოწონ დანაყოფები ხომ არ მონაწილეობენ თავისუფალ მოქმედებებში ან ემსახურებიან სხვა ინტერესს, რაც იქნებოდა გადახრა ხელმძღვანელების მიერ დადგენილი წესებისა და პრინციპებიდან, მაშინაც კი, თუ ეს დამატებითი ფუნქციები არ აკნინებს ამ წესებისა და პრინციპების ეფექტურობის ხარისხს.

ქართული საზოგადოებისათვის საერთაშორისო ურთერთობების თეორია და პრაქტიკაც 90-იან წლებამდე აქტუალური ვერ იქნებოდა. საქართველო არ იყო სუვერენული სახელმწიფო და აქედან გამომდინარე ეს დარგი ვერ განვითარდებოდა... საერთაშორისო ურთიერთობები როგორც აკადემიური დისციპლინა, სათანადოდ ვერც საბჭოთა კავშირში განვითარდა, ეხლა როცა საქართველო სუვერენული სახელმწიფოა, იგი თანდათანობით იკვლევს გზას საერთაშორისო პოლიტიკურ და ეკონომიკურ სისტემებში. თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობები არსებობს და ვითარდება საერთაშორისო სისტემის, საერთაშორისო საზოგადოების ჩარჩოებში. ჩვენი საოგადოების ინტერესი საერთაშორისო ურთიერთობათა პრობლემისამდღი მკვეთრად გაიზარდა.

80-იანი წლებიდან საერთაშორისო ურთიერთობაში გაიზარდა ახალი მიდგომები და ხედვის ძიება, რაც რეალურია ვინაიდან თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობები მოითხოვს უფრო განახლებულ მიდგომას, რომელიც შეესაბამისად მისაღები იქნება არსებული თანამედროვე პერიოდისათვის.

საქართველო მსოფლიოს ერთ ერთი უძველესი სახელმწიფოა. მრავალსაუკუნოვანი ისტორიის მანძილზე მას ურთიერთობა ჰქონდა ისეთ კულტურებთან და სახელმწიფოებთან, როგორცაა ასურეთი, ურარტუ, საბერძნეთი, რომი, პართია, არაბთა სახალიფო, ბიზანტია, მონღოლეთი, ირანი, თურქეთი, რუსეთი და დასავლეთ ევროპის ქვეყნები.

საქართველოს სახელმწიფოებრიობა ისტორიულად იქმნებოდა კუთხური დანაწევრებულობის პილიტიკური ინტეგრაციის პროცესში. სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის დამყარებისთანავე საქართველომ გადაიტანა სამოქალაქო ომი. საზოგადოებას არ აღმოაჩნდა საკმარისი სულიერი და პილიტიკური ძალა, რათა თავიდან აეცილებინა ეს ომი, რომელიც პოლიტიკურად გაღვივებულ ეთნიკურ და კუთხურ დაპირისპირებულობას დაეფუძნა.

სახელმწიფოებრიობა, როგორც ღირებულება, გულისხმობს პიროვნებისათვის საკუთარი ქვეყნის, ერთიან მთლიანობად აღქმას და ამ მთლიანობის დაცვის ვალდებულებას; იგი ასევე გულისხმობს მოსახლეობის ჯგუფის მიერ საკუთარი თავის მიკუთვნებას ქვეყნისადმი. სახელმწიფოებრიობის ღირებულების გათავისება ნიშნავს, რომ პიროვნება საკუთარ ბედს უკავშირებს ქვეყნის ბედს, ითავისებს ქვეყნის კულტურას, მის ისტორიას და მომავალს—ხდება ქვეყნის მოქალაქე-ყოველივე ეს არის აუცილებელი პირობა ქვეყნის მოსახლეობის ერთიან ხალხად ჩამოსაყალიბებლად, რაც თავისთავად ხელს შეუწყობს საკუთარი ადგილის მოპოვებას საერთაშორისო ასპარესზე..

დღევანდელ ვითარებაში ქვეყნის კეთილდღეობის უზრუნველყოფის გზა პირველ რიგში საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენა, ქვეყნის ევროატლანტიკურ და ევროპულ სტრუქტურებში ინტეგრაცია, ეკონომიკური და ენერგეტიკული უსაფრთხოების გარანტიების მოპოვებაა... ამ მიზნების განსახორციელებლად უმნიშვნელოვანეს პრიორიტეტს წარმოადგენს დემოკრატიული პროცესების განვითარების ხელშეწყობა, როგორც ქვეყნის შიგნით ასევე საერთაშორისო დონეზე.

საქართველოს საგარეო პოლიტიკამ, განვითარების რთული გზა გაიარა. დღეს, ინტენსიური სახე აქვს ჩვენს ურთიერთობებს კავკასიაში, თუ ჩვენს დიდ რეგიონულ მეზობლებთან, დასავლეთთან თუ მსოფლიოს სხვა ქვეყნებთან. დღითი დღე უფრო აქტიური ხდება საქართველო გაეროში და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებში. მიუხედავად ამისა, პასუხი უნდა გაეცეს კითხვებს, თუ რამდენად აღევატურადა ჩვენი ქვეყნის წინ მდგარი პრობლემები.

საგარეო პოლიტიკურ ამოცანებში ასახულია ის ძირეული მოსაზრებები, რომელსაც ჩვენი საგარეო პოლიტიკა ეყრდნობა თავის საქმიანობაში. ძველი წესრიგი, რომელიც მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ჩამოყალიბდა და რომელიც აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის ბალანსს ეფუძნებოდა, აღარ ასახავს დღევანდელი მსოფლიოს რეალობებს. მაშინ, როდესაც ჯერ არაა ფორმირებული მსოფლიო უსაფრთხოების ახალი, მყარი მექანიზმები, მკვეთრად იზრდება ლოკალური კონფლიქტებისა და ომების ალბათობა, ალბათობა იმისა, რომ წვრილ კონფლიქტებსა და დაპირისპირებებში მოხდებამრავალი ქვეყნის ჩათრევა, პროცესების სტიქიური, უკონტროლო განვითარება. ავღანეთი და იუგოსლავია ასეთი ტიპის კონფლიქტების მკაფიო ნიმუშებია. საქართველოს მაგალითებისათვის შორს წასვლა არ სჭირდება. აფხაზეთის კონფლიქტიში მსგავს ვითარებასთან გვეკონდა საქმე. აფხაზეთის კონფლიქტში მოხდა სხვადასხვა ძალების ჩართვა რუსეთიდან, მათ შორის ჩრდილოეთ კავკასიიდან, თურქეთიდან. ჩვენი უშუალო მეზობლები, რომლებიც ცნობენ საქართველოს დამოუკიდებლობასა და ტერიტორიულ მთლიანობას, ქვეყნები, ვისგანაც საქართველო დღემდე გრძნობს მნიშვნელოვან მხარდაჭერას, ამავე დროს ჩვენი ქვეყნის დესტაბილიზაციის წყაროს წარმოადგენდნენ. შეიქმნა მდგომარეობა, როდესაც რთულია გაარჩიო მტყუანი და მართალი, მტერი და მოყვარე. ასეთ პირობებში საქართველოს პოზიცია საერთაშორისო საზოგადოებისთვისაც ძნელად გასაგები აღმოჩნდა.

იმ დროს საქართველო ახლოს იყო რუსეთთან კონფრონტაციის დაწყებასთან. მაგრამ ეს არსებული მოვლენებისადმი გამარტივებული მიდგომა იქნებოდა, რადგან რეალურად ჩვენთან

დაპირისპირებული იყო არა ერთი ძალა, არამედ ძალების კომპლექსი. მათი ურთიერთგამომრიცხავი ბუნება მალე გამოამჟღავნა შედარებითმა მშვიდობამ, რომელიც საქართველომ თანამეგობრობაში შესვლით უზრუნველყო. დიდი ალბათობით შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ ის კონფლიქტი, რომელიც რუსეთსა და ჩეჩნეთს შორის მოხდა, (უფრო რთული სახით) მოხდებოდა საქართველოში, - როცა სოსუმის დაცემის შემდე შეიარღვრებული ძალების უცნაური კონგლომერატი, თბილისისაკენ დაიძრა. მოვლენების ასეთი განვითარება საქართველს ამ ძალთა ბრძოლის ასპარეზად გადააქცევდა. მათ ერთ ნაწილს მხარდამჭერები ეყოლებოდა რუსეთში, ნაწილს ჩრდილოეთ კავკასიაში და ა. შ. ამის შემდეგ მოვლენები განვითარდებოდა მსოფლიოს სხვა წერტილებში კარგად ნაცნობი სცენარით დესტაბილიზაციას განიცდიდა არა მხოლოდ საქართველო, არამედ მთელი ამიერკავკასია.

საქართველომ მშვიდობით შესძლო ის, რომ გუშინდელი მოკავშირეებს, რომელთაც ასაზრდოვებდათ არეული მდგომარეობა, ახლა ცუდად ესმით ერთმანეთის. დღეს აფხაზეთში ექსტრემიზმის შექმნილობად აღარ მუშაობს ჩრდილოეთკავკასიური სოლიდარობის იდეა, შედეგად აფხაზეთი პოლიტიკური კვანძი გამარტივდა. თუ 1992-1994 წლებში საქართველოს არანაირი სივრცე არ გააჩნდა მანევრირებისათვის და მისი სფერები ცალსახად იყო ნაპარნახევი მიმდინარე მოვლენებით, დღეს მას არჩევანის საკმაო რესურსი გააჩნია, ეფექტური, მიზანმიმართული ხაზის გასატარებლად, როგორც აფხაზეთის პრობლემის, ისე მთლიანად ქვეყნის წინაშე მდგარი ამოცანების გადაწყვეტისათვის.

საქართველოს საგარეო პოლიტიკის პრიორიტეტები ჩამოყალიბდა აფხაზეთის კონფლიქტისა და იმ კრიზისის ფონზე, რომელიშიც ქვეყანა დამოუკიდებლობის პირველი დღიდან აღმოჩნდა. აფხაზეთის, სხვა არსებული თუ პოტენციური კავკასიური კონფლიქტები საფრთხეს უქმნის არა მარტო ცალკეულ კავკასიურ სახელმწიფოს, არამედ სტაბილურობას მთელს რეგიონში. ასეთი კონფლიქტების შედეგები ისეთი მცირე სახელმწიფოებისათვის, როგორც საქართველოა, შეიძლება დამღუპველი აღმოჩნდეს. ამგვარად საქართველოს საგარეო პოლიტიკის მთავარ ამოცანას წარმოადგენს არსებული რეგიონული კონფლიქტების შემდგომი სტაბილიზაციისა და სრული ლიკვიდაციისათვის საჭირო პირობების შექმნა, მყარი მექანიზმების ფორმირება იმისათვის, რომ მომავალში ასეთი კონფლიქტები აღარ წარმოიშვას და აღარ განვითარდეს. ამავე დაროს ჩვენ გავაგრძელებთ დაწყებულ ხაზს - ხაზს მშვიდობისაკენ, რადგან, როგორც ჩვენი გამოცდილება გვეუბნება, ექსტრემიზმს და ტერორიზმს ასაზრდოვებს კონფრონტაცია და

არეული მდგომარეობა, ხოლო მშვიდობა მის წინააღმდეგ ყველაზე ვეგეტური იარაღია.

საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ძირითადი მიდგომებით ვეყრდნობით რა არსებულ ტენდენციებს, რომლებიც რეგიონში უსაფრთხოებისა და მშვიდობის უზრუნველყოფისკენაა მიმართული, შემდგენიარად ვაყალიბებთ ჩვენს ძირითად საგარეო პოლიტიკურ მიდგომებს: ლოკალურ დონეზე -კავკასიური კონფლიქტები ერთმანეთთან მჭიდრო კავშირშია და ერთმანეთზე დიდ ზეგავლენას ახდენენ.

შესაბამისად ვერცერთი კავკასიური სახელმწიფოს უსაფრთხოება ვერ იქნება უზრუნველყოფილი საერთო კავკასიური კონტექსტიდან იზოლირებულად, და ამ აზრით კავკასია წარმოადგენს ერთიან რეგიონული უსაფრთხოების კომპლექსს. შიდაკავკასიური დიალოგის და თანამშრომლობის განვითარება კავკასიელებს შორის, ამცირებსკავკასიაში კონფლიქტების წარმოშობის და მათში არაკავკასიური ძალების ჩარევის შესაძლებლობას,საობს კონფლიქტების ესკალაციის საფუძველს. ამიტომ საქართველოს საგარეო პოლიტიკაში დაკავკასიურ დიალოგს საკუთარი ქვეყნის და მთლიანად რეგიონის უსაფრთხოებისა და მშვიდობის ერთ-ერთ მთავარ მექანიზმად განიხილავს.

საქართველოს საგარეო პილიტიკა მიმართულია ნატოში გაწევრიანებისა და ევროკავშირში ინტეგრაციისაკენ. ნატოში გაწევრიანება ხელს შეუწყობს დემოკრატიის წინსვლას, პოლიტიკურ და სამხედრო უსაფრთხოების მტკიცე გარანტიებს,რაც ქვეყნის სასიცოცხლო ინტერესებს წარმოადგენს...

საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ძირითადი ამოცანებია:

- საქართველოს დამოუკიდებლობა საერთაშორისო თანამეგობრობის წევრ ქვეყნებთან, მათთან კონსოლიდაცია კონფლიქტის მოსაგვარებლად.
- NATO-ში გაწევრიანება;
- ევროკავშირში ინტეგრაცია;
- ეკონომიკური უსაფრთხოება;
- ენერგეტიკული უსაფრთხოება;
- ორგანიზაციის მართვის სისტემის სრულყოფა;

საქართველოს საგარეო პოლიტიკა ყოველთვის კავკასიურ სახელმწიფოებთან თანამშრომლობისა და კავკასიელთა ინტერესების მაქსიმალური დაახლოებისაკენ იქნება მიმართული. იგი მხარს დაუჭერს ამ მიზნისკენ მიმართულ ყოველგვარ ინიციატივას, საიდანაც არ უნდა მოდიოდეს ის. ჩვენ დიდ მნიშვნელობას ვანიჭებთ ისეთ წამოწყებებს, როგორიცაა საპარლამენტოშორისო ანსამბლეა (საქართველო). კავკასიელთა შეხვედრების კისლავოდსკის ფორმატი და ჩენური იდეა კავკასიაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის

შესახებ (რუსეთი) და ა.შ. დარწმუნებულები ვარ, რომ კავკასიაში უსაფრთხოებისა და მშვიდობის მყარ გარანტიებს ქმნის ის ეკონომიკური პერსპექტივები, რომლებიც კავკასიური სახელმწიფოების დამოუკიდებლობამ მოიტანა და რომელიც არა მხოლოდ ცალკეული კავკასიური სახელმწიფოს ეკონომიკური განვითარების საშუალებას იძლევა, არამედ ქმნის უფრო ფართე პლატფორმას, ყველა კავკასიური სახელმწიფოს შორის, დიდ რეგიონული ქვეყნებს შორის თანამშრომლობისათვის, თანამშრომლობისათვის აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის.

რეგიონულ დონეზე (რუსეთი, თურქეთი და ირანი) კავკასიის ტრადიციული პოლიტიკური სურათი რუსეთთან, თურქეთთან და ირანთან ურთიერთქმედების ფონზეა ჩამოყალიბებული. თითოეული კავკასიური ქვეყანა სწორედ რომელიმე მათგანში ხედავდა თავის მოკავშირეს და უსაფრთხოების გარანტიას. და დღეს სწორედ ამ სამი ქვეყანის ერთობლიობა ქმნის კავკასიაში მშვიდობის და უსაფრთხოების გარანტიებს. დღეს კავკასიაში ამ ქვეყნებს შორის ბუნებრივი ბალანსის აღდგენა ხდება და ნებისმიერი მათგანის მცდელობა - შეასრულოს ლიდერის ფუნქცია რეგიონში, გამოიწვევს კავკასიის ქვეყნებს შორის წინააღმდეგობების ზრდას, კონფრონტაციის გაძლიერებას, მთლიანად რეგიონის დესტაბილიზაციას. ჩვენ არ ვფიქრობთ, რომ კავკასია ამ ქვეყნებს უნდა გამოეყოს კედლებით, რადგან ეს აგრეთვე კონფრონტაციული პოლიტიკის თავისებური ფორმა იქნებოდა, რაც ასევე საფთხის შემცველია კავკასიისათვის. საქართველოს, კავკასიას, ჩვენ განვიხილავთ როგორც ხიდს რუსეთს, თურქეთს და ირანს შორის, რომლის დანიშნულებაა არა ის, რომ შეცვალოს მათ შორის არსებული პირდაპირი კავშირები, არამედ გაამდიდრის ისინი, გახადოს კიდევ უფრო ეფექტური და მრავალფეროვანი. კავკასია ჩვენ წარმოგვიდგენია როგორც ამ ქვეყნების თანამშრომლობისა და ჯანსაღი ეკონომიკური შეჯიბრის ასპარეზი.

ჩვენ მივესალმებით ამ ქვეყნებთან თანამშრომლობის ნებისმიერ ინიციატივას, რომელიც არ იქნება მიმართული კავკასიურ ქვეყნებთან და დასავლეთთან ჩვენი ურთიერთობის საზიანოდ. ჩვენთვის ასევე მიუღებელი იქნება წინადადებები, სადაც ერთ-ერთ დიდ რეგიონულ ქვეყანასთან ურთიერთობის განვითარება დაკავშირებული იქნება სხვა დიდ რეგიონულ ქვეყანასთან ურთიერთობების შეზღუდვასთან, რადგან, ჩვენ დარწმუნებულები ვართ, რომ ამ ქვეყნებთან სწორედ ბალანსირებული და არა ცალმხრივი კავშირების განვითარება ქმნის როგორც საქართველოსათვის, ისე მთელი რეგიონისათვის უსაფრთხოებისა და მშვიდობის პირობებს. რეგიონში ამ ქვეყნებს შორის ბალანსიარის ჩვენთვის როგორც სამხედრო-პოლიტიკური, ისე ეკონომიკური

საკითხებისადმი მიდგომებისას ორიენტირი. ამ ქვეყნებთან ბალანსირებული, ორმხრივი ურთიერთობების გარდა ჩვენ დიდ მნიშვნელობას ვანიჭებთ ისეთ ორგანიზაციებში თანამშრომლობას, როგორცაა დსთ, შავი ზღვისპირა ქვეყნების ეკონომიკური თანამშრომლობის და კასპიისპირა ქვეყნების თანამშრომლობის ორგანიზაციები. გლობალურ დონეზე (დასავლეთი, არარეგიონული ქვეყნები და საერთაშორისო ორგანიზაციები) დასავლეთის განვითარებულმა ქვეყნებმა: გერმანიამ, საფრანგეთმა, ინგლისმა და აშშ-ა მსაქართველოსათვის უმძიმეს ვითარებაში სცნეს საქართველოს დამოუკიდებლობა და ტერიტორიული მთლიანობა, მაშინ, როდესაც ისინი ვისგანაც ჩვენ ველოდით, რომ პირველები გააკეთებდნენ ამას, პასიურობდნენ, და ქონდათ დაუსრულებელი პოლემიკა - ერთიანი უნდა იყოს საქართველო თუ დანაწევრებული. ჩვენ მივსწრაფვით დასავლეთისაკენ და ეს არაა მხოლოდ მაღლიერების გამოვლენა ჩვენი დამოუკიდებლობის მხარდაჭერისათვის ან სამაგიერო უპრეცედენტო ჰუმანიტარული თუ სხვა დახმარებისათვის. ჩვენთვის ესაა ცივილიზაციისა და დემოკრატიული ღირებულებებისაკენ სწრაფვა.

გამომდინარე ძველი მსოფლიოს რეალობიდან, როდესაც საქართველო, კავკასია, მხოლოდ რუსეთის ირანის ან თურქეთის კონტექსტში განიხილებოდა, საქართველოს სწრაფვა დასავლეთისაკენ გამოხატებოდა ფორმულით, რომლის მიხედვითაც საქართველოს გზა დასავლეთისაკენ რუსეთზე გადიოდა. დღეს მსოფლიო პოლიტიკის მიერ რომელიმე დიდი რეგიონული ქვეყნის “კავკასიური პოლიტიკის“ მხარდაჭერა გამოიწვევდა ამ ქვეყნის სასარგებლოდ კავკასიაში ბალანსის დარღვევას, რასაც შიდაკავკასიური წინააღმდეგობების ზრდა და კანფლიქტების ესკალაცია მოსდევს. მიტომ ჩვენ ვაცხადებთ, რომ საქართველოს დასავლეთთან პირდაპირი კავშირების ალტერნატივა ვერ იქნება ჩვენი დასავლეთთან კავშირები ნებისმიერი დიდი რეგიონული ქვეყნის გავლით ან საშუალებით. ამგვარად დასავლეთთან საქართველოს პირდაპირი კავშირების განმტკიცება არ შეიძლება იყოს რაიმე პირობებთან დაკავშირებული. ჩვენთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია თანამშრომლობის ყველა ის ფორმა, რომელიც ჩვენი დასავლეთთან, დასავლეთის ქვეყნებთან კავშირების განმტკიცებისკენაა მიმართული, საქართველოს, მთლიანად კავკასიის დასავლურ სამყაროში, დასავლურღირებულებათა სისტემაში ინტეგრირებას უწყობს ხელს.

ჩვენ დასავლეთს განვიხილავთ არა როგორც ძალას, რომელსაც თავისი შემოსაზღვრული ადგილი გააჩნია რეგიონული ძალების სისტემაში, არამედ როგორც მასტაბილიზირებულ ფაქტორს. ნატოს(ასევე ეუთოს) ჩვენ ვუყურებთ არა როგორც სამხედრო

პოლიტიკურ ალიანსს, რომელიც მიმართულია რომელიმე ქვეყნის ან ქვეყანათა ჯგუფის წინააღმდეგ, არამედ როგორც ორგანიზაციებს, რომლებიც მსოფლიო უსაფრთხოების სისტემის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მექანიზმად ჩამოყალიბდება. ჩვენ ვესწრავით მათთან ურთიერთობას და ყოველთვის მივიღებთ მონაწილეობას ერთობლივ პროგრამებში, ისეთებში როგორიცაა “თანამშრომლობა მშვიდობისათვის“ და ა. შ. იგივე ფორმულით ვუდგებით ურთიერთობების განვითარებისას სხვა არარეგიონულ ქვეყნებთან, რომლებიც როგორც წესი ნეიტრალურები არიან კავკასიაში ტრადიციული დაპირისპირებებისა და წინააღმდეგობების მიმართ. პირდაპირი კავშირების გაძლიერებას ისახავს მიზნად ჩვენი ურთიერთობები უკრაინასთან, ცენტრალური აზიის ქვეყნების ჯგუფთან, ასევე მსოფლიოს ბევრ სხვა ქვეყანასთან. ამგვარად, - საქართველოს საგარეო პოლიტიკური ორიენტირები, რომლებიც მიმართულია რეგიონში მშვიდობისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფისაკენ, შეგვიძლია დავახასიათოთ შემდეგი მოკლეფორმულების საშუალებით: ლოკალურ დონეზე - შიდაკავკასიური დიალოგის გაძლიერება და კავკასიელების ინტერესების დაახლოება; რეგიონულ დონეზე - რუსეთთან, თურქეთთან და ირანთან კავშირებს შორის ბალანსის უზრუნველყოფა; გლობალურ დონეზე - პირდაპირი კავშირების განვითარება დასავლეთთან, სხვა არარეგიონულ ქვეყნებთან.

ვარდების რევოლუციის შემდეგ საქართველოში ინტენსიურად მიმდინარეობს რეფორმები, რომელთა მიზანია, დაამკვიდროს – დემოკრატიული მმართველობა, კანონის უზენაესობა, მდგრადი ეკონომიკური განვითარება და მშვიდობიანი გზით აღადგინოს ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობა. ერთი სიტყვით, გადააქციოს საქართველო ევროპული ტიპის სახელმწიფოდ, რომელსაც ექნება ძლიერი ინსტიტუტები და რომელიც სრულად იქნება ინტეგრირებული ევროპულ და ევროატლანტურ სტრუქტურებში. საქართველოს დიპლომატიური სამსახური–საგარეო საქმეთა სამინისტრო, დიპლომატიური მისიები და საკონსულო დაწესებულებები – ემსახურება საქართველოს ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფციაში ჩამოყალიბებულ ფუნდამენტურ ეროვნულ ინტერესებსა და ფასეულობებს, რომლებიც პრეზიდენტის ხედვის შესაბამისად, განსაზღვრავენ ჩვენი საგარეო პოლიტიკის უმთავრეს მიზანს - საქართველოს უსაფრთხოებისა და საერთაშორისო სტატუსის განმტკიცებას, საერთაშორისო ურთიერთობათა სისტემაში კუთვნილი და ღირსეული ადგილის დაკავებას და, მზარდი გლობალიზაციის პირობებში, ქვეყნის ინტერესების გატარებას.

დღევანდელ ურთიერთდამოკიდებულ სამყაროში, ეროვნული უსაფრთხოებისა და კეთილდღეობის მიღწევა შეუძლებელია დანარჩენი მსოფლიოსაგან იზოლაციის პირობებში. ჩვენი უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად აუცილებელია გლობალური უსაფრთხოების მხარდაჭერა; საქართველოს თავისუფლება და დამოუკიდებლობა ეფუძნება სხვა ქვეყნების სუვერენიტეტის პატივისცემას; სხვა სახელმწიფოების და რეგიონების ეკონომიკური კეთილდღეობა პირდაპირ აისახება საქართველოს მოქალაქეების კეთილდღეობაზე; საქართველოში დემოკრატიის განმტკიცება კი გლობალურ არენაზე დემოკრატიული პროცესების განვითარების გზით მიიღწევა. ჩვენს მიერ განხორციელებული პოლიტიკა ამ პრინციპებს დაეფუძნება და ამ რწმენის ერთგული იქნება.

ამ ხედვის განხორციელებისთვის, 21-ე საუკუნის ქართული დიპლომატიის მიზანია ხელი შეუწყოს საერთაშორისო ძალისხმევის გააქტიურებას საქართველოსა და მისი მოქალაქეების ინტერესების დასაცავად და, ამასთანავე, წვლილი შეიტანოს მშვიდობიანი, უსაფრთხო, დემოკრატიული და ეკონომიკური კეთილდღეობის მქონე მსოფლიო თანამეგობრობის ჩამოყალიბებაში.

დღეს საქართველოში უმთავრეს საკითხთან დაკავშირებით პრინციპულად არ ვლაპარაკობთ: პოლიტიკოსს რომ რაციონალური აზროვნება სჭირდება, ხალხს თითქმის აღარც სჯერა, ისინი გარემოს არ აკვირდებიან, არადა, გარემო მრავალფეროვანია. ის მუდმივად იცვლება და რაციონალიზმიც სწორედ ის არის, რომ ამ ცვლილებებს გონება მიაღწევს. გონების მიღვენება აუცილებელია. ეს მინიმუმ უსაფრთხოებისთვის, ანუ სიცოცხლისთვის არის საჭირო. უსაფრთხოება უმთავარესია. მშვიდობა და განვითარება არის ის ძირითადი, რაზეც ყველა თანხმდება.

საქართველოში ბოლოსანს განვითარებული მოვლენები თვალნათლივ გვაჩვენებს, რომ ქვეყანაში დემოკრატიულ პროცესები წინ მიდის და ხალხის სამოქალაქო აქტივობაც სულ უფრო იზრდება. შეცდომა იქნებოდა, გველაპარაკა დემოკრატიის სისუსტეზე ქვეყანაში, სადაც ერთ სადამოში ათიათასობით ადამიანი გარეთ გამოდის, რათა თავისი პოზიცია დააფიქსიროს. უკვე მეორედ უკანასკნელ ოთხ წელიწადში დიდი რაოდენობით ხალხი თავს იყრის დედალაქის მთავარ მოედანზე და ქვეყანაში კონკრეტულ ცვლილებებს ითხოვს. არსებობს კონსენსუსი მშვიდობაზე და განვითარებაზე. ეს ადამიანთა პოზიტიურ სამოქალაქო აქტივობაზე და შესაბამის საზოგადოებაზე მეტყველებს.

ფაქტია ისიც, რომ ხალხის პროტესტი მოჰყვება ხოლმე უსამართლობასა და გაუმართლებელ შეზღუდვებს, რადგან ქვეყანა დასახლებულია გონიერი და პროგრესული ადამიანებით, რომლებიც

დემოკრატიის წინსვლას და განვითარებული საზოგადოების იდეის დამკვიდრებას უწყობენ ხელს. “ვარდების რევოლუცია”, ბევრის მოლოდინის საწინააღმდეგოდ, გამოდგა არა მიხეილ სააკაშვილის, არამედ – ხალხის რევოლუცია. ხალხი დღესაც ცვლილებებს ითხოვს. ვარდების რევოლუცია, ამ აზრით, ახალ აზრს იძენს. ის შეიძლება მოვიაზროთ როგორც ნამდვილი დემოკრატიზაციის პროცესი, რომელიც დღესაც გრძელდება. ამჯერად ლიბერალური დემოკრატიის დრო დგება.

მიუხედავად იმისა, რომ დღეს საქართველო პრობლემებშია ჩაბირული, გზა მაინც არსებობს და ეს გზა დამოუკიდებელი, სტერეოტიპებისგან დაცლილი და თავისუფალი აზროვნებაა. ჩვენ თუ თავისუფლება გვინდა, პირველ რიგში აზრით უნდა განვთავისუფლდეთ, უნდა განვთავისუფლდეთ სტერეოტიპებისგან, იდეოლოგიებისგან და უპრინციპობისგან. უსაფრთხოება, რომელიც რთული და კომპლექსური ცნებაა, საბოლოო ჯამში ფიზიკურ უსაფრთხოებაზე დაიყვანება. უსაფრთხოების ქვაკუთხედია უსაფრთხოების დილემის ცნება, რაც შემდეგში პოლიტიკაში უნდა დგას, მიზნად კი მდგომარეობს: ორი სუბიექტიდან ერთ-ერთის გაძლიერება მეორის მიშს მიშისგან განთავისუფლება აქვს. იწვევს. ანუ უსაფრთხოების დილემა იმაში მდგომარეობს, რომ განვითარება ძნელია სხვისი ინტერესების შელახვის გარეშე, ამიტომ ყოველთვის ჩნდება კითხვა იმის შესახებ, თუ როგორ განვითარდეთ. პოლიტიკაში უნდა დგას, მიზნად კი მიშისგან განთავისუფლება აქვს.

დღეს საქართველო ნატოსაკენ მიისწრაფის. ჩვენ დიდი ხანია ვიძახით, რომ საქართველო ევროპული ღირებულებების მატარებელი ხალხითაა დასახლებული და ამიტომ ევროპისკენაც მივისწრაფით. ძნელად თუ ვინმე აღიარებს, რომ ეს ყველაფერი სინამდვილეში მხოლოდ ღირებულებების გამო კი არ ხდება, არამედ უფრო უსაფრთხოების მოსაზრებებიდან გამომდინარე. ინსტიტუტების გააზრება რომ ხდებოდეს, მაშინ საქართველოს საერთაშორისო ასპარეზზე წარმატებული ღავირების მეტი შანსი ექნებოდა.

საქართველოს პოლიტიკას აკლია საჯაროობა და პროფესიონალიზმი, ანუ აკლია ხალხთან კონტაქტი, ისტორიის გააზრება და მომავლის ხედვა. მაგალითად, ქვეყანაში თითქმის არ მიდის მსჯელობა იმ სერიოზული ცვლილებების შესახებ, რაც უკანასკნელ წლებში გამოცვადა. ამ საკითხებზე ძალზედ ცოტა, ან არაფერი იწერება და ითქმება. რაც უხვადაა, ესაა ლოზუნგები, რომლებიც ყველა მხრიდან თავზე გვაყრია. აზროვნება ცოტაა. სწორედ ამიტომ ჩვენთან განვითარდა და კვლავაც ვითარდება ის პროცესები, რომლებიც ერთის მხრივ პირდაპირ შეეხო საქართველოს უსაფრთხოებას, მეორეს მხრივ კი განსაზღვრა ჩვენი დღევანდელი დღე და ასევე განსაზღვრავს მომავალს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს საგარეო პოლიტიკის სტრატეგია 2006-2009 წლებისათვის. თბ., 2007
2. შოთა დოლონაძე, ნანა ავალიანი. საქართველოს საგარეო პოლიტიკის მნიშვნელოვანი მოვლენები. თბილისი. 2000
3. სახელმწიფო პოლიტიკა. თბ., 2002.
4. ა. რონდელი. საერთაშორისო ურთიერთობები. თსუ, 1996
6. შოთა დორონაძე. საქართველო-მსოფლიო თანამეგობრობის წევრი. თბილისი. 2000.

Summary**Nino Surmanidze****The international attitudes of the state government
(Georgia's foreign policy)**

Foreign policy is the main direction of Georgia. The formats of bilateral, multilateral and strategical cooperation are the main priorities of the realization of foreign policies. As the practices of international relations shows, the role of foreign policy is getting extensively important for Georgia.

Correct planning and implementation of the mechanisms of international relations is of the biggest importance for every country. On the world current stage of economic development more and more countries are enhancing the dimensions of their participation in the world's integration processes.

Historically, culturally, politically and geographically Georgia is the part of Europe. Georgia integrated in the democratic European Commonwealth will contribute to the consolidation of safety and stability in Europe.

Резюме**Нино Сурманидзе****Государственное управление международными отношениями
(Внешняя политика Грузии)**

Внешняя политика - главное направление Грузии. Форматы двустороннего, многостороннего и стратегического сотрудничества - главные приоритеты реализации внешней политики. Как показывает практика международных отношений, роль внешней политики становится все более значимой для Грузии.

Правильное планирование и осуществление международных отношении имеет огромное значение для любой страны. На нынешнем этапе мирового экономического развития все больше стран стремятся расширить масштабы своего участия в процессах мировой интеграции.

Исторически, культурно, политически и географически Грузия является частью Европы. Грузия интегрированная в демократическое Европейское содружество, внесет свой вклад в консолидацию безопасности и стабильности в Европе.

ნინო ჩიქობავა

ნაციონალიზმი და საერთაშორისო ურთიერთობები

“ცივი ომის” დამთავრების შემდეგ კაცობრიობა შევიდა თავისი განვითარების ახალ ფაზაში “აღმოსავლეთის”–დასავლეთის “დაპირისპირების მოსპობამ სათავე დაუდო პერიოდს, რომელიც “ისტორიის დასასრულის” სახელით მოინათლა. ზედმეტად ოპტიმისტური ეს განწყობა გულისხმობდა, რომ კომუნისტური კრახითა და საბჭოთა კავშირის დაშლით მოისპო უკანასკნელი დაპირისპირება ისტორიაში და დადგა ლიბერალურ–დემოკრატიული იდეების საყოველთაო გავრცელების ეპოქა. რაკი ისტორია აქამდე მხოლოდ დაპირისპირებულთა ბრძოლა იყო, შეიძლება ჩაითვალოს, რომ ისტორია დამთავრდა, რადგან დაპირისპირება აღარ არსებობს. შესაბამისად იწება ხალხთა დაახლოების, ეროვნული, ენობრივი, კულტურული და სოციალური განსხვავებების შემცირებისა და გაქრობის ეპოქა. ნაციონალიზმი წარსულს ბარდება და გზას გლობალიზაციის პროცესს უთმობს. (1)

XX საუკუნის 90–იანმა წლებმა დაგვანახა რომ აღნიშნული მსჯელობა უტოპია აღმოჩნდა. ნაციონალიზმი არამც თუ ქრება და სუსტდება, არამედ ხშირ შემთხვევაში უფრო ინტენსიურად და აგრესიული სახით იჩენს ხელმე თავს. თანაც, როგორც წესი 90-იანი წლების ნაციონალიზმი სეპარატისტული დამანგრეველი ნაციონალიზმია, რომელიც მიმართულია სახელმწიფოთა ტერიტორიული მთლიანობის წინააღმდეგ და ეთნოპოლიტიკური კონფლიქტების ფორმით ვლინდება.

დღეს უკვე ბევრი მკვლევარი ფიქრობს რომ თანამედროვეობის მთავარი წინააღმდეგობა არა იდეოლოგიურ, გეოპოლიტიკურ და ეკონომიკურ, არამედ ეთნოპოლიტიკურ ხაიათს ატარებს და სახელმწიფოსა და უმცირესობებს შორის დაპირისპირებაში გამოიხატება. ანუ ეს არის წინააღმდეგობა სახელმწიფო ნაციონალიზმსა და უმცირესობების ნაციონალიზმს შორის.

იმის გამო რომ თანამედროვე ნაციონალიზმი კონფლიქტების წყაროა, ზოგი ავტორი უარყოფითად აფასებს თანამედროვე ნაციონალიზმსა და მკვეთრად განასხვავებს მას გამაერთიანებელი და ანტიკოლონიური ნაციონალიზმისაგან.

ნაციონალიზმი არის იდეოლოგია რომლის მიხედვითაც “ერი” ანუ “ნაცია” არის საზოგადოების ფუნდამენტური ნაწილი და ქვაკუთხედი. ამასთანავე ერის ინტერესი და ერთგულება ჯგუფისა და ინდივიდის ინტერესზე მაღლა უნდა იდგეს. თავდაპირველი ნაციონალისტური მოძრაობები ჩამოყალიბდა საფრანგეთში მონარქიის დასამხობად მოწყობილი რევოლუციის შემდეგ.(5) მოგვიანებით XIX საუკუნეში ნაციონალისტურმა იდეებმა მოიცვა ევროპის მრავალი ქვეყანა.

ნაციონალიზმი ზოგჯერ წარმოადგენს ეროვნული გრძნობების სინონიმს, ზოგჯერ ეროვნულ მოძრაობას აღნიშნავს, ზოგჯერ კი იდეოლოგიის სახით წარმოგვიდგება. გარდა ამისა იგი ხან პოლიტიკურ მოვლენად მოიაზრება, ხან კი კულტურასთან ასოცირდება. აღნიშნული არ გამორიცხავს, რომ შესაძლებელი იყოს ნაციონალიზმის “სინთეზური” გაგებაც, რომელიც ამ ცნებაში გულისხმობს ნაციონალიზმს როგორც იდეოლოგიას. არსებობს ნაციონალიზმის როგორც დადებითი ესევე უარყოფითი შეფასება. ხშირად ნაციონალიზმის ცნება იხმარება როგორც “ეროვნული ინტერესებისადმი, ეროვნული ერთობისა და ეროვნული დამოუკიდებლობისადმი ერთგულება და მისი დაცვა.”(4) ეს განმარტება ნაციონალიზმს წარმოგვიდგენს, როგორც უადრესად დადებით და პროგრესულ მოვლენას. რადგან ეროვნული ინტერესებისადმი, ეროვნული ერთობისა და ეროვნული დამოუკიდებლობისადმი ერთგულება და მისი დაცვა მაღალხნეობრივი და ამაღლებული ღირებულებაა. ამ იდეისათვის მეზობელი და თავგანწირული ხალხი, როგორც წესი, ეროვნულ გამირებად ცხადდებიან და საყოველთაო პატივისცემით სარგებლობენ. ნაციონალიზმის სულ სხვა განმარტებაა წარმოდგენილი საბჭოთა პერიოდის ენციკლოპედიებში: “რეაქციული ბურჟუაზიული იდეოლოგია და პოლიტიკა, რომელიც ეროვნული შულის გაღვივებისა და სხვა ერების დაჩაგვრის ხარჯზე პრივილეგირებულ მდგომარეობაში აყენებს გაბატონებულ ერს, მხარს უჭერს ბურჟუაზიის კლასობრივ ინტერესებს აცხადებს რა მას მთელი ერის ინტერესებად.” (3) აღნიშნული განმარტებების მიხედვით ნაციონალიზმი უადრესად უარყოფითი, რეაქციული ფენომენია, რომელიც უამრავი ბოროტებისა და უბედურების წყაროდ შეიძლება იქცეს. ამიტომ ნაციონალიზმის ყოველგვარი გამოვლენა ჩანასახშივე უნდა განადგურდეს რომ მან, საზოგადოება არ მოწამლოს და გზას არ ააცდინოს. როგორც ვხედავთ, ნაციონალიზმის ცნების განმარტება დიამეტრალურად საპირისპირო შეიძლება იყოს იმის და მიხედვით, თუ რა კუთხით და როგორი მსოფლმხედველობით შევხედავთ ამ მოვლენას.(1)

კჰეიესის მიხედვით ნაციონალიზმი დუალისტური ბუნებისაა. იგი ერთდროულად არის სიკეთეც და ბოროტებაც. ნაციონალიზმი, როცა პატრიოტიზმის სინონიმად გვევლინება მაშინ იგი კაცობრიობის უნიკალური სიკეთეა. ჰუმანური და ლიბერალური ნაციონალიზმი თავისუფლებისა და დემოკრატიის საფუძველია. მაგარმ, როცა ნაციონალიზმი შეუწყნარებლობისა და მტრობის იდენტური ცნებაა, როცა იგი კონფლიქტისა და ომის საფუძველი ხდება, მაშინ ის კაცობრიობის უდიდესი ბოროტებაა. (C.Heyes,1926)

აქვე უნდა აღინიშნოს გ.ნოდისა შეხედულება ნაციონალიზმსა და დემოკრატიაზე. იგი მიიჩნევს რომ ნაციონალიზმი არის უფრო რთული მოვლენის კომპონენტი, რომელიც მთელი თავისი შემადგენლობით წარმოგვიდგება, “ლიბერალურ დემოკრატიად”. ამ საკითხების წამოწვევით იგი გულისხმობს რომ ნაციონალიზმის იდეა წარმოდგენილია თეორიულადაც კი დემოკრატიის იდეის გარეშე. ეს ორი კომპონენტი გადაჯაჭვულია ერთმანეთთან.(2)

საერთაშორისო ურთიერთობების მთავარ აქტორებს სახელმწიფოები წარმოადგენენ და ერთმანეთთან ურთიერთობისას ვალდებული არიან დაიცვან სუვერენული თანასწორობის, ტერიტორიული მთლიანობისა, თუ შინაგან საქმეებში ჩაურევლობის პრინციპები. ამიტომ სეპარატისტულ მოძრაობას აშკარა მხარდაჭერა სხვა სახელმწიფოების მხრიდან, როგორც წესი არ აქვს ხოლმე. მაგრამ ვერც ერთი სეპარატისტული მოძრაობა ვერ იარსებებს გარედან მხარდაჭერის გარეშე, რაც ჩვეულებრი ფარული ფორმებითა და მეთოდებით ხორციელდება.

ომის გამო რომ მსოფლიო სახელმწიფოები და პირველ რიგში დიდი ქვეყნები დაინტერესებულნი არიან შენარჩუნებული იყოს ძალთა წონასწორობა, რაც საერთაშორისო წესრიგის ქვაკუთხედად მოიაზრება, ხშირ შემთხვევაში თავალს ხუჭავენ სამართლიანობაზე, კერძოდ, უგულვებელყოფენ თვითგამორკვევის პრინციპებს. ძალთა ბალანსის შენარჩუნების მიზნით მოხდა პოლონეთის სუვერენული სახელმწიფოს გაყოფა რუსეთს, პრუსიასა და ავსტრიას შორის XVIII საუკუნის ბოლოს. ასევე ძალთა ბალანსის შენარჩუნების მაგალითი იყო ევროპული ქვეყნების მიერ აზია-აფრიკაში კოლონიების გადანაწილება. ამავე მიზანს ემსახურებოდა აშშ-სა და დიდი ბრიტანეთის თანხმობა საბჭოთა კავშირის მიერ აღმოსავლეთ ევროპის ხალხების დამორჩილებაზე მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ. სტაბილურობისა და უსაფრთხოების შენარჩუნების სურვილით უნდა აიხსნას დასავლეთის პასიური პოზიცია 1956 წლის უნგრეთის მოვლენებზე და 1968 წლის ჩეხოსლოვაკიის ამბებზე. დასავლეთის ქვეყნების ოფიციალური ხელისუფლების მხრიდან რეაქცია არ მოჰყოლია

ჩენთვის მიერ თვითგამორკვევის აღიარების პრინციპის მოთხოვნას. (1)

რეგიონული უსაფრთხოებისა და წესრიგის ინტერესებიდან გამომდინარე, უყურადღებოდ რჩება დამოუკიდებლობის მოთხოვნები მსოფლიოს სხვადასხვა რაიონში. არცერთი ქვეყანა ოფიციალურად არ აღიარებს 25 მილიონიანი ქურთი ხალხის უფლებას შექმნას თავის სახელმწიფო. არც ერთრეის სუვერენიტეტს სცნობდა ვინმე სანამ თვითონ ეთიოპიამ არ აღიარა თავისი პროვინციის დამოუკიდებლობა.

90-იანი წლების დასწყისში როცა საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე ფართოდ გაიშალა ეროვნული მოძრაობა, დასავლეთი ყოველნაირად იკავებდა თავს მხარი დაეჭირა ამ მოძრაობისთვის, შიშობდა რა, რომ ეს გამოიწვევდა დესტაბილიზაციასა და ძალთა წონასწორობის დარღვევას. შემდეგ, როცა საბჭოთა კავშირი დაიშალა, საერთაშორისო საზოგადოება მიესალმა მემკვიდრე სახელმწიფოებს და სცნო ისინი, მაგრამ იმ სურვილით რომ ეს პროცესი რაც შეიძლება მალე დამთავრებულიყო. ბრიტანეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა განაცხადა კიდევ 1993 წელს “მე ვიმედოვნებ, რომ ჩვენ ახალი სახელმწიფოების შექმნას აღარ ვიხილავთ.” (4)

წესრიგის, უსაფრთხოებისა და ძალთა წონასწორობის დაცვის სურვილით უნდა აიხსნას საერთაშორისო საზოგადოების პოზიცია იუგოსლავიის კონფლიქტში 90-იანი წლების დასაწყისში. გაუგებარი იყო, რა დონის თვითგამორკვევისათვის უნდა დაეჭირათ მხარი და რა ეტაპზე უნდა შეწყვეტილიყო ეს მხარდაჭერა. საერთაშორისო საზოგადოების წინაშე დგება დილემა: თუკი ერთ ეთნიკურ ჯგუფს ეძლევა სეცესიის უფლება, მაშინ დგება იგივე უფლების სამართლიანობის საკითხი სხვა ეროვნებებისათვის. ეს ეხება ბოსნიასა და ხორვატიის სერბ მოსახლეობას, ჩრდილოეთ ირლანდიას, უკრაინაში მცხოვრებ რუსებს, ისრაელის არაბებს და ასე შემდეგ. ცხადია, სრული აბსურდი იქნება იმის მტკიცება რომ ნებისმიერ ხალხს, ვისაც ეროვნული იდენტურობა აქვს, სახელმწიფო უნდა გააჩნდეს, მსოფლიოში 4 ათასზე მეტი ენაა, მაგრამ ვერაინ იტყვის რომ 4000 სახელმწიფოს არსებობაა აუცილებელი. მაშინ საერთაშორისო სისტემა სრულ ქაოსად იქცეოდა, სადაც ძალთა წონასწორობაც და რაიმე წესრიგზე ლაპარაკიც კი წარმოუდგენელი იქნებოდა. (1)

ამგვარად, თანამედროვე მსოფლიოში კვლავ დგება საკითხი ნაციონალიზმის პოზიტიური და ნეგატიური მხარეების შესახებ.

ნაციონალიზმი ერთდროულად არის დესტრუქციულიც და კონსტრუქციულიც. იგი არის საშიშროება ლიბერალური დემოკრატიისათვის და ამავდროულად მისი ხელშემწყობიც. იყო

ნაციონალისტი პოსტკომუნისტურ ქვეყანაში ნიშნავს იყო ვინც გინდა, რადგანაც აქ ნაციონალისტი შეიძლება იყოს ლიბერალიც და ნაციონალისტიც. ისინი, ვინც გამოხატა ნაციონალიზმს, გულისხმობენ ეთნიკურ შოვინიზმს, თორემ თვითონვე არიან საკუთარი ქვეყნის დამოუკიდებელ და სუვერენულ ერ-სახელმწიფოდ გარდაქმნისათვის მებრძოლები. ნაციონალიზმის ეს განსხვავებული სახეები თვალნათლივ ჩანს დღევანდელი მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონებისათვის დამახასიათებელი ნაციონალიზმის თავისებურებების შედარებისას. თანამედროვე ნაციონალიზმის “გეოგრაფია” საგრძნობლად განსხვავდება განვითარებულ, ყოფილ კომუნისტურ და მესამე სამყაროს ქვეყნებში. (5)

ნაციონალიზმი, თავისი ყველაზე უფრო გავრცელებული მნიშვნელობით, რაც საკუთარი ერისა და ეროვნული სახელმწიფოს ერთგულებასა და მის დომინანტობაში გამოიხატება, ხშირად პატრიოტიზმის სინონიმად გამოიყენება. ეს ცნებები მართლაც ძალიან ახლოსაა ერთმანეთთან, მაგრამ განსხვავება მაინც საკმაოდ მნიშვნელოვანია. სახელდობრ პატრიოტიზმი ნაციონალიზმისაგან განსხვავებით, მოკლებულია ყოველგვარ პოლიტიკურ ქმედებას, მაშინ, როცა ნაციონალიზმი აუცილებლად გულისხმობს პოლიტიკურ აქციებს და მოძრაობას. ასევე უნდა განვასხვავოთ, კერძო ანუ კონკრეტული ნაციონალიზმი და ნაციონალიზმი ზოგადად.

ნაციონალისტთა აბსოლიტურ უმრავლესობას აქვს პროგრამა საკუთარი ერისათვის. კონკრეტული ნაციონალიზმი “იდეოლოგიურად ცარიელი ბოთლია”, რომელსაც აქვს ძალა და ფორმა, მაგრამ არა კონკრეტული შინაარსი. ეს პირველ რიგში ეხება ჩაგრული ერის ნაციონალიზმს, რომელმაც შეიძლება გაერთიანოს სულ სხვადასხვა პოლიტიკური მრწამსის ადამიანები. რაც შეეხება ზოგადად ნაციონალიზმს, მისი უნივერსალური პრინციპი, როგორც უკვე ითქვა არის ეროვნულის პრიმატი რელიგიურ, კლასობრივ თუ ზოგად საკაცობრიო ღირებულებებზე. ნაციონალიზმის ეგრეთწოდებული რომანტიკული ფორმა ემყარება ენობრივ, კულტურულ და ისტორიულ ერთობას, და ამდენად ეს ღირებულებები ლოკალურია და არა უნივერსალური. ასეთი ნაციონალიზმის ეკონომიკური განზომილება კი ისაა, რომ ყველა რესურსი და სიმდიდრე მხოლოდ ერის საკუთრება უნდა იყოს. (4)

ნაციონალიზმმა, როგორც ევროპულმა იდეოლოგიამ, მკვეთრი ცვლილება განიცადა მესამე სამყაროში. ევროპული ნაციონალიზმის კლასიკური დებულება, რომ ერს უნდა ჰქონდეს საკუთარი სახელმწიფო, ხოლო სახელმწიფო რამდენადაც შესაძლებელია ერთფეროვანი უნდა იყოს, აბსოლიტურად

განუხორციელებელი აღმოჩნდა აფრიკასა და აზიის ქვეყნების უმრავლესობაში. ამან კი, თავის მხრივ, სახელმწიფოსა და ეთნიკური ნაციონალიზმის დაპირისპირების უკიდურესი გამწვავება გამოიწვია, ხოლო ერი-სახელმწიფოს ნაცვლად, ტიპური კვაზი სახელმწიფოები ჩამოყალიბდა.

ფაქტია, რომ ნაციონალიზმმა როგორც გრძნობამ და როგორც პოლიტიკუმმა იდეოლოგიამ უდიდესი როლი შეასრულა უახლეს ისტორიაში და თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობებში. ნაციონალიზმი განუყოფელია ისეთი ცნებებისაგან, როგორცაა ერი-სახელმწიფო და ხალხთა თვითგამორკვევა, რაც დღევანდელი მსოფლიოს პოლიტიკური ცხოვრების უმნიშვნელოვანესი კატეგორიებია. მიუხედავად საერთაშორისო ცხოვრების მზარდი ინტერნაციონალიზაციისა და გლობალიზაციის პროცესისა, ნაციონალიზმის როლი და მნიშვნელობა სულ უფრო და უფრო იზრდება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ზურაბ დავითაშვილი. ნაციონალიზმი და გლობალიზაცია. თბილისი, 2003.
2. გია ნოღია. ნაციონალიზმი და საერთაშორისო ურთიერთობები. თბილისი, 1999
3. Политология: Энциклопедический словарь под общ. ред. Ю.В. Асерьянова. М.: 2001
4. Энтони Смит. Национализм и модернизм. М.: 2004
5. <http://ru.wikipedia.org>

Summary

Nino Chikobava

Nationalism and international relations

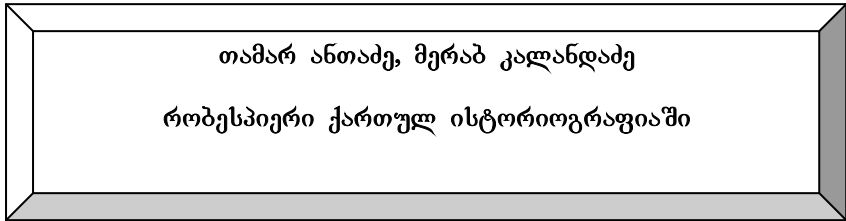
Nationalism is the ideology and a policy based on the principle implying the thesis of the maximum value of the nation and its primacy in the process of state construction. This process is characterized by a variety of contradicting developments. Nationalism, as a political movement, is designed to protect interests of a national integrity attitudes to the state power.

Nationalism preaches fidelity to one's own nation, political independence and work for one's own people, unification of national consciousness for practical protection of living conditions of the nation, its territory, economic resources and cultural wealth. It rests on the national feeling which is related to patriotism. This ideology has proved to be capable of mobilizing the population, irrespective of class distinctions, toward the common political ends in the process of transition to capitalist economy.

Резюме**Нино Чикобава****Национализм и международные отношения**

Национализм – идеология и политика, базовым принципом которых является тезис о высшей ценности нации и её первичности в государствообразующем процессе. Отличается многообразием течений, некоторые из которых противоречат друг другу. Как политическое движение, национализм стремится к защите интересов национальной общности в отношениях с государственной властью.

В своей основе национализм проповедует верность и преданность своей нации, политическую независимость и работу на благо собственного народа, объединение национального самосознания для практической защиты условий жизни нации, её территории проживания, экономических ресурсов и духовных ценностей. Он опирается на национальное чувство, которое родственно патриотизму. Эта идеология оказалась способной обеспечить мобилизацию населения, невзирая на классовые различия, ради общих политических целей в период перехода к капиталистической экономике.

თამარ ანთაძე, მერაბ კალანდაძე

რობესპიერი ქართულ ისტორიოგრაფიაში

მაქსიმილიან რობესპიერმა (1758-1794) თავისი კვალი დატოვა საფრანგეთის დიდი რევოლუციის ისტორიაში. ამიტომ, ვფიქრობთ, ინტერესს მოკლებული არ უნდა იყოს რობესპიერის მოღვაწეობისადმი ქართული პუბლიცისტიკის და ისტორიოგრაფიის დამოკიდებულება. თემა არის საინტერესო და აქტუალური. ეს საკითხი ქართულ ისტორიოგრაფიაში დღემდე არ ყოფილა შესწავლილი. ამიტომ მიზანშეწონილად მივიჩნით შეგვევსო არსებული ხარვეზი და საგანგებოდ განგვეხილა ეს პრობლემა.

მაქსიმილიან რობესპიერი რთული და წინააღმდეგობებით აღსავსე ფიგურაა. ამიტომ მისი მოღვაწეობის ერთმნიშვნელოვნად შეფასება ძალიან ძნელია და ისტორიკოსთა შორის სერიოზულ აზრთა სხვადასხვაობას იწვევს. აგერ უკვე ორ საუკუნეზე მეტია ისტორიკოსები ცხარედ კამათობენ რობესპიერის მოღვაწეობის ირგვლივ, მაგრამ მაინც ვერაფერი ვერ მოახერხეს და ეს დისკუსია, ალბათ, კიდევ დიდხანს გასტანს და არც არასოდეს დამთავრდება. XX საუკუნის ჰოლანდიელი ისტორიკოსის პიტერ ჰეილის თქმით „ისტორია დაუსრულებელი პოლემიკაა“. მნიშვნელოვანწილად, სწორედ ამით აიხსნება ის „კონცეფტუალური ანარქია“, რომელიც რობესპიერის და საფრანგეთის დიდი რევოლუციის სხვა ლიდერების მოღვაწეობის ირგვლივ სუფევს.

ისტორიოგრაფიული დილემა ასე გამოიყურება „საშინელი, საზიზღარი, ურჩხული“ თუ „წმინდანი“, „ანგელოზი“. რა თქმა უნდა, არც ერთი და არც მეორე. ჭეშმარიტება სადღაც შუაშია და მხოლოდ ისტორიკოსების ძალიან მცირე ჯგუფმა სცადა ორივე უკიდურესობის თავიდან აცილება.

ერთნი უსაზღვროდ განადიდებდნენ დანტონს, ხოლო რობესპიერს კი მიწასთან ასწორებდნენ, აუგად იხსენიებდნენ, ტალახში სვრიდნენ. მეორენი კი პირიქით რობესპიერის უდიდესი თავყანისმცემელი იყვნენ და დანტონს არაფრად აგლებდნენ.¹

სავსებით მართლზომიერი უნდა იყოს, რომ საქართველოში საფრანგეთის 1789 წლის რევოლუციის ისტორიით დაინტერესებით პირველმა სერიოზულმა სიმპტომებმა თავი იჩინეს XIX საუკუნის მეორე ნახევარში, როდესაც გაჩნდა ქართული პერიოდული პრესა, რომელსაც შემდგომში გვერდში ამოუდგა „წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება“. XIX საუკუნის პირველი ნახევარი საქართველოში ამ პრობლემით დაინტერესების წინაისტორიად შეიძლება მივიჩნიოთ. საერთოდ უნდა ითქვას, რომ XIX საუკუნის მეორე ნახევრის ქართული საზოგადოებრივი აზრი საფრანგეთის რევოლუციის შესახებ საკმაოდ კარგად იყო ინფორმირებული და ქართველ მკითხველს მეტად საინტერესო მასალას აწვდიდა, სადაც საფრანგეთის რევოლუცია უპირატესად პროგრესულ ლიბერალური თვალთახედვით იყო დანახული.²

„საფრანგეთის დიდი ბურჟუაზიული რევოლუციის მოღვაწეები, კერძოდ იაკობინელთა ლიდერები სპეციალურად არ ყოფილან შეფასებული ქართულ პრესაში. მკაცრი ცენზურული მარწმუნები არ იძლეოდა იმის საშუალებას, რომ ქართულ პრესას ქება-დიდება მიეძღვნა რევოლუციის გამომგონებლისათვის. მიუხედავად ამისა ზოგიერთების დევაწლი და დამსახურება მაინც აღინიშნა. რობესპიერი, მარატი, ე.წ. „ცოფიანები“, ბაბუფი და მისი თანამებრძოლები ლანდების დარად გამოჩნდნენ ქართულ ჟურნალ-გაზეთებში. სხვების შესახებაც მხოლოდ გაკვრით თუ გამოითქვა მოსაზრება, ისიც შემდგომი პერიოდის. ფრანგი პოლიტიკური მოღვაწეების დამსახურების აღნიშვნის დროს.“³

ერთ-ერთ ასეთ ბედნიერ გამონაკლისს წარმოადგენდა იაკობინთა პარტიის აღიარებული თავკაცი ჟორჟ ჟაკ დანტონი (1759-1794). ქართული საზოგადოების ერთი ნაწილი, პირველ რიგში კი ნიკო ნიკოლაძე და დათა მიქელაძე, დანტონის მიმართ მეტად კეთილ განწყობილი ჩანს. ეს უკანასკნელი ა. ტიერის დანტონს ადარებს და დასძენს „ტიერი მედროვე კარიერისტი, ფლიდი და წვრილმანი საქმეებით გართული უპრინციპო ბურჟუას ტიპი იყო. დანტონი კი – ძლიერი შეუპოვარი, ლომკაცი, თავისუფლებისათვის მებრძოლი ხალხის მეგობარი, ნამდვილი დევი.“⁴

დ. მიქელაძემ საკმაოდ საინტერესო მეთოდი აირჩია. მან ერთმანეთს დაუპირისპირა ორი დიამეტრალურად საპირისპირო პიროვნება. უარყოფითი ტიპაჟი ტიერის სახით და გმირი დანტონის სახით. ცხადია, რომ მისი სიმპათიები სულ მთლიანად ამ უკანასკნელის მხარეზეა.

ნ. ნიკოლაძე სულ სხვა გზას ირჩევს და ადარებს ლეონ გამბეტას და ჟორჟ ჟაკ დანტონს. ეს პარალელი კონტრასტზე არაა აგებული. ის ორივე ამ მოღვაწეში დადებით პიროვნებას ხედავს და ამიტომ ადარებს ერთმანეთს.

ნ. ნიკოლაძის აზრით მის თანადროულ, საფრანგეთში ორი დადებითი პიროვნება იყო ლეონ გამბეტა და ანრი როშფორი. თუ ეს უკანასკნელი კალმით ხელში ებრძოდა მთავრობას გამბეტა სათავეში ედგა ახალი საომარი შენაერთების გაწვრთნასა და ფრონტზე გაეზავნას. განსაკუთრებით უსვამს ხაზს გამბეტას გმირულ მოქმედებას ლუარის აუზში, სადაც მან ექსტრემალურ ვითარებაში შეეძლო გაეწვრთნა და პრუსიელების წინააღმდეგ ბრძოლაში ჩაერთო ორი დიდი საარმიო შენაერთი.⁵ გამბეტას ეს შემართება ნ. ნიკოლაძეს ძალიან აგონებდა დანტონის რევოლუციურ ერთუზიანში 1792 წლის შემოდგომაზე. „იმისათვის, რომ დაამარცხო მტერი საჭიროა სიმამაცე, სიმამაცე და კიდევ სიმამაცე.“

რა თქმა უნდა, დანტონისადმი ასეთი კეთილგანწყობილება ცარიელ ნიადაგზე არ აღმოცენებულა და უმთავრესად ორი ფაქტორით შეიძლება ყოფილიყო მოტივირებული ბუნებრივია მათ მოსწონდათ დანტონის მოღვაწეობის პატრიოტული მხარე. მისი აქტიურობა გარეშე მტრის წინააღმდეგ ბრძოლაში. მეორეც, როგორც ჩანს, დანტონის პოლიტიკური პლატფორმა კარგად პასუხობდა მათ პოლიტიკურ იდეალს.⁶ დანტონი იაკობინთა შორის თავისი ზომიერებით გამოირჩეოდა. მას უყვარდა თქმა „განა ჩვენს შორის კინკლაობას შეუძლია თუნდაც ერთი პრუსიელი მოკლას“. „ის რაც აფრთხობს მრავალთ ჩვენი პრინციპების სიმკაცრეა“ – დასძენდა დანტონი. მას სურდა ზავის დადება და ტერორის შესუსტება. ეს იყო რევოლუციის ნორმალურ კალაპოტში დაბრუნების ერთ-ერთი სასურველი ვარიანტი.

ქართულ სინამდვილეში დანტონისადმი სიმპათიები ევროპულ ისტორიოგრაფიაში არსებული დანტონის განდიდების ექოდ გაისმა. აი რას წერდა ლიბერალური ისტორიოგრაფიის პატრიარქი, სორბონის უნივერსიტეტის პროფესორი, ალფონს ოლარი. „დანტონის სახელი წმინდათა წმინდაა. ესაა შესანიშნავი პოლიტიკოსი, უანგარო და ჰუმანური პიროვნება. კეთილმოქმედი დიდი რესპუბლიკელი. რევოლუციის გმირებს შორის დანტონს ვერავინ შეედრება. მისმა სიკვდილმა სამი მეოთხედი საუკუნით დააგვიანა საფრანგეთში კეთილმოწყობილი რესპუბლიკის შექმნა“, მეორე ადგილას ოლარი დასძენს „დანტონის პოლიტიკა იყო სწორედ ის რასაც დღეს „ოპორტუნიზმი“ ჰქვია. დანტონი იყო მირაბოს გამგრძელებელი, ისე როგორც გამბეტა არის დანტონის გამგრძელებელი“.⁷

დანტონისადმი ნ. ნიკოლაძისა დად. მიქელაძის სიმპათიები, მრავლისმეტყველი უნდა იყოს და წარმოადგენს გასაღებს იაკობინთა სხვა ლიდერებისადმი – რობესპიერი, სენ-ჟიუსტი, მარატი, მათი დამოკიდებულების გამოსარკვევად. ნ. ნიკოლაძის და

დ. მიქელაძის დუმილი ვფიქრობ, შემთხვევითი არ ყოფილა და უმთავრესად იმით აიხსნებოდა, რომ რობესპიერის მოღვაწეობა აშკარად ცილდებოდა მათი პოლიტიკური იდეალების ჩარჩოებს. ასეთი მიდგომა დამახასიათებელია ლიბერალური ინტელიგენციისათვის. მას აქვს მოქალაქეობის უფლება და გააჩნიათავისი ღირსებები. თუმცა დანტონის უსაშველოდ განდიდება, არ ღირს.

ძნელი წარმოსადგენია, რომ XIX საუკუნის მეორე ნახევრის ქართულ პუბლიცისტიკას, რომელიც საკმაოდ კარგად იყო ინფორმირებული საფრანგეთის პირველი რევოლუციის ისტორიაში, არ სცოდნოდა რობესპიერს, სენ-ჟიუსტისა და მარატის სახელები. მაშ რაში იყო საქმე? რა თქმა, უნდა მეფის ცენზურას სულაც არ გაუხარდებოდა ქართული პრესის ფურცლებზე რობესპიერის, სენ-ჟიუსტის და მარატის მსგავსი რევოლუციონერების წინა პლანზე წამოწევა, მაგრამ საკითხის ახსნისათვის მხოლოდ ცენზურის მკაცრი მარწმუნები საკმარისი არ უნდა ჩანდეს და აღნიშნული საკითხის შესახებ ამომწურავ წარმოდგენას ვერ გვიქმნის. მეფის ცენზურას არც დანტონის ქება უხარებდა გულს, მაგრამ ქართველი პუბლიცისტები მაინც ახერხებდნენ საკუთარ აზრი გამოეთქვათ რევოლუციის ამ მოღვაწეზე. ცენზურას ქართული პრესის ფურცლებზე არც ირლანდიელი ხალხისა და იტალიის ეროვნულ განმანთავისუფლებელი ბრძოლის პერაპეტიების გაშუქება გაახარებდა დიდად, მაგრამ ქართულ პერიოდულ პრესაში ეს საკითხები ფართოდ განიხილებოდა.

საინტერესო სურათი იკვეთება: თუ დანტონისადმი თავისი სიმპათია ქართულმა პუბლიცისტიკამ აშკარად გამოხატა, რობესპიერის, სენ-ჟიუსტის და მარატისადმი მკვეთრად გამოკვეთილი ნეიტრალური პოზიცია დაიკავა. მნიშვნელოვანწილად, სწორედ ამით აიხსნება ის ფაქტი, რომ მათი სახელები ქართული პერიოდული პრესის ფურცლებზე მეტად იშვიათად გაიჟღერებს. ქართული პუბლიცისტიკის პოზიცია საკმაოდ გამჭვირვალეა. ის თანაუგრძობდა დანტონს და რობესპიერს, სენ-ჟიუსტის და მარატისადმი თავშეკავებულ დამოკიდებულებას იჩენდა. საკითხისადმი მთავარი მიდგომა, ცხადია, შემთხვევითი არ ყოფილა და ჩვენი აზრით, რამდენიმე ფაქტორით შეიძლება იყოს მოტივირებული.

უპირველეს ყოვლისა, ამის მიზეზი XIX საუკუნის მეორე ნახევრის ქართული საზოგადოებრივი აზრის მსოფლმხედველობაში ძვეს. საქმე ისაა, რომ მათ პოლიტიკურ იდეალებს გაცილებით უფრო მეტად პასუხობდა დანტონის პოლიტიკა, ვიდრე რობესპიერის და სენ-ჟიუსტის მსგავსი რევოლუციონერები. აქ აისახა სავსებით რეალური სიტუაცია. XIX

საუკუნის მეორე ნახევრის ქართული პუბლიცისტიკა პროგრესულ-ლიბერულ ღირებულებებზე არის ორიენტირებული. აღსანიშნავია, რომ XIX საუკუნის მეორე ნახევრის ქართული პუბლიცისტიკა უმთავრესად ინტერესდებოდა მიმდინარე მსოფლიო პოლიტიკით. დანტონისაგან განსხვავებით, რობესპიერს, სენ-ჟიუსტს და მარატს XIX საუკუნის მიწურულს ფრანგ პოლიტიკურ მოღვაწეებს შორის პროტოტიპი არ ყავდა. უდავოდ, გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ასეთი მიდგომა დომინირებდა იმჟამინდელ ევროპულ ისტორიოგრაფიაში და მან თავისი გამოახილი ჰპოვა XIX საუკუნის მეორე ნახევრის ქართულ პუბლიცისტიკაში. ცხადია, არავენ არ უარყოფს ცენზურის მკაცრ მარწუხებს.⁸

ეს ვაკუუმი შეიძლება შევესო წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას, რომელმაც თავისი წონიანი სიტყვა თქვა საქართველოში მსოფლიოს ისტორიის პოპულარიზაციის საქმეში, მაგრამ სამწუხაროდ უნდა ითქვას, რომ არც წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას იაკობინთა ლიდერებზე დანტონზე, რობესპიერზე და მარატზე არაფერი არ გამოუქვეყნებია, ის მაინც თანამედროვე პოლიტიკაზე იყო ორიენტირებული.

1905 წლის რევოლუციამ ახალი მძლავრი სტიმული მისცა საქართველოში საფრანგეთის დიდი რევოლუციის ისტორიით დაინტერესებას. 1906 წელს გამოვიდა ფედერალისტური პარტიის წევრის ვ. ლორთქიფანიძის წიგნი „საფრანგეთის დიდი რევოლუცია (1789-1792)“⁹. იგი 1905 წელს ფელეტონების სახით იბეჭდებოდა ქართულ პერიოდულ პრესაში და მომდევნო წელს ის ავტორს ცალკე წიგნად გამოუცია. „ამ მოკლე ისტორიის შედგენის დროს უმთავრესად ვილჰელმ ბლოსის და ოლარის ცნობილი წიგნებით ვსარგებლობდით.“¹⁰ ეს მცირე კომენტარი მეტად მნიშვნელოვანია. ფაქტობრივად აქ ის იძლევა საფრანგეთის დიდი რევოლუციისადმი თავისი მიდგომის გასაღებს და პირდაპირ მიგვანიშნებს, რომ ამ პრობლემის შეფასებისას ის უმთავრესად პროგრესულ-ლიბერალურ ღირებულებებზე იქნება ორიენტირებული. ეტყობა, ა. ოლარის და ვ. ბლოსის წიგნებში მას მოეწონა არა მარტო მდიდარი მეცნიერულ ინფორმაცია, უხვი ფაქტობრივი მასალა, არამედ მათი გააზრება. სწორედ ამიტომ შეაჩერა თავისი არჩევანი ა. ოლარის და ვ. ბლოსის გამოკვლევებზე. ეს გარემოება აუცილებლედ უნდა გავითვალისწინოთ და დიდად დაგვეხმარება იმ თემების გამოსარკვევად, რომელსაც ამა თუ იმ მიზეზის გამო ავტორი ვერ შეეხო. აქ უწინარესად, რა თქმა უნდა, მხედველობაში გვაქვს იაკობინთა დიქტატურა და მათი ბელადების დახასიათება.

ვ. ლორთქიფანიძის წიგნი სრულდება 1792 წლის 10 აგვისტოს გადატრიალებით. რევოლუციის ისტორია ბოლომდე მიყვანილი არ არის, რამ შეუშალა ხელი ავტორს დაეწერა მეორე ნაწილი ძნელი სათქმელია. შესაძლოა, ეს იმით ყოფილიყო გამოწვეული, რომ საფრანგეთის რევოლუციის შემდგომი განვითარება აღარ შეესატყვისებოდა მის პოლიტიკურ იდეალს. მას გული გაუტყდა და ხელი ჩაიქნია. მეორე წიგნის გამოცემა საინტერესო იქნებოდა და ნათელს მოჰფენდა საფრანგეთის დიდი რევოლუციის მთელი რიგი პრინციპული საკითხებისადმი ავტორის მიდგომას.

პირველი წიგნის მიხედვით, ჩვენთვის საინტერესო თემაზე მსჯელობა ძნელია. აქ ეს საკითხი ცენტრალური არაა, მაგრამ სავარაუდოა, რომ ვ. ლორთქიფანიძე რობესპიერისადმი მთლად კეთილგანწყობილი არ უნდა ჩანდეს, რაც მნიშვნელოვანწილად ორი ფაქტორით შეიძლება ყოფილიყო გამოწვეული: უწინარესად, რა თქმა უნდა, ვგულისხმობთ ა. ოლარის და ვ. ბლოსის გაკლენას. მათი დამოკიდებულება რობესპიერისადმი, განსაკუთრებით ოლარის, უადრესად მტრულია. „მე უარს ვამბობ საფრანგეთის რევოლუცია განვასახიერო ამ უდმერთო ცილისმწამებლისა და კაცისმკვლელის სახით“. ამაზე უფრო უარესი დახასიათება ძნელია წარმოვიდგინოთ. ვ. ლორთქიფანიძე ფედერალისტური პარტიის წევრი იყო და სხვადასხვა სოციალურ ფენებს და ჯგუფებს შორის შეთანხმებული მოქმედების მომხრეა. ის ძალიან ახლოს დგას არჩილ ჯორჯაძის პროგრამასთან „საერთო მოქმედების ნიადაგის“ შესახებ.¹¹ მისთვის დანტონის პოლიტიკური პლატფორმა გაცილებით უფრო მისაღები იქნებოდა, ვიდრე რობესპიერის რადიკალიზმი. ეს არის ერთი მიდგომა. არსებობს სხვა მიდგომაც.

ნოე ჟორდანიას XX საუკუნის დასაწყისის ქართულ პოლიტიკურ სპექტრში, უდავოდ, ერთ-ერთი კოლორიტული ფიგურაა. მან გამოაქვეყნა ბროშურა საფრანგეთის რევოლუციაზე. მას რევოლუციის ისტორიის თხრობა მიყავს მეფის სიკვდილით დასჯამდე 1793 წლის 21 იანვარს.¹²

ფიქრობთ, ინტერესმოკვლევით არ იქნებოდა ნოე ჟორდანიას დამოკიდებულება იაკობინთა დიქტატურის და მათი ბეაღების დანტონის, რობესპიერის, სენ-ჟიუსტის და მარატისადმი. ნოე ჟორდანიას ბროშურა სრულდება მეფის სიკვდილით დასჯით 1793 წლის 21 იანვრის და იაკობინთა დიქტატურას ბროშურის შემდგენელი, ცხადია, არ ეხება. ამიტომ სერიოზულად რამის მტკიცება ძნელია და იძულებული ვართ ჰიპოთეზების სფეროთი შემოვიფარგლოთ. ნოე ჟორდანიას პოლიტიკური კრედიტიდან გამომდინარე გამორიცხულად არ მიგვაჩნია, რომ ის რობესპიერის მიმართ კეთილგანწყობას იჩენდა. ეს კი შეიძლება იმით აიხსნას,

რომ ნ. ჟორდანიასათვის, ეტყობა, მისადები იქნებოდა რობესპიერის პოლიტიკური რადიკალიზმი. ეს სულ სხვა უკიდურესობა იყო. ორივე უკიდურესობა მიუღებელია. ერთს რობესპიერის მოღვაწეობის უარყოფით შეფასებამდე მივყავართ, მეორე კი რობესპიერის გაიდიდებას იწვევს. ერთი არ ითვალისწინებს რობესპიერის მოღვაწეობის პოზიტივს, ხოლო მეორე თვალს ხუჭავს რობესპიერის შეცდომებზე. ჭეშმარიტება კი სადღაც შუაში ძევს. ამ საშუალოდ ხაზის გამოძებნა ისტორიკოსთა მხოლოდ მცირე ნაწილმა თუ შეძლო.

გიმნაზიაში ახალი ისტორია ისწავლებოდა რუსული სახელმძღვანელოების მიხედვით, სადაც საფრანგეთის დიდი რევოლუცია განიხილებოდა შავრაზმულ – კლერიკალური პოზიციებიდან და მოცემულია საფრანგეთის რევოლუციის და მისი ბელადების, მათ შორის, ცხადია, რობესპიერის მოღვაწეობის მეტად უარყოფითი დახასიათება¹³ რობესპიერის უშვერი ლანძღვა-გინება მეტისმეტად ემოციურ ხასიათს ატარებს და ტენდენციურია.

საფრანგეთის დიდი რევოლუციის შესწავლის საქმეში მნიშვნელოვან ნიშან სვეტად გვევლინება ორი გარემოება. სულმნათი ივანე ჯავახიშვილის მიერ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დაარსება 1918 წლის 26 იანვარს და საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადება 1918 წლის 26 მაისს.

სავსებით კანონზომიერად მიგვაჩნია, რომ საფრანგეთის დიდი რევოლუციის მეცნიერული შესწავლის აკვანი, სწორედ, დამოუკიდებელ საქართველოში სახელდობრ, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში დაირწა. პირველი სერიოზული ნაბიჯი ამ მიმართულებით უკვე დამოუკიდებელ საქართველოში გადაიდგა 1918-1921 წლებში. საინტერესო ტრანსფორმაციას ჰქონდა ადგილი საფრანგეთის 1789 წლის რევოლუციის შესწავლის დროს დამოუკიდებელ საქართველოში. ეს იმით გამოიხატებოდა, რომ აღნიშნული თემა დამკვიდრდა ძირითად სასკოლო სახელმძღვანელოებში, რომელიც ჰაერივით ესაჭიროებოდა ახლად შექმნილ სუვერენულ რესპუბლიკას. ქართული პერიოდული პრესის შემდეგ ეს სერიოზული წინგადადგმული ნაბიჯი იყო. ეს სახელმძღვანელოები წარმოადგენს კიდევ ერთ მნიშვნელოვან საფეხურს საფრანგეთის დიდი რევოლუციის პოპულარიზაციის თვალსაზრისით. ამ სახელმძღვანელოების მნიშვნელობა იმაში მდგომარეობდა, რომ მან შექმნა წანამძღვრები, შეამზადა ნიადაგი საფრანგეთის დიდი რევოლუციის პოპულარიზაციიდან მეცნიერულ შესწავლაზე გადასვლის საქმეში. ცხადია, ამას შემდეგ მოჰყვებოდა ახალი ისტორიის უმაღლესი სკოლის სახელმძღვანელოები. სამწუხაროდ ეს კარგი ჩანაფიქრი, ძირითადად პოლიტიკური კატაკლიზმების გამო,

განუხორციელებელი დარჩა. ეს საშური საქმე, ახალ პოლიტიკურ ვითარებაში, სულ სხვა გზით წარიმართა.¹⁴

დამოუკიდებელ საქართველოში გამოცემულ ახალი ისტორიის ქართულ სახელმძღვანელოებში, ცხადია, დიდი ყურადღება ექცეოდა საფრანგეთის დიდი რევოლუციის ისტორიის გადმოცემას, ამ საკითხის განხილვის დროს ავტორები, ბუნებრივია, ეხებოდნენ იაკობინთა, მათ შორის რობესპიერის მოღვაწეობას და ცდილობენ შეძლებისდაგვარად შეაფასონ მათი საქმიანობა.

ახალი ისტორიის ქართული სახელმძღვანელოების ღირსებად უნდა მივიჩნიოთ ის ფაქტი, რომ აქ არ გვხვდება რობესპიერის უშეგრი ლანძღვა-გინება, რაც, სხვათა შორის, ნიშანდობლივი იყო ზოგიერთი ისტორიკოსისათვის, თუმცა, მიუხედავად ამისა უნდა ითქვას, რომ რობესპიერის მიმართ, სახელმძღვანელოების ავტორები მაინცდამაინც კეთილგანწყობილნი არ უნდა ჩანდნენ. ასეთი ერთსულოვნება, ვფიქრობთ, შემთხვევითი არ ყოფილა და პირველ ყოვლისა მათი ლიბერალური პოლიტიკური ორიენტაციით აიხსნება. ქართული სახელმძღვანელოების პლიუსად მიგვაჩნია იაკობინთა დიქტატურის დროს არსებული ოსტოკრატიის, ბრბოს ბატონობის, დაგმობა. იაკობინების და მათ შორის რობესპიერისადმი მათი ნეგატიური დამოკიდებულება მნიშვნელოვანწილად სწორედ ამით იყო გამოწვეული.

დავიწყოთ დ.უზნაძის და ი.გველეხიანის სახელმძღვანელოთი, რომლის ავტორები რობესპიერზე საკმაოდ დაბალი აზრის არიან. აი რას წერდნენ ისინი „რობესპიერი ვაბატონებული პარტიის უმთავრესი წარმომადგენელი, მშრალი სისტემური გონებისა და ვიწრო მსოფლმხედველობის კაცი იყო. მედიდური პედანტი, რომელიც თავისი გეგმების მიხედვით მთელი საფრანგეთის საქმეების მოწეობას ღამობდა და ყველას ვინც მის აზრს არ იზიარებდა გულწრფელად კაცობრიობის მტრად თვლიდა. რობესპიერთან ყველაზე უფრო ახლოს იდგა სენ-ჟიუსტი, რომლის მიზანს საფრანგეთში იმგვარი წესწეობილების შემოღება შეადგენდა, რომელსაც სპარტასა და რუსოს სახელმწიფოს შორის მთავარი ადგილი უნდა დაეჭირა.“¹⁵

როგორც ხედავთ, დ.უზნაძის და ი.გველეხიანის სახელმძღვანელოებში რობესპიერთან ერთად უარყოფითად იხსენიება სენ-ჟიუსტი. მას აუკად მოიხსენიებს ბევრი ფრანგი ისტორიკოსი. ფრანგი კრიტიკოსი სენტ-ბევი მას უწოდებს „ეფეზეს, რომელსაც სისხლი სწყურია“, „საზიზღარ და თეატრალურ ახალგაზრდა კაცს“. ალფონს ლამარტინი სენ-ჟიუსტში ხედავდა „დრაკონის რესპუბლიკის განსახიერებას“, ჟიულ მიშლე სენ-ჟიუსტს უწოდებს „სიკვდილის ანგელოზს“, იპოლიტ ტენი კი „ცოცხალ ხმალს“. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ

გამოთქმულია სრულიად განსხვავებული აზრიც. სენ-ჟიუსტს ერთი ისტორიკოსი „კონვენტის ყველაზე უფრო ფილოსოფიურ დეკრეტს“ უწოდებს.

რობესპიერის და სენ-ჟიუსტის შეფასებისას სახელმძღვანელოს ავტორების ასეთი მკაცრი ტონი უმთავრესად იმით უნდა ყოფილიყო განპირობებული, რომ რობესპიერისა და სენ-ჟიუსტის მოღვაწეობა აშკარად არ თავსდებოდა მათი პოლიტიკური იდეალის ჩარჩოებში. რევოლუცია არ წარმოადენს ლიბერალური ელიტის მონოპოლიას. შესაძლოა, ის გასცდეს სასურველ საზღვრებს და მკვეთრად გამოკვეთილად რადიკალური ხასიათი მიიღოს. აღმოჩნდა რომ რეალური არშეესატყვისებოდა სანიმუშო იდეალს. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა სახელმძღვანელოს ავტორების დამოკიდებულება ონორე მირაბოსადმი.

მეტად ნიშანდობლივი უნდა იყოს, რომ სახელმძღვანელოში საგანგებოდ ჩერდებიან მირაბოს კოლორიტულ ფიგურაზე და მის მოღვაწეობას სპეციალურ პარაგრაფს უთმობენ, ცალკე გამოყოფენ.¹⁶ აღსანიშნავია, რომ ასეთი დიდი ყურადღება სახელმძღვანელოში საფრანგეთის დიდი რევოლუციის არც ერთი პოლიტიკური მოღვაწის მიმართ არ გამოუჩენიათ. ყველაფერი ეს მირაბოსადმი დიდ პატივისცემაზე, დრმა პიეტეტის გრძნობაზე მეტყველებს. აქ აისახა სავსებით რეალური ვითარება. სწორედ, მირაბოს მოღვაწეობა ყველაზე კარგად პასუხობდა მათ პოლიტიკურ იდეალს. რევოლუციის წინაშე მირაბოს დიდ დამსახურებას რა თქმა უნდა, არავინ არ უარყოფს, მაგრამ მისი სახელის ასე გაფეტიშება, ცხადია, არ ღირს და ზედმეტია.

რობესპიერის მოღვაწეობის შეფასებისას დ. უზნაძე და ი. გველესიანი პროგრესულ ლიბერალურ პოზიციებზე დგანან. მნიშვნელოვანწილად სწორედ ამით იყო განპირობებული მათი მსჯელობის ძლიერი და სუსტი მხარეები.

რობესპიერის მოღვაწეობას ეხება ისტორიკოსი სიმონ ავალიანი. აი რას წერდა იგი. „იაკობინებს შორის განსაკუთრებით გავლენიანი პირი იყო რობესპიერი. მან სიკვდილით დასაჯა უკიდურესი ტერორის მომხრეები (ე. ი. ებერტისტები – თ. ა. მ. კ.). სიკვდილით დასაჯა დანტონი, რომელიც მოითხოვდა ტერორის მოსპობას. რობესპიერი. . . უკიდურეს ჯალათობამდე მივიდა და თანამოაზრე იაკობინელებს შორის გამოიწვია დიდ უსიამოვნება. იაკობინელებს გამოეყვნენ მშვიდობის მომხრე წევრები და შეადგინეს შეთქმულება რობესპიერის წინააღმდეგ. მეორე წლის 9 თერმიდორს (ძველი კალენდრის აღრიცხვით 1794 წლის 27 ივლისს) რობესპიერი და მისი მომხრეები დაიჭირეს და მეორე დღეს სიკვდილით დასაჯეს.“¹⁷

თეიმურაზ ჭუმბურიძის სახელმძღვანელოში „ახალი ისტორია“ კითხულობთ, „დანტონი და დემოკრატიული პრესის შემქმნელი დემუელენი უკვე საჭიროდ სთვლიდნენ ტერორის შეწყვეტას. რობესპიერი კი, რომელსაც ძალიან დიდი გავლენა ჰქონდა ყოველად ძლიერ „საზოგადოების ხსნის კომიტეტში“ ტერორის გაგრძელებას მოითხოვდა. დანტონი, დემუელენი და სხვები რობესპიერმა სიკვდილით დასაჯა, ამის შემდეგ მან უკვე განუსაზღვრელი ბატონობის წერტილს მიაღწია. . . მისმა სისასტიკემ თვით ტერორის მომხრეებში გამოიწვია დიდი შიში და უკმაყოფილება. მის (ე. ი. რობესპიერის – თ.ა. მკ.) წინააღმდეგ მოხდა შეთქმულება. რობესპიერი დაიჭირეს და მის მომხრეებთან ერთად სიკვდილით დასაჯეს.“¹⁸

შესაძლოა ეს მსჯელობა ცოტა პრიმიტიული, მიამიტური იყოს, მაგრამ მისასაღმებელია, რომ სახელმძღვანელოების ავტორები საფრანგეთის დიდი რევოლუციის რთულ პერიოდებში გარკვევას ცდილობენ და ქართველ მეითხველს საინტერესო ინფორმაციას აწვდიან. ამგვარ მიდგომას მრავალი მომხრეები ჰყავს, მაგრამ არ წარმოადგენს უკანასკნელ ჭეშმარიტებას. რობესპიერის მოღვაწეობის ასეთ ხედვას ძლიერი ემოციური მუხტი გააჩნია და მჭიდროდ უკავშირდება რევოლუციურ ტერორს. ისინი ქართულ საზოგადოებას რობესპიერს უპირატესად უხატავენ როგორც ტერორის ერთ-ერთ მთავარ სულისჩამდგმელს. სინამდვილე გაცილებით უფრო რთულია.

პირველ ყოვლისა უნდა აღინიშნოს, რომ ტერორის მთავარ შემოქმედად მაქსიმილიან რობესპიერის გამოცხადება დიდ სიფრთხილეს მოითხოვს. რევოლუციური ტერორის ერთმნიშვნელოვნად დაგმობა უფრო მეტად ემოციურ ხასიათს ატარებს და კარგად გამოხატავდა ლიბერალურად განწყობილი ინტელიგენციის მრწამსს, იდეალებს. ტერორი საჭირო შეიქნა რევოლუციის გარკვეულ მონაკვეთზე რევოლუციის მონაპოვრის დაცვის მიზნით, ძველი რეჟიმის მომხრეების ხელყოფისაგან, მაგრამ 1794 წლის დასაწყისში ინტერვენტებზე და შიდა და კონტრრევოლუციაზე გამარჯვების შემდეგ თანდათან კარგავს უწინდელ აქტუალობას. 1794 წელს ტერორი რობესპიერისათვის იქცა ძალაუფლების შენარჩუნების ერთადერთ საშუალებად, პირადი მტრებისათვის ანგარიშსწორების იარაღად. რობესპიერის ხელში 1794 წელს ტერორი გადაგვარდა. რობესპიერის პოლიტიკა ჩიხში მოექცა. სენ-ჟოუსტის თქმით „რევოლუცია ერთ ადგილზე გაჩერდა, გაიყინა“. „მაგრმა გააკეთა საქმე, მავრი უნდა წავიდეს“.

რობესპიერის დაცემის, 9 თერმიდორის გადატრიალების მიზეზი, მხოლოდ ტერორი არ ყოფილა, როგორც ამას წინ წამოსწევენ დამოუკიდებელ საქართველოში გამოცემულ ახალი ისტორიის

სახელმძღვანელოებში.¹⁹ ამგვარი მიდგომა აღნიშნულ საკითხზე ამომწურავ წარმოდგენას ვერ გვიქმნის. საქმე ის ისაა, რომ იყო ამის სხვა უფრო სერიოზული მიზეზები, რომლის გვერდის ავლა მიზანშეწონილად არ მიგვაჩნია.

სავსებით კანონზომიერი უნდა იყოს, რომ ახალი ისტორიის ქართულ სასკოლო სახელმძღვანელოებში დიდი ყურადღება ექცევა ფრანგი ხალხის გმირულ ბრძოლას ინტერვენტების წინააღმდეგ და ქართულ საზოგადოებას ყოველთვის აინტერესებდა თავისუფლებისათვის ბრძოლა. ქებით მოიხსენიებს საფრანგეთის არმიის წარმატებებს, „საფრანგეთის დაცვის მოწყობაში იაკობინელებმა განსაკუთრებული საქმიანობა გამოიჩინეს. უცხოელთა შემოსევის შიშმა ეროვნული აღფრთოვანება გამოიწვია. იაკობინეებმა ისარგებლეს ხალხის სულის განწყობილებით. მისცეს იარაღი ყველას ვისაც ოდნავ ძალა შესწევდა. მოკლე ხანში შექმნეს ძლიერი ჯარი. გამსჭვალული სამშობლოსადმი სიყვარულით და აღფრთოვანებული დემოკრატიული სულისკვეთებით. საფრანგეთის ჯარები მოაწყო საზოგადოებრივი თავდაცვის კომიტეტის წევრმა კარნომ.“²⁰

„თუ ასეთი სისასტიკით ებრძოდნენ იაკობინელები შინაურ მოწინააღმდეგეთ, არა ნაკლებ გულმოდგინებით მოაწყვეს მათ საფრანგეთის თავდაცვა უცხოელთა შემოსევებისაგან. ამაში მათ მართლაც დიდი ღვაწლი მიუძღვით თვისი ქვეყნის წინაშე. ამ მხრივ მათ მართლაც შეძლეს ეროვნული აღფრთოვანების გამოწვევა. მოკლე ხანში შექმნეს ძლიერი ჯარი, რომელიც გამსჭვალული იყო დემოკრატიული სამშობლოს ღრმა სიყვარულით. 1793 წლის დასასრულს იაკობინელებმა მოსპეს აჯანყებები და ხალხში გაანელეს შიში უცხოთა შემოსევისა, მაგრამ ტერორი მაინც არ შესუსტეს. ამჟამად ეს იარაღი მათ თავისი ბატონობის შეურყეველად დაცვისათვის ჭირდებოდათ, ვინც მათი მრევლის შემომავალი არ იყო მუდამ შიშს განიცდიდა და თავისუფლად ვერ გამოეთქვა თავისი აზრი.“²¹

„1793 წლის გასულს საფრანგეთის მდგომარეობა შეიცვალა. ახალგაზრდა ოფიცრების მეთაურობით კონვენტის ჯარებს ბრწყინვალე გამარჯვება ხვდა წილად. 1794 წელს საფრანგეთის ჯარები რაინზე, ბელგიაში და სავოიაში შეტევაზე გადავიდნენ“.²² ცხადია, გაცილებით უფრო სწორი იქნებოდა გვეთქვა გენერლები და არა ოფიცრები.

სახელმძღვანელოში სავსებით სწორედ არის ხაზგასმული იაკობინთა დამსახურება საფრანგეთის გადარჩენის საქმეში, რაც მათი მსჯელობის პლიუსად მიგვაჩნია, მაგრამ ისინი კრინტს არ ძრავენ ამ საქმეში რობესპიერის და განსაკუთრებით სენ-ჟიუსტის

როლზე. სწორედ ამაში მდგომარეობდა მათი მსჯელობის წინააღმდეგობრიობა.

ვაჯამებთ რა ყოველივე ზემოთ აღნიშნულს შეიძლება ითქვას, რომ გასაბჭოებადმდე ქართული პუბლიცისტიკა და ისტორიოგრაფია, განსაკუთრებით 1918-1920 წლებში დამოუკიდებელ საქართველოში გამოსული ახალი ისტორიის ქართული სახელმძღვანელოები, რობესპიერის მოღვაწეობის შეფასებისას საკმაოდ ახლოს მივიდნენ ისტორიულ რეალობასთან. იკვეთება საინტერესო სურათი. ისინი მირაბოს და დანტონის მიმართ სიმპათიებით არიან განწყობილი, ხოლო რობესპიერისა და სენ-ჟუსტისადმი თავშეკავებულ დამოკიდებულებას ამჟღავნებენ. ამგვარი მიდგომა, ცხადია, შემთხვევითი არ ყოფილა და პირველ ყოვლისა, ვფიქრობთ, მათი პროგრესულ-ლიბერალური ორიენტაციით იყო განპირობებული. მათთვის მიუღებელი აღმოჩნდა ძველი რეჟიმის რადიკალური მეთოდებით გარდაქმნა. პირველ რიგში, რა თქმა უნდა, რევულუციური ტერორი. ასეთი მიდგომა, უეჭველად შეიცავს, რაციონალურ მარცვალს და ისტორიკოსებს შორის ძალიან ბევრი მომხრე ყავს. ეს არის რობესპიერის მოღვაწეობისადმი ერთი მიდგომა, რომელსაც გააჩნია თავისი პლიუსები და მინუსები. საქმე ის არის, რომ რობესპიერის მოღვაწეობის ერთმნიშვნელოვნად ნეგატიური შეფასება უპირატესად სუბიექტურია, ცალმხრივია და ემოციურ ხასიათს ატარებს. არ ითვალისწინებს პოზიტივს. აქ, რა თქმა უნდა, მხედველობაში გვაქვს ის, რომ იმ ექსტრემალურ სიტუაციაში, რომელიც შეიქმნა საფრანგეთში 1793 წლის მეორე ნახევარში, ინტერვენციის, კონტრრევოლუციის და ფედერალისტური ამბოხის სინთეზის შედეგად, იაკობინები მოწოდების სიმადლეზე აღმოჩნდნენ, მაგრამ მიუხედავად ამისა უნდა ითქვას, რომ იაკობინთა მოღვაწეობის შედეგი მეტად უმნიშვნელო იყო. იაკობინთა დიქტატურამ როგორც პოლიტიკურმა, სოციალურმა, ეკონომიურმა სისტემამ კრახი განიცადა. „მაგრმა გააკეთა საქმე, მაგრი უნდა წავიდეს.“

საქართველოს ისტორიის „პატარა ოქროს ხანა“ საკმაოდ ხანმოკლე აღმოჩნდა. 1921 წლის 25 თებერვალს საბჭოთა რუსეთმა დაიპყრო საქართველოს სუვერენული რესპუბლიკა. საქართველოს ძალდატანებითი გასაბჭოების შედეგად, ბოლშევიკების ხელში, საფრანგეთის დიდი რევოლუციის მეცნიერული შესწავლა სულ სხვა გზით წარიმართა. ამიერიდან აღნიშნული თემატიკის დამუშავებას ცალმხრივი ხასიათი მიეცა და დაექვემდებარა ერთი გაბატონებული მარქსისტულ-ლენინური იდეოლოგიის დიქტატს. საკითხისადმი მრავალგვარიანტული მიდგომა გამოირიცხა. განსხვავებული აზრი სასტიკად იდევნებოდა. თვით ისტორიკოსის

ფიზიკურ განადგურებამდე. საბჭოთა იდეოლოგიის პირობებში ბოლშევიკებმა საფრანგეთის დიდი რევოლუციის მარქსისტულ-ლენინური, ორთოდოქსულ-ბოლშევიკური, სტალინური ინტერპრეტაცია ძალად მოახვიეს თავს ქართულ ისტორიოგრაფიას, რომელსაც მის წინააღმდეგ ხმის ამოდების არანაირი საშუალება არ გააჩნდა. რობესპიერის პორტრეტი ძალზე შეღამაზებულ, ვარდისფერებში იქნა წარმონედილი. საბჭოთა ხელისუფლების პირველივე დღეებიდანვე რობესპიერი საბჭოთა ისტორიოგრაფიის საყვარელ გმირად იქცა. საბჭოთა ისტორიოგრაფიამ შექმნა რობესპიერის ხატი, კულტი. ეს უკვე სულ სხვა უკიდურესობა იყო. და მაინც მიუხედავად ამისა, ამ ვითარების ერთმნიშვნელოვნად შეფასება არ შეიძლება. წმინდა კონცეფტუალური თვალსაზრისით რობესპიერის მოღვაწეობის შეფასების საკითხში რაიმე პროგრესზე საუბარი, როგორც ამას ხაზს უსვამდა საბჭოთა იდეოლოგია, მიუღებელი იქნებოდა, საკითხის ემპირიულ, ფაქტოლოგიურ, მხარეზე ამას ვერ ვიტყვით. აქ წინ გადადგმული ნაბიჯი აშკარად თვალშისაცემი ჩანს და ამის წაყრუება, გვერდის ავლა, ვფიქრობთ მართებული არ უნდა იყოს. ეს აღნიშნული საკითხის ადექვატურ სურათს ვერ მოგვცემდა.

საბჭოთა ისტორიოგრაფია აბსოლუტურად ამართლებდა რობესპიერის ყველა ნაბიჯს და ამის დასაბუთებას ცდილობდნენ „რევოლუციური აუცილებლობით“. მათ იმდენად შორს შეტოპეს, რომ თვით დანტონის სიკვდილით დასჯასაც კი უძებნიდნენ გამართლებას. „განსახჯელთათვის ბრალდების წაყენება გარკვეულ კონტრრევოლუციურ საქმიანობაში ძნელი იყო, მაგრამ რესპუბლიკის უსაფრთხოება მოითხოვდა დანტონისტების დასჯას და ამან გადაწყვიტა მათი ბედი“²³ – წერდა აკად. ნ. ლუკიანი თავის წიგნში რობესპიერზე.

ქართულ ისტორიოგრაფიაში საფრანგეთის დიდი რევოლუციის მეცნიერული შესწავლის ერთ-ერთ პირველ მცდელობას წარმოადგენს პროფ. გრიგოლ ნათაძის სახელმძღვანელო „კაპიტალიზმის ისტორიიდან. თემა 2. საფრანგეთის დიდი რევოლუცია“²⁴. საფრანგეთის დიდი რევოლუციის ისტორიის გადმოცემის დროს გრიგოლ ნათაძე, ბუნებრივია, ეხება რევოლუციის ლიდერების, მათ შორის მაქსიმილიან რობესპიერის მოღვაწეობას. ფაქტობრივად, ეს არის, ქართულ ისტორიოგრაფიაში რობესპიერის მეცნიერული მოღვაწეობის წარმონეხის პირველი სერიოზული მცდელობა.

გრ. ნათაძე რობესპიერისადმი კეთილგანწყობილი ჩანს. იგი რობესპიერს და მარატს როგორც რევოლუციონერებს დანტონზე მაღლა აყენებს. შეიძლებოდა ამგვარ ხედვაში მარქსისტული მიდგომა დაგვეჩინა, მაგრამ სინამდვილეში ეს ასე არაა და

საკითხი გაცილებით უფრო რთულია. რობესპიერის მოღვაწეობისადმი გრ. ნათიძის დამოკიდებულება, პირველ ყოვლისა, მისი პოლიტიკური წარსულის ექოდ გაიქვრება, რომელსაც, რა თქმა უნდა, შეხების წერტილები გააჩნდა საფრანგეთის დიდი რევოლუციის მარქსისტულ კონცეფციასთან. მოხდა მისი ესერული შეხედულებების და მარქსიზმის კვეთა. აქ აისახა სავსებით რეალური ვითარება. გრ. ნათაძე ცდილობდა „ეკონომიური მატერიალიზმიდან“ მარქსიზმისაკენ ევოლუციას. რობესპიერის მაღალ შეფასებას დამაჯერებლობა აკლია და საკამათოა.²⁵

საფრანგეთის დიდი რევოლუციას ეხება ს. ძიმისტარაშვილის ნარკვევი საფრანგეთის რევოლუციაზე, რომელიც სამეცნიერო-პოპულარულა ხასიათს ატარებს. ამ კულტურტრეგერულ მისიას უნდა ითქვას, რომ მან ურიგოდ როდი გაართვა თავი და ქართველ მკითხველს ვრცელი ინფორმაცია მიაწოდა „მსოფლიო ისტორიოგრაფიის კლასიკურ თემაზე“, საფრანგეთის დიდი რევოლუციაზე. განსაკუთრებით დაეხმარებოდა ეს წიგნი სტუდენტებს და პედაგოგებს, რომლებს მაშინაც და მნიშვნელოვან წილად დღესაც, განიცდიდნენ მშობლიურ ენაზე არსებული ლიტერატურის დეფიციტს.

ს.ძიმისტარაშვილის დამოკიდებულება იაკობინთა ტრიუმფარატის დანტონის, რობესპიერის და მარატისადმი სავსებით თავსდება 20-30-იანი წლების საბჭოთა ისტორიოგრაფიის თეორიულ-მეთოდოლოგიურ ჩარჩოებში და სავსებით აკმაყოფილებდა იმქამინდელი საბჭოთა ისტორიოგრაფიის მოთხოვნებს.²⁶ დღეს ამგვარი მიდგომა, ცხადია, უკვე მოძველებულია, ისტორიოგრაფიის განვლილ ეტაპს წარმოადგენს და რეტროს სურნელი დაკრავს.

რობესპიერის ცხოვრების და მოღვაწეობის შესწავლის საქმეში თავისი წონიანი სიტყვა თქვა ცნობილმა ქართველმა ისტორიკოსმა საქართველოში საფრანგეთის დიდი რევოლუციის ერთ-ერთმა კომპეტენტურმა მკვლევარმა პროფ. გივი კიდურაძემ. პირველ ყოვლისა აღნიშნის ღირსია მისი ნაშრომი 9 თერმოდორის გადატრიალების შესახებ. ამ გამოკვლევის მეცნიერული მნიშვნელობა იმაში მდგომარეობს, რომ ფაქტობრივად ე სარის ქართულ ისტორიოგრაფიაში პირველი სერიოზული ნაშრომი, რომელიც სპეციალურად, საგანგებოდ, რობესპიერის მოღვაწეობას მიექვანა. აღნიშნული პრობლემის გამოსარკვევად საგულისხმოა აგრეთვე „ვანტოზის დეკრეტები“ (იაკობინთა დიქტატურის ისტორიიდან), სადაც რობესპიერის მოღვაწეობას ასევე დიდი ადგილი აქვს დათმობილი და „წინააღმდეგობის გამწვავება იაკობინურ ბლოკს შიგნით (დანტონისტები)“, სადაც რობესპიერის

მოდვაწობა აღიქმება დანტონის საქმიანობასთან დაკავშირებით. ყველაფერი ეს შეიძლება ითქვას, რომ პატარა რობესპიერიანს ქმნის.²⁷

პირველ ყოვლისა უნდა აღინიშნოს, რომ ამ რთული თემისადმი გ.კიდურადის მიდგომა არის სოლიდური, მეცნიერული და ემყარება წყაროების და საკვლეო ლიტერატურის საფუძვლიან ცოდნას და ღრმა გააზრებას. გ. კიდურადის ნაშრომებში თავმოყრილია უზარმაზარი ფაქტობრივი მასალა. ის ქართველ მკითხველს ცდილობს აღნიშნული საკითხის შესახებ მიაწოდოს საინტერესო ინფორმაცია და ჩაახედოს საფრანგეთის რევოლუციის პერიპეტეიებში. სწორედ არის დასმული საფრანგეთის დიდი რევოლუციის მთელი რიგი პრინციპული საკითხები, ასე მაგალითად პერიოდიზაციის საკითხი. იგი ნაადრევად მიიჩნევს 1794 წლის 9 თერმიდორის გადატრიალებით რევოლუციის დასრულებას, როგორც ეს მიღებული იყო საბჭოთა ისტორიოგრაფიაში და რევოლუციის ქრონოლოგიურ ჩარჩოებს განსაზღვრავს 1789-1799 წლებით. გივი კიდურაძე დიდ ყურადღებას უთმობს საკითხის ისტორიოგრაფიას. ეს არ უნდა იყოს შემთხვევითი. გამოვთქვამთ ფრთხილ ვარაუდს, რომ ამ შემთხვევაში ის ეზოპეს ენაზე ესაუბრებოდა მკითხველს და მიანიშნებდა თუ რა გზით შეიძლებოდა მიახლოვებოდა ჭეშმარიტებას. ადვილი შესაძლებელია, რომ ეს იყოს მისი მეცნიერ ხელმძღვანელის პროფ. ალ. ნამორადის გავლენის გამოძახილი. პროფ. გ. კიდურაძეს სავსებით ხელეწიფებოდა რობესპიერის მოღვაწეობის რთული პერიპეტეიების მეცნიერული გააზრება, ინტერპრეტაცია, მაგრამ აქ იგი შეზღუდული იყო და უნდა დამორჩილებოდა მარქსისტული იდეოლოგიის „დიქტატს“. რობესპიერის მოღვაწეობის მეტისმეტად მაღალი შეფასება და დანტონის რევოლუციური საქმიანობისადმი შედარებით გულგრილი დამოკიდებულება, მნიშვნელოვანწილად, სწორედ ამით აიხსნებოდა. სხვა არჩევანი მაშინ არ არსებობდა.

ინტერვენტებზე გამარჯვება და შიდაკონტრრევოლუციის დამარცხების შემდგომ კარგად ვერ აულო ალლო ახალ პოლიტიკურ ვითარებას და კვლავ ძალაში დატოვა ტერორი, რაც მის პოლიტიკურ შორსმჭვრეტელობაზე არ უნდა მიგვანიშნებდეს. 1794 წელს ტერორი რევოლუციის მტრების წინააღმდეგ ბრძოლის საშუალებიდან რობესპიერის ხელში გახდა პირადი ანგარიშსწორების იარაღი და ძალაუფლების შენარჩუნების საშუალება. 1794 წელს იაკობინებმა პრაქტიკულად ვერ განახორციელეს ვერც ერთი სოციალ-ეკონომიური ღონისძიება, რომელიც გვაფიქრებინებდა, რომ რევოლუციის აღმავალი გზით განვითარება არ გასრულებულა. ამას იაკობინებიც კარგად

ხელაგდნენ. სენ-ჟიუსტის თქმით „რევოლუცია ერთ ადგილზე გაჩერდა, გაიყინა“. რობესპიერის მოღვაწეობისადმი ასეთი კრიტიკული მიდგომა საბჭოთა ისტორიოგრაფიაში დიდი ხნის მანძილზე არ იგრძნობოდა. ქართული ისტორიოგრაფია იძულებული იყო ხარკი მოეხადა გაბატონებული იდეოლოგიისათვის. ეს იყო „ჩვენი უბედურება და არა დანაშაული“.

რობესპიერის მოღვაწეობას დიდი ადგილი აქვს დათმობილი პროფ. გივი კილურაძის სადოქტორო დისერტაციაში „საფრანგეთის არმია დიდი რევოლუციის დროს“. აქ დამაჯერებლადაა ნაჩვენები რობესპიერის და განსაკუთრებით სენ-ჟიუსტის როლი საფრანგეთის თავდაცვის ორგანიზების საქმეში²⁸, რასაც კონსერვატიულად განწყობილი ისტორიკოსები გულმოდგინედ უგულვებელყოფდნენ, როგორც წინათ ისე ახლა.

1792 წლის 10 აგვისტოს გადატრიალების განხილვის დროს რობესპიერის საქმიანობას ეხება პროფ. კოტე ანთაძე თავის წიგნში „ნარკვევი საფრანგეთის დიდი ბურჟ აზიული რევოლუციის ისტორიიდან“.²⁹

1793 წლის კონსტიტუციის პროექტის ირგვლივ ჟირონდისტებსა და იაკობინებს შორის ამტყდარ მწვავე პოლემიკას ეხება პროფ. ნ მაძუკელაშვილის საკანდიდატო დისერტაცია. ბუნებრივია, აქ დიდი ადგილი აქვს დათმობილი ამ დაპირისპირების დროს რობესპიერის პოზიციას. ავტორის თვალსაზრისით, ჟირონდასა და იაკობინებს შორის ასეთი უშედეგო დაპირისპირება, „მათ შორის სოციალ-პოლიტიკურ საკითხებში არსებული შეუთანხმებლობით იყო გამოწვეული“.³⁰

მაქსიმილიან რობესპიერის მოღვაწეობას ეხება ისტორიკოს გიორგი ბეჟუაშვილის სტატია „რობესპიერი (მოქალაქე და რევოლუციონერი)“³¹. ნაშრომი სამეცნიერო-პოპულარული ხასიათისაა და ქართველ მკითხველს მოუთხრობს რობესპიერის როლზე საფრანგეთის დიდი რევოლუციის დროს.

აუცილებელია რობესპიერის მოღვაწეობის გაწონასწორებული შეფასება, უკიდურესობების გარეშე. ამისათვის კი საჭიროა გამოვეყნოთ პერიოდი, როდესაც რობესპიერის პოლიტიკა შეესატყვისებოდა რევოლუციის პროცესის განვითარებას. 1793 წლის ზაფხული და შემოდგომა და როდესაც მისი მოქმედება აღარ პასუხობდა რევოლუციის ინტერესებს, განსაკუთრებით 1794 წლის ზამთარში და გაზაფხულზე. იაკობინებმა არა იმდენად სუბიექტურად, რამდენადაც ობიექტურად, ტოტალური ომის პირობებში, ვერ მოახერხეს გამოენახათ ის საშუალებლო საზი, მოექებნათ კერძო და საერთო ინტერესების ის ჰარმონია, რომელსაც ეგრძნობოდა სამოქალაქო საზოგადოება. იაკობინთა

რესპუბლიკაში არ აღმოჩნდა ლეგალური ადგილი კერძო ინტერესების და მათი გამოვლინებებისათვის. დაპროგრამებული აღმოჩნდა არა რევილუციური მთავრობის კონკრეტული ღონისძიებები არამედ მთლიანად იაკობინთა დიქტატურა. ასეთი იყო იაკობინიზმის რეალობა და ილუზიები.

1991 წლის დეკემბერში საბჭოთა კავშირი დაიშალა. წერტილი დაესვა ერთი მარქსისტული იდეოლოგიის დიქტატს. საქართველომ აღიდგინა დამოუკიდებლობა. ამას დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა. ახლა ქართულ ისტორიოგრაფიას საშუალება მიეცა საკუთარი არჩევანი გაეკეთებინა. ფაქტობრივად შეიქმნა წინამძღვრები საფრანგეთის დიდი რევილუციის შესწავლის ნორმალურ მეცნიერულ კალაპოტში დაბრუნებისათვის. აღსანიშნავია, რომ საბჭოთა კავშირში მომხდარი მკვეთრ პოლიტიკურ და იდეოლოგიურ ფერისცვლებას წინ უსწრებდა, შეიძლება ითქვას, რომ თითქმის დაემთხვა საფრანგეთის დიდი რევილუციის 200 წლისთავი. რევილუციის იუბილე კატალიზატორის როლი შეასრულა და დააჩქარა საფრანგეთის დიდი რევილუციის მარქსისტული კონცეფციის გადასინჯვა, რევიზია. საქართველოში რობესპიერის როლის გააზრება ახალ ფაზაში შევიდა. ეს პერიოდი დღესაც გრძელდება.

მაქსიმილიან რობესპიერის მოღვაწეობის ნორმალურ მეცნიერულ კალაპოტში დაბრუნების გზაზე გადადგმულ პირველ სერიოზულ ნაბიჯად, ახალი ისტორიის ქართული სასკოლო სახელმძღვანელო, უნდა მივიჩნიოთ. პირველ ყოვლისა ხაზი უნდა გაუსვათ იმას, რომ ახალ სახელმძღვანელოში ჯეროვანი ყურადღება ექცევა რევილუციის ყველა ეტაპს, კონსტიტუციურ მონარქიას, ჟირონდისტულ კონვენტს, იაკობინებს. რაც საბჭოთა სახელმძღვანელოების შემდეგ სერიოზულ წინ გადადგმულ ნაბიჯს წარმოადგენს. საბჭოთა ბელადების, ვ. ლენინის და განსაკუთრებით ი. სტალინის ძალისხმევით საბჭოთა სახელმძღვანელოებში დამკვიდრდა საფრანგეთის 1789 წლის რევილუციისადმი იაკობინოცენტრისტული მიდგომა, რაც იმით გამოიხატება, რომ ისინი დიდ ყურადღებას უთმობდნენ იაკობინთა დიქტატურას, ხოლო რევილუციის სხვა მონაკვეთების მიმართ გაუმართლებელ გულგრილობას იჩენდნენ. ი. სტალინმა ეს სქემა ძალით, ბრძანებულურ-ადმინისტრაციული მეთოდებით, თავს მოახვია საბჭოთა ისტორიოგრაფიას, რომელსაც ამის წინააღმდეგ ხმის ამოდების არანაირი საშუალება არ ჰქონდა. ამის ალტერნატივა ფიზიკური განადგურება იყო. ეს სქემა დამკვიდრდა როგორც საშუალო სკოლის ისე საუნივერსიტეტო სახელმძღვანელოებში და მეცნიერულ გამოკვლევებში.

ახალ ქართულ სახელმძღვანელოში მოსწავლეები ნახავენ იაკობინთა ლიდერების ჟორჟ ჟაკ დანტონის, მაქსიმილიან რობესპიერის და ჟან პოლ მარატის მოკლე ბიოგრაფიულ ცნობებს. მოცემულია მათი მოღვაწეობისადმი უფრო გაწონასწორებული მიდგომა. ხაზგასმულია ინტერვენტების და შიდა კონტრევოლუციის წინააღმდეგ ბრძოლისათვის ხალხის მობილიზაციის საქმეში რობესპიერის დამსახურება. ასხნილია რობესპიერის დაცემის მიზეზები. „საგარეო საფრთხის თავიდან აცილების შემდეგ „ჭაობმა“ გადაწყვიტა თავიდან მოეშორებინა იაკობინები, რომელთა ტერორი და „მაქსიმუმი“ აფერხებდა თავისუფალი მეწარმეობის განვითარებას“³²

იმ კარგ ტრადიციის, რომელსაც საძირკველი ჩაუყარა ახალი ისტორიის ქართულ სასკოლო სახელმძღვანელოში, გაგრძელებად გვევლინება საუნივერსიტეტო სახელმძღვანელოები და სამეცნიერო ლიტერატურა.

რობესპიერის მოღვაწეობის შეფასების დროს არსებული უკიდურესობის თავიდან აცილებას უსვამს ხაზს მერაბ კალანდაძე თავის სტატიაში რობესპიერზე. ეს აზრი აქვს გატარებული მას თავის მონოგრაფიაში „დასავლეთ ევროპის შუა საუკუნეების და ახალი ისტორიის შესწავლა საქართველოში XX საუკუნის პირველ ნახევარში“, საუნივერსიტეტო სახელმძღვანელოში „საფრანგეთის ისტორია, კულტურა, გეოგრაფია“ და სამეცნიერო შრომებში.³³

პროფ. ვ. თვალავაძის საუნივერსიტეტო სახელმძღვანელოში დიდი ყურადღება ეთმობა საფრანგეთის დიდი რევოლუციის ისტორიას და ბუნებრივია ფართოდაა განხილული რობესპიერის მოღვაწეობა.³⁴

მაქსიმილიან რობესპიერის მოღვაწეობაზე ჩერდება თავის სახელმძღვანელოში „ევროპის და ამერიკის ქვეყნების ახალი ისტორია“ ისტორიკოსი დავით ღომსაძე. ხაზგასმულია რობესპიერის პოლიტიკის წინააღმდეგობრივი ხასიათი.³⁵

აქცენტების გადატანა რობესპიერის პოლიტიკის უარყოფით მხარეებზე ცხადია, არ ღირს. ერთი უკიდურესობიდან მეორეში გადავარდნას არასოდეს არ მოუტანია სიკეთე.

რა თქმა უნდა, საფრანგეთის დიდი რევოლუციის მარქსისტული გაგება ბოლომდე დაძლეული მაინც არაა. მთავარია რომ ამ მიმართულებით პირველი ნაბიჯები უკვე გადაიდგა. ყინული დაიძრა. ამას დიდი მნიშვნელობა აქვს. მიუხედავად ამისა გასაკეთებელი, ვფიქრობთ, ჯერ კიდევ ბევრია. პირველ რიგში უნდა შეიქმნას სოლიდური სამეცნიერო პოპულარული ხასიათის ნაშრომი საფრანგეთის დიდ რევოლუციაზე და მის ლიდერებზე, მათ შორის, რა თქმა უნდა, რობესპიერზე. საერთოდ უნდა ითქვას,

რომ ახალი ისტორიის პოპულარიზაციის თვალსაზრისით გასაკეთებელი ძალიან ბევრია.

რა თქმა უნდა, რობესპიერი არ ყოფილა არც „საშინელი, საზიზღარი ურჩხული“ და არც „წმინდანი, ანგელოზი“. საჭიროა რობესპიერის მოღვაწეობისადმი უფრო გაწონასწორებული დამოკიდებულება. ამ საშუალებდო ხაზის გამოძებნა რობესპიერისადმი პოლიტიკური სიმპათიების ან ანტიპათიების გამო, ცხადია, არ იქნება ადვილი საქმე. აქედან გადახრები, უკიდურესობები. პოლემიკა რობესპიერის მოღვაწეობის ირგვლივ არ ალბათ კიდევ დიდხანს გასტანს. რას იზამ „ისტორია დაუსრულებელი პოლემიკა“.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. თ. ანთაძე, მ. კალანდაძე, ისტორიკოსები რობესპიერზე – კრებული მიძღვნილი ვ. ივანოვის და რ. ლასკარის ხსოვნისადმი, თბ., 2007. მ. კალანდაძე, სენ-ჟიუსტის შეფასება ბურჟუაზიულ ისტორიოგრაფიაში – პროფესორ-მასწავლებელთა საინსტიტუტთაშორისო სამეცნიერო სესიის მასალები, თბ., 1989.
2. მ. კალანდაძე, საფრანგეთის დიდი რევოლუციის შესწავლა საქართველოში - „საქართველოს კომუნისტი“ №7. 1989. ამ საკითხზე სრულიად განსხვავებული აზრისაა პროფ. ვ. დონაძე. ის ფიქრობს, რომ ქართველმა პუბლიცისტებმა მოგვეცეს საფრანგეთის დიდი რევოლუციის „თანამიმდევრული რადიკალურ-დემოკრატიული შეფასება“. ვ. დონაძე, აფრანგეთის ახალი ისტორიის აქტუალური პრობლემები და ქართული პუბლიცისტიკა (XIX საუკუნის მეორე ნახევარი), თბ., 1978. გვ.42. ეს მოსაზრება, ვფიქრობთ, დაზუსტებას საწირობს
3. ვ. დონაძე, დასახ., ნაშრ., გვ.43-44.
4. დ. მიქელაძე, საფრანგეთი, პარიჟიდან, „დროება“, 1871. №1. ნ. ნიკოლაძე, საფრანგეთის შინაგანი მდგომარეობა, „დროება“, 1870, №40. ნ. ნიკოლაძე, თხზულ. ტ.2. გვ. 431. ვ. დონაძე, დასახ., ნაშრ., გვ. 44-46.
5. ნ. ნიკოლაძე, თხზ., ტ.2. გვ.431.
6. მ. კალანდაძე, დანტონი, რობესპიერი... ქართული საზოგადოება – ჟურნ. „საზრისი“, 1990. №21-22.
7. А. Олар. Политическая история французской ревалюции. М.: 1938. С. 516-517.
8. მ. კალანდაძე, დანტონი, რობესპიერი... – ჟურნ. „საზრისი“, 1990. №21-22. გვ.54-55.
9. ვ. ლორთქიფანიძე, საფრანგეთის დიდი რევოლუცია (1789-1792), თბ., 1906.
10. იქვე, გვ. 3.

11. ა. ჯორჯაძე, სამშობლო და მამულიშვილობა, თბ., 1999. დ. შვედიძე, პოლიტიკური პარტიების წარმოშობა საქართველოში, ფედერალისტები, თბ., 1993.
12. ნ. ჟორდანიას, საფრანგეთის ისტორიიდან, დიდი რევოლუცია, თბ., 1906.
13. ქ. წერეთელი, სასკოლო ისტორიული განათლება საქართველოში 1804-1917 წლებში, თბ., 1978.
14. მ. კალანდაძე, საფრანგეთის დიდი რევოლუციის აგრარული კანონმდებლობის შესწავლა საქართველოში. თბ., 2006 გვ. 174.
15. დ. უზნაძე, ი. გველეხიანი, ახალი ისტორია (XVIII-XIX სს.), თბ., 1919. გვ. 106.
16. იქვე, გვ. 93-94.
17. ს. ავალიანი, მსოფლიო ისტორია (XVI-XVIII საუკუნეებში) თბ., 1920. გვ. 174.
18. თ. ჭუმბურიძე, ახალი ისტორია, ქუთაისი, 1920. გვ. 156-157.
19. დ. უზნაძე, ი. გველეხიანი, დასახ. ნაშრომი. გვ.107-109. ს. ავალიანი, დასახ. ნაშრომი. გვ. 156. აღ. წერეთელი, მსოფლიო ისტორია, ახალი საუკუნეები, თბ., 1920 გვ. 73-74.
20. ს. ავალიანი, დასახ. ნაშრომი. გვ.174-175.
21. აღ. წერეთელი, დასახ. ნაშრომი. გვ. 73.
22. თ. ჭუმბურიძე, დასახ. ნაშრომი. გვ. 156.
23. Н. Лукин. Робеспьер. М.: 1919.С. 142.
24. გრ. ნათაძე, საფრანგეთის დიდი რევოლუცია. თემა 2. კაპიტალიზმის ისტორიიდან. თბ., 1931.
25. მ. კალანდაძე, დასავლეთ ევროპის შუა საუკუნეების და ახალი ისტორიის, შესწავლა საქართველოში XX საუკუნის პირველ ნახევარში, თბ., 1999. გვ. 101-102.
26. ს. ძიმისტარაშივილი, საფრანგეთის ბურჟუაზიული რევოლუცია, თბ., 1931.
27. გ. კიღურაძე, „ვანტოზის დეკრეტები“ (იაკობინთა დიქტატურის ისტორიიდან) – უნივერსიტეტის შრომები, ტ. 69. 1958, გვ. 351-384. გ. კიღურაძე, 9თერმიდორის გადატრიალების შესახებ – უნივერსიტეტის შრომები, ტ. 107. 1964, გვ. 191-227. გ. კიღურაძე, წინააღმდეგობის გამწვავება იაკობინთა ბლოკს შიგნით (დანტონისტები) - უნივერსიტეტის შრომები, ტ.87, თბ., 1960. გვ. 189-215.
28. გ. კიღურაძე, საფრანგეთის დიდი ბურჟუაზიული რევოლუციის ისტორიიდან. (ახალი არმიის ორგანიზაცია), თბ., 1963. გ. კიღურაძე, საფრანგეთისარმია დიდი რევოლუციის პირველ ეტაპზე (1789-1792 წწ), თბ., 1982.
29. კ. ანთაძე, ნარკვევი საფრანგეთის დიდი ბურჟუაზიული რევოლუციის ისტორიიდან, თბ., 1978.

30. *Н. Мамукелашвили. Борьба за демократизацию политического строя Франции в первой половине 1793 года – Автореф. дис. кандидата истор. наук, Тб., 1986. 6. მამუკელაშვილი, ჟან ანტუან კონდორსე და საფრანგეთის პირველი კონსტიტუცია, – პროფესორ ალექსანდრე ნამორადის დაბადების 100 წლისთავი. (ერთიანი სამეცნიერო სესიის მასალები), თბ., 1990, გვ. 39.*
31. *გ ბეჟუაშვილი, რობესპიერი (რევოლუციონერი და მოქალაქე), დროშა, №7. 1988.*
32. *ნ. მამუკელაშვილი, ახალი ისტორია, თბ., 2005. გვ. 93.*
33. *მ. კალანდაძე, რობესპიერი, გაზეთი: თბილისი 28 ივლისი, 1989. მ. კალანდაძე, საფრანგეთის დიდი რევოლუციის „თეთრი ლაქები“, ჟურნ. „კლდეკარი“, №2. 1997. გვ. 145-149. მ. კალანდაძე, დასავლეთ ევროპის შუა საუკუნეების და ახალი ისტორიის შესწავლა საქართველოში...გვ.101-102 თბ., 1999. კ. ანთაძე, მ. კალანდაძე, საფრანგეთის ისტორია, კულტურა, გეოგრაფია, თბ., 2005. მ. კალანდაძე, საფრანგეთის დიდი რევოლუციის აგრარული კანონმდებლობის შესწავლა საქართველოში, თბ., 2006. (აქ საუბარია იაკობინთა აგრარულ პოლიტიკაზე, რომელიც მნიშვნელოვანწილად რობესპიერსაც შეეხება).*
34. *ვ. თვალავაძე, ახალი ისტორია, წიგნი 2. 1640-1815 წწ. თბ., 1999.*
35. *დ. ლომსაძე, ევროპისა და ამერიკის ქვეყნების ახალი ისტორია, ნაწ., 1. თბ., 1998.*

Summary

Tamar Antadze, Merab Kalandadze, Robespierre in Georgian Historiography

This work deals with the study of Maximilien Robespierre's life and public work in Georgian Historiography.

The attitude towards Robespierre's personality in Georgian historiography and periodical press, having very interesting history, can be divided into several periods.

In the beginning of the 20th century Georgian society was based on liberal values. From this point of view the study of historical manuals published in independent Georgia in 1918-1920 are of great interest.

During the soviet period Georgian Historiography was obliged to share Marxist estimation of Robespierre's life. Georgian historians were forced to idealize public work of Maximilien Robespierre.

Modern Georgian historiography tries to neglect old Marxist attitudes towards the French revolutionist and holds the balanced position.

Резюме

Тамар Антадзе, Мераб Каландадзе
Робеспьер в Грузинской историографии

В настоящем труде рассмотрена одна интересная тема: изучение жизни и деятельности Робеспьера в Грузии.

В оценке деятельности Робеспьера публицистика и историография Грузии претерпели сложную эволюцию и разделили материал на несколько этапов.

Первоначально грузинское общество преимущественно было ориентировано на прогрессивно-либеральные ценности. С этой точки зрения интересны изданные в 1918-1920 г.г. в независимой Грузии учебники по новой истории. Такой подход имеет свои минусы и плюсы.

Грузинской историографии советского периода насильно навязали марксистскую оценку деятельности Робеспьера, где его личность представляется, в основном, в розовых тонах, сильно преукрашивается.

Идеализировать Робеспьера, естественно, не стоит, это лишнее.

Новейшая грузинская историография старается избавиться от марксистского подхода к деятельности Робеспьера и пытается занять более уравновешенную позицию.

ლაშა სულაქველიძე

საქართველო ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკის ფარგლებში

„ძველად თავისუფალი აზროვნება არ იყო ნებადართული, დღეს მხოლოდ იმის აზროვნება შეიძლება, როგორც უნდათ, რომ იაზრონო.თავისუფლების მეორე მხარე ის არის, რომ ყველას უფლება აქვს ილაპარაკოს და წეროს,მაგრამ „დემოკრატიის თავისუფლებას“ შეუძლია ყოველივე „ჭეშმარიტებას“ სიჩუმის საშინელი ცენზურით სიკვდილი მიუსაჯოს, თუ არ ისურვებს ამ ”ჭეშმარიტების“ გავრცელებას. ოსვალდ შპენგლერი, გერმანული ფილოსოფიის, კულტურის ისტორიის თეორეტიკოსი, პუბლიცისტი (1864- 1936წწ).

სამწუხაროდ, ქვეყნად უკვე ხანგრძლივად მიმდინარე პოლიტიკურ დაპირისპირებისას პოლიტიკური სუბიექტები, თავიანთი პლატფორმის კონკრეტული საზღვრების დაცვის გარეშე, მხოლოდ საკუთარი სურვილების შესაბამისად წარმოადგენენ მომგებიან საარჩევნო დაპირებებს.

ცხადია, ყოველივე იწვევს მოსახლეობის არასწორ ინფორმირებას. ხოლო, რადგან დიდი ხანია მემარცხენე პოლიტიკურ პლატფორმაზე შავი პიარი მიმდინარეობს, ევროკავშირის პოლიტიკური სპექტრი მემარჯვენე პოლიტიკური სუბიექტებით კომპლექტდება. დაპირება კი, რომელიც არ შეესაბამება პარტიის საყოველთაოდ აღიარებულ პლატფორმას და ამოცანას, ბუნებრივია, არ სრულდება და არჩევნების შემდეგ საპნის ბუშტივით უკვალოდ ქრება.

ამიტომ აუცილებელია, განიმარტოს დღევანდელ პოლიტიკურ რეალობაში არსებული პოლიტიკური პლტფორმათა ძირითადი მიზნები, ამოცანები და შესაძლებლობები. რადგან ისევ შპენგლერს თუ გაუისხენებთ „არჩევნები ანგარიშია და სახელმწიფო თანამდებობები გამარჯვებულების ნადავლი... არჩეულები თავიანთ თავს ამომრჩევლების საყვირად კი არ გრძნობენ, არამედ ყოველ ღონეს მიმართავენ, ამომრჩეველები საკუთარი სურვილების მიხედვით ამუშაონ, სიძლიერისაკენ სწრაფვა თეორიაზე ძლიერია.

ბოლოს კი მესხიერებიდან ქრება დაპირება და აპარატი მუშაობს ავტომატურად". ასეთია ისტორიული მესხიერება და ანალიზი.

მე კი ვიმედოვნებ, რომ ჩვენმა ქვეყანამ შპენგლერისეული ჩამოთვლილი ეტაპების ნაწილი უკვე გაიარა. თუმცა პროგრესი, რომელიც შემდგომმა პერიოდებმა მოიტანა, გამოიხატება, ქვეყნის პოლიტიკურ სპექტრში არსებულ ოპონენტ პლატფორმათა აუცილებელ არსებობასა და შემდგომ მათ კონსტრუქციულ ურთიერთობაში.

კერძოდ, მემარჯვენე პლატფორმის ჭეშმარიტად დადებითი შედეგი ვლინდება მხოლოდ მაშინ, როცა მისი მოქმედების არეალი შეჯერებულია მემარცხენე პლატფორმის აქტუალური მოთხოვნილებებით.

წინააღმდეგ შემთხვევაში, როდესაც კონკრეტული პოლიტიკური ფორმაციის კანონმდებლობა განიცდის მემარცხენე იდეოლოგიის დეფიციტს და, მაშასადამე, ევოლუციის გზით არ იძლევა საშუალებას მასში არსებული სოციალური ფენათა თანაარსებობისა და შემდგომი განვითარებისათვის, ქმნის ობიექტურ რეალობასა და გამართლებას რევოლუციის განხორციელებისათვის.

ამიტომ მინდა ქვეყნის პოლიტიკურ სპექტრში სხვადასხვა პლატფორმის არსებობის აუცილებლობა განვიხილო. რადგან ქვეყანა მნიშვნელოვნად მოიგებდა მათი პარტნიორული ურთიერთობით.

ამ თვალსაზრისით, საჭიროა შევავასოთ წარსული პოლიტიკური თეორიების მემკვიდრეობა.

ჯერ კიდევ, 1945 წელს მსოფლიო საზოგადოების განსაკუთრებული ყურადღება მიიქცია ინგლისელი პოლიტოლოგის კარლ პოპერის შექმნილმა თეორიამ, „ღია საზოგადოების“ უპირატესობის შესახებ. აღსანიშნავია, რომ პოპერისეული თითქმის აბსოლუტურ ჭეშმარიტებამდე აღიარებული თეორია, 1996 წელს ეჭვის ქვეშ დააყენა ამერიკელმა მოაზროვნემ და პოლიტოლოგმა თავად ჯორჯ სოროსმა, თავის ესეეში „კაპიტალიზმის საფრთხე“. მაშასადამე საზოგადოებრიობის განვითარების უნაკლო მოდელის შექმნის იდეა, ყოველთვის ექცევა განვითარების ჩიხში, როდესაც რომელიმე მემარცხენე თუ მემარჯვენე პოლიტიკური პლატფორმის გაიდეალები მცდელობა იწყება.. სამწუხაროდ, ჩვენთან მემარცხენე პოლიტიკური პლატფორმა დღესაც მხოლოდ კომუნისტურ რეჟიმთან არის ორიენტირებული.

თავად, მემარცხენე პოლიტიკური პლატფორმის ფართო სპექტრის გამო, ცნობილია, სოციალიზმის სხვადასხვა ფორმა: კრიტიკულ-უტოპიური სოციალიზმი, რეაქციული სოციალიზმი, ბურჟუაზიული სოციალიზმი, გერმანული ანუ „ჭეშმარიტი“

სოციალიზმის ნაირსახეობა, დემოკრატიული სოციალიზმი, კომუნისტური სოციალიზმი, ქრისტიანული სოციალიზმი და სხვა. უნდა გავისხენოთ აგრეთვე, რომ მსოფლიოში აღიარებული, ცნობილი ადამიანები; ანატოლ ფრანსი, ბერნად შოუ, რომენ როლანი, ჰემინგუეი, ჰაინრიხ მანი, ჩარლი ჩაპლინი, თეოდორ დრაიზერი, შტეფან ცვაიგი, პაბლო პიკასო და მრავალი სხვა დადებით დამოკიდებულებას ამჟღავნებდნენ სოციალიზმის მიმართ.

საბჭოთა კავშირის დამარცხებამ, საერთაშორისო პოლიტიკის შემდგომ განვითარებაზე, მემარცხენე იდეოლოგიის გავლენა მნიშვნელოვნად შეაფერხა. არადა, არსებული პროგრესის მიღწევაში მათი როლიც არანაკლები და თანაბარი გახლდათ. რადგან მემარცხენე იდეოლოგიის მთავარი პრინციპი, შეესაბამება კაცობრიობის პროგრესული განვითარების ძირითად მიზანს, და გამოიხატება; ყველა სოციალურ ფენის თანაარსებობისა და თანაცხოვრების აუცილებლობაში. ამიტომ მემარცხენე პლატფორმა ნებისმიერი ახალი პოლიტიკური ფორმაციის ჩამოყალიბებისა და მისი შემდგომი განვითარების ძირითად წყაროსა და საშუალებას წარმოადგენს. თავის მხრივ, თანამედროვე მემარცხენე იდეოლოგიის ძირითადი ღირებულებაა: თავისუფლება, სამართლიანობა, სოლიდარობა და ამ ფონზე პირველ პლანზე განიხილავს ჯერ_სახელმწიფოსა და შემდეგ პიროვნების კერძო ეკონომიკურ ინტერესებს. თანამედროვე მემარცხენე პლატფორმის მთავარი ღირებულება; კერძო საკუთრება ყველგან, სადაც ეს შესაძლებელია და საზოგადოებრივი რეგულირება ყველგან სადაც ეს აუცილებელია,” „მაქსიმალური ნაყოფიერება, მაქსიმალური მოგება, მაქსიმალურად სამართლიანი გადანაწილება.” ეს ლიტონი სიტყვები არ არის. რაც საბჭოური, არცთუ სამართლებრივი სოციალიზმის დროსაც კი, გაცილებით მოწესრიგებული გახლდათ. ცხადია, თანამედროვე მემარცხენე პლატფორმის სამართლებრივი ბაზა გაცილებით უკეთეს შედეგებს მოგცემს. ხოლო გასული წლების არასოლიდურმა, ვითომ ეროვნულმა პოლიტიკამ მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი ჩვენი სოციალური ფონის მკვეთრ გაუარესებას, ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევასა და ეთნო-კომფლიქტებს.

საინტერესოა მემარჯვენე იდეოლოგიის უმთავრესი თეზისის დებულებები; პიროვნების ინდივიდუალური თავისუფლებისა და უფლებების შესახებ.

II საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ინტერესებზე მადლა, ინდივიდის კერძო ეკონომიკური მფლობელობის ანუ, პირადი ინტერესების გათვალისწინება.

მკვეთრად მემარჯვენე პლატფორმის, კონსერვატიზმის პოლიტიკურ იდეალს ასე ახასიათებენ; „იყო მემარჯვენე და

კონსერვატორი, ნიშნავს: უპირატესობა მიანიჭო ცნობილის უცნობთან შედარებით, პრაქტიკით შემოწმებულს გამოუცდელთან შედარებით, ფაქტს მოგონილთან, ჩვეულებრივს სრულყოფილთან და ა.შ.” მ.უოკშიტი. ე.ი უზუღველყოფებენ არსებულ პირობებში იმ სოციალურ ფენათა ინტერესებს, რომელთა ცხოვრების პირობები, თუნდაც მონურ ყოფას შეესაბამება და აუცილებლად საჭიროებს შემდგომ განვითარებას.

თავის მხრივ, მემარჯვენე და მემარცხენე პლატფორმების იდეოლოგიაში არსებული ბევრი პოზიტიური მახასიათებლების გამო, კომუნისტურ-კაპიტალისტური მასშტაბური დაპირისპირება კაცობრიობის პროგრესული განვითარების დანქარებით წარიმართა. რადგან საზოგადოებრიობა დინამიურად რეაქციული მემარჯვენე იდეოლოგიის შედეგის, ველური კაპიტალიზმისა და ასევე, რადიკალურად მემარცხენე პოლიტიკური პარტიის რეჟიმის, კომუნისტური მმართველობიდან გათავისუფლდა. რთაც, ჭეშმარიტად ლიბერალურ-დემოკრატიული მმართველობითი ფორმის მოდელი ჩამოყალიბდა და ამ მოდელის არსებობისათვის, მახასიათებელი მემარცხენე და მემარჯვენე პლატფორმათა აუცილებლობა დადასტურდა.

ამავე დროს, მემარცხენე პლატფორმის მიმართ მემარჯვენე ძალების ძალისხმევით განხორციელებულმა შავმა პიარმა და თავად კომუნისტურმა არაცთუსამართლებრივმა პოლიტიკამ, საბჭოთა კავშირის დამარცხებამდეც, მემარჯვენე იდეოლოგიის მნიშვნელობის გაიდევალბა და, შესაბამისად, ამ იდეოლოგიის სამართლებრივი განვითარების შეფერხება გამოიწვია. (რადგან გაიდევალბა, შემდგომ განვითარებას გამორიცხავს).

შესაბამისად, თანამედროვე მმართველობაც, ძალიან ხშირად, არა მხოლოდ დაწერილი კანონებით და უფლებებით ხორციელდება, არამედ „დაუწერილი კანონებით“ ,მოპოვებული კომპრომატებითა და შეესაბამისი ძალადობით. ხოლო, კანონის უზენაესობისა და მორალური პრინციპების დაცვის გარეშე, კერძო ინდივიდუალური განუსაზღვრელი შესაძლებლობების ფონზე არსებული, პიროვნული თავისუფლება ადამიანთა მოთხოვნილებებს უსასრულოდ ზრდის, თვით არქექტიპულ გამოვლინებამდე. ამიტომ, მის მიერ შესრულებული ქმედება, დიდი შესაძლებლობებითა და შიშველი ინსტინქტებით ძალიან დიდი საფრთხის მომტანი შეიძლება აღმოჩნდეს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, სახელმწიფოებრივ ინტერესებზე წინ, კერძო ინდივიდუალური მოთხოვნილებების გათვალისწინებამ, კაცობრიობას პროგრესული განვითარების შეფერხების საშიშროება შეუქმნა, ოფშერული ზონებით, კაზა ნოსტრებითა, ალ

კაპონეებითა, სხვა მრავალი მათი მსგავსებით და ეკოლოგიური პრობლემებით.

მით უფრო, მემარცხენე პლატფორმის სამართლებრივი ბაზის გარეშე, ხელი ეშლება თავად მემარჯვენე პლატფორმის ორიენტირების დაცვასა და განვითარებას. (გავიხსენოთ, ამ ბოლო დროს, კერძო საკუთრების ხელშეუხებლობის დარღვევის საგულისხმო რაოდენობა, ან საზოგადოების უკმაყოფილება მცირე მეწარმეთა არასათანადო ხელშეწყობასთან დაკავშირებით).

ხოლო ცალსახა მემარჯვენე პლატფორმის გაიდეალებით ჩამოყალიბებული ნეოლიბერალიზმი (რომლის თეორიტიკოსებად ითვლება მ.ფრიდმანი, კ.პოპერი), ვერ ვიტყვით მისაღები იყოს ჩვენი ქვეყნისათვის. რადგან ნეოლიბერალიზმის იდეოლოგიის მიხედვით, ეკონომიკური მექანიზმების დაყრდნობა საზოგადოებრივ დარვინიზმზე, ეგრეთ წოდებულ ბუნებრივ (ე.ი. ძლიერ ბიოლოგიურ ინსტინქტებზე ორიენტირებულ) გადარჩევაზე, ჩვენი მცირერიცხოვან ქვეყნის სამართლებრივ განვითარებას მნიშვნელოვნად შეაფერხებს. მით უფრო, მაშინ, როცა ვერ ვფლობთ მემარჯვენე პლატფორმით მართვის მთავარ ბერკეტებს. მაგალითად, განვითარებული დასავლეთის ძლიერი ეკონომიკის მქონე ქვეყნები, იმ ძლიერი ეკონომიკური სივრცეების შესაბამისად იმართებიან, რომელიც ჯერ ხანგრძლივმა ველურმა კაპიტალიზმმა, შემდეგ ლიბერალურ-დემოკრატიულმა მმართველობამ მოიტანა ეკონომიკური დოვლათითა და ჩრდილოვანი ეკონომიკით. მთელი მოპოვებული კაპიტალი კი, სახელმწიფოებრივი მართვის მოქნილი პოლიტიკით, ამ პლატფორმის მთავარი ბერკეტით, საიმედო საბანკო სისტემის საშუალებით, ძირითადად ამავე ქვეყნების შემდგომ ეკონომიკურ განვითარებას ხმარდება. ხოლო, ძლიერი ეკონომიკა, ცალსახა პოლიტიკის დროსაც კი, მემარცხენე ორიენტირების გათვალისწინების შესაძლებლობას იძლევა. აღნიშნული ცხადია, საკანონმდებლო ბაზის შესაბამისობით გამოწვეული, საშუალო ფენის კანონმორჩილებასთან და მემარცხენე პლატფორმის შესაბამისი პროგრამების მქონე, არასამთავრობო ორგანიზაციებთან ერთად განაპირობებს ამ ქვეყნების პროგრესულ განვითარებას.

ჩვენს ქვეყანაში კი, (შავი თუ თეთრი ბიზნესით) მოპოვებული კაპიტალი (ჩვენი პრეზიდენტის ადრე მოძიებული ინფორმაციითაც) ოფშორულ ზონებსა და სხვა ქვეყნების პრესტიჟულ ბანკებში გაედინება. შესაბამისად ჩვენი მდიდარ სუბიექტთა ეკონომიკური შესაძლებლობები, ხშირად საერთაშორისო მაღალი სტანდარტების დონისაა (ზოგჯერ აღემატება კიდევ ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკურ შესაძლებლობებს). ამიტომ მათ, კერძო პირადი მოტივაციით, ძალიან თავისუფლად შეუძლიათ კონკურენცია

გაუწიონ და დააბრკოლონ კიდევ ჩვენი ქვეყნის ისედაც დასუსტებული ეკონომიკის განვითარება.

ამიტომ თავად დასავლეთის ქვეყნებშიც, ის თვალშისაცემი საოცნებო გრანდიოზული კეთილდღეობა, მუდმივად დგას მომენტალური გაკოტრებისა და განადგურების ბეწვის ხილზე. რადგან სახელმწიფოსა და ღიდი ეკონომიკური მფლობელთა ინტერესები, ხშირად ეწინააღმდეგება ერთმანეთს. გავიხსენოთ, მაფიოზური მკვლევლობები, ადამიანთა გატაცებები, რომლებიც ჩვენს ქვეყანაშიც უკვე, საქმის მოწესრიგების და ანგარიშისწორების არაიშვიათი ფორმა გახდა.

საყურადღებოა ის ფაქტიც, რომ, მიუხედავად დასავლეთის ქვეყნების კერძო ეკონომიკური მფლობელობის მიმართ გამორჩეული ქომაგისა, ამ ქვეყნებში კერძო ეკონომიკურ მფლობელთა პროცენტული რიცხვი გაცილებით ნაკლებია, ვიდრე ჩვენს ყოფილ სოციალისტურ ქვეყანაში. ვერ ვიტყვით, რომ აღნიშნული დადებითად ახასიათებდეს ამ ქვეყნებში, კაცობრიობის ევოლუციური განვითარების ძირითადი მიზნის, ყველა სოციალური ფენის თანაცხოვრებისა და თანაარსებობის შესაძლებლობის მაჩვენებელს.

ხოლო, ყოველი ხელისუფლების მმართველობის პროგრესული ხასიათი განისაზღვრება იმით, თავისი კანონმდებლობით რამდენად უკეთ უზრუნველყოფს იგი, წინა ხელისუფლებასთან შედარებით, ქვეყნად არსებული ყველა სოციალურ ფენათა შორის თანაარსებობისა და რეალიზების შესაძლებლობას, საარსებო მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების ეტაპიდან შემდგომი განვითარების გათვალისწინებით.

ცალსახა მემარჯვენე კანონმდებლობის გამო არის არსებული ბრალდებების დამტკიცება ასე ძნელი (ისე, როგორც თავის დროზე დასავლეთში, თავად ალ კაპონესაც ვერ წაუყენეს თავისი დანაშაულებრივი ქმედებების შესაბამისი ბრალდება) და ძალიან ადვილი სახელმწიფო მოხელეთათვის რამდენიმე ათასლარიანი ხელფასებისა და პენსიების დანიშვნა და საყოფაცხოვრებო გადასახადების ზრდის აუცილებლობის მტკიცება. ხოლო ასე რთული სამარცხვინო პენსიებისა და ხელფასების საარსებო მინიმუმამდე გაზრდა, რაც ღარის კურსის შენარჩუნების ერთ-ერთ საშუალებას წარმოადგენს.

აქ ლოგიკური იქნება დავაფიქსიროთ ასევე აშშ-ის ყოფილი ვიცე-პრეზიდენტი ა.გორის მოსაზრება, რომელიც თავის წიგნში „დედამიწა სასწორის თევზზე“ წერს; „კაპიტალიზმის მოდელი ამოიწურა, მის წიაღში ნაციონალური განვითარების გზაზე გონივრული არჩევანი არ არსებობს, ხოლო მისი გამეორება ცივილიზაციას სრულ კრახამდე მიიყვანს,“ რადგან იგი ნერგავს

ფულის კულტის ფსიქოლოგიას, ქმნის ისეთ ძლიერ სოციალურ-ეკონომიკურ დაყოფას, რომ ამახინჯებს ადამიანური ყოფის არსს და ამიტომ არ იძლევა საშუალებას ცივილიზაციის შემდგომი განვითარებისათვის.

ამავე მოსაზრებებს ავითარებს ევროპული ინტელექტუალიზმის ერთ-ერთი ბურჟიზი ხოსე ორტეგა ი გასეტი, „ჩემი აზრით, ევროპამ ახლო მომავალში დიახაც, შეიძლება ენთუზიაზმით მიიღოს სოციალისტური დოქტრინა, მაგრამ ეს მათი პროპაგანდის წყალობით არ მოხდება, არამედ მისი საპირისპირო ქმედებებით“ („მასათა ამბოხი“). სწორედ ამიტომ, მეცნიერების ვარაუდით, კაცობრიობა აუცილებლად გადავა ჭეშმარიტად საკაცობრიო ღირებულების მქონე ახალ სისტემაზე *სოციალიზმი*. სადაც მოხდება კაპიტალისტური და სოციალისტური სისტემების ძირითადი მონაპოვრების შერწყმა. პირველ რიგში, კერძო საკუთრებისა და საბაზრო ეკონომიკური პრინციპების. მაგალითად, სოციალიზმი მისაღები იქნება, საკუთრების სხვადასხვა სახე, როგორც საზოგადოების ისე, კერძო, პირადი ინტერესების დასაკმაყოფილებლად. ხოლო იდეოლოგია მისაღები თანდათანობით გახდება ყველა სოციალური ფენისათვის.

შესაბამისად, ბევრი სახელმწიფო თავის ეკონომიკას სწორედ აღნიშნული პრინციპების შესაბამისად, ამ ორი იდეოლოგიური ძალის დაბალანსებული პოლიტიკით წარმართავს და, შესაბამისად დიდ წარმატებასაც აღწევს. მაგ. ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა, შვედეთი, ინგლისი, საფრანგეთი, საბერძნეთი, ყოფილი დსთ-ის ზოგი სახელმწიფო, მათ შორის რუსეთი და ა. შ. ცნობილი პოლიტოლოგები კი, უახლოეს მომავალში, ზესახელმწიფოს რანგში სწორედ ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკას ასახელებენ. აქედან გამომდინარე, იმისათვის, რომ მიმდინარე არჩებებმა ბევრი პრობლემების გარეშე, შეასრულოს მისია და მიზანი, აუცილებელია არსებული პოლიტიკური სპექტრის დაბალანსება მემარცხენე პარტიებით. მით უფრო; საქართველოს მემარცხენე პარტიების პოლიტიკური პლატფორმა ეყრდობა არა მხოლოდ საერთაშორისო პოლიტიკის მთავარ პრინციპებებს, არამედ შესაბამისობაშია ქართული სახელმწიფოებრივი იდეოლოგიის ძირითად საფუძვლებთან. გავისხენოთ, ილია ჭავჭავაძეს იმ ეკონომიკურ საფუძვლად, რომელმაც ქართველ ერს მრავალრიცხოვან მტერთან ესოდენ ხანგრძლივი ბრძოლა შეაძლებინა, შემდეგი გარემოება მიაჩნდა; „ჩვენს ეკონომიკურ წყობაში ორგანიზაციული მიმდინარეობა არსებობდა: ერთი სამსოფლო-სახაზინო ინტერესით, მეორე საკომლო-კერძო ინტერესით. პირველი მიიზიდებოდა ისე, რომ სოფლის წრეში არსებული მამულები, მინდორი, ტყე, სამსოფლო საზოგადო

ხმარებაში ყოფილიყო (ანუ საერთო-სახალხო საკუთრებაში), მეორე საკომლო ისე, რომ ყოველივე ეგენი განსაკუთრებულიყო ანუ განკერძოებულიყო. ჩვენი მეფეები და თავად ხალხი ურთხილდებოდა ამ ურთიერთობას". ხოლო მეფეთა საყრდენს ძირითადად მშრომელი ხალხი წარმოადგენდა. მსხვილი ფეოდალები კი, თანამედროვე წარჩინებულ პირთა მსგავსად, თავიანთ პოზიციებს ქვეყნის გარეთ იმყარებდნენ, ხშირად სახელმწიფო ინტერესების საწინააღმდეგოდ. შემდეგ, ეკონომიკური წესწყობილების ამ კარგ მხარეს ყური არ ათხოვეს და „ფეხი აიდგა განკერძოებაში“. „საქართველოს მერმინდელი დასუსტების ერთ-ერთ მიზეზად ილია ჭავჭავაძეს სწორედ ეს გარემოება მიაჩნია“. წერს თავის მიმოხილვაში ივანე ჯავახიშვილი აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ილია ჭავჭავაძეს ჩვენი ეკონომიკური ყოფის საფუძვლად, სახელმწიფო საკუთრებისა და კერძო მფლობელობითი ფორმების აუცილებელი არსებობა და ამ ორი „მიმდინარეობის“ მოწესრიგებული ურთიერთობა მიაჩნია. ლოგიკური იქნება თუ ვიტყვით, რომ ეს „მოწესრიგებულ ურთიერთობები“ აქტუალურია დღესაც. რადგან ქვეყნის სასიცოცხლო მნიშვნელობის პრიორიტეტული ობიექტების მთლიანი გასხვისება, „განკერძოება“ თან ისე, რომ ამ ობიექტთა საკონტროლო პაკეტი სახელმწიფო მფლობელობაში არ დარჩეს, აუცილებლად გამოიწვევს კერძო სექტორის მიმართებაში, ქვეყნის ეკონომიკური სივრცისათვის (რომლის საგარეო ვალი რამდენიმე მილიარდამდე გაიზარდა), არაკონკურენტუნარიანი გარემოს შექმნას. ცხადია, სახელმწიფოებრივი ინტერესებისა საწინააღმდეგოდ. რის გამოც, ამ ფაქტს, ასე კატეგორიულად ეწინააღმდეგებიან, არამხოლოდ მემარცხენე ძალები ამიტომ. ლოგიკურია, შეიქმნას სამართლებრივი ეკონომიკური სივრცე. შესაბამისი მახასიათებლებით; ცნობილია, კანონი შესაბამისობაშია საზოგადოების ინტერესების მიმართ და განაპირობებს ქვეყნის განვი-თარებას იმ შემთხვევაში, როცა იგი ითვალისწინებს იმ პერიოდში არსებულ სოციალურ ფენათა ურთიერთშეუზღუდავ შესაძლებლობებს, რომლის შესაბამისად შემოფარგლავს ადამიანურ მოთხოვნილებებს და შემდგომ იცავს მას.

სადაც ფარგლის ათვისების წერტილი ადამიანის რეალური საარსებო მინიმუმიდან იწყება, ხოლო ქვედა და ზედა ზღვარი, შესაბამისად, კერძო და საზოგადო (ანუ სახელმწიფო) შესაძლებლობებიდან გამომდინარე მოთხოვნილებებზე გადის. აი ის სამი ძირითადი პარამეტრი, რომელთა სიდიდე, ცხადია, განსხვავებულია ყველა ქვეყანაში და, ამავე დროს, დიალექტიკურ დამოკიდებულებაშია ერთმანეთთან. ამიტომ მათი შემდგომი ზრდა, მხოლოდ სამივე მახასიათებლის ჰარმონიული განვითარებითაა

შესაძლებელი. კონკრეტულად, ამ პარამეტრებს შორის დამოკიდებულების მახასიათებელი კოეფიციენტის დადგენითა და დაკანონებით. წინააღმდეგ შემთხვევაში, სოციალურ ფენათა ინტერესები და შესაძლებლობები სახელმწიფო ინტერესების მიღმა აღმოჩნდება და აუცილებლად გამოიწვევს, როგორც პიროვნულ, ისე სახელმწიფოებრივ დესტრუქციულ, რღვევით პროცესებს და განაპირობებს, ღია ეკონომიკურ არასამართლებრივი ტერიტორიული სივრცის წარმოშობას, ფორმალური სახელმწიფოს სტატუსით. ამიტომ ყოველთვის დამოკიდებული იქნება „პარტნიორი“ სახელმწიფოების ინტერესებზე.

სხვა შემთხვევაში, თანამედროვეობის ერთ-ერთი ძირითადი მახასიათებელი გლობალიზაციის ძირითადი მისია, კაცობრიობის გაერთიანება გლობალური ეკოლოგიური და სხვა საფრთხის თავიდან ასაცილებლად, საერთაშორისო და რეგიონული კონფლიქტების მოწესრიგება ძირშივე იგნორირდება და მარცხდება კაპიტალისტური სამყაროსათვის ყველაზე დამახასიათებელი მთავარი პრინციპებით, როგორცაა: ლიბერალიზაცია, დეცენტრალიზაცია და კერძო პირადი ეკონომიკური მოთხოვნილებების ქვეყნის ინტერესებზე მაღლა დაყენება. ამიტომ გლობალიზაციის შედეგი და ნაყოფი, განსაკუთრებით მცირერიცხოვან და სუსტი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში, წარმოჩნდება მისი უარყოფითი მახასიათებლებით: უმუშევრობით, ინფლაციით, სოციალური პრობლემებით, ტრანსნაციონალური ეკონომიკით და მცირე ერების დიდ ერებთან შერწყმით, საბოლოოდ კი გაქრობით. ამიტომ მემარცხენე პლატფორმის ძირითადი პრინციპის-ყველა სოციალური ფენის თანაცხოვრების, თანაარსებობისა და აუცილებლობისას ცენტრალური რეგულირების გარეშე, გლობალიზაცია თავის მისიას ვერ შეასრულებს და, შესაბამისად, ვერც დადებით შედეგს გამოიღებს. მით უფრო, ღოკალურად არსებული კერძო ეკონომიკური ინტერესი ბუნებრივია, ვერ ემორჩილება გლობალიზაციის ერთ-ერთ მთავარ მიზანს, – ეკოლოგიური უსაფრთხოებისთვის საჭირო კონვენციებს. ერთ-ერთ ბოლო ასეთ ხელშეკრულებას თავად ა.შ.შ.-მაც ვერ მოაწერა ხელი. ამიტომ სხვადასხვა პროცესი მსოფლიოში არათანმიმდევრული ტემპებით მიმდინარეობს და ყველა ქვეყანა რეალურად საკუთარი პრობლემების სამყაროში ცხოვრობს.

სწორედ ამიტომ, ჩვენი ქვეყნის ეროვნული ინტერესებიდან გამომდინარე, ქვეყნად არსებული პოლიტიკურ-სამართლებრივი, სოციალურ-ეკონომიკური მონაცემებისა და საერთაშორისო პოლიტიკაში არსებულ ძალთა სწორი დაბალანსების მიზნით, ლოგიკურია, ანტიგლობალიზური მოძრაობის პრიორიტეტების გათვალისწინება. რომელიც საერთაშორისო პოლიტიკის

მიმდინარეობაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს და თითქმის ყველა დიდი და პატარა სახელმწიფოების ცნობილი სახელმწიფო მოღვაწენი არიან გაერთიანებული. ანტიგლობალისტურმა მოძრაობამ აიძულა გერმანიისა და საფრანგეთის მეთაურები (2000წ.) განეცხადებინათ, რომ ევროკავშირის ფარგლებში სუპერ-სახელმწიფოში შენარჩუნებული იქნება ეროვნული სახელმწიფოები.

საკმაოდ ძლიერია ანტიგლობალისტური მოძრაობა აშშ-ში, რომლის ლიდერია დოქტორი ლ. ლაროში. 1996-98 წლებში რამდენჯერმე გამოიცა რ. ატკინსონის ანტიგლობალისტური წიგნი „ევროპის სრული წრე კორპორაციული ელიტა და ახალი ფაშიზმი“, რომელიც ახალი მსოფლიოს წესრიგის არგუმენტალური მხილებაა. წიგნს უმაღლესი შეფასება მისცა მ. ტეტჩერმა, პროფესორმა ნ. სტოუნმა, ნ. ბარმა და სხვა პოლიტიკურმა მოღვაწეებმა.

ამავე დროს, თავად პროგრესული მემარჯვენე ძალები და გლობალიზაციის მიმდევრები უკვე დიდი ხანია მივიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ კაცობრიობის შემდგომი განვითარებისათვის აუცილებელია მემარცხენე ორიენტრების დაცვა. რასაც ადასტურებს 2002წელს სექტემბერში იოჰანესბურგში, გაეროს და ევროკავშირის ეგიდით მოწყობილი მსოფლიო სამიტი; “საზოგადოების მგრადი განვითარების შესახებ”. სადაც, მთელ რიგ თემებთან ერთად დასახელდა;

1 არა განცალკევებული შრომა და ინდივიდუალური კერძო ეკონომიკური ინტერესი არამედ, კაცობრიობის განვითარება, გლობალური ხედვის პრინციპების შესაბამისი თანამშრომლობით (ე.ი. იკვეთება გლობალური ცენტრალიზაციის აუცილებლობაც)

2 არსებული ნედლეულის გადანაწილება სამართლიანი და ეკოლოგიური უსაფრთხოების გათვალისწინებების შესაბამისად.

3 სიღარიბის დაძლევა და ყველა სოციალური ფენის თანარსებობისა და თანაცხოვრების შესაძლებლობის მიღწევა.

ბუნებრივია, ყოველივე ზემოთ თქმულის გათვალისწინება პარლამენტის მომავალ არჩევნებში, ხელს შეუწყობს ჩვენი, კერძო ეკონომიკურ მფლობელთა ინტერესებით დომინირებული სახელმწიფო განვითარდეს ეროვნული სახელმწიფოს სატატუსით, შეიქმნას სოციალურად და ეკოლოგიურად უსაფრთხო გარემო.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. P. Corbett. Law and Politics in Diplomacy, Princeton, 1959
2. P. Corbett. European and International Political Correlation, 1960
3. ა. რონდელი. საერთაშორისო ურთიერთობები, თბ., 2006
4. ხოსე ორტეგა ი გასკეტი. მასათა ამბოხი, თბ., 2002

Summary

Lasha Salukvadze

Georgia in the frames of foreiong policy of European Union

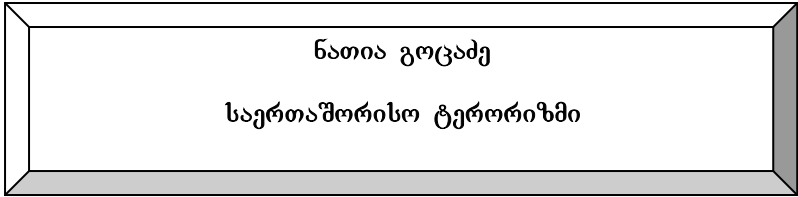
Existing article describes the role of Right and Left orientation parties in the procedure of European internal and external politics formation. This is the description of Georgia's political future by European dimension. Author tried to conclude political situation. The existing situation is described by the trends of real political philosophies. There is description of right, left and central orientation political parties role in the field of European political and social life. Georgian political reality is described by the trends of existing legal-philosophical problems. author tried to stipulate the ideas of existing political philosophers.

Резюме

Лаша Салуквадзе

Грузия в формате внешней политики Евросоюза

Настоящая статья представляет собой описание ролей левых и правых партий в процессе формирования политики Евросоюза. Также описано будущее Грузии в формате Евросоюза. Автор старается описать настоящую политическую ситуацию. Политическая ситуация воспроизведена путем настоящих политических философий современности. Также изображены роли правых, левых и центристских политических партий в политической и социальной жизни Европы. Настоящая ситуация Грузии описана путем теории правого-философских проблем. Автор пытался использовать идеи современных политических философов.

ტერორიზმი, თავისი ყველა ფორმით და გამოვლინებით, მაშტაბებითა და ინტენსიურობით, არაადამიანობითა და სისასტიკით გლობალური მნიშვნელობის ერთ-ერთ ყველაზე მწვავე და საჭირობო საკითხად იქცა.

თანამედროვე ტერორიზმი რთული მოვლენაა, ტერაქტი კი აისბერგის მწვერვალია. მისი ორგანიზება რთულ მოსამზადებელ საქმიანობას საჭიროებს: ტერაქტის დაგეგმვას, საინფორმაციო უზრუნველყოფას, სხვადასხვა პოლიტიკური ფაქტორების გათვალისწინებას, ფინანსურ და ტექნიკურ უზრუნველყოფას, კადრების პროფესიონალურ, იდეოლოგიურ და ფსიქოლოგიურ მომზადებას, დაზვერვას და კონტრდაზვერვას, ტერაქტების პოლიტიკურ და ფინანსურ გამოყენებას.

ტერორიზმს თან ახლავს ადამიანთა დიდი მსხვერპლი, ის ბადებს სიძულვილსა და უნდობლობას. ბევრი ადამიანისათვის, პოლიტიკური ჯგუფისა თუ ორგანიზაციისთვის ტერორიზმი პოლიტიკური, რელიგიური და ეროვნული პრობლემის გადაწყვეტის საშუალებაა და ამდენად დანაშაულის იმ სახეობას განეკუთვნება, რომლის მსხვერპლი შეიძლება უდანაშაულო ადამიანები გახდნენ.

ტერორიზმი უძველეს დროში იღებს სათავეს. ერთ-ერთი ყველაზე ადრეული ტერორისტული დაჯგუფება სიკარიების სექტა იყო, რომელიც პალესტინაში ახალი წელთაღრიცხვით პირველ საუკუნეში მოქმედებდა.

დაახლოებით ამ დროს ინდოეთში მოქმედებდა სხვადასხვა საიდუმლო საზოგადოებები.

მეთერთმეტე საუკუნეში წინა აზიაში მოქმედებდა ასასინების სექტანტური ნეოსლამისტური ორგანიზაცია. ასასინებიდან მოდის სიტყვა “ასსასინი” ევროპულ ენებში, რაც დაქირავებულ მკვლელს და ტერორისტს ნიშნავს.

დროთა განმავლობაში, საზოგადოებრივი განვითარების შესაბამისად ვითარდებოდა ტერორის იარაღები და იგი სულ უფრო სრულყოფილი ხდებოდა. ასევე იცვლებოდა ტერორის მაშტაბები და მიზნები. მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისისთვის კი ტერორიზმის ორი ძირითადი დოქტრინა ჩამოყალიბდა. ესენია: “ბომბის ფილოსოფია” და “საქმით პროპაგანდა”.

“ბომბის ფილოსოფია” ევროპაში მეცხრამეტე საუკუნეში გამოჩნდა. მის ფუძემდებლად ითვლება გერმანელი რადიკალი კარლ ჰეინცგენი. ის დარწმუნებული იყო, რომ “კაცობრიობის უმაღლესი ინტერესები” ყველა მსხვერპლზე მაღლა დგას, იმ შემთხვევაშიც კი თუ საქმე უდანაშაულო ხალხის მასობრივ განადგურებას ეხება. ჰეინცგენი საჭიროდ თვლიდა ისეთი იარაღის გამოყენებას, რომელიც მაქსიმალურ ქაოსს შექმნიდა და მასობრივი განადგურების ახალი საშუალებების ძიებისკენ მოუწოდებდა.

“საქმით პროპაგანდის” იდეა მეცხრამეტე საუკუნის 70-იან წლებში ანარქისტებმა წამოაყენეს. ამ დოქტრინის თანახმად მთავრობაზე ზეწოლის მოსახდენად მასების გამოფხიზლება მხოლოდ ტერორისტულ აქტებს შეეძლო და არა სიტყვას.

მეცხრამეტე საუკუნესა და მეოცე საუკუნის პირველ ნახევარში ტერორისტები თავის მტრებად მხოლოდ ხელისუფლების წარმომადგენლებსა და პოლიტიკურ ლიდერებს თვლიდნენ. მაგრამ ჩვენ დროს ტერორიზმა ახალი თვისება შეიძინა: ის მასობრივი და ბრმა გახდა. ტერორისტული აქტის სამიზნედ იქცა არა მხოლოდ ხელისუფლების წარმომადგენლები ან პოლიტიკოსები, არამედ ყველა მოქალაქე.

თანამედროვე ტერორის მთავარი მიზანია მასმედიის მკვეთრი რეაქცია. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში მიმოხილვის გარეშე ტერორისტული აქტი თავის სიმძაფრეს კარგავს, რადგან იკარგება კავშირი დაგეგმავსა და აუდიტორია შორის, რომელზე ზემოქმედების მიზნითაც განხორციელდა ტერორისტული აქტი.

ტერორისტული კვლევების ცენტრს მონაცემებით, უმეტეს შემთხვევაში ტერორისტები ერთდროულად რამდენიმე მიზანს ისახავენ. მაგალითად, პალესტინური “ჰამასი”, ერთის მხრივ, პალესტინის ავტონომიის ხელისუფლებას ებრძოდა, მოქმედი რეჟიმის შეცვლის მიზნით, მეორე მხრივ ისრაელის ოკუპაციის წინააღმდეგ გამოდიოდა, ტერიტორიული პრობლემების გადაწყვეტის მიზნით. “ალ-ქაედა” სამ ძირითად მიზანს ისახავს: პირველ რიგში, ისლამის ხალიფატის შექმნას (თანამედროვე მუსლიმურ ქვეყნების მთავრობების ჩამოგდება); მეორე რიგში ისრაელის განადგურებას და “კაფირების” (არამუსლიმების) განდევნას ოკუპირებული ისლამური ტერიტორიებიდან (მაგალითად, რუსეთისა ჩეჩნეთიდან, ინდოეთისა ქაშმირიდან, აშშ-ის ერაყიდან ტერიტორიული პრობლემების გადაჭრა) და მესამე ევროპის, ამერიკის და სხვა ქვეყნების საგარეო პოლიტიკური კურსის შეცვლას.

ამერიკელი მეცნიერები ენდრიუ კიდი და ბარბარა უოლტერი მიიჩნევენ, რომ ყველა ტერორისტული ორგანიზაცია ყველგან და ყოველთვის იყენებდა და იყენებს ხუთ ძირითად მეთოდს:

შურისძიება გამოიყენება მოწინააღმდეგისათვის ტერორისტების ძალის დემონსტრირებისათვის, რომ ისინი ისეთი ძლიერები არიან რომ მათ საკმაო ზარალს მიაყენებენ. დაშინებით მშვიდობიანი მოსახლეობა უნდა მიახვედრონ, რომ ტერორისტები უფრო ძლიერები არიან, ვიდრე ხელისუფლება და ამით ისინი თავისკენ გადაიბირონ. პროვოკაციას იყენებენ ხელისუფლებაზე ზეწოლისთვის, რათა ამ უკანასკნელმა გამოამჟღავნოს სისასტიკე, რის შედეგადაც ტერორისტები მოსახლეობის სიმპატიას დაიმსახურებენ. ნგრევა “გადამწვარი მიწის ზონის” შექმნისათვის გამოიყენება, რის შედეგადაც ამა თუ იმ პრობლემის მშვიდობიანი გადაწყვეტა შეუძლებელი გახდეს. “შანტაჟით ფულის გამოძალვა” გულისხმობს მოლაპარაკებების პერიოდში ხელისუფლება გახდეს იძულებული, რომ წავიდეს დათმობაზე ან დათახმდეს ტერორისტების მოთხოვნებს.

თანამედროვე ტერორიზმის კლასიფიცირება რამდენიმე ნიშნით შეიძლება. გამოყოფენ მასიურ ტერორს, რომლის მსხვერპლი ასობით და ათასობით შემთხვევითი მოქალაქე ხდება და ინდივიდუალურ ტერორს. განსაკუთრებული ნაირსახეობაა სახელმწიფო ტერორიზმი, როცა ტერორისტული აქტის შემკვეთი და დამგებმავე ან უშუალო სახელმწიფოა, ან კერძო პირი, რომელიც ასე თუ ისე მოქმედებს სახელმწიფოს ინტერესებით და დაკავშირებულია მმართველ ელიტასთან.

დასავლელი მეცნიერები გამოყოფენ ტერორიზმის რამდენიმე მიმდინარეობას:

იდეოლოგიური ტერორიზმი – როცა რომელიმე პოლიტიკური იდეოლოგია იდევნება ან პოლიტიკური ზეწოლის ქვეშაა. ასეთი იდეოლოგია შეიძლება ერთ ქვეყანაში ითვლებოდეს მარგინალურად და იდევნებოდეს, ხოლო მეორეში შეიძლება საპარლამენტო ან სახელისუფლო იყოს. ტერორისტი რევოლუციონერები ამართლებენ თავის მოქმედებას ხალხზე ზრუნვის საბაბით. ამის მაგალითებია: ფრანგი ანარქისტები, რუსი ნაროდნიკები, ბოლშევიკები, ფაშისტები, იტალიელი ნეოფაშისტები, წითელი ბრიგადები, სანდინისტები ნიკარაგუაში, სენდერო ლუმონოსო პერუში და სხვა მემარცხენე და მემარჯვენე ორგანიზაციები ლათინურ ამერიკაში.

ეთნიკური ტერორიზმი – როცა სუბიექტია ეთნიკური თემი, რომელსაც უარი ეთქვა ეთნო-პოლიტიკურ თვითგამორკვევაზე. ასეთ შემთხვევაში ეს ჯგუფი ერთადერთ სხნას ტერორიზმში ხედავს. ამის მკაფიო მაგალითია ბასკები (ეტა), სიცილიელი სეპარატისტები, ირლანდიელები, ქურთები, პალესტინელები და ჩეჩნები და სხვ.

რელიგიური ტერორიზმის დროს სუბიექტად გამოდის რელიგიური უმცირესობა ან რომელიმე რელიგიის აქტიური ავანგარდი, რომელიც მტრულ დამოკიდებულებაში მოექცა მარიონეტ ხელისუფლებასთან. რელიგიური ტერორიზმი განსაკუთრებით ახასიათებს არაორთოდოქსალურ რელიგიებს, სექტებს და ა.შ. აქ თავს იჩენს ანთროპოლოგიური დუალიზმი, მაგალითად თავის შერაცხვა “რჩეულად”. “გადარჩენილად”, ყველა დანარჩენი კი “დაწყვეტილად” მიიხნევა. კლასიკური მაგალითია სიონისტური ტერორიზმი პალესტინაში და თანამედროვე ისლამური ტერორიზმი.

კრიმინალური ტერორიზმი, განსხვავებით უბრალო ბანდიტიზმისგან, უფრო გლობალურ მოთხოვნებს აყენებს, ვიდრე უბრალოდ ფულის მიღებაა. უმეტესად ასეთი ტერორიზმს ნახევრადპოლიტიკური ხასიათის მოთხოვნები აქვს, მაგალითად თანხის მიღება განსაზღვრული ტერიტორიის დასატოვებლად, ან პატიმრების გათავისუფლება.

ინდივიდუალური ტერორიზმის სუბიექტი არა საზოგადოება, არამედ ცალკეული პირია. განასხვავებენ, ერთი მხრივ, მარტოხელა-რევოლუციონერს, მარტოხელა-ნაციონალისტს, მარტოხელა-რელიგიური ფანატიკოსს, მარტოხელა-დამნაშავეს და, მეორე მხრივ, მარტოხელა ტერორისტს ფსიქიკური გადახრებით ან ძალიან პირადული ინტერესებით, რომლებიც დაკავშირებული არაა იდეოლოგიურ ორიენტაციასთან.

ინფორმაციული ტერორიზმი ტერორისტული საქმიანობის ახალი სახეობაა, რომელიც ორიენტირებულია კონკრეტულ სახელმწიფოსა და მსოფლიოს საინფორმაციო-ფსიქოლოგიური გარემო შექმნა სურთ, რომელსაც კატასტროფული შედეგები მოყვება საზოგადოებისა და სახელმწიფოს საინფორმაციო-ფსიქოლოგიურ სიცოცხლისუნარიანობისათვის.

ყველა ტერორისტულ აქტს აქვს ორი ასპექტი – რაციონალური და ირაციონალური. ტერორის რაციონალობა გამოიხატება იმაში, რომ უზომოდ ძალადობრივი მოქმედების შედეგად, როცა სისტემა დათმობაზე მიდის ტერორისტებთან, მიიღწევა კონკრეტული პოლიტიკური ან სოციალური მიზანი. მაგალითად: სხვა ტერორისტების განთავისუფლება, ზოგიერთი პოლიტიკური ან ეთნიკური თავისუფლების ცნობა, საზოგადოებაში სოციალური სტაბილურობის რღვევა, კრიზისული ფსიქოლოგიური კლიმატის შექმნა და ა.შ.

ტერორის მეორე ასპექტი – არარაციონალური – როცა ტერორისტულ აქტს ახორციელებს ტერორისტი-კამიკაძე.

ტერორიზმი ფართოდ გამოიყენება პოლიტიკურ ბრძოლაში უძველესი დროიდან, თუმცა საკმაოდ მძლავრ და ეფექტურ

პოლიტიკურ იარღად ის მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრიდან გადაიქცა. ეს გამოწვეული იყო რამდენიმე მნიშვნელოვანი ფაქტორის დამთხვევით

მიუხედავად იმისა, რომ არ არსებობს ტერორიზმის საზოგადოდ აღიარებული განმარტება, ის შეიძლება დახასიათდეს როგორც ძალადობრივი ქმედება, რომელიც მიმართულია საზოგადოების ნაწილის, მთლიანდ საზოგადოებისა თუ ხელისუფლების დასაშინებლად. შესაბამისად ტერორისტული ქმედება ისეა გათვლილი დროში და ისეთი სახით იგეგმება, რომ გამოიწვიოს მაქსიმალური შიში და აღშფოთება საზოგადოებაში. მისი მიზანი შეიძლება ისიცაა, რომ გამოიწვიოს ხელისუფლების შეუსაბამო, გაზვიადებული რეაქცია. შესაბამისად ტერორიზმის ძალა (განსაკუთრებით თანამედროვე საზოგადოებაში) ისაა, რომ ის ყურადღება, რომელსაც მას უთმობენ შეშენებულ მოქალაქეები, ხოლო მათი დაწოლით მთავრობებიც, შეუსაბამოა იმ მუქარისა, რომელსაც ის წარმოადგენს არსებული პოლიტიკური და სოციალური წეს-წყობილებისადმი.

ძალზე ძნელია “ნამდვილი” ტერორიზმისა და მაგალითად უცხოური საოკუპაციო ძალისადმი ლეგალური შეიარაღებული წინააღმდეგობის გარჩევა. ამ ორი სახის ქმედება ხშირად ერთმანეთის სინონიმებად გვევლინება, ზოგჯერ ასეთი ჩანაცვლება მიზანმიმართულია. ეტყობა უმჯობესი იქნებოდა გაგვესაზღვრა როგორც ტერორისტული მხოლოდ ის ქმედება, რომელიც მშვიდობიანი მოსახლეობის წინააღმდეგ არის მიმართული და გვერდზე გადავდოთ ჯარისა თუ პოლიციის წინააღმდეგ მიმართული ნებისმიერი ქმედება, რომელიც შესაძლებელია განისაზღვროს როგორც შეიარაღებული წინააღმდეგობა თუ აჯანყება. შესაბამისად 2004 წელს ბესლანში (რუსეთი) სკოლაში ჩეჩენი ბოვეიკების მიერ მძევლების აყვანა რასაკვირველია განისაზღვრება როგორც ტერორიზმი, ხოლო ადგილობრივი მოსახლეობის ნაწილის შეიარაღებული თავდასხმა სამართალდამცავ ორგანოებზე ნაღნიკში 2005 ტერორიზმის კვალიფიკაციაში უკვე აღარ ჯდება.

ფართოდაა გავრცელებული წარმოდგენა იმის თაობაზე, რომ ტერორიზმი არის ტრადიციული საშუალება, რომელსაც იყენებენ სუსტები, დამცირებულები და გარიყულები (ან ისინი, ვინც თავის თავს ასეთებად თვლიან) თავისი დამცირებისადმი საჯარო ყურადღების მიპყრობის მიზნით. მათთვის, ვინც ებრძვის თავისზე შეუდარებლად უფრო ძლიერ მოწინააღმდეგეს, ტერორიზმი წარმოადგენს ძალადობის იარაღს, რომელსაც შეუძლია ასე თუ ისე გაასწონასწოროს მხარეთა საშუალებები.

მეორე მხრივ, უკმაყოფილებისა და მარგინალიზაციის განსაზღვრული პირობები შეიძლება არსებობდეს ნებისმიერ საზოგადოებაში, როგორც განვითარებული და სტაბილურიც არ უნდა იყოს ის. აქედან გამომდინარე, ტერორიზმი შეიძლება აღმოცენდეს ფაქტიურად ნებისმიერ ადგილას, განსაკუთრებით, თუ არსებობს რაიმე სახის იდეოლოგია (რელიგიური თუ საერთო) რომლის ინტერპრეტაციაც პრინციპულად შესაძლებელია ისე, რომ გაამართლოს ტერორიზმი.

როგორც 1960-70-იანი წლების დასაველეთ ევროპული გამოცდილება გვიჩვენებს, განვითარებული დემოკრატიული საზოგადოების არსებობა, სადაც ნებისმიერ მოქალაქეს შეუძლია თავისუფლად გამოხატოს მისი პროტესტი დემოკრატიული პროცედურის ჩარჩოებში, არ ხდის ასეთ საზოგადოებას შეუვალს ტერორიზმისათვის. ნებისმიერ საზოგადოებაში შეიძლება არსებობდნენ მარგინალური პიროვნებები, ან მათი ჯგუფები, რომლებიც ლეგალური საპროტესტო პროცედურის ფარგლებში მაინც ვერ გახდებიან საკმარისად ცნობილები, რომ მიიპყრონ საზოგადოების იმდენი ყურადღება, რომელიც მათ ამბიციებს დააკმაყოფილებს. ამიტომ მათ შეუძლიათ მიმართონ ტერორიზმს საკუთარი იდეების პროპაგანდის მიზნით.

პირველი – თანამედროვე კომუნიკაციების საშუალებებისა და მას მედიის გაჩენამ უაღრესად გააძლიერა ტერორიზმის გავლენა საზოგადოებაზე. ერთის მხრივ – ტერორისტული აქტების მიმდინარეობის თუ მათი შედეგების ოპერატიული და თვალნათლივ მიწოდების ხარჯზე, მეორე მხრივ – ტერორისტების იდეების (ხშირად უნებლიე) პროპაგანდით და ტერორისტებისადმი საზოგადოების ყურადღების მიპყრობით, ე.ი. ტერორისტების მიზნების ფაქტიური რეალიზაცია.

მეორე – თანამედროვე საბრძოლო საშუალებები, რომლებსაც ტერორისტული აქტების განსახოციელებლად იყენებენ, ძალიან ეფექტურია და საკმარის მძლავრი იმისათვის, რომ შეადარონ თანამედროვე ჯარის შეიარაღებას. გარდა ამისა, თანამედროვე სამრეწველო თუ ინფრასტრუქტურულ ობიექტებს (განსაკუთრებით ქიმიურ ქარხნებს, ატომურ ელექტროსადგურებს და ა.შ.) “უბრალე” ავარიის შენმთხვევაშიც კი შეუძლიათ აურაცხელი ზიანი მიაყენონ ადამიანებსა და თუ ბუნებრივ გარემოს. შესაბამისად, ისინი განიხილება როგორც მიმზიდველი სამიზნეები ტერორისტებისათვის, რაც, აგრეთვე, ფრიად აზვიადებს ტერორიზმის პოტენციულ საფრთხეს. როგორც 2001 წლის 11 სექტემბრის ცნობილმა მოვლენებმა გვიჩვენა, თანამედროვე საჰაერო სატრანსპორტო საშუალებებიც შეიძლება იქნეს

გამოყენებული როგორც უაღრესად დამანგრეველი ტერორისტული აქტები.

სამაგალითოა ის შედეგი, რომელის გამოიღო 2004 წლის მარტში ესპანეთში, ოთხ რკინიგზის სადგურში ათი ბომბის აფეთქებამ. ამ ტერაქტის შედეგად, რომელზეც პასუხისმგებლობა იკისრა აღქაელას ტერორისტულმა დაჯგუფებამ, დაიღუპა 191 და დაშავდა არანაღკები 1400 ადამიანისა. ტერაქტის მიზეზად დასახელებული იყო ესპანეთის მიერ აშშ-ს ერაყის ოკუპაციის მხარდაჭერა და მისი საჯარისო კონტიგენტის მონაწილეობა საომარ მოქმედებებში ამ ქვეყნის ტერიტორიაზე. ამას მოჰყვა ესპანელების მასობრივი პროტესტები, აშშ მხარდამჭერი პრემიერ-მინისტრ ხოსე მარია ასნარის შემარჯვენე-ცენტრისტული კოალიციის დამარცხება საყოველთაო არჩევნებზე და 1300-კაციანი ესპანური საჯარისო კონტიგენტის ერაყიდან გაყვანა. გარდა ამისა, ესპანეთისა და აშშ ურთიერთობა “გაცივდა” იმ დონემდე, რომ აშშ პრეზიდენტმა ჯ. ბუშმა საკმაოდ დემონსტრაციულად ვერ გამოძენა დრო მიეღო სატელეფონო მილოცვები ესპანეთის ახალი პრემიერ-მინისტრ ხოსე ლუის როდრიგე საპატროსაგან მეორე საპრეზიდენტო ვადით არჩევასთან დაკავშირებით, თუმცა მისი მოუცლელობა არ გავრცელდა ყოფილ პრემიერზე. ამ შემთხვევაში ტერორისტებმა მიაღწიეს სტრატეგიულ მიზანს, თუმცა ეს აბსოლუტური გამონაკლისია და მათი აქტიურობის შედეგები საზოგადოდ ბევრად უფრო მოკრძალებულია.

მესამე – ტერორიზმი იაფია, ამ სიტყვის პირდაპირი მნიშვნელობით, ტრადიციულ კონტრტერორისტულ ღონისძიებებთან შედარებით (საბრძოლო საშუალებები, ჯარის/პოლიციის მომზადება, სამხედრო და პოლიციური ოპერაციების წარმართვა და ა.შ.). ტერორისტების მიერ გამოყენებული ტექნოლოგიები შედარებით მარტივია. ვთქვათ ასაფეთქებელი ნივთიერებების დასამზადებლად საჭირო მასალის შექმნა ნებისმიერ სასოფლო მაღაზიაში (სასუქები), საათის მექანიზმიან ბომბში გამოიყენება ძველი სარეცხის მანქანების ტაიმერები, დისტანციური მართვის მექანიზმებად – მობილური ტელეფონების ნაწილები. ყველაფერი ამის დამზადებისა თუ გამოყენების ინსტრუქციები ინტერნეტშია განთავსებული. ტერორისტული აქტების შემსრულებლები საჭიროებენ მინიმალურ მომზადებას, ან შესაძლოა არავითარი სპეციალური მომზადება საერთოდ არ გააჩნდეთ. უბრალოდ შეუდარებელია ის ადამიანური რესურსები, რომელიც იხარჯება ტერორისტული აქტების მომზადებასა და რეალიზაციაზე, ერთი მხრივ, და ტერორიზმთან ბრძოლაზე, მეორე მხრივ.

2004 წლის აგვისტო-სექტემბერში რუსეთში განხორციელდა ტერაქტების სერია, რომელთა შედეგად აფეთქებული იქნა ორი

სამგზავრო თვითმფრინავი, მოხდა ორი აფეთქება ქ.მოსკოვში და ბოლოს ჩრდილო ოსეთის ქ.ბესლანის სკოლაში მძევლების (ძირითადი ბავშვების) აყვანა. ამ უკანასკნელი ტერაქტის შედეგად დაიღუპა 338 ადამიანი, მათ შორის 171 ბავშვი, 600-ზე მეტი დაშავებული მიყვანილი იყო საავადმყოფოებში, უშუალოდ ტერაქტის შემდეგ. ცნობილი ჩეჩენი ტერორისტის სამილ ბასაევის გაცხადებით, რომელმაც თავის თავზე აიღო ამ ტერაქტების სერიის ორგანიზაცია – “თვითმფრინავების აფეთქება დამიჯდა ოთხი ათასი დოლარი, კაშირსკაიზე და მეტროსთან – შვიდი ათასი დოლარი, ხოლო ოპერაცია “ნორდ-ვესტი” (ბესლანი – ავტორი) – რვა ათასი ევრო.

დამატებითი შედარება (ეს უშუალოდ ტერორიზმს არ ეხება, მაგრამ ახლოს დგას მასთან) ცნობილი ინდოელი დამნაშავის ვიერაპანის წინააღმდეგ თამილანდუს შტატის მთავრობა ათი წლის მანძილზე ატარებდა სპეცოპერაციას, რომელშიც რეგულარული პოლიციური დანაყოფების გარდა მონაწილეობდა 500-კაციანი სპეცდანიშნულების რაზმი, რომელსაც მხოლოდ მასზე ნადირობა ევალებოდა და თავიდანვე ამისთვის იყო ჩამოყალიბებული. მისი ლიკვიდაციის მომენტი სათვის 2004 წლის ოქტომბერში ამ ოპერაციაზე პირდაპირმა დანახარჯებმა 10 მილიონ დოლარს მიღწია.

ტერორიზმი რყენის. თვით ასეთი მოძრაობის ლოგიკა, რომელიც დაეუძნებულება უდანაშაულო ადამიანების განადგურებასა და დაშინებაზე, ეწინააღმდეგება ნებისმიერ საზოგადოებაში მიღებული მორალის ყველაზე ელემენტარულ ნორმებს. ის ყოველთვის ნეგატიური მორალური მუხტის მატარებელია. ტერორისტულ მოძრაობებს სათავეში დასაწყისში ხშირად უდგანან იდეალისტები, რომლებიც ან განიცდიან “დემორალიზაციას” (უბრალოდ კარგავენ ადამიანურ თვისებებს) ან/და ნადგურდებიან უფრო პრაგმატული კონკურენტების მიერ, რომლებიც საერთოდ არაფრად აგდებენ საზოგადოებრივ მორალს. საბოლოო ჯამში ნებისმიერი ტერორისტული მოძრაობა ხდება მარგინალებისა და დამნაშავეების თავშესაფარი, რომელთაც მართავენ ამორალური პოლიტიკური მანიპულატორები. ამავე დროს, ასეთი მდგომარეობის შექმნაზე ხშირად არანაკლებ პასუხისმგებლები არიან ისინი, ვინც აიძულებს პოლიტიკურ მოწინააღმდეგეებს ბრძოლის ასეთ უკიდურეს მეთოდს მიმართონ. ნებისმიერი ტერორისტული ორგანიზაცია აგრეთვე იყენებს კრიმინალურ მეთოდებს, როგორც მოქმედებისათვის საჭირო ფინანსებისა და იარაღის მოსაპოვებლად ისე მხარდამჭერების მოსაზიდად (შანტაჟი). ამიტომ ზღვარი ნებისმიერ ტერორისტულ ორგანიზაციასა და კრიმინალურ სამყაროს შორის ადრე თუ გვიან იშლება.

იმის გამო რომ ტერორიზმის მთავარი მიზანია გამოიწვიოს მაქსიმალური შიში და აღშფოთება საზოგადოებაში, ის ხშირად მისი სამიზნე ხელისუფლებისა და საზოგადოების მიერ განიხილება, როგორც ნაკლებად აზრიანი, ირაციონალური. მოთხოვნები, რომელსაც ტერორისტები აყენებენ, ხშირად პრინციპულად შეუსრულებადია, მაშინაც კი, როდესაც ხელისუფლება მზად არის ისინი დააკმაყოფილოს. შესაბამისად კონფლიქტების მოგვარების ტრადიციული, რაციონალური გზები, რომელსაც მიმართავს თანამედროვე დასავლური საზოგადოება, ნაკლებად ჭრის ტერორიზმთან მიმართებაში.

ტერორიზმთან დაკავშირებული ერთ-ერთი მთავარი პრობლემა ისაა, რომ იგი საზოგადოდ განიხილება, როგორც დამოუკიდებელი მოვლენა და შესაბამისად ხდება მასთან ბრძოლის ორგანიზაცია. სინამდვილეში ტერორიზმი წარმოადგენს ბევრად უფრო ფართო და რთული სოციალური, ეკონომიკური, იდეოლოგიური თუ პოლიტიკური პრობლემების ნაკრების გამოვლენას, შეიძლება ითქვას – წარმოადგენს ამ პრობლემების გადაჭრის ექსტრემალურ საშუალებას.

თუმცა ტერორისტები იშვიათად აღწევენ თავის გამოცხადებულ მიზნებს, მათი ცალკეული ქმედებების განუზრახველი შედეგებიც კი ზოგჯერ იწვევენ მნიშვნელოვან ცვლილებებს კაცობრიობის განვითარებაში. ასე მაგალითად, მოვლენათა ჯაჭვმა, რომელიც მოჰყვა სერბი სტუდენტის გავრილა პრინციპის მიერ 1914 წლის ზაფხულში ქ. სარაევოში (ბოსნია) ავსტრია-უნგრეთის ერცჰერცოგის მკვლელობას, საბოლოო ჯამში, პირველი მსოფლიო ომი გამოიწვია.

ტერორისტები თვითონ ძალიან იშვიათად მოდიან ხელისუფლებაში, მაგრამ ხშირად ხელს უწყობენ ხელისუფლებაში ისეთი პიროვნებებისა თუ ორგანიზაციების მოსვლას, რომლებიც საბოლოო ჯამში მათზე მეტ ექსტრემისტებად გვევლინებიან. ასე მაგალითად, ტერორისტულმა ორგანიზაციამ, რომელიც სოციალისტ-რევოლუციონერების (ესერების) სახელით იყო ცნობილი, გადამწვევტი როლი შეასრულა 1917 წლის ოქტომბერში რუსეთში ხელისუფლებაში ბოლშევიკების მოსვლაში, ყველა თანმხლები შედეგით, რომელიც კაცობრიობამ თავის თავზე განიცადა მე-20 საუკუნის შვიდ ათეულ წელზე მეტის განმავლობაში.

ზემოთ აღწერილ ორივე შემთხვევაში ტერორისტულ აქტიურობას მოჰყვა გლობალური ცვლილებები, რომლებიც თავისი მასშტაბებით აშკარად შეუსაბამო იყო კონკრეტული ქმედების უშუალო შედეგებისა. ეს უპირველეს ყოვლისა გვიჩვენებს ტერორიზმის საშიშროებას იმ შემთხვევაში, თუ საზოგადოება

მთლიანად და უპირველეს ყოვლისა მართვის ორგანოები, ადეკვატურად არ აღიქვამენ ტერორიზმის საშიშროებას, არ გააჩნიათ მასთან ბრძოლის ეფექტური მექანიზმები და რაც ყველაზე უარესია – ცდილობენ მოკლევადიანი პოლიტიკური მოგების მისაღწევად გამოიყენონ კინკრეტული ტერორისტული აქტების შედეგები (ავსტრია-უნგრეთი 1914 წელს).

თანამედროვე ტერორიზმი შესაძლებელია გაიყოს ორ ფრიად განსხვავებულ ნაწილად. პირველია ლოკალური ტერორიზმი, რომელიც უმეტეს შემთხვევაში გამომდინარეობს სხვადასხვა სახის ეროვნულ-განმანთავისუფლებელი მოძრაობებიდან და წარმოადგენს ამ მოძრაობების არალეგალურ (და ამორალურ) ნაწილს, თუმცა ეს მოძრაობები როგორც ასეთი ხშირად ლეგალიზებულია, რომელიც დღეს მოიხსენიება, როგორც საერთაშორისო (ზოგჯერ გლობალური) ტერორიზმი და საზოგადოდ გლობალური საფრთხის მატარებლად აღიქმება.

ადგილობრივი ტერორიზმი ამა თუ იმ სახით წარმოდგენილია პრაქტიკულად ყველგან დედამიწაზე. ის საკმაოდ ფართოდ იყო გავრცელებული დასავლეთ ევროპაში 1960-1970-იან წლებში, ძირითადად როგორც მარქსისტული ექსტრემიზმი (იტალიაში, გერმანია და საბერძნეთში) და დღესაც ლატენტიურ ფაზაშია წარმოდგენილი ესპანეთსა და დიდ ბრიტანეთში (ჩრდილო ირლანდია), სადაც ადგილობრივი ეროვნული უმცირესობების (შესაბამისად ბასკებისა და ირლანდიელების) ექსტრემისტი წარმომადგენლები ასეთი გზით იბრძვიან მათთვის მისაღები თვითგამორკვევის მოდელის განსახორციელებლად.

საერთოდ ლოკალური ტერორიზმის (თუგინდ ძალიან აქტიური) ჩახშობა თუ არა, ნაწილობრივ განეიტრელება მაინც თანამედროვე მსოფლიოში ვერ ხერხდება ძირითადად იმიტომ, რომ იმათვისაც ამ საკითხის მოგვარება ეხება (ძირითადად შესაბამისი ქვეყნების მთავრობები) ან არ შეუძლიათ, ან არ აწყობთ ეფექტური ღონისძიებების გატარება. ეს მაგალითად შეეხება ტერორიზმს ქაშმირში (ინდოეთი) ან შრი-ლანკაზე, ალჟირში, თურქეთში, რუსეთში – ჩრდილო კავკასიაში.

იქ სადაც ხელისუფლებას უნდოდა და უნარი შესწევდა ტერორიზმთან ებრძოლა, მაგალითად ევროპაში, მან უპასუხა ტერორისტულ გამოწვევებს ძალისმიერი, პოლიციური მეთოდების, ანტიტერორისტული პროპაგანდის, მოლაპარაკებისა და მოსყიდვის კომბინაციით. შედეგად მარქსისტული ტერორი ევროპაში საერთოდ აღმოიფხვრა, ხოლო ბასკური და ჩრდილო ირლანდიური ტერორისტების ისეთ მდგომარეობაში არიან ჩაყენებულნი, როდესაც ისინი ფორმალურად მაინც უარს ამბობენ ბრძოლის ძალისმიერი მეთოდების გამოყენებაზე.

მიუხედავად იმისა რომ ზოგიერთი ასეთი კონფლიქტი ათწლეულებს მოითვლის, მათი უშუალო გავლენა იშვიათად სცილდება იმ ქვეყნებსა თუ რეგიონებს, სადაც ისინი ვითარდება. თუ ასეთები ზოგჯერ განიხილება, როგორც გლობალური ტერორის ნაწილი, ეს იმიტომ ხდება, რომ ზოგიერთ მთავრობებს, მათი ვიწრო ინტერესებიდან გამომდინარე, აწყობთ მათი ამ სახით წარმოდგენა. ეს მოსაზრება შესაძლებელია გავრცელდეს ისეთ გრძელვადიან და გახმაურებულ კონფლიქტზე, როგორიცაა პალესტინა-ისრაელის.

ეს კონფლიქტი თავის არსით ძალიან ტიპურია და თანამედროვე მსოფლიოში ერთ-ერთ ყველაზე გავრცელებულ კონფლიქტთა რიცხვს მიეკუთვნება. ამ დროს ის ადგილი, რომელიც მას უკავია მსოფლიო პოლიტიკური ურთიერთობების სისტემაში, აშკარად არ შეესაბამება მის რეალურ სირთულესა და გამოვლინების ინტენსიურობას.

დაახლოებით სამი ათეული წლის მანძილზე მას ერთ-ერთი ცენტრალური ადგილი ეკავა შეერთებული შტატებისა და საბჭოთა კავშირის ურთიერთობათა სისტემაში, რომლებიც მხარს უჭერდნენ კონფლიქტის მოწინააღმდეგე მხარეებს – შესაბამისად ისრაელსა და პალესტინელ არაბებს (როგორც დღევანდელი გადმოსახედიდან ჩანს, ძირითადად ერთმანეთის ჯიბრით).

დღესაც სსრკ-ს წასვლის შემდეგ მსოფლიო ასპარეზიდან, ამ კონფლიქტს დაახლოებით ისეთივე ადგილი უკავია აშშ-სა და მთლიანად მუსლიმურ სამყაროს ურთიერთობებში. ეს კონფლიქტი, აგრეთვე წარმოადგენს საერთაშორისო ტერორისტული მოძრაობის ერთ-ერთ მთავარ წინაპირობას და მისი არსებობისა და განვითარების საბაზს.

თანამედროვე ბიზნეს-ტერმინოლოგიით რომ ვისარგებლოთ, ხდება ამ კონფლიქტის რეიტინგის საკმაოდ ხელოვნური გაზრდა ლოკალურ/რეგიონალურიდან, ვიდრე სუბგლობალურამდე, ხოლო მისი გამწვავების პერიოდებში გლობალურ დონემდეც.

შესაბამისად იზრდება მის მოგვარებაში მონაწილეობის მიღების მსურველ სუბიექტთა რიცხვიც, რომელთაგანაც ყოველი პირადი, ეგოისტური ინტერესებიდან გამომდინარე მოქმედებს. ასეთი დაინტერესება ბუნებრივია მკვეთრად ამცირებს კონფლიქტის მოგვარების შანსებს. მაგალითისათვის ბევრ არაბ ხელისუფალს პრინციპში აწყობს ამ კონფლიქტის არსებობა, თუნდაც იმიტომ, რომ ის უქმნის შესაძლებლობას, საჭიროების შემთხვევაში, გადაიტანოს საკუთარი “ქუჩის” ყურადღება მოუგვარებელი საშინაო პრობლემებიდან.

ტერორიზმის გამოვლინება – სეპარატიზმი, როგორც მთლიანად დამნაშავეობა, საქართველოში, ვითარდება მსოფლიოში არსებული

კანონზომიერებით, რომელთა რეალიზაციის აშკარა და სასტიკი მაგალითია სეპარატისტული ტერორიზმი, რომელიც აფხაზეთში და სამაჩაბლოში ჰპოვა თავისი გამოვლინება. ტერორიზმის ამ განსაკუთრებული მახასიათებლებს შეიძლება მივაკუთნოთ ტერორისტული ჯგუფების მრავალრიცხოვნება და ჩატარებული ოპერაციების მაშტაბურობა; ტერორისტების შეიარაღება რეგულარული არმიის დონეზე; ტერორისტულ საქმიანობასთან უცხოელი დაქირავებულების ჩართვა, საერთაშორისო ფინანსური დახმარების არსებობა; პოლიტიკური მიზნების შუასაუკუნეობრივი სიხისტე; ტერორიზმის სახეობების ხარისხობრივად ახალი ერთობა პოლიტიკური, კრიმინალური, ნაციონალისტური და რელიგიური.

სეპარატისტული აჯანყების უპირველესი პოტენციური წყაროა – მტრული სახელმწიფოები. საქართველოსთვის სეპარატისტული ტერორიზმის ფინანსური ფონდების წყაროთა კომბინაცია შეიძლება სხვადასხვა იყოს სეპარატისტული რეგიონების მიხედვით. მაგრამ სეპარატისმის მკვებავი – მტრული სახელმწიფო, საქართველოს ყველა სეპარატისტულ რეგიონში ერთია. ეს არის რუსეთი, თავისი იმპერიული ამბიციებით და გეოპოლიტიკური, მარად დაუკმაყოფილებელი მადით, როგორც მატერიალური, ასევე ფინანსური და ადამიანური რესურსების წყარო აგრესიული სეპარატისტული მოქმედებების განხორციელებისათვის. ამდენად აფხაზეთი და ოსური სეპარატისტული ტერორიზმი, არამარტო საქართველოს, არამედ საერთაშორისო მაშტაბის პრობლემაა. რუსეთის ხელისუფლებამ საქართველოსთან მიმართებაში სახელმწიფო ტერორიზმის ორმაგ სტანდარტს ჩაუყარა საფუძველი: რუსეთი ერთი მხრივ მატერიალურ, მორალურ და პოლიტიკურ მხარდაჭერას უცხადებს აგრესიული სეპარატიზმის და ტერორიზმის გამოვლინებებს საქართველოს სუვერენულ ტერიტორიაზე მოქმედ კვაზი-სახელმწიფოებრივ, სეპარატისტულ ლოზუნგებს ამოფარებულ, ტერორისტულ წარმონაქმნებს, ხოლო მეორეს მხრივ უკვე მეათე წელიწადია გაეროს სამშვიდობო მისიის ეგიდით, ქართულ-აფხაზეთი და ქართულ ოსური კონფლიქტის “მოგვარებას ემსახურება”, “პანკისის ხეობის” სახელით საყოველთაოდ ცნობილ ანკლავში ტერორისტებათ აცხადებს ჩენენ ლტოლვილებს და მათთან ბრძოლის საბაბით უმისამართოდ ბომბავს საქართველოს ტერიტორიას.

აჯანყებული სეპარატისტების წარმატება, ან წარუმატებლობა დამოკიდებულია მათ უნარზე ჩართონ სხვადასხვა ფინანსური წყაროები, ფონდები, რომელიც ხშირად დაკავშირებულია უკანონო მოქმედებებთან (მაგ. ნარკოტიკებით ვაჭრობა და აქედან ამოღებული ფულის გათეთრება). იხილავენ რა სეპარატისტული აჯანყების მიზანს, როგორც ფინანსურ მოგებას (რომელსაც

იღებენ ნავთობის სხვა ბუნებრივი სიმდიდრით და ნარკოტიკების პირველადი რესურსების კონტროლის საშუალებით). ამით, აჯანყებული სეპარატისტი სახელმწიფო ლიდერები არ განსხვავდებიან ბანდიტებისაგან და მეკობრეებისაგან. ყველაზე დიდი თანხები ტერორიზმის დასაფინანსებლად შემოდის ნარკოტიკებით ვაჭრობიდან. დღევანდელ ბაზარზე არ არსებობს ისეთი საქონელი, თუნდაც არალეგალურ ვაჭრობაში, ფულის ასეთი მაღალი და სწარაფი მობრუნების საშუალება, რომ ჰქონდეს დამნაშავეობის სამყაროს, ტერორისტების და სეპარატისტების ინტერესები ზუსტად ნარკოტიკებით ვაჭრობაში იკვეთება, რომელიც საბოლოო ჯამში ჭუჭყიანი ფულის გათეთრებით მთავრდება.

საქართველოს ხელისუფლებისაგან უკონტროლო ტერიტორიები აფხაზეთი, სამანაბლო, ახლო წარსულში პანკისის ხეობა ფაქტიურად არა მარტო ნარკობიზნესის ჩრდილოვანი ეკონომიკის და ფულის გათეთრების ოაზისი გახდა, არამედ საერთაშორისო ტერორიზმის დანაშაულებრივი ორგანიზაციების თავშესაფარი საქართველოს ტერიტორიაზე. გარდა იმისა, რომ ნარკობიზნესი დანაშაულებრივი ორგანიზაციის შემოსავლების წყაროა, მის არსს უკეთესად გავიგებთ, თუ მას განვიხილავთ, როგორც საბითუმო და საცალო დონეზე წარმოების და გავრცელების ინდუსტრიას. ამ ინდუსტრიიდან ფულადი სახსრები შედის ნარკოტიკებით მოვაჭრე ორგანიზაციაში საქართველოს შემთხვევაში აფხაზური და ოსური სეპარატიზმის შემოსავლების ერთ-ერთი წყაროდ არის გადაქცეული. მრავალმილიონიანი მოგების მომტანი ნარკობიზნესის ინდუსტრიამ გარკვეულწილად განაპირობა ტრანსნაციონალური დანაშაულებრივი ორგანიზაციების და ასევე ფულის გათეთრების საქმიანობის წარმოქმნა. რეალურად იკვეთება ნარკობიზნესის და სხვა დანაშაულებრივ ქმედებებს შორის კავშირის, კერძოდ, იარაღით ვაჭრობასთან, ჩინოვნიკების მოსყიდვასთან და ა.შ.

საქართველოში 1975-76 წლებში მოხდა აფეთქებათა მთელი სერია. ვლადიმერ ევანიაშვილმა ანტიკომუნისტური, ანტისაბჭოთა და საქართველოს დამოუკიდებლობის მოთხოვნის მოტივით, თვითნაკეთი ასაფეთქებელი მოწყობილობით, მოახდინა აფეთქებები სოხუმში, ქუთაისში, თბილისში, რომელსაც მოჰყვა ადამიანთა მსხვერპლი. აფეთქებათა სერია მოხდა 1998-2001 წლებში რუსეთის ფედერაციის სხვადასხვა ქალაქებში.

1992 წ-ს ქ. თბილისში მანქანაში ჩამონტაჟებული ასაფეთქებელი მოწყობილობით დაიღუპა დამნაშავეთა სამყაროს წარმომადგენელი ყურაშვილი.

1994 წელს ქ. თბილისში ხილიანის ქუჩაზე აფეთქდა ავტომანქანა „ზაპოროვეცში“ ჩამონტაჟებული ნივთიერება, რომელსაც ადამიანთა მსხვერპლი მოჰყვა.

1995 წლის აგვისტოში საქართველოს პარლამენტის ეზოში აფეთქდა ავტომანქანა „ნივაში“ ჩამონტაჟებული ნივთიერება, რომელიც მიმართული იყო საქართველოს პრეზიდენტის წინააღმდეგ და ა.შ.

თანამედროვე საერთაშორისო ტერორიზმს საკმაოდ ძლიერი ფინანსური მხარდაჭერა აქვს, რაც მრავალი ფაქტორითაა განპირობებული. ტერორისტული დაჯგუფებების აქტიური საქმიანობის შედეგად ხდება მსოფლიო ბაზრებზე ნარკოტიკების მიწოდება, რასაც მილიარდობით დოლარო მოაქვს. იარაღით ვაჭრობის მეათედი ტერორისტებზე მოდის. ტერორისტები ასევე აკონტროლებენ რეკეტს, პროსტიტუციას, კონტრაბანდას, სათამაშო ბიზნესს და ა.შ. ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტი, რომელიც ყოველ წელს აქვეყნებს ანგარიშს ტერორიზმის შესახებ, საერთაშორისო ტერორიზმის დამფინანსებლად თვლის კუბას, ირანს, ლიბიას, ჩრდილოეთ კორეას, სუდანს და სირიას. “ტერორიზმის სპონსორი” სახელმწიფოების სიაში მოხვედრა ნიშნავს მათთვის იარაღით ვაჭრობის აკრძალვას, კონტროლის გამკაცრებას “ორმაგი დანიშნულების” საქონლის მიწოდებაზე, ფინანსური და ეკონომიკური დახმარების აღმოჩენის აკრძალვას, ასევე ზეწოლის სხვა მეთოდებს (მაგალითად აშშ-ს შეუძლია გამოიყენოს თავისი გავლენა და დაბლოკოს საერთაშორისო საფინანსო სტრუქტურების მიერ ამ ქვეყნებისთვის კრედიტის მიცემა).

დიდი დაფინანსებისა და შესაძლებლობების გამო საერთაშორისო ტერორიზმის პრობლემა ერთ-ერთ ყველაზე მწვავე გლობალურ პრობლემად იქცა. ასეთი ტრანსფორმაცია კონკრეტული მიზეზებითაა განპირობებული. საერთაშორისო ტერორიზმი, სამწუხაროდ, სწრაფად ვრცელდება მთელ პლანეტაზე. ის ჩნდება როგორც საერთაშორისო კონფლიქტებისათვის ტრადიციულ რეგიონებში (მაგ: ახლო აღმოსავლეთი, სამხრეთ აზია), ასევე ადრე თითქოსდა უსაფრთხო, განვითარებულ ქვეყნებში (კერძოდ აშშ და დასავლეთ ევროპა). საერთაშორისო ტერორიზმი სერიოზულ საშიშროებას უქმნის როგორც ცალკეულ ქვეყნების უსაფრთხოებას, ასევე მსოფლიო საზოგადოებას მთლიანდ. ყოველწლიურად მსოფლიოში საერთაშორისო ტერორიზმის ასობით აქტი ხორციელდება, ხოლო მათი მსხვერპლი ათასებს ითვლის. ტერორიზმთან საბრძოლველად ერთი დიდი სახელმწიფოს, ან თუნდაც მაღალგანვითარებული სახელმწიფოების ჯგუფის ძალისხმევა არაა საკმარისი.

საერთაშორისო ტერორიზმის, როგორც გლობალური პრობლემის გადაჭრა სახელმწიფოებისა და ხალხების ერთობლივ ძალისხმევას ითხოვს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გ.ლობანიძე „საერთაშორისო ორგანიზებული დამნაშავეობის ზოგიერთი პრობლემა“.
2. კ.კიკაბიძე „ტერორიზმის და სეპარატიზმის დაფინანსება საქართველოში“.
3. ვ.მელიქიძე „მსოფლიო პოლიტიკური გლობალიზაცია“.
4. საქართველოს პარლამენტის აპარატი, კვლევითი დეპარტამენტი „ტერორიზმის შესახებ“.
5. ჯ.ჯანაშია „21 საუკუნის გამოწვევა“

Summary

Natia Gotsadze

International terrorism

As one can see from the essay, terrorism with all its forms, intensity, widest scale, its inhumanity and cruelty has become one of the sharpest issues all over the world. Terrorism causes death of people. It bears hatred and distrust.

Terrorism has become the only way of solving the problems for many people and for political groups or organizations in some countries. Terrorism is a kind of crime and its victims are civilians, innocent people. Terrorism, as one of the greatest threats of the twenty-first century, requires from international and democratic institutes to fight against it.

Резюме

Натиа Гоцадзе

Международный терроризм

Как видно из разработанной темы, терроризм, по всем своим формам и проявлениям, масштабами и интенсивностью, нечеловечностью и жестокостью, стал одним из жгучих и злободневных вопросов глобального значения во всём мире.

Терроризм сопровождается большими человеческими жертвами, он рождает ненависть и недоверие. Для всех людей и некоторых политических групп и организаций многих стран терроризм стал средством решения политических, религиозных и национальных проблем, поскольку он принадлежит к такому виду преступления, жертвой которого стали невинные люди. Терроризм как одна из самых больших опасностей двадцать первого века потребовал обязательного включения международных и демократических институтов для введения эффективного военного действия.

ლაშა ცქიტიშვილი
ვეროპის სამეზობლო პოლიტიკა და საქართველო

ისტორიული თვალსაზრისით საქართველოს გეოპოლიტიკური მდებარეობა აღიქმება, როგორც ხიდი, – დამაკავშირებელი სივრცე ორ სამყაროს – აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის, ადგილი, სადაც ეს ორი სამყარო, მათი ინტერესები, კულტურა, ტრადიციები, ფასეულობები ოდითგან ხვდებოდა, ეჯახებოდა და ებრძოდა ერთმანეთს.

საქართველო არის ამ ორი არსობრივად განსხვავებული სამყაროს თანაარსებობის, ურთიერთშეხამების, სინთეზის იშვიათი მაგალითი. მეორეს მხრივ, თვით ქართველები თავიანთ სამშობლოს განიხილავენ როგორც აღმოსავლურ-ქრისტიანული სამყაროს უკიდურეს სამხრეთ-აღმოსავლურ ფორპოსტს, ისლამურ სამყაროში შეჭრილ ქვეყანას, რომლის მისია ქრისტიანული კულტურის დაცვა იყო. ამის გამო საქართველოს ვექტორი ყოველთვის მიმართული იყო ვეროპისაკენ, მაგრამ ჟამთა ვითარება მასთან მჭიდრო ურთიერთობის საშუალებას არ იძლეოდა (დიდი ხნის განმავლობაში ქვეყანა მუსულმანური სამყაროს რკალში იყო მოქცეული, ხოლო უახლოეს წარსულში საბჭოთა კავშირის რკინის ფარდა მკაცრად იყო აღმართული ჩვენსა და დასავლეთს შორის). დღეს, ისე როგორც არასდროს, საქართველოს გაუჩნდა შანსი, შეაღოს ვეროპის ოჯახის კარები და მრავალსაუკუნოვანი სურვილი და ღტოლვა დაიკმაყოფილოს.

თანამედროვე ვეროპა აღარ არის ზოგადად მოაზრებული სივრცე. იგი პოლიტიკური, ეკონომიკური თუ სამართლებრივი თვალსაზრისით მჭიდროდ შეკავშირებული და ერთიანი სამყაროა.

ვეროპის თანამეგობრობას საფუძველი ჩაეყარა 1952 წელს. იგი ექვსი ქვეყნის გაერთიანებით დაიწყო და 1995 წელს უკვე თხუთმეტ წევრს მოითვლიდა. დღევანდელი ვეროკავშირი 27 დამოუკიდებელი სახელმწიფოსაგან შედგება და მოიცავს სივრცეს არქტიკული სარტყელიდან პორტუგალიამდე, ირლანდიიდან კუნძულ კრეტამდე. ის 490 მილიონზე მეტ ვეროპელს აერთიანებს. მრავალფეროვნების მიუხედავად, ვეროკავშირი საერთო ფასეულობებს ეფუძნება. ქმნიან რა პარტნიორულ გაერთიანებას, ვეროკავშირის წევრი სახელმწიფოები მიზნად ისახავენ, ხელი შეუწყონ მშვიდობისა და დემოკრატიის განვითარებას, მოქალაქეთა კეთილდღეობასა და დოვლათის სამართლიანად განაწილებას.

ევროკავშირი პერიოდულად დამატებებითი წევრებით ივსება. მაგალითად, 2004 წელს მის შემადგენლობაში მალტასა და კვიპროსთან ერთად შევიდა აღმოსავლეთ ევროპის 8 ახალი სახელმწიფო. ევროპაში მდებარე არაერთი ქვეყანა, რომელიც ჯერ არ გამხდარა ევროკავშირის წევრი, ესწრაფვის მოიპოვოს ეს უფლება. ამჟამად ევროკავშირში შესვლას ორი ოფიციალური კანდიდატი, — თურქეთი და ხორვატია, ასევე რამდენიმე პოტენციური კანდიდატი ქვეყანა, მათ შორის ალბანეთი, ბოსნია, ჰერცეგოვინა, მონტენეგრო და სერბეთი ელოდება.

ევროკავშირში გაწევრიანება საკმაოდ რთული და ხანგრძლივი პროცესია. კავშირში გასაერთიანებლად საჭიროა წევრობის მსურველი ქვეყანა აკმაყოფილებდეს ევროსაბჭოს მიერ დანიის დედაქალაქ კაოპენჰაგენში ჯერ კიდევ 1993 წელს განსაზღვრულ კრიტერიუმებს, რომელთა შორის გამოიყოფა გეოგრაფიული, პოლიტიკური, ეკონომიკური, ინსტიტუციონალური და საკანონმდებლო კრიტერიუმები.

მაასტრიხტის ხელშეკრულების თანახმად, ევროკავშირის წევრები მხოლოდ ევროპული სახელმწიფოები შეიძლება იყვნენ (მაგალითად, მაროკოს უარი ეთქვა კავშირში მიღებაზე იმ მოტივით, რომ იგი ევროპული ქვეყანა არ არის).

ევროპის თანამეგობრობაში შესასვლელად კანდიდატი სახელმწიფო უნდა აკმაყოფილებდეს ძირითად მოთხოვნებს:

1. დემოკრატიის, კანონის უზენაესობის, ადამიანთა უფლებებისა და ეროვნულ უმცირესობათა უფლებების დაცვის სტაბილური ინსტიტუტების არსებობა;

2. ფუნქციონალური საბაზრო ეკონომიკის არსებობა და უნარი, კონკურენციის პირობებში იარსებოს ევროკავშირის საზღვრებში.

3. უნარი, იტვირთოს ევროკავშირის წევრობის პასუხისმგებლობა და კავშირის პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და ფულად საკრედიტო მიზნების სრული მხარდაჭერა .

საქართველო გეოგრაფიულად ევროპაში მდებარეობს. იგი ცივილიზაციურადაც ევროპის ნაწილია და ქვეყნის პოლიტიკური ვექტორიც ევროპაზეა მიმართული. საქართველო თამაშობს სავაჭრო და საკომუნიკაციო ხიდის როლს კავკასიას, ცენტრალურ აზიასა და ევროპას შორის. შესაბამისად, ის მნიშვნელოვანი სატრანზიტო ქვეყანაა, რომლის გავლით ხდება ნავთობისა და გაზის ტრანსპორტირება, მილსადენების საშუალებით, კასპიის ზღვიდან დასავლეთისაკენ.

მას შემდეგ, რაც XX საუკუნის 90-იანი წლების დამდეგს ჩვენმა ქვეყანამ საკუთარი სახელმწიფოებრიობა ხელახლა აღიდგინა და ოდნავ მოგვიანებით პოლიტიკური ორიენტაცია დასავლეთზე აიღო, მან ოფიციალურად გამოხატა ევროპულ სტრუქტურებში

ინტეგრაციის სურვილი. აღსანიშნავია, რომ ამ გზაზე საქართველომ სერიოზულ წარმატებებს მიაღწია. იგი უკვე არის ევროპის საბჭოს სრულუფლებიანი წევრი, თანამშრომლობს ევროპარლამენტთან, ევროკომისიასთან, ევროსასამართლოსთან, ეუთოსთან და სხვ.

1994 წლიდან საქართველოსა და ევროკავშირის შორის დაიწყო მოლაპარაკება პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმების თაობაზე. მოლაპარაკებები 1995 წლის დეკემბერში დასრულდა და მომდევნო წლის 22 აპრილს ლუქსემბურგში, სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების სამ პრეზიდენტსა და ევროკავშირის ხელმძღვანელობას შორის გამართული შეხვედრის დროს, ხელი მოეწერა შეთანხმებას, რომელიც ძალაში შევიდა 1999 წლიდან. შეთანხმება ევროკავშირსა და საქართველოს შორის ურთიერთობების სამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენს. ხსენებული დოკუმენტის შესაბამისად, ევროკავშირმა და საქართველომ იკისრეს ურთიერთვალდებულებები, რომელიც მრავალ სფეროში თანამშრომლობას მოიცავს. მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირი მზადაა გაავრძელოს დახმარება ჩვენი ქვეყნისათვის, აღნიშნული შეთანხმებით საქართველო-ევროკავშირის ურთიერთობები დონორი-რეციპიენტის დამოკიდებულებიდან ახალ განზომილებაში, თანასწორუფლებიანი პარტნიორობის დამოკიდებულებაში გარდაისახა.

ევროკავშირთან და ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციასთან საქართველოს თანამშრომლობის გაღრმავების, მათთან პოლიტიკური, სამართლებრივი, სამხედრო, ეკონომიკური და კულტურული ინტეგრაციის ხელშეწყობის, სახელმწიფო სტრუქტურებში ინტეგრაციის პროცესის ეფექტური კოორდინაციისა და მონიტორინგის უზრუნველყოფის მიზნით შეიქმნა ევროპულ და ევროატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრაციის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის აპარატი.

დემოკრატიის, საერთაშორისო სამართლის, ადამიანის უფლებებისა და საბაზრო ეკონომიკის პრინციპების ერთგულება არის ის ქვაკუთხედი, რომელზეც დაფუძნებულია ურთიერთობები ევროკავშირისა და საქართველოს შორის. “პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმება” უზრუნველყოფს ფართომასშტაბიან თანამშრომლობას ისეთ სფეროებში, როგორებიცაა პოლიტიკური დიალოგი, ვაჭრობა, ინვესტიციები, ეკონომიკური, სამართლებრივი და კულტურული თანამშრომლობა. ეს დიალოგი ემყარება ორივე მხარის მიერ გაზიარებულ ამოცანას, ხელი შეუწყონ მშვიდობასა და უსაფრთხოებას მსოფლიოში და აგრეთვე კონფლიქტების მშვიდობიან მოგვარებას. “პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმების” საფუძველზე,

რომელიც აგრეთვე აუქმებს სავაჭრო ქვოტებს და უზრუნველყოფს ინტელექტუალური, საწარმოო და კომერციული საავტორო უფლებების დაცვას, მხარეები შეთანხმდნენ ერთმანეთის მიმართ უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმის გამოყენებაზე და საქართველო სარგებლობს ევროკავშირის განზოგადებული პრეფერენციების სისტემით.

“პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმების” ფარგლებში შეიქმნა სხვადასხვა ერთობლივი ინსტიტუტები (თანამშრომლობის საბჭო, თანამშრომლობის კომიტეტი, ვაჭრობის, ეკონომიკისა და მათთან დაკავშირებული სამართლებრივი საკითხების ქვეკომიტეტი, აგრეთვე საპარლამენტო თანამშრომლობის კომიტეტი), რომლებიც შეუფერხებლად მუშაობდნენ და უზრუნველყვეს პოლიტიკური დიალოგი.

2001–2002 წლებში ევროკავშირისა და საქართველოს ურთიერთობებზე უარყოფითი ზეგავლენა იქონია უსაფრთხოებასთან დაკავშირებულმა რიგმა ინციდენტმა. 2001 წლის დეკემბერში მოკლეს საქართველოში ევროკომისიის დელეგაციის თანამშრომელი გიუნტერ ბოიქელი. 2002 წლის ივნისში გაიტაცეს და ხუთი თვე ტყვეობაში ჰყავდათ პიტერ შოუ, TACIS-ის კონტრაქტორი. საქართველოს მთავრობამ ვერ მოახერხა ამ სერიოზული დანაშაულების ჩამდენი პირების გამოვლენა და დასჯა. უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული მდგომარეობის გამძაფრებამ ევროკომისია აიძულა გადაეხედა საკუთარი პოლიტიკისათვის საქართველოს მიმართ. 2003 წელს ევროკომისიის მიერ შემუშავებულ ევროპის სამეზობლო სტრატეგიულ დოკუმენტში, რომელიც არეულირებს ევროკავშირის ურთიერთობებს მის სამხრელ და აღმოსავლელ მეზობელ ქვეყნებთან, სამხრეთ კავკასიის სახელმწიფოები და მათ შორის საქართველო, მხოლოდ შენიშვნაში იყო მოხსენიებული, რაც, ფაქტობრივად, ევროპის მეზობელი ჯგუფის ქვეყანათა სიიდან გამორიცხვას უტოლდებოდა.

საქართველოში განხორციელებული ვარდების რევოლუციამ დასავლეთ ევროპის პოლიტიკურ ელიტას განუმტკიცა რწმენა, რომ ქვეყანა უფრო მტკიცედ დაადგა დემოკრატიისა და დასავლური ფასეულობების დანერგვის გზას. 2003 წლის ბოლოს ევროკავშირმა სამხრეთ კავკასიაში თავისი სპეციალური წარმომადგენელი დანიშნა.

2004 წლის ივლისში, საქართველოს მთავრობის გადაწყვეტილების საფუძველზე შეიქმნა “საქართველოს ევროკავშირში ინტეგრაციის კომისია” პრემიერ-მინისტრის თავმჯდომარეობით. კომისიის ამოცანებს შორის არის “პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმების”

განხორციელების და “ევროპის სამეზობლო პოლიტიკაში” მონაწილეობის ხელშეწყობა. სხვადასხვა სექტორებზე პასუხისმგებელ სამინისტროებში ფუნქციონირებს ევროკავშირის განყოფილებები. დარგობრივ სამინისტროებს კანონმდებლობის პარამონიზაციის სამოქმედო გეგმების შემუშავება დაევალა და ამ პროცესის შემდგომი განვითარებისათვის სამინისტროთაშორისი საექსპერტო ჯგუფები ჩამოყალიბდა. საქართველოს კანონმდებლობის მიახლოება ევროკავშირის კანონმდებლობასთან ევროკავშირსა და საქართველოს შორის “პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმების” მნიშვნელოვან ასპექტად რჩება და ამ მხრივ კიდევ ბევრი გასაკეთებელი.

ევროკავშირის ახალი წევრი სახელმწიფოების გამოცდილების გათვალისწინებით, საქართველოში შეიქმნა და ფუნქციონირებს ევროინტეგრაციის პროცესის ხელშეწყობის შესაბამისი ინსტიტუციური მოდელი, რომლის ერთ-ერთ ძირითად რგოლს საქართველოს ევროკავშირში ინტეგრაციის სამთავრობო კომისია წარმოადგენს. კომისიამ დაამტკიცა საქართველოს კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დაახლოების 2004-2006 წლების ერთიანი სამოქმედო გეგმა. განხილულ იქნა საქართველოში ევროკავშირის კანონის უზენაესობის მისიის (EU JUST THEMIS) საქმიანობა; ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკის ფარგლებში საქართველოს სამოქმედო გეგმის პრიორიტეტების შემუშავების მიმდინარეობა; საქართველოსა და ევროკავშირს შორის არსებული სავაჭრო ურთიერთობების მდგომარეობა და მისი განვითარების პერსპექტივები; ევროკავშირსა და საქართველოს შორის ავიაციის სფეროში თანამშრომლობისა და საქართველოს ევროკავშირის ერთიან სავაჭრო სივრცეში ინტეგრაციისა და სხვ. საკითხები. ამასთან, შემუშავდა ერთიანი პოზიცია და საქართველოს პრიორიტეტების შესაბამისად ჩასწორებულ იქნა ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკის სამოქმედო გეგმის ევროკომისიის მიერ შემოთავაზებული ვარიანტი. განხორციელდა მოსამზადებელი სამუშაოები ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკის ფარგლებში სამოქმედო გეგმის თაობაზე კონსულტაციების პირველი რაუნდისათვის. ევროინტეგრაციის პროცესის ხელშეწყობის მიზნით, შეიქმნა 16 უწყებათაშორისი სექტორული სამუშაო ქვეჯგუფი, რომელშიც სახელმწიფო მოხელეებთან ერთად ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ - ევროპული საკონსულტაციო ცენტრის (GEPLAC) ექსპერტები შედიან. ინტეგრაციის პროცესის თანამიმდევრულად წარმართვისა და ეფექტური კოორდინაციის მიზნით, რეგულარულად იმართება

ევროინტეგრაციის კომისიის უწყებათაშორისი სამუშაო ჯგუფების შეხვედრები.

საქართველო გაფართოებული ევროპის ახალ სამეზობლო პოლიტიკას განიხილავს, როგორც ევროპაში ინტეგრაციის ხელშემწყობ მექანიზმს, ისევე როგორც ევროპულ სახელმწიფოებს შორის მჭიდრო პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული თანამშრომლობის საშუალებას და ამასთან, დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს სამხრეთ კავკასიის აღნიშნულ ინიციატივაში ჩართვას.

ევროკავშირი დაინტერესებულია, ჰყავდეს ისეთი მეზობლები, რომლებიც იზიარებენ მის პრინციპებს, ევროპულ ნორმებს, ღირებულებებს, და აქედან გამომდინარე, არ შეუქმნიან საფრთხეს მშვიდობიან თანაცხოვრებას. სწორედ ამ მოტივაციას ეფუძნება ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკა, რომელიც სამხრეთ კავკასიის გარდა, ევროკავშირის აღმოსავლეთ და ხმელთაშუაზღვისპირა ქვეყნებს მოიცავს.

“ახალი სამეზობლო – ფართო ევროპა” ითვალისწინებს ევროკავშირის მეზობლებისათვის “საერთო ბაზარში” თანდათანობითი გაწევრიანების პერსპექტივას და ევროკავშირის ოთხი ფუნდამენტური თავისუფლების (მუშახელი, კაპიტალი, მომსახურება და საქონელი) შემოსვლას. “ამ გაფართოებამ კიდევ უფრო დაგვაახლოვა ჩვენს მეზობლებთან აღმოსავლეთ ევროპასა და ხმელთაშუაზღვისპირეთის რეგიონში. დღეს ჩვენ ვაყენებთ საკითხს, რომ მოხდეს ამ პარტნიორ ქვეყნებთან არსებული კავშირების გამყარება, თანამშრომლობისა და დახმარების უამრავი ახალი ფორმა. ჩვენ გვინდა მივცეთ მათ ევროკავშირში ინტეგრირების საშუალება, რათა მათაც მოახერხონ განვითარება და აყვავება. პერსპექტიული დემოკრატიის, ეკონომიკური ზრდისა და შესაფერისი მმართველობის მქონე ქვეყნების წრე ევროკავშირის გარშემო, შედის მთლიანად ევროპის ინტერესებში” – განაცხადა სტრატეგიის მიღების შემდეგ, გაფართოებისა და ევროპის სამეზობლო პოლიტიკის კომისარმა, გაუნტერ ფერჰოიგენმა .

მეზობელ ქვეყნებთან პარტნიორობის გაღრმავების მიზნით **ENP** - ევროპის სამეზობლო პოლიტიკა ითვალისწინებს საკმაოდ ამბიციურ ამოცანებს. ამ პარტნიორობის საფუძველი საერთო ღირებულებებისადმი ერთგულება, საგარეო პოლიტიკის ძირითადი მიზნების გაზიარება და პოლიტიკური, ეკონომიკური და ინსტიტუციონალური რეფორმები გახდება. ევროკავშირი პარტნიორ სახელმწიფოებს სთავაზობს მასთან უფრო ღრმა პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული ურთიერთობების ჩამოყალიბებას, რაც უზრუნველყოფს მხარეებს შორის თანამშრომლობას და

პასუხისმგებლობის გაზიარებას კონფლიქტების თავიდან აცილებისა და მოგვარების საკითხებში.

ევროკავშირი მეზობელ სახელმწიფოებს შიდაევროპულ ბაზარში მონაწილეობისა და შემდგომი ეკონომიკური ინტეგრაციის შესაძლებლობასაც უქმნის. ევროკომისიის მიმართვაში აღნიშნულია: „ყველა მეზობელ ქვეყანას უნდა მიეცეს საშუალება თავისი სიტყვა თქვას ევროკავშირის შიდა ბაზარზე, მოახდინოს შემდგომი ინტეგრაცია და ლიბერალიზაცია მუშახელის, კაპიტალის, მომსახურებისა და საქონელის თავისუფალი მიმოსვლის დაშვებით“. „საერთო ღირებულებების არსებობის და პოლიტიკური, ეკონომიკური და ინსტიტუციონალური რეფორმების წარმატებით გატარების შემთხვევაში, მათ შორის ეროვნული კანონმდებლობის ევროპულ კანონმდებლობასთან შესაბამისობაში მოყვანით, ევროკავშირის მეზობლებს საშუალება ექნებათ დაუახლოვდნენ ევროკავშირს ეკონომიკური ინტეგრაციის პროცესებში ჩართვით,“ ნათქვამია იქვე. ხსენებული პროცესის განვითარების ტემპი და ინტენსიურობა დამოკიდებული იქნება თითოეული პარტნიორი ქვეყნის სურვილზე, უნარსა და შესაძლებლობაზე, გაიზიაროს ეს მოთხოვნები და უზრუნველყოს მათი შესრულება.

ევროკავშირთან დაახლოება საქართველოსათვის იქნება არა მარტო ქართული პროდუქციის გასაღების ბაზრის გაფართოების გარანტი, არამედ ევროპულ ქვეყნებში საქართველოს მოქალაქეების მიმოსვლის გამარტივების ხელშემწყობი გარემოებაც. ევროკავშირი არ გამორიცხავს მეზობელი ქვეყნების მოქალაქეთათვის საზღვრების გადაკვეთის გამარტივებული ფორმების დაწესებისა და უვიზო რეჟიმის შემოღების შესაძლებლობას. დღეს მსგავსი ცვლილებები შორეულ პერსპექტივად მოსჩანს, მაგრამ თურქეთის ევროკავშირში გაწევრიანების შემდეგ, საქართველოს ევროგაერთიანებასთან საზღვარს გარდა სახმელეთო საზღვარიც გაუჩნდება, რაც დღის წესრიგში დააყენებს საქართველოს მოქალაქეებისათვის ევროკავშირის კარის გაღებას და უფრო გამარტივებული მიმოსვლის საშუალებათა ამოქმედებას. ყოველივე ამასთან ერთად, ევროკავშირთან დაახლოება საქართველოსთვის ეკონომიკური თვალსაზრისითაც ძალზედ მომგებიანი იქნება.

საქართველოსათვის მნიშვნელოვანია ევროკავშირის მხრიდან ინდივიდუალური, სპეციფიკური მიდგომის ჩამოყალიბება, რაც ქვეყანას საშუალებას მისცემს განავითაროს მჭიდრო რეგიონალური ურთიერთობა საქართველოს მოსაზღვრე გაწევრიანების კანდიდატ ქვეყნებთანაც. საქართველოსათვის ფასეულია აგრეთვე ევროკავშირის შემადგენლობაში შავი ზღვისპირა ქვეყანათა გაერთიანება, რაც ხელს შეუწყობს

რეგიონის ეკონომიკურ განვითარებას და უზრუნველყოფს პოლიტიკურ-ეკონომიკურ სტაბილურობას.

ევროკავშირი მხარს უჭერს თავისუფალი ბაზრისა და ღია მრავალპარტიული დემოკრატიის ფორმირებას ჩვენს ქვეყანაში. კონფლიქტური ზონების რეაბილიტირების საშუალებით, ევროკავშირი ეხმარება საქართველოს მოაგვაროს შიდა პრობლემები, რომლებიც დამოუკიდებლობის დღიდან მოყოლებული საფრთხეს უქმნიდნენ საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობას.

ევროგაერთიანებასთან წარმატებული ურთიერთობა, თუნდაც ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკის ფარგლებში, დაახჩარებს საქართველოს ჩამოყალიბებას თანამედროვე განვითარებულ და დემოკრატიულ ქვეყნად, ხელს შეუწყობს მის სრულფასოვან ჩაბმას 21-ე საუკუნის მსოფლიო პროცესებში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ს. კაპანაძე, ევროკავშირში გაწევრიანებისათვის საჭირო კრიტერიუმები, წიგნში – ევროკავშირის პოლიტიკა: მიმდინარე საკითხები, თბ., 2007.
2. საქართველოს პრეზიდენტის 2004 წლის 17 დეკემბრის №597 ბრძანებულებითა და საქართველოს მთავრობის 2004 წლის 31 დეკემბრის №133 დადგენილება.
3. "Wider Europe – Neighborhood", p. 10 ,12.
4. ევროკომისიის პრეზიდენტის რომანო პროდის გამოსვლა ევროპული საზოგადოების კვლევის ასოციაციის (European Community Studies Association) მეექვსე მსოფლიო კონფერენციაზე, ბრიუსელი, 5-6 დეკემბერი, 2002“
5. დიკ ლეონარდი. ევროკავშირის სახელმწიფოებრივი.

Summary

Lasha Tskitishvili

European Neighborhood Policy and Georgia

The article deals with the problem of Georgia's participation in the Euro-integration process, and Georgia's relation with the European Union. The article deals with "The Agreement on Partnership and Cooperation" - the document adopted by the European Union, and gives analysis of the essence of the European neighborhood policy and the criteria of the integration with the European Union. The measures taken by the government of Georgia to fulfill the tasks set by these criteria are presented. The article makes emphasis on the importance of cooperation with the European Union for Georgia within the frame of the European neighborhood policy.

Резюме

Лаша Цкитишвили

Европейская политика соседства и Грузия

Статья касается проблемы участия Грузии в процессе евроинтеграции. В ней освещаются вопросы взаимосвязей Грузии с Евросоюзом, рассматривается „Соглашение о партнерстве и сотрудничестве,“ анализируются сущность политики соседства, выраженной в документе еврообъединения, и критерии членства в Евросоюзе. Уделяется внимание мероприятиям правительства Грузии, направленным на выполнение задач, предусмотренных этими критериями. Подчеркивается значение сотрудничества с Евросоюзом в рамках политики соседства для Грузии.

ლევან მაჩაიძე
ევროპის საბჭოს როლი და ფუნქცია

ევროპაში არსებულ მრავალრიცხოვან საერთაშორისო და სახელმწიფოთაშორისო ორგანიზაციებს შორის ევროპის საბჭო წარმოადგენს განსაზღვრულ პოლიტიკურ ინსტიტუტს, რომელიც ევროპულ საზოგადოებაში არსებული მრავალფეროვანი და ყოველმხომცველი საკითხების განხილვით არის დაკავებული. წლების მანძილზე აღნიშნული ორგანიზაციის ძირითადი მიზნები კიდევ უფრო გამრავალფეროვნდა და მან ახალი ფუნქციები იტვირთა.

დღეს ევროსაბჭოს ძირითადი ამოცანებია: თითოეულ წევრ ქვეყანაში ადამიანის უფლებებისა და სამართლებრივი სახელმწიფოს დაცვის უზრუნველყოფა; პოლიტიკისა და სამართლის სფეროებში რეფორმების გატარებით ევროპაში დემოკრატიული სტაბილურობის გაძლიერება; ისეთი აქტუალური საზოგადოებრივ-პოლიტიკური საკითხების განხილვა, როგორებიცაა: ეთნიკურ უმცირესობათა დისკრიმინაცია, ადამიანის კლონირება, ნარკოტიკებით ვაჭრობა, ტერორიზმი, კორუფცია და ორგანიზებული დანაშაული; ევროპის ერთიანი კულტურული იდენტურობის განსაზღვრა და განათლების მხარდაჭერით საერთოევროპული თვითშეგნების ჩამოყალიბება.

ევროპის საბჭო უზრუნველყოფს ყველაზე უფრო ეფექტურ და ფაქტიურად შეუცვლელ ფორუმს პოლიტიკური დიალოგისათვის ევროკავშირის წევრ ქვეყნებსა და დანარჩენ ევროპულ ქვეყნებს შორის, რომლებიც სავარაუდოდ უახლოეს მომავალში ვერ მოახერხებენ ევროკავშირში გაწევრიანებას. ევროპის საბჭო არის ერთადერთი ევროპული და ამავე დროს კონტინენტური ორგანიზაცია, რომელშიც ყველა ევროპული სახელმწიფო თანაბარ პირობებში თანამშრომლობს.

ევროპის საბჭო ერთადერთი ორგანიზაციაა, რომელიც მიზნად ისახავს თავის რიგებში რაც შეიძლება მეტი სახელმწიფოს გაწევრიანებას. ევროპის ყველა დემოკრატიული სახელმწიფო ორგანიზაციის წევრია.

დღეს ევროპის საბჭო 44 ქვეყნით არის წარმოდგენილი. აღმოსავლეთით გაფართოების დამთავრების შემდეგ ევროპის საბჭო ერთადერთი ევროპული, პოლიტიკური ორგანიზაცია იქნება,

რომელშიც კონტინენტის ყველა ქვეყანა 50 წელიწადზე მეტია სხვადასხვა სფეროში თანამშრომლობს. ევროპის საბჭომ ცხადყო თუ რა დიდი განვითარების პერსპექტივები გააჩნია სახელმწიფოთაშორისო პოლიტიკურ ორგანიზაციას.

ევროპის საბჭომ დიდი გამოცდილება შეიძინა ორგანიზაციის წევრ ქვეყნებს შორის განვითარებული კრიზისული სიტუაციების დარეგულირებისა და მათი მშვიდობიანად გადაწყვეტის პროცესში.

1989 წლის შემდგომ დაწყებული ერთიანი, განუყოფელი ევროპის მშენებლობის პროცესი ახალ ისტორიულ პასუხისმგებლობას ცხადყოფს. ევროპის საბჭო განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს ახალი პოლიტიკური ინიციატივების განვითარებას.

დემოკრატიული პრინციპების განმტკიცება წარმოადგენს ევროპის საბჭოს უმთავრეს სამართლებრივ და ინსტიტუციონალურ ამოცანას. აღსანიშნავია ახალი ტექნოლოგიების განვითარებით გამოწვეული საფრთხე, ტექნიკურ წინსვლასთან დაკავშირებული ეთიკური პრობლემები, დანაშაულის ახალი ფორმები, კულტურული მრავალფეროვნების შენარჩუნებისა და მათი დაცვის საკითხები და სოციალური გაუცხოების წინააღმდეგ მიმართული ღონისძიებები. თითოეული ეს პრობლემა განხილული უნდა იქნას ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნების თანასწორუფლებიანობის გათვალისწინებით.

1993 წელს ვენაში გამართული კონფერენციის დროს 32 ქვეყანამ ევროპის საბჭოს ევროპაში „დემოკრატიული უსაფრთხოების“ მეურვის როლი დააკისრა, რომელიც ადამიანის უფლებების დაცვის, დემოკრატიისა და სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპებს უნდა ემყარებოდეს და ამავე დროს ევროპაში სხვა ორგანიზებულ სამხედრო უსაფრთხოების ინსტიტუტებს უნდა ავსებდეს. 1997 წელს სტრასბურგში გამართული შეხვედრის დროს განისაზღვრა მოქმედებათა გეგმა ევროპის საბჭოს მიერ დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებების, სოციალური თანამშრომლობის, მოქალაქეთა უსაფრთხოების უზრუნველყოფის, დემოკრატიული ფასეულობებისა და კულტურული მრავალფეროვნების დაცვის საკითხებზე მიმართული სამუშაოს გასაძლიერებლად.

1999 წლიდან კონცეფცია „ევროსაბჭო და დიდი ევროპა საზღვრებს გარეშე“ ორგანიზაციის პოლიტიკური მსოფლმხედველობის უმთავრეს ნაწილს წარმოადგენს.

ადამიანის უფლებათა დაცვა ევროპის საბჭოს პოლიტიკურ ამოცანას წარმოადგენს. ევროპის ადამიანის უფლებათა დაცვის კონვენცია ევროპის ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ტრიბუნალთან ერთად, ასევე კონვენცია წამებისა და

არაადამიანური მოპყრობის წინააღმდეგ, ევროპის სოციალური ქარტია და ევროპის კომისია რასიზმისა და არატოლერანტულობის წინააღმდეგ აღნიშნული ამოცანის გადაწყვეტის ყველაზე უფრო მნიშვნელოვან ინსტრუმენტებს წარმოადგენენ.

აუცილებელია ევროპის ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ტრიბუნალის მუშაობისა და მისი დაფინანსების ხელახალი ფორმულირება. არსებული გარემოებები აღნიშნული რეფორმის აუცილებლობას ცხადყოფს.

ევროპის საბჭოს მზარდი როლი ადამიანის უფლებათა დაცვის საკითხებში არ უნდა შეიზღუდოს მხოლოდ ევროპის საერთაშორისო სასამართლოში რეფორმის გატარებით.

ევროპის საბჭოს მიერ შემუშავებული სისტემა ადამიანის უფლებათა დაცვის უზრუნველსაყოფად მოიცავს საერთო ნორმებისა და მაკონტროლებელი მექანიზმების ფართო ქსელს, რომლის ეფექტურობაც გაუმჯობესებული სამუშაო მეთოდების გამოყენებისა და შესასრულებელი სამუშაოს მოცულობის გაფართოების ხარჯზე კიდევ უფრო იხვეწება.

ასევე შესაძლებელია ევროპის საბჭოს საგანგებო წარმომადგენლის როლის გაზრდა ეროვნული პროგრამების მხარდაჭერის მიმართულებით. ამასთანავე აუცილებელია აღნიშნულ სფეროში სახელმწიფოთაშორისო ძალისხმევის მუდმივი კონტროლი და ახალი პრიორიტეტების განსაზღვრა. ამას, უპირველეს ყოვლისა, მიეკუთვნება ადამიანის უფლებების უხეში დარღვევის წინააღმდეგ ბრძოლის ახალი მეთოდების ძიება, სიკვდილის დასჯის გაუქმება. ევროპის საბჭოს მომდევნო მიზანს წარმოადგენს სამართლის სფეროში თანამშრომლობის პროგრამების მხარდაჭერა და განვითარება. აღნიშნულმა ღონისძიებებმა უნდა განამტკიცონ სამართლებრივი სახელმწიფო და ხელი შეუწყონ წევრ ქვეყნებში იუსტიციის რეფორმის განხორციელებას.

ევროპის საბჭოს უმთავრეს ამოცანას წარმოადგენს ჭეშმარიტად დემოკრატიული საზოგადოების იმ ნორმებისა და ძირითადი კანონების დაცვა და განვითარება, რომლებშიც უზრუნველყოფილია ადამიანის ღირსებისა და ადამიანის უფლებების დაცვა. ამასთანავე საკმარისი არ იქნება მხოლოდ კონვენციების შემუშავება, მიღება და წევრი ქვეყნების მიერ მათი ხელმოწერა.

ნორმების ჩამოყალიბების პროცესში ევროპის საბჭო მუდმივ შესაბამისობაში უნდა იმყოფებოდეს ახალ გამოძახილებთან, რათა შესაძლებელი გახდეს წევრი ქვეყნების კანონმდებლობისა და არსებული პრაქტიკის შევსება.

სახელმწიფოთაშორისო და საპარლამენტო სფეროში თანამშრომლობის ორმოცდაათწლიანი გამოცდილების შედეგად ევროპის საბჭო შესაბამისი პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღებით ახერხებს სხვადასხვა სამართლებრივი და სოციალური პრობლემების დარეგულირებას.

სხვა ევროპულ ორგანიზაციებთან მჭიდრო თანამშრომლობა ევროპის საბჭოს უმთავრეს ამოცანებს მიეკუთვნება. განსაკუთრებული როლი ენიჭება, როგორც შემაერთებელი ხიდის ფუნქციას, ასევე საერთო ინტერესებსა და გამოცდილების გაცვლას.

ევროპის საბჭოსა და ევროკავშირს საერთო მიზნები გააჩნიათ მშვიდობიანი, სტაბილური და ძლიერი ევროპის მშენებლობასთან დაკავშირებით, სწორედ ამიტომ მათ რაც შეიძლება მჭიდრო თანამშრომლობა უნდა განაწილონ.

ევროპის საბჭოს განსაკუთრებული გამოცდილება გააჩნია დემოკრატიული უსაფრთხოების, არჩევნებზე დაკვირვების, უმცირესობათა დაცვისა და კრიზისული სიტუაციების მენეჯმენტის საკითხებში.

სამართლებრივი ინსტრუმენტების გამოყენება ევროპის საბჭოს შემდეგ უპირატესობებს ანიჭებს: ევროპის კონვენცია ადამიანის უფლებების დაცვის შესახებ საერთაშორისო სამართლის შემადგენელი ნაწილია; ზოგიერთ შემთხვევაში, განსაკუთრებით პოლიტიკური დატვირთვის მქონე სასამართლო განაჩენების აღსრულებასთან დაკავშირებული პრობლემების მიუხედავად, სტრასბურგის საერთაშორისო სასამართლოს მორალურ-პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მნიშვნელობა დღითიდღე იზრდება. აღნიშნული განაჩენები საერთაშორისო სამართლის მიხედვით სავალდებულოა ბრალდებული ქვეყნებისათვის; იმის გათვალისწინებით, რომ ევროკავშირს არ შეუძლია ადამიანის უფლებების დაცვის სფეროში ახალი კანონების შემუშავება, განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ევროპის საბჭოს როლს ახალი ნორმების ჩამოყალიბების პროცესში; ევროპის საბჭოს საგანგებო კომისარი ყოველწლიურად წარადგენს მოხსენებას ადამიანის უფლებების დაცვის შესახებ; ევროპის ადამიანის უფლებების კონვენციის შემავსებელი პროტოკოლების, ევროპის სოციალური ქარტიის, ადამიანის უფლებებისა და ბიომედიცინის შესახებ ორი ახალი კონვენციის შემუშავებით ევროპის საბჭომ გარკვეულწილად მოახერხა ადამიანის უფლებების დაცვის სფეროს უფრო გაფართოება, რაც ევროკავშირის დონეზე შეუძლებელია.

ევროპის საბჭოს ყოველთვის წამყვანი ადგილი ეჭირა ევროპაში სამართლის საკითხების შემუშავებაში. აღნიშნული მიმართულებით

მის საქმიანობას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ წვერი ქვეყნები. სამართლის ისეთი სფეროებისათვის, როგორებიცაა საკონსტიტუციო სამართალი, ადმინისტრაციული სამართალი, კომუნალური და რეგიონული ავტონომიის სამართლის საკითხები, ევროკავშირი ჯერაც ვერ ახერხებს ახალი კანონებისა და ნორმების შემუშავებას.

ევროკავშირში და ევროპის საბჭოში გაწვევიანებისათვის აუცილებელი პირობების მსგავსების გათვალისწინებით განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ევროპის საბჭოს ისეთ სამართლებრივ ინსტრუმენტებს, როგორებიცაა 200 კონვენცია და წვერი ქვეყნებისათვის 1000-მდე რჩევა. ისინი სავალდებულოა ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის იმ ახალი ქვეყნებისათვის, რომლებსაც უახლოეს მომავალში ევროკავშირში გაწვევიანების სურვილი გააჩნიათ. ამასთანავე უნდა აღინიშნოს, რომ ევროკავშირი წარმოადგენს ევროპის საბჭოს კონვენციების მონაწილე მხარეს, რაც ევროპის საბჭოს სამართლებრივ სფეროში თანამშრომლობის საუკეთესო შესაძლებლობას ანიჭებს.

ევროპის საბჭოს სამართლის მნიშვნელოვან გამოძახილს წარმოადგენს შეძლებისდაგვარად მოკლე დროში არსებული სამართლებრივი ნორმების ევროკავშირისათვის მისადაგება და მათი ამოქმედება. უკვე რამდენიმე ათწლეულია არსებობს მოსაზრებები, რომ აუცილებელია ევროპის საბჭოს სამართლებრივი ინსტრუმენტების დახვეწა და მათი გამკაცრება.

დღეს უფრო ხშირად საუბრობენ ევროკავშირის მომავალ კონსტიტუციაზე. 60-70-იან წლებში არსებობდა შეხედულება, რომ ევროპის საბჭოს სხვადასხვა ინსტიტუტები შესაძლებელია გამოყენებულ იქნას ევროპის კონსტიტუციის (ევროკავშირი) შემუშავების პროცესში, მაგალითად ევროპის ადამიანის უფლებათა დაცვის კონვენცია, როგორც ევროკავშირის ძირითადი კანონის საფუძველი. შესაძლებელია, ასევე ევროპის საერთაშორისო სასამართლოს გადაკეთება ევროკავშირის საკონსტიტუციო სასამართლოდ. ამასთანავე, უნდა აღინიშნოს, რომ ევროპის საერთაშორისო სასამართლო არ წარმოადგენს ევროპის საბჭოს შემადგენელ ნაწილს, არამედ მხოლოდ ევროპის ადამიანის უფლებათა დაცვის კონვენციის არსებობას ეფუძნება.

ევროპის საბჭოს გადაწყვეტილი აქვს ხელი შეუწყოს ევროკავშირთან აქტიური პოლიტიკური და იურიდიული თანამშრომლობის განვითარებას და ერთიანი მყარი ინსტიტუტის ჩამოყალიბებას. იგივე ეხება ეუთო-სთან (ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია) თანამშრომლობას და გაერო-ს სხვადასხვა სპეციალიზებულ დაწესებულებებთან ახლო ურთიერთობების დამყარებას.

ევროპის კავშირს ახლა, ისევე როგორც ადრე, გარკვეული უპირატესობები გააჩნია სხვა ორგანიზაციებთან შედარებით.

მომავალში ევროპის საბჭომ, როგორც პოლიტიკურმა ორგანიზაციამ უნდა განავითაროს პროექტები, რომლებიც საზოგადოების მოლოდინს გაამართლებს, მრავალ წელიწადზე იქნება გათვლილი და სხვადასხვა სფეროებს მოიცავს.

ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის განცხადებით მომავალში ევროპის საბჭოს საქმიანობა ძირითადად ოთხ მნიშვნელოვან საკითხზე იქნება კონცენტრირებული: ადამიანის უფლებათა დაცვა (საერთაშორისო სასამართლოს რეფორმა და ასევე ახალი პრიორიტეტების განსაზღვრა); დემოკრატია (ევროპაში დემოკრატიის ერთიანი და ყოვლისმომცველი დემოკრატიული ქარტიის შემუშავება და მისი მიღება); კულტურული მრავალფეროვნება (საგანმანათლებლო სფეროს რეფორმა, წევრი სახელმწიფოების ეთნიკური მრავალფეროვნების გათავლისწინებით ერთიანი კულტურის მხარდაჭერა და განვითარება, რაც თავისთავად კონფლიქტების პრევენციის საუკეთესო საშუალებას წარმოადგენს) და ბოლოს სოციალური საკითხები (ჯანმრთელობისა და სოციალური დაზღვევის უფლება, ბრძოლა გაუცხოების წინააღმდეგ, ლტოლვილთა და იძულებით გადაადგილებულ პირთა დაცვა, საარსებო მინიმუმის უზრუნველყოფა და ა.შ.).

აღნიშნული მიმართულებით ევროპის საბჭოს მუშაობას მუდმივ თვალყურს უნდა ადევნებდნენ საზოგადოებასთან ურთიერთობის პროფესიონალური დაწესებულებები, რათა საინფორმაციო პოლიტიკის დახმარებით მოხერხდეს მიღწეული შედეგების საზოგადოებისათვის მიწოდება.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ევროპის საბჭო: ზოგადი მიმოხილვა. თბ., 2006
2. დოლონაძე, შ. ევროპის საბჭო და საქართველო. თბ., 2000
3. კორკელია, კ. ევროპული საბჭო ინტეგრაციისაკენ. თბ., 2007

Summary**Levan Machaidze****Role and functions of Council of Europe**

European Union represents political institution dealing with various issues of the European Society.

The main task of European union represents protection and development of true democratic norms providing protection of person's respect and human rights.

European Union and Euro Council have common purposes concerning construction of stable, strong and peaceful Europe.

In the future European Union should be constructed according to the four issues: Protection of Human Rights, Democracy, Cultural Diversity and Social Security.

Резюме**Леван Мачаидзе****Роль и функции Евросоюза**

Европейский союз представляет собой политический институт, который занят разнообразными и общесодержательными вопросами в европейском обществе.

Главная задача Европейского союза представляет собой защиту и развитие истинных демократических норм и законов, которыми должен быть обеспечен человек, то есть его честь и защита его прав. Цель Евросоюза – построить стабильную, сильную и мирную Европу.

В будущем Евросоюз должен сконцентрироваться на следующих четырех вопросах: защита прав человека, демократия, культурное многообразие, социальные вопросы.

გიორგი ბაღათურია

საზოგადოება და ბიბლიის თარგმნა
(წმიდა წერილის თანამედროვე ქართულით თარგმნის პრობლემების შესახებ)

შესავალი

თანამედროვე ქართულ საზოგადოებაში ძლიერ დიდია მოთხოვნა რელიგიურ ლიტერატურაზე. 70 წლიანი სულიერი წყურვილის შემდეგ საზოგადოების უფართოესი ფენები, შეიძლება ითქვას, სულმთუთქმელად დაეწაფნენ სახარებისა და ძველი აღთქმის წიგნებს, სხვა რელიგიურ ლიტერატურას. საზოგადოების ამგვარი, მასობრივი შემობრუნება რელიგიისკენ მხოლოდ სისარულის გრძნობას იწვევს, ვინაიდან, საქართველოსა და სხვა, ჩვენისთანა მცირე ქვეყნისა და ერის გადარჩენა დღევანდელ, გლობალიზაციის საფრთხეებით სავსე ეპოქაში, მხოლოდ მტკიცე რწმენითაა შესაძლებელი. რწმენის განმტკიცებაში კი სულიერ ლიტერატურას უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება.

საზოგადოების მოთხოვნის კვალობაზე საქართველოში მრავლად გამოიცემა სხვადასხვა რელიგიური ლიტერატურა, მათ შორის, პირველ რიგში - ბიბლია. და სწორედ აქ წარმოიქმნება მოულოდნელი საფრთხე. ბიბლიის არასწორმა თარგმანმა შესაძლოა სრულიად საწინააღმდეგო შედეგები მოგვცეს, არა რწმენის გაძლიერება და სულიერი ამაღლება, არამედ, პირიქით – ნიჰილიზმი და სულიერი გაუცხოება. განვიხილოთ ბიბლიის არასწორი თარგმნის მაგალითები.

როგორ შეიქმნა ადამიანი?

აი, მაგალითად, როგორ არის გადმოცემული ბიბლიის ზოგიერთ თანამედროვე ქართულ გამოცემაში ღმერთის მიერ ადამიანის შექმნა: „*გამოსახა უფალმა ღმერთმა ადამი (კაცი) მიწის მკვრივსაგან და შთაბერა მის ნესტოებს სიცოცხლის სუნთქვა და იქცა ადამიანი ცოცხალ არსებად*” (დაბადება, 2,7).

ამ ტექსტიდან ასე სჩანს, რომ რაკი „*იქცა ადამიანი ცოცხალ არსებად*“, მაშასადამე მანამდე, ე.ი. უფალი ღმერთის მიერ „*მის ნესტოებში სიცოცხლის სუნთქვის*” შთაბერვამდე ის უსულო, მკვდარი სხეული იყო. ამგვარადვეა განმარტებული ადამიანის შექმნა იაკობ გოგებაშვილის „ბიბლიურ ისტორიაში“ [1]: „*ყველა სხვა ქმნილებანი ღმერთმა გააჩინა სიტყვით ანუ ბრძანებით. ადამიანის შექმნა კი სხვაფრივ ინება: ჯერ სთქვა: “შექმნათ*

ადამიანი ხატად და სახედ ჩვენდა!"; მერე აიღო მიწა, გააკეთა კაცის სხეული და ჩაბერა მას უკვდავი სული. ასე დაიბადა ქვეყანაზედ პირველი კაცი, რომელსაც დაერქვა სახელად ადამი". თუმცა ამ შემთხვევაში მაინც არის ერთი არსებითი განსხვავება. იაკობ გოგებშვილი წერს, რომ ღმერთმა კაცის სხეულს ჩაბერა „უკვდავი სული“ და შემდეგ „ასე დაიბადა ქვეყანაზედ პირველი კაცი“. რაც შეეხება ზემოაღნიშნულ გამოცემებს, იქ სულ სხვა რამეა ნათქვამი. წავიკითხოთ კიდევ ერთხელ „შთაბერა მის ნესტოებს სიცოცხლის სუნთქვა და იქცა ადამიანი ცოცხალ არსებად“. როგორც ვხედავთ უკვდავი სულის შთაბერვაზე არაფერია ნათქვამი.

ამგვარ წარმოდგენას, რომ ჯერ შეიქმნა ადამიანის სხეული ერთგვარი ქანდაკების სახით და შემდეგ ღმერთმა იგი გააცოცხლა, ხელს უწყობს აგრეთვე სხვადასხვა, განსაკუთრებით არამართლმადიდებლურ ქვეყნებში გადაღებული ფილმები, იქ გამოცემული, „პოპულარულად“ დაწერილი დასურათებული წიგნები და სხვ.

ადამიანის შექმნის ამგვარი ინტერპრეტაცია პრინციპულად მცდარია. იგი ყალბ წარმოდგენას ქმნის ადამიანის ღაბღაღების შესახებ და მიმართულია, შეიძლება უნებლიედაც, ქრისტიანობის ერთ-ერთი უმთავრესი საწყისის და, საზოგადოდ, ქრისტიანობის საწინააღმდეგოდ. შესაბამისად, ასეთი წარმოდგენა ჭეშმარიტი, მართლმადიდებლური რწმენის გაყალბების ერთ-ერთი „ხერხია“, სხვა მრავალთა შორის, ასე, რომ მომრავლდა ამ უკანასკნელ ქაშს [2]. შევეცადოთ უფრო ღრმად გავერკვეთ საქმის არსში.

მივმართოთ ბიბლიის ადრინდელ ქართულ ტექსტებს. დაბადების აღნიშნული მუხლი ასეა გადმოცემული ბიბლიის ე.წ. მცხეთურ ხელნაწერში: „და შექმნა უფალმა ღმერთმა კაცი მტურისა მიმღებელმა ქვეყანისაგან. და შთაბერა პირსა მისსა სული სიცოცხლისაი და იქმნა კაცი იგი სულად ცხოველად“ [3]. ზუსტად ასეთივე შინაარსისაა ბიბლიის თანამედროვე რუსული თარგმანები. შესაბამისი მუხლი რუსეთის საპატრიარქოს მიერ გამოცემულ ბიბლიაში [4] ასე იკითხება: «И создал Господь Бог человека из праха земного, и вдунул в лице его дыхание жизни, и стал человек душою живою» (Бытие, 2.7). სიტყვა-სიტყვით ეს მუხლი ასე ითარგმნება „და შექმნა უფალმა ღმერთმა ადამიანი მტურისაგან მიწისა, და შთაბერა მის სახეს სუნთქვა სიცოცხლისა, და გახდა ადამიანი სულად ცხოველად“. აქ არაფერია ნათქვამი ადამის ცოცხალ არსებად გადაქცევაზე - ნათქვამია, რომ ადამიანი გახდა „სულად ცხოველად“ და არა „ცოცხალ არსებად“. ამ ცნებებს შორის კი უსასრულოდ დიდი განსხვავება.

როდესაც ვამბობთ რომ „იქცა ადამიანი ცოცხალ არსებად“, მაშინ, ფაქტობრივად, ნატურალისტურად აღწერთ თიხისგან

გამოქვეყნებული უსულო სხეულის „გაცოცხლების“ პროცესს, რაც ხელოვნური სუნთქვის ჩატარების ერთგვარ ინსტრუქციასაც კი გვაგონებს. რაც შეეხება „სულად ცხოველად“ გადაქცევას, აქ საქმე გვაქვს ადამიანის მიერ სრულიად განსხვავებული მდგომარეობის მიღწევასთან, მის ღმერთის მსგავსებამდე მიახლოებას.

აი, როგორ განმარტავს ღირსი მამა სერაფიმ საროველი ბიბლიის ამ ცნობას: „*ადამი მეკლარი კი არ შეიქმნა, არამედ მოქმედ, ცოცხალ არსებად, ისევე როგორც ღმერთის მიერ სულიერქმნილი, დედამიწაზე მცხოვრები სხვა არსებები. მაგრამ აი რა შიშა ძალა, უფალ ღმერთს, რომ შემდეგ მისთვის სიცოცხლის სუნთქვა არ შთაებერა, მაღლი სული წმიდისა, რომელიც მამისაგან გამოვალს და ძისა გამო მოუფინება სამყაროს, მაშინ ადამი, რაც არ უნდა აღმატებული ყოფილიყო ყველა სხვა ქმნილებებზე, როგორც გვირგვინი ღმერთის მიწიერ ქმნილებათა, მაინც დარჩებოდა გარეშე სულისა წმიდისა, ამყვანი მისი ღირსებისა ღმერთის მსგავსებამდე, და იქნებოდა მსგავსი ყველა სხვა ღვთიური ქმნილებისა, რომელთაც მართალია აქვთ სხეულიც, სამშენიელიც, სულიც ყველას თავისი გვარისდა მიხედვით, მაგრამ არიან უქონელნი სულისა წმიდისა.*

და აი სწორედ ამიტომ, მისთვის ბოძებული ღვთიური მადლის ყოვლადაღმატებული საჩუქრის წყალობით შეეძლო ადამს დაენახა და გაეგო სამოთხეში მავალი უფლისა, და შეეცნო ყოველივე მისი წმიდა საიდუმლო საუბრისა და საუბარი წმიდა ანგელოზებისა, და ენა დედამიწაზე არსებული ყოველი მხეცისა და ფრინველისა, და ქვემძრომისა და ყველაფერი ის, რაც დღეს ჩვენთვის, დაცემულთა და ცოდვილთათვის, დაფარულია, მისთვის კი ნათელი იყო” [5].

ამგვარად სრულიად ნათელია, რომ სიცოცხლის სუნთქვის შთაბერვით ადამიანზე გადმოვიდა მაღლი სული წმიდისა და ამდენად გახდა ადამიანი არა „ცოცხალ არსებად“, ის უკვე ცოცხალი არსება იყო, არამედ სული წმიდის მატარებლად და ამგვარად „ხატად და სახედ ღმერთისა“. ამრიგად, როგორც ვხედავთ, დაბადების 2,7 მუხლი ზოგიერთი თანამედროვე ქართული თარგმანით, სამწუხაროდ, მცდარად არის ამტკვევლებული.

ვის ხატად შეიქმნა ადამიანი?

გარდა ამისა, ბიბლიის ზოგიერთ ქართულ გამოცემაში ნათქვამია, რომ „*შექმნა ღმერთმა კაცი, თავის ხატად შექმნა იგი, მამაკაცად და დედაკაცად ქმნა ისინი*” (დაბადება 1,27). „*მცხეთურ ხელნაწერში*” კი ეს მუხლი ასეა გადმოცემული „*და შექმნა ღმერთმან კაცი სახედ თვისად და ხატად ღმრთისა შექმნა იგი,*

მამაკაცად და დედაკაცად ქმნა ივინი”. იგივე მუხლი რუსულ გამოცემაშიც ძველი ქართული ტექსტის ანალოგიურია: «И сотворил Бог человека по образу Своему, по образу Божию сотворил его; мужчину и женщину сотворил их.» (Бытие, 1, 27).

როგორც ვხედავთ თანამედროვე ქართულ გამოცემაში „ღვთის ხატად” ადამიანის შექმნა არ არის ნახსენები, (გამოტოვებულია „ხატად ღმერთისა შექმნა იბი”), რაც მეტად უხეში შეცდომაა. ბასილი დიდი სწორედ ამის შესახებ მოძღვრავდა იუდეველებს, როცა განუმარტავდა მათ წმიდა სამების არსს: „ამგვარად ღმერთი მიმართავს თავისსავე ცხოველ ხატს, რომელმაც გვამცნო: მმ ღა მამაი ერთი პართ (იოანე 10,30) და რომელმან მიხილა მმ, იხილა მამაი ჩემი (იოანე 14,9). სწორედ მას ეუბნება: “გქმნეთ კაცი ხატისაებრ ჩვენისა”. სადაც ერთი ხატია, იქ სად შეიძლება იყოს არამსგავსება? ღა შექმნა ღმერთმან კაცი (დაბ. 1,27), არა თქვა შექმნესო, რითაც პირთა სიმრავლეს მოერიდა; პირველით იუდეველნი დამოძღვრა, ხოლო უკანასკნელით წარმართობა გამორიცხა. იგი (მოსე) უშიშრად დაუბრუნდა ერთარსებას, რათა მამასთან ერთად ძეც მოიაზრო და პოლითეიზმის საფრთხესაც თავი დააღწიო. ხატად ღმერთისა შექმნა იბი (დაბ. 1,27). როცა თქვა: “ხატად ღვთისად” და არა “ხატად თვისადო”, ისევ შემოიყვანა შემწე პირი” (ხაზი ჩემია გ.ბ.) [6]

ვიდრემდე?

წმიდა წერილის ზოგირთი თანამედროვე ქართული თარგმანის კიდევ ერთი სავალალო შეცდომა უკავშირდება ღვთისმშობლის სიწმიდეს.

იოსების მიერ მარიამის მიღებისა და იესოს შობის შესახებ მათეს სახარების 1,25 მუხლი ასეა გადმოცემული „და არ უცენია იგი (მარიამი), ვიდრე არა შვა ძე თვისი პირმშო, და უწოდა სახელი მისი იესო” (ახალი აღთქმა, მათე 1,25). ბიბლიის თარგმნის ინსტიტუტის 1991 წელს სტოკჰოლმში გამოცემული „ახალი აღთქმა და ფსალმუნები” კი უფრო „ზუსტად” გვაუწყებს: „არ გაჰკარებია მას, ვიდრე არა შვა თავისი ძე და დაარქვა მას იესო”. გაუთვითცნობიერებელი მკითხველი ამ ტექსტებიდან გააკეთებს სრულიად ბუნებრივ დასკვნას, რომ იოსებისა და მარიამის ცოლ-ქმრული ცხოვრება ჩვეულებრივ მიმდინარეობდა იესოს შობის შემდეგ, რასაც სიტყვა „ვიდრეს” თანამედროვე მნიშვნელობა განაპირობებს. სიტყვა „ვიდრეს” ამგვარად განმარტავს ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი: „ვიდრე – კავშირი, აღნიშნავს ზღვარს დროში, სანამ”. მრავალ მათგანს მიაჩნია კიდევ, რომ იესოს ძმები (იოსების ძენი) მარიამისა და იოსების საერთო შვილები იყვნენ.

როგორც მართლმორწმუნე ქრისტიანებმა იციან იოსები მამობრივი სიყვარულით ზრდიდა იესოს და ზრუნავდა მარიამზე, ხოლო ჩვეულებრივი ცოლ-ქმრული ცხოვრება მასსა და მარიამს შორის არ ყოფილა, რაც ყოვლადწმიდისა ღვთისმშობელისადმი აღვლენილ ღოცვაშიც ჩანს: „ყოვლად დიდებულო და მარადის ქალწულო დედაო ქრისტეს ღვთისაო, მართვ ღოცვა ჩვენი ძესა შენსა და ღმერთსა ჩვენსა, რათა აცხოვნოს სულნი ჩვენნი“.

აი, სწორედ მარადის ქალწულის მარიამის ხატი იბღალბება სახარების თანამედროვე ქართული თარგმანის აუწონავი სიტყვით აღნიშნულ მუხლში.

ნათელია, რომ საქმე გვაქვს უხეშ შეცდომასთან. ადრინდელ სახარებაში ეს მუხლი ასე იკითხება: „და არა იცოდა იგი, ვიდრემდე შუა ძეი და უწოდა სახელი მისი იესუ“ [7]. სიტყვა „ვიდრემდე“ ძველი ქართული მნიშვნელობა განსხვავდება ამჟამინდელი ტერმინისგან „ვიდრე“ და მას დროის არა სასრული მონაკვეთის, არამედ უსასრულო, საუკუნო მნიშვნელობა ჰქონდა.

აი, როგორ განმარტავს სიტყვა „ვიდრემდეს“ წმიდა იოანე ოქროპირი მათეს სახარების აღნიშნულ მუხლთან დაკავშირებით: „... ვიდრემდე და ვიდრემდის – მუნ ჯამადმდე, სადა-იგი იყოს სიტყუაი მეტყუელებისაი, მოასწავებს, ხოლო წადმართ მისა არას გამოაჩინებს, არცა აღსასრულსა რას მის საქმისასა დაამტკიცებს, უკეთუ სხუაი არარაი შესძინოს“ [8]. წმ. იოანე ოქროპირს მრავლად მოჰყავს სხვა მაგალითებიც სიტყვა „ვიდრემდის“ განმარტების მიზნით „... ვიდრემდე, ანუ ვიდრემდის – სადამდის სიტყუაი იგი იყოს, მოასწავებს, ხოლო აღსასრულსა მის საქმისაი და ამის შემდგომად არღარა ყოფასა არა გამოაჩინებს“ [9].

სახარების თანამედროვე ენაზე მთარგმნელებს სიტყვა „ვიდრემდე“, რომ ეხმარათ არც ეს უშველიდა საქმეს, რადგანაც ზემოაღნიშნული ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი „ვიდრემდეს“ ისევე განმარტავს, როგორც სიტყვა „ვიდრეს“.

მაშ რა ვქნათ? – იკითხავს მკითხველი.

რუსმა მთარგმნელებმა თითქოს იპოვეს გამოსავალი. რუსეთის საპატრიარქოს მიერ გამოცემულ ბიბლიაში ზემოაღნიშნული მუხლი ასეა გადმოცემული [4]:

... и не знал ее. [Как] наконец Она родила Сына Своего первенца, и он нарек Ему имя Иисус“ (Евангелие от Матфея, 1, 21).

როგორც ვხედავთ აქ არ არის მინიშნება იმ დროზე, „ვიდრე“ ანუ სანამ „არ უცვნი“ იოსებს მარიამი.

დასკვნა

უხსოვარ დროს მეფე მინოსმა სთხოვა ეკვლიდეს გეომეტრია ესწავლებინა მისთვის, ოღონდ იოლად. რაზედაც ეკვლიდემ ასე უპასუხა „გეომეტრიაში არ არსებობს მეფური გზა“. ასეთივე

მდგომარეობა შეინიშნება დღესაც. მავანს სურს „იოლად“ წაიკითხოს ბიბლია, როგორც ერთგვარი ლიტერატურული ნაწარმოები, იგაგების კრებული. აღნიშნული გამოცემის მთარგმნელები მათ ამაში ხელს უწყობენ, ალბათ უნებლიედ. მაგრამ თუ გეომეტრიაში არ არსებობს იოლი გზა, მით უფრო არ არსებობს იგი წმიდა წერილში.

ძველი და ახალი აღთქმის, სხვა წმიდა წიგნების კითხვის დროს მათთან მიახლოება ვერ მოხერხდება მათი გამარტივებისა და გაუბრალოების, ვთქვათ პირდაპირ, დამდაბლების გზით. არამედ მკითხველი უნდა ამაღლდეს იმ დონემდე, რომ შესძლოს ჩასწვდეს წმიდა წერილს. ამადლების ეს გზა კარგადაა ცნობილი, იგი მართლმადიდებელი ეკლესიის წიაღში ყოფნითაა შესაძლებელი, რომ გავიაროთ.

სამწუხაროდ ბიბლიის ზოგიერთ თანამედროვე ქართულ თარგმანში მრავლად არის სხვა შეცდომებიც. აღნიშნული და სხვა ხარვეზების თავიდან ასაცილებლად სასურველია მივმართოთ ძველ ქართულ გამოცემებს, მათ შორის „მცხეთურ ხელნაწერებს“. ამასთანავე შევნიშნავთ, რომ წმიდა წერილის საკრალურ ტექსტებს სწორედ ძველი ქართული გადმოსცემს სრულყოფილად. რაოდენ სამწუხაროც არ უნდა იყოს, თანამედროვე ქართული თარგმანი ვერ იქნა მიღწეული ბიბლიაში გაცხადებული იგაგმიუწვდომელი ჭეშმარიტება. უფრო მეტიც, გაუბრალოებული, ყოველდღიური ენა უკარგავს მას ღვთიურ იდუმალებას.

მკითხველს კი ვურჩევთ – მწვალებლობაში ჩავარდნის, თუნდაც უნებლიედაც, თავიდან ასაცილებლად, იკითხონ წმიდა წერილის ძველი ქართული თარგმანები.

ლიტერატურა და კომენტარები:

1. იაკობ გოგებაშვილი, „ბიბლიური ისტორია“, გამომცემლობა „მერანი“, 1992 წ.
2. ასეთი თვალსაზრი ადამიანის შექმნის შესახებ აბორტის „პოპულარიზაციის“ ერთ-ერთი საწყისიც არის, რადგანაც ასეთ შემთხვევაში, თვით სათნო ადამიანებიც კი, თავისი ცოდვილი უცოდინრობისა და სიბრძნის გამო, რაკი ჩანასახს არ თვლიან ცოცხალ და, მითუმეტეს, გონიერ არსებად, იოლად უშვებენ აბორტის შესაძლებლობას. ფაქტობრივად კი ისინი ხომ „ჩვეულებრივი“ მკვლელები ან, „უკეთეს შემთხვევაში“, მკვლელობის თანამონაწილენი ხდებიან.
3. „მცხეთური ხელნაწერი“, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ისტორიის წყაროების კომისია, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი, 1981 წ.

4. Библия. გამომცემლობა „რუსეთის ბიბლიური საზოგადოება“, მოსკოვი, 1995 წ. თარგმანი სინოდალური ტექსტიდან
5. Преподобный Серафим Соровский «О цели христианской жизни». Настольная книга священнослужителя, том 3, Москва, 1979, стр. 798-799.
6. ბასილი დიდი, ჰომილიები ექვსი დღისათვის, ჰომილია IX.
7. ქართული ოთხთავის ორი ძველი რედაქცია, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბილისი, 1945 წ.
8. წმ. იოანე ოქროპირი, თარგმანები მათეს სახარებისაი. თარგმანი წმ. ეფთვიმე მთაწმიდელისა, წიგნი I, თბილისი, 1996, გვ. 92. დასტამბულია ათონის ივერთა მონასტრის № 13 ხელნაწერის ტექსტის მიხედვით.
9. იქვე, გვ. 93.

Summary

Giorgi Bagaturia **Society and translation of the Bible**

The article deals with the problem of fallacies emerging while translating the Bible into modern Georgian. These mistakes distort an essence of the Bible. In order to prevent possible distortions, reading sacred books in ancient Georgian language is more preferable.

Резюме

Георгий Багатурия **Общество и перевод Библии**

Рассмотрены некоторые грубые ошибки, возникающиеся при переводе Библии на современный грузинский язык. Эти ошибки искажают суть Библии. Во избежание возможных искажений предпочтительнее чтение Святых книг на древнем грузинском языке.

მარინა ლომიძე

„მომავალი – ჩვენი ცხოვრების მისამართი“
(ჰერბერტ მარშალ მაკლუენის შემოქმედებითი
მემკვიდრეობის ზოგიერთი შტრიხი)

საინფორმაციო საქმიანობა კაცობრიობის ცხოვრების უმნიშვნელოვანესი განუყოფელი ნაწილი გახდა მისი განვითარების ადრეული ეტაპებიდან. თანამედროვე პირობებში ინფორმაციაზე მოთხოვნილებამ არნახულ სიმაღლეებს მიაღწია, რამაც მისი შეკრებისა და გადაცემის სათანადო ფორმების სრულყოფის პროცესები დააჩქარა. ე.წ. კომუნიკაციური აფეთქება, გლობალური მსოფლიოს „შეკუმშვა“ მასშტაბური საზოგადოებრივი აზრის ფორმირების შესაძლებლობას ქმნის. მასობრივი კომუნიკაციის სტრუქტურა და კულტურა თანამედროვე დასავლური დემოკრატიისათვის მნიშვნელოვანი ბერკეტი გახდა, რაც თავის მხრივ სახელმწიფო მართვის წინაპირობა და ერთ-ერთი შთამბეჭდავი ინსტრუმენტია.

მაინც რა არის კომუნიკაციის უმნიშვნელოვანესი ეფექტი, რაც იწვევს ადამიანთა აღქმისა და აზროვნების შეცვლას; რა არის ის მთავარი, რითაც კომუნიკაციის საშუალებები ადამიანთა ცხოვრების წესს განსაზღვრავს. ამ კითხვაზე ცალსახა პასუხი ნაკლებად მოიძებნება. მართალია, დღეს ცოტაა ისეთი, ვინც ფიქრობს, რომ კომუნიკაცია მხოლოდ ინფორმაციის გადაცემას ნიშნავს, მაგრამ სპეციალისტთა შორის არც ერთიანი აზრი არსებობს კომუნიკაციის თეორიისა და კვლევის ობიექტის შესახებ.

პროფესორ რობერტ თ. კრეიგის აზრით, „კომუნიკაციის“ ცნების მრავალი გაგების არსებობას განაპირობებს ამ სფეროში მოღვაწე სხვადასხვა პროფილის სპეციალიტთა მიდგომები – კომუნიკატივისტიკა განიხილონ მხოლოდ საკუთარი პროფესიული თვალთახედვით და სხვა სფეროს წარმომადგენელთა კვლევის შედეგებით ნაკლებად დაინტერესდნენ.

მეცნიერი გამოყოფს კომუნიკაციის თეორიისადმი 7 დისციპლინარულ მიდგომას:

- რიტორიკული (rhetorical), რომელიც კომუნიკაციას განიხილავს დისკურსიის პრაქტიკულ ხელსაწყოებად;
- სემიოტიკური (semiotic) კომუნიკაციას იკვლევს როგორც ნიშნების სისტემას;

- ფენომენოლოგიური (phenomenological), რომელიც ადამიანთა შორის ურთიერთობის ორგანიზაციის მეთოდებსა და დიალოგს სწავლობს;
- კიბერნეტიკული (cybernetic), რომლისთვისაც კომუნიკაცია ინფორმაციის გადაქმნაებისა და გადაცემის პროცესია;
- სოციოფსიქოლოგიური (sociopsychological) კომუნიკაცია, როგორც ადამიანის, საზოგადოების ჯგუფების ქმედებაზე ზემოქმედების საშუალება; საზოგადოება მთლიანად ფსიქოლოგიის ცოდნას ეფუძნება;
- სოციოკულტურული (sociocultural), რომლის თანახმად კომუნიკაცია განიხილავს საზოგადოებრივი წესრიგის ჩამოყალიბებას, ადამიანთა ურთიერთქმედებას სოციუმში;
- კრიტიკული (critical) მიდგომა – კვლევის საგანი დისკურსის ასახვაა.

მარშალ მაკლუენის მემკვიდრეობა ზემოჩამოთვლილი კომუნიკაციის ყველა თეორიისათვის ფასეულია.

ჰერბერტ მარშალ მაკლუენი (1911-1980) კანადელი ფილოსოფოსი და კულტუროლოგი, ინგლისური ლიტერატურის პროფესორი, ტორონტოს უნივერსიტეტის პროფესორ ჰაროლდ ინისთან ერთად მსოფლიოში ცნობილი „ტექნოლოგიური დეტერმინიზმის“ თეორიის ფუძემდებლად ითვლება. მწერალმა თომას ვულფმა იგი ყველაზე გამოჩენილ მოაზროვნედ დაასახელა და ნიუტონის, დარვინის, ფროიდის, აინშტაინისა და პავლოვის გვერდით მოიხსენია. კანადის პრემიერ-მინისტრის პიერ ტრუდოს აზრით, მ. მაკლუენი გენიოსის ინტუიციის გამორჩეულ უნარს ფლობდა. იგი სხვადასხვა დროს ჯიმი კარტერის, პიერ ტრუდოს, ვატიკანის სოციალური კომუნიკაციის პრობლემათა კომისიის მრჩეველად მუშაობდა.

მაკლუენი ცნობილი უმთავრესად ორი გამონათქვამის გამო გახდა: „The medium is the message” – „საშუალება (შუამავალი) ინფორმაციულია (წარმოადგენს ინფორმაციას, შეტყობინებას) და „Global village” – „გლობალური სოფელი.” პირველი გულისხმობს კომუნიკაციაზე ტექნოლოგიების გასათვალისწინებელ გავლენას, ხოლო მეორე – მსოფლიო კულტურული კონვერგენციისადმი მზარდ ტენდენციას. ორივე თეზისი მყარადაა დამკვიდრებული თანამედროვე დასავლეთის მენტალიტეტსა და კულტურაში.

მ.მაკლუენის ნაშრომებიდან განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია: “Understanding media: the extensions of man” („მედის გაგება”), „The Gutenberg Galaxy” („გუტენბერგის გალაქტიკა”), “The Mechanical Bride. Folklore of Industrial Man” („მექანიკური პატარძალი, ინდუსტრიული საუკუნის ადამიანის ფოლკლორი”), “The Medium is the Message” („საშუალება წარმოადგენს მასაჟს”), “War and Peace in the

Global Village“ („ომი და მშვიდობა გლობალურ სოფელში“), „Culture is our Business“ („კულტურა – ჩვენი ბიზნესი“).

მათში სამი ძირითადი თემაა განხილული.

- ხელოვნების კონცეფცია, როგორც შემეცნების პროცესი, რომელიც სხვადასხვა ვიზუალური ფორმით ვლინდება (ხელოვნების ნიმუშიდან რეკლამამდე);

- ტექნოლოგიების გამოყენება, როგორც ადამიანის შესაძლებლობათა გაფართოების ხერხი. ამ დებულების მიხედვით ნებისმიერი შეტყობინების შინაარსი გარდაუვალად განიცდის იმ ტექნოლოგიის ზეგავლენას, რომელიც მისი გავრცელებისთვისაა გამოყენებული;

- კაცობრიობამ განვითარების ორი ეპოქა (პრიმიტიული და ინდუსტრიული ანუ „ტიპოგრაფიული“) გაიარა და მესამე (ტექნოლოგიურ) სტადიაში იმყოფება.

მაკლუენი აყალიბებს აზრს, რომ სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუციის შედეგად წარმოქმნილი მასობრივი კომუნიკაციის ყოველი ახალი ტექნოლოგია (ბეჭდვური სიტყვა, კინო, რადიო, ტელევიზია და სხვ.) ადამიანის აღქმას ახლებურად წარმართავს, რასაც თან სდევს ცოდნის ფორმირების შეცვლა მთელი კაცობრიობის დონეზე. მაგალითად მოჰყავს ბეჭდვური პროდუქციის წარმოშობა. ამ პროცესმა ჩვენი შეგრძნებების პროპორციები მხედველობის სასარგებლოდ შეცვალა, რამაც აზროვნება ერთხაზოვანი, თანმიმდევრული და ლოგიკური გახადა. მაკლუენი ადამიანური აღქმის პროპორციების ბუნებრივი მდგომარეობის ე. წ. „პირველყოფილი“ საწყისის დაბრუნების მთავარ საშუალებად ტელევიზიას მიიჩნევს. კომუნიკაციის ეს არხი ბეჭდვურისაგან განსხვავებით აღქმის ხუთი ფორმიდან სამს (მხედველობა, სმენა, კინესტეტიკა) მიმართავს, რითაც კომუნიკაციის პროცესში მაყურებლის უშუალო ჩართვა შეუძლია. ტელევიზია ასევე შესაძლებელს ხდის ადამიანი ერთიანი მსოფლიოს წარმომადგენლად აქციოს, რადგან ჩვენი სამყარო ცალკეული სახელმწიფოსა და სხვადასხვა გაერთიანების „კალეიდოსკოიდან“ თანდათან „გლობალურ სოფლად“ გარდაიქმნება.

მონოგრაფიაში „მედისის გაგება“ მეცნიერმა მასობრივი კომუნიკაციის ყველა საშუალება ჯაზის ტერმინოლოგიის გამოყენებით 2 ჯგუფად დაყო. „cool“ (გრილი) და „hot“ (ცხელი). ჯაზში „cool“ მსუბუქ, აუღელვებელ მშვიდ რიტმს ნიშნავს, „hot“ – ჩქარი, ემოციითა და განცდებით სავსე რიტმი. ე. წ. „გრილი“ საშუალებებს მაკლუენმა ტელევიზია მიაკუთვნა. მისი აზრით, იგი ნაკლებად მკაფიო პოზიციის მქონე ანონიმური კორპორაციაა. „ცხელი“ კი უწოდა ბეჭდვურ ორგანოებს, რომლებშიც ყოველთვისაა

გამოსატული ავტორის მოსაზრება, რედაქციის პოზიცია, რაც არ შეიძლება იყოს გუდგერილი, აბსტრაქტული.

„ცხელი“ საშუალება მაკლუენის მიხედვით ისეთი ფორმაა, რომელიც ერთადერთ გრძნობას „მაღალი გარკვეულობის“ ხარისხამდე ავითარებს. „მაღალი გარკვეულობა“ ფაქტობრივი მონაცემებით გაჯერებული მდგომარეობაა. იგი მთლიანად მოიცავს გრძნობის ერთ რომელიმე ორგანოს, „გრილი“ მოითხოვს გრძნობის ყველა ორგანოს ჩართვას არასაკმარისი გაურკვეველი ინფორმაციულობის გამო. რადიო მიაკუთვნა, „ცხელ“ საშუალებას, რადგანაც იგი არ იწვევს აუდიტორიის ისეთი მაღალი ხარისხით ჩართვას თავის გადაცემებში, როგორც ამას ტელევიზია ახერხებს. რადიოს როლია ბგერითი ფონი შექმნას ან ჩაახშოს ხმაური. როგორც მაგალითად მოზარდისათვის რადიო გარე სამყაროსაგან განცალკევების საშუალებაა. ტელევიზია ფონის შესაქმნელად არ გამოდგება, რადგანაც იგი ადამიანს მთლიანად იპყრობს. მაკლუენი კომუნიკაციის საშუალებებში (media) მარტო მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს (მის) არ მოიაზრებს, როგორც ეს ხშირადაა მიღებული. მედია მისთვის ისეთი განსხვავებული საგნებია, როგორც ელექტრონული ნათება, ზეპირსიტყვიერება, წერილი, ვხები, ციფრები, ტანსაცმელი, საცხოვრებელი, ქალაქი, ფული, საათი, ბეჭდვითი სიტყვა, რეკლამა, კომიქსი, წიგნი, ბორბალი, სატრანსპორტო საშუალებები (ველოსიპედი, ავტომანქანა, თვითმფრინავი), ფოტოგრაფია, პრესა, თამაშები, ტელეგრაფი, საბეჭდი მანქანა, ტელეფონი, კინო, რადიო, ტელევიზია, და ბევრი სხვა რამ. ამ ნაირსახეობისათვის საერთო ისაა, რომ ყოველი მათგანი „ტექნოლოგიაა“ ანუ „შუამავალი“, რომლის შემოღება ადამიანის გარე სამყაროსთან (როგორც ბუნებრივ, ასევე სოციალურ) ურთიერთობაში არსებით ცვლილებებს განაპირობებს - ვარდაქმნის სამყაროს აღქმისა და ცხოვრების წესის ფორმებს.

მაკლუენი ამ საშუალებებს განიხილავს ასევე როგორც ადამიანის გარეგან დამატებას, როგორც მისი სხეულის, გრძნობათა ორგანოებისა და შესაძლებლობათა უშუალო ტექნიკურ გაგრძელებას. საშუალებათა ამგვარად არსებობის ფორმის გამო ისინი ადამიანისაგან გამოცალკევებულია და მასზე ძალაუფლების ფორმას იძენს. „საშუალებათა“ ადამიანისაგან ასეთი გამოყოფა მაკლუენმა მეტაფორულად აღწერა როგორც „ამპუტაცია“: ადამიანის სხეულის ტექნოლოგიური ინფრასტრუქტურის განვითარებას თან სდევს ადამიანის ყოველგვარ შესაძლებლობათა თანამიმდევრული ამპუტაცია. ელექტრონულ საშუალებათა განვითარება ამ თვალსაზრისით განიხილება როგორც ადამიანური შემეცნების ფინალური „ამპუტაცია“. ადამიანისაგან ცალკე არსებულმა შესაძლებლობებმა საკუთარი (ადამიანურისაგან შორს მყოფი)

ლოგიკა შეიძინა და ამ ლოგიკას თავს ახვევს პიროვნებას მისი ნებისდამიუხედავად. ამ გაუცხოებელი ტექნოლოგიური ინფრასტრუქტურის პირისპირ ადამიანი სუსტ და დამოკიდებულ არსებად ჩანს, რომელსაც ის შეველის, რომ ვერ აცნობიერებს რაც ჭირს: მას ახარებს ის შესაძლებლობა, რასაც ეს ტექნოლოგიური მანქანა სთავაზობს და ოპტიმიზმით კარგავს საკუთარ თავს, როგორც წყალში საკუთარი თავის ხილვით მოჯადოებული ნარცისი. ამ მეტაფორას მაკლუენი საკითხის მასშტაბურად წარმოჩენისათვის იყენებს.

მაკლუენის ძირითადი იდეების ერთგვარი რეზიუმე ჩამოყალიბებულია წიგნში „მედის კანონები“ („Laws of Media“), რომელიც მისი გარდაცვალებიდან რამდენიმე წლის შემდეგ გამოქვეყნდა. მასში მაკლუენმა 4 ფუნდამენტური პრინციპი დაადგინა და დაახუსტა მათი თავისებურებანი ყველა სფეროში მოღვაწე კომუნიკატორებისათვის (რეკლამის ჩათვლით). ეს პრინციპები შემდეგნაირად იკითხება:

1. ყოველი ტექნოლოგია აფართოებს გარკვეული ორგანოს შესაძლებლობებსან გარკვეული მომხმარებლის უნარს;

2. როცა შეგრძნების ერთი სფერო გაძლიერდება და ინტენსიური ხდება, მეორე სუსტდება და ითრგუნება;

3. ყოველი ფორმა, რომელიც საკუთარი შესაძლებლობების ზღვარს აღწევს, საკუთარ მახასიათებელს იცვლის;

4. ყოველი მედიასაშუალების შინაარსს უფრო ძველი საშუალება წარმოადგენს (გადაცემის ახალი ფორმა თავისთავში უფრო ძველ ნიმუშს მოიცავს).

„გუტენბერგის გალაქტიკაში“ მაკლუენი აღნიშნავს, რომ ტექნიკური პროგრესით განპირობებული გარესამყაროსა და ადამიანთა ცხოვრებაში მიმდინარე ცვლილებები სახიფათოდ ცვლის აზროვნებას, რაც ჩვენი დროის საფუძველია. ეს მდგომარეობა ნაწილობრივ ხელფონებაშიც აისახა. მაკლუენის აზრით, ეს კრიზისი მხოლოდ თანამედროვე მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების შედეგი არ ყოფილა. ადამიანებმა ინსტრუმენტების გამოყენება უსსოვარი დროიდან დაიწყეს. მეცნიერი იშველიებს 2500 წლის წინანდელი ჩინელი ბრძენის ჩჟუან-ცის მოსაზრებას იმ საშიშროების გამო, რაც მანქანებს ადამიანებისათვის მოაქვს. მოგზაურობის დროს ცი-გუნმა მდინარის პირას ბოსტანში დაინახა მოხუცი, რომელიც ჭიდან წყლის ამოსატანად ძალიან წვალბოდა. სტუმარმა მასპინძელს საქმის გასაიოლებლად შესთავაზა ე.წ. „ჭა-წეროს მოდელი“ – ხარისხის საშუალებით შრომა საგრძნობლად შეუმსუბუქდებოდა. მოხუცმა ბრძენს მოუსმინა და უთხრა: ჩემი მასწავლებელი ამბობდა, ის ვინც თავის საქმიანობაში მანქანას იყენებს, თვითონაც

მანქანასავით მუშაობსო. ის, ვინც მანქანასავით მუშაობს, გულიც მანქანასავით უხდება. ხოლო როცა გული მკერდში მანქანასავითაა, ადამიანი უბრალოებას კარგავს. ასეთ მდგომარეობაში მყოფი არსება სულიერ ალტყინებას ვეღარ გრძნობს. სულიერი აღმაფრენის შეუგრძნობლობა კი ისაა, რაც ზნეობასთან ვერ თანხმდება. ვიცი, რასაც მთავაზობ, მაგრამ მე უბრალოდ მრცხვენია მათი გამოყენება.

მაკლუენის შეფასებით, ამ ძველი ამბის სიბრძნე – სულიერი ალტყინების მოსმენის უნარის დაკარგვა – თანამედროვე კრიზისში აღმოჩენილი ადამიანის მდგომარეობის განსაზღვრის ერთ-ერთი ზუსტი ვარიანტია.

მაკლუენის წიგნების ენა „მოზაიკურია“. მისი ნაშრომები შედგება პატარ-პატარა თავებისაგან, რომელთა თანმიმდევრობით წაკითხვის აუცილებლობა არც არსებობს. საქმე ისაა, რომ კვლევის ობიექტის (მასკულტურისა და მასობრივი კომუნიკაციის) დასახასიათებლად მეცნიერი მის ენასა და სტილს იყენებს. საინფორმაციო საშუალებათა მიერ მასალის მიწოდების ფორმას კოლაჟი (მოზაიკა) წარმოადგენს, ამიტომ თვითონაც ამ ყაიდაზე წერს. მის წიგნებში ერთ გვერდზე შეიძლება ამოკითხოთ ციტატები როგორც შექსპირის ნაწარმოებებიდან, ასევე ბულვარული პრესიდან.

მაკლუენი საკუთარი თვალსაზრისების მრავალფეროვნად წარმოჩენას მიესწრაფვოდა. მეცნიერის წიგნები მისეული ძირითადი დებულების – „საშუალება წარმოადგენს შეტყობინებას“ – თვალსაჩინო ნიმუშია. ილუსტრაციები, ფოტოები და მასალათა მიწოდების არატრადიციული ფორმები შეხამებულია ფსიქოლოგების, სოციოლოგების, მწერლების (ჯეიმს ჯოისის, თომას ელიოტის) გამონათქვამებით. შეიძლება ამის გამოც ამტკიცებდნენ კრიტიკოსები, რომ მაკლუენის ნაშრომები სიახლით არ გამოირჩევა და მათში განხილული ძირითადი თემები ადრე სხვა ავტორთა მიერაა დამუშავებული. მაგ., „გლობალური სოფლის“ იდეა ლ. მამფორდმა „მსოფლიოში ერთადერთი ადამიანის“ კონცეფციის ფარგლებში გამოთქვა 1961 წელს. ზოგიერთის აზრით, დერდი ლუკაჩისა და ფრანკო ფორტინის კულტურის თეორია ძალიან ახლოს დგას მაკლუენის მიერ განვითარებულ მოძღვრებასთან.

სპეციალისტები ასევე პარალელებს პპოულობენ ჰენრი ბერგსონის ისტორიული პროცესის მოდელთან.

საკამათოა კომუნიკაციის საშუალებათა დაყოფის („ცხელი“, „გრილი“) მაკლუენისეული მოდელიც. როგორც ტელევიზიას, ისევე პრესას, თავისი „შემკვეთები“ ჰყავს. მაყურებელი ანონიმურ გადაცემებს არ უყურებს, ის იძულებულია ინფორმაცია იმ სახით მიიღოს, რა ფორმითაც ამას კურნალისტები, რედაქტორები სთავაზობენ. ხშირად სიუჟეტში სინამდვილე დამახინჯებულია. რაც მეტ მითს ქმნიან, მით უფრო ძნელდება ჭეშმარიტების დაჯერება.

მოაზროვნე მაყურებელი ახალი ამბის ან ნებისმიერი გადაცემის (საგანმანათლებლო, გასართობი), განსაკუთრებით რეკლამის, ყურებისას სვამს მაკლუენისეულ კითხვას: What is the message? („რას წარმოადგენს შეცუობინების არსი?“)

მაკლუენის თეორიებს იმთავითვე ბევრი კრიტიკოსი გამოუჩნდა, მაგრამ განსაკუთრებული წარუმატებელი 70-იანი წლები აღმოჩნდა, როცა მისი შრომებისადმი ინტერესი საკმარისად განეღდა. აკადემიურ წრეებში მაკლუენის იდეები და მოსაზრებები პროტესტსაც კი იწვევდა. მეცნიერი თავის მხრივ მედიის შემსწავლელი სოციოლოგების წინააღმდეგ ილაშქრებდა. ამტკიცებდა, რომ მათი საქმიანობა მოძველდა და კვლევის საგნის შესასწავლად მოუხერხებელი გახდა. საპასუხოდ მაკლუენის დებულებები აბსურდულად გამოაცხადეს.

მოდერნიზტების უმრავლესობისამებრ მაკლუენმა ბექტდუური გამოცემების გავლენა გარკვეულად გადაარჭაბა და სათანადოდ ვერ შეაფასა დამწერლობის გავრცელება იოანე გუტენბერგის გამოჩენამდე არსებულ ეპოქაში. ამის შედეგად იგი დიდ მნიშვნელობას ტექნოლოგიას ანიჭებდა მისი გამოყენებისათვის აუცილებელი განათლების საზიანოდ. ფაქტობრივად დამწერლობასთან ასიმილაციის მთავარ დაბრკოლებას განათლების დეფიციტი წარმოადგენდა და არა ტექნოლოგია. მაკლუენი ხანდახან სხვა ტექნოლოგიების ზეგავლენას უარყოფდა. მიმოსვლის საშუალებათა რევოლუციამ ისეთივე არსებითი წვლილი შეიტანა „გლობალური სოფლის“ ჩამოყალიბებაში, როგორც კაემირის საშუალებათა რევოლუციამ.

70-იანი წლების ნაშრომებში მაკლუენი აკინებდა წიგნის კულტურის მნიშვნელობას აუდიო-ვიზუალური „კოსმოსური შემეცნების“ სასარგებლოდ. მან იწინასწარმეტყველა ახალი ტიპის გლობალური საინფორმაციო სივრცის აღმოცენების უახლესი პერსპექტივა და მოუწოდებდა ქალაქისა და სოფლის კულტურის დაყოფის, ხელოვნებისა და გარემოს შორის არსებული ზღვრის უარყოფას.

მარშალ მაკლუენი, მიუხედავად მისი კონცეფციებისადმი კრიტიკული დამოკიდებულებისა, XX საუკუნის კულტურისა და კომუნიკაციის ერთ-ერთი თვალსაჩინო თეორეტიკოსია. იგი თვითონ იყო საუკეთესო გამოძონებული კომუნიკატორი, რომელიც მარჯვედ აგებდა ხიდებს მეცნიერებასა და მასკულტურას შორის. მაკლუენმა იწინასწარმეტყველა ტელევიზიის უდიდესი ზეგავლენა საზოგადოებაზე, განსაზღვრა რეკლამის არსი და ბუნება, ამავდროულად რამდენიმე ათეული წლის წინ ნათლად წარმოსახა საზოგადოებაში მოსალოდნელი ცვლილებები, რომელიც ჩვენ ინტერნეტის გამოჩენასთანავე დავინახეთ.

მაკლუენმა მომავალი განჭვრიტა — დროს გაუსწრო. მაგრამ, როგორც ამბობენ, ჩვენი დრო დროსაც უსწრებს. ამიტომ, ბუნებრივია, მის მიერ აღწერილი ჩინური ზღაპრის გმირის მსგავსად, არ შეეძლო წარმოედგინა კომპიუტერული რევოლუციის განვითარების მასშტაბები, რაც საინფორმაციო საშუალებით მანიპულირების შესაძლებლობებს აფართოვებს. მედიასაშუალების, როგორც მეხიჯის წარმოდგენიდან გადავდივართ პარადიგმაზე, რომელშიც ინფორმაციის გადაცემის საშუალებად მაყურებელიც გახდა.

მ. მაკლუენმა ასევე დიდი და მრავალმხრივი გავლენა იქონია მეცნიერების, კულტურის ფილოსოფიისა და სხვა დარგების განვითარებაზე. კინემატოგრაფიამაც ცხადად განიცადა მისი იდეების გავლენა, განსაკუთრებით დევიდ კრონენბერგის შემოქმედებამ, რაც ნათლად ჩანს ფილმში „ვიდეოდრომი“. 1977 წელს მაკლუენმა საკუთარი თავი განასახიერა ვუდი ალენის ფილმში „ენი ჰოლი“. მაკლუენის იდეების მიმდევრები მხატვრულ ლიტერატურაშიც არიან, განსაკუთრებით კიბერპანკის წარმომადგენელთა შორის.

მაკლუენის მოსაზრებები ენის, სიმბოლოების შესახებ ნაკლებადია ცნობილი, მაგრამ ასევე განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა: როდესაც გამოვიდა მისი წიგნი „Medium is the Massage“ („მედია წარმოადგენს მასაჟს“), ბევრმა მიიჩნია, რომ სიტყვაში „massage“ შეცდომაა დაშვებული და წიგნის ნამდვილი სათაური მაკლუენისეული აფორიზმია „Medium is the Message“ („საშუალება წარმოადგენს შეტყობინებას“). ერთი ასოს შეცვლამ სიტყვას „massage“ შინაარსობრივად მინიმუმ ორი ახალი გაეგება მიანიჭა და ამგვარად იშოფრება: „ინფორმაციის საშუალებები როგორც მასაჟი“ — ის, რაც ადამიანს „მასაჟს უკეთებს“; თანდათან, ნელ-ნელა ცვლის აღქმის კანონებს და „საინფორმაციო საშუალება, როგორც „მასების საუკუნე“ (Mass age).

მაკლუენის აზრით, „საზოგადოების ფორმა ყოველთვის განისაზღვრებოდა უფრო ადამიანური კომუნიკაციის საშუალებათა ბუნებით, ვიდრე მისი შინაარსით.“ 1990-იან წლებში შექმნილი სათანამგზავრო ტელევიზიის გავლენა უდავოა, მაგრამ მაკლუენი ინფორმაციის გაერთიანების საშუალებას განსაზღვრავდა როგორც ნებისმიერ „თვითგაფართოებას“ და აქედან გამომდინარე გამოსახულებასა და სიტყვას უფრო გაერთიანებული კომუნიკაციის ფორმებში მოიაზრებდა. ის გრძნობდა, რომ ენა ყველაზე უფრო ძლიერი მეტაფორაა.

მაკლუენი კანადის პრემიერ-მინისტრის პიერ ტრუდოსადმი მიწერილ ერთ-ერთ უკანასკნელ წერილში წერდა: ნებისმიერ ენაზე მოსაუბრე „ორატორი მიიჩნევს, რომ მისი ენა მედიასაშუალება ან ნიღაბია, რომლის მეშვეობითაც იგი სამყაროს განსაკუთრებული

ფორმით აღიქვამს და ადამიანებს უკავშირდება. ადუოკატის, მოსამართლის ან ბიუროკრატის მიერ წარმოთქმულ სიტყვებს სხვა მნიშვნელობა აქვს, ვიდრე მეგობრების ან მტრების მიერ ნათქვამ იგივე სიტყვებს...

ენის, როგორც ინფორმაციის გადაცემის საშუალების ზემოქმედება სრულიად გამორჩეულია...”

მაკლუენის გარდაცვალების შემდეგ, 1990 წლიდან ინტერნეტის ეპოქა დაიწყო და შესაბამისად მაკლუენის თეორიამ ახალი აზრი შეიძინა. „გლობალური სოფელი“ როგორც მსოფლიოს იდეა, რომელშიც არაფერი დაიმალება და ყველა ყველაფერზე პასუხისმგებელი, ჩვენი დროის თანახმიური გახდა. მაკლუენის აზრით, ელექტრონულ ინფორმაციულ გარემოში, შეუძლებელი ხდება უმცირესობის აზრის იგნორირება, როცა მრავალმა ადამიანმა ერთმანეთის შესახებ ბევრი რამ იცის... ახალი გარემო საჭიროებს მონაწილეობასა და ერთობლივ სერიოზულ მუშაობას. მაკლუენმა ისიც განჭვრიტა, რომ ტექსტი და ელექტრონული საინფორმაციო საშუალებები ერთ მთლიანობად შეირწყმოდა. თუ პრესა, რადიო მაკლუენის განმარტებით კომუნიკაციის „ცხელი“ (hot) საშუალებებია, ხოლო ტელევიზია - „გრილი“ (cool) და ინტერაქტიული, მისი მიმდევრები ჰიპერ-მედიას განსაზღვრავენ საინფორმაციო ქსელში როგორც „freezing“ (გაყინული).

კომუნიკაციისა და კულტურის ურთიერთგავლენის შესახებ მაკლუენისეული წარმოდგენა თავისი მნიშვნელობით დღესაც ძალიან აქტუალურია. მისი მოსაზრებები უწინდებურად კვებას გლობალიზაციის თემებზე წარმართულ დისკუსიებს. მაკლუენის თეორიისგან დიდაა ნასაზრდოები ამ მიმართულების მიმდევარის თ. ლევიტის ნააზრევი. დებულება იმის შესახებ, რომ გამოყენებულ მედიასაშუალებას უფრო მეტი გავლენა შეუძლია იქონიოს, ვიდრე თვითონ შეტყობინებამ, სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია რეკლამის გამავრცელებლისათვის.

სპეციალისტები ამ თვალსაზრისით მარშალ მაკლუენის ნაშრომებიდან რამდენიმე მომენტს გამოყოფენ:

- რეკლამის გარეგნულმა მხარემ ინტერესი უნდა გამოიწვიოს;
- რეკლამის გამავრცელებელი უნდა ცდილობდეს წინასწარ განსაზღვროს არსებული გარემოება;
- ყოველი მედიასაშუალება იქ უნდა იქნას გამოყენებული, სადაც მისი სარგებლობა უფრო ეფექტური იქნება;
- აუდიტორია შეძლებისდაგვარად უნდა მონაწილეობდეს პროცესში;
- გამოსახულება ყოველთვის „რეალურ ისტორიას“ უნდა გვატყობინებდეს.

მაკლუენის მოსაზრებები პარადოქსული, გარკვეული აზრით, შოკისმომგვრელია და სათანადო გააზრებას, გაშიფვრას მოითხოვს. ზოგიერთი მკვლევარის ნაშრომებს ამსგავსებს უმბერტო ეკოს რომანს, რომელსაც ყველა თავისებურად იგებს: ზოგისთვის იგი ინტელექტუალურ-ფილოსოფიური რომანია, სხვათათვის – სახალისო, თავშესაქცევი დეტექტივი. ასოციაციური პარალელებითა და მეტაფორული სახეებით გაჯერებული ნაშრომები სხვადასხვა დარგის სპეციალისტთა (კულტუროლოგების, სოციოლოგების, ფსიქოლოგების) მიერ განსხვავებულად აღიქმება.

მკვლევართა ერთი ნაწილი მაკლუენს თანამედროვე კომუნიკაციის „გურუდ“ მიიჩნევს, მეორეთათვის იგი ელექტრონული მის-ის სპეციალისტია, კომპიუტერული პროგრამირების სფეროში მეცნიერის ნაშრომები კომუნიკაციის ახალი ეპოქის წინასწარმეტყველია, ხოლო სოციოლოგებისათვის მაკლუენის მოძღვრება სადღეისოდ ლოგიკურიც არის და აზრიანიც.

სწორედ ეს განაპირობებს ინტერესს მაკლუენისადმი. იგი მრავალმხრივ და დაწვრილებით შეისწავლება აშშ-ში, კანადაში, ევროპაში.

საგულისხმოა რამდენიმე ფაქტიც:

- ოქსფორდის ინგლისური ენის ლექსიკონი მაკლუენის შრომებიდან 346 ამონარიდს იმოწმებს;

- 1989 წელს, მისი სიკვდილიდან თითქმის 10 წლის შემდეგ, გამოვიდა წიგნი „გლობალური სოფელი“, რომელიც მაკლუენმა ბრუს პაუერსონთან ერთად დაწერა;

- 1995 წელს, მეცნიერის სიკვდილიდან 15 წლის შემდეგ, გავრცელდა ჟურნალ „Wired“-ში გამოქვეყნებული მაკლუენტან ინტერვიუს ელექტრონული ვერსია.

უკანასკნელ პერიოდში მაკლუენის თეორიები პოსტსაბჭოური ქვეყნების მკვლევართათვისაც მიმზიდველი გახდა.

თეორეტიკოსის მიერ შემოთავაზებული იდეების შემდგომი განვითარება და დამკვიდრება კომუნიკაციის პრაქტიკულ სფეროებში, განსაკუთრებით ჯერ კიდევ ძიების პროცესში მყოფ ქართულ ელექტრონულ მედიასაც, უსათუოდ წაადგება.

ჩვენს ქვეყანაში, ისევე როგორც დემოკრატიის „მესამე ტალღის“ ქვეყნების უმრავლესობაში, სამოქალაქო საზოგადოების განვითარებას სხვა პრობლემებთან ერთად (დაფინანსების გარე წყაროებზე დამოკიდებულება, სოციალური კაპიტალის დაბალი დონე, მოსახლეობაში ადამიანების ეთნიკურ-რელიგიურ ნიადაგზე განცალკევება, კონსტიტუციური უფლებების არასაკმარისი გარანტიები) ინფორმაციისა და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების არასაკმარისი გავრცელება აფერხებს.

ამ ფონზე, ვფიქრობ, მაკლუენის შემოქმედებითი მემკვიდრეობის საფუძვლიანი შესწავლა ქართული კომუნიკაციური სივრცის ძირითადი ეტაპებისა და დასავლეთის გამოცდილების გასაზრებლად საყურადღებო და საშური საქმეა.

ჰერბერტ მარშალ მაკლუენს სწავლობენ, კიცხავენ, შიფრავენ, დასცინიან და განადიდებენ. აზრთა სხვადასხვაობის მიუხედავად ერთი ცხადია — მაკლუენის ნაღვაწი კომუნიკაციის თეორიის განუყოფელი ნაწილია. მან მერმისი განჭვრიტა, კარგად ესმოდა, რომ მყოფადი ახალ ტექნოლოგიებს ეკუთვნის, რაც კაცობრიობას აყენებს უმთავრესი პრობლემის წინაშე — საერთო ენა იპოვოს იმ ახალთან, რაც მას ელოდება. მისი აზრით, ადამიანები უკუღმა (ზურგით) შედიან მომავალში. „ტექნოლოგია უბრალო გამოგონება კი არაა, რომელსაც ადამიანები იყენებენ, არამედ ის საშუალებაა, რომლითაც ისინი ხელახლა „იბადებიან“... მომავალი ჩვენი ცხოვრების მისამართია.“

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მარშალ მაკლუენი. საშუალება არის შეტყობინება. ტელერადიოჟურნალისტიკის საკითხები, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 2003.
2. დემოკრატიაზე გარდამავალი პერიოდი და აქტიური მოქალაქეობა. თბილისი, 2007.
3. Вульф Г. Мудрость Св.Маршала, Священного Глупца. // Русский журнал. 2001. февраль.
4. Маклюэн М. Галактика Гутенберга: Становление человека печатающего. — М.: Фонд „Мир“, Академический Проект, 2005.
5. Маклюэн М. Понимание медиа: внешние расширения человека. — М.: Канон-Пресс./Кучково поле, 2003.
6. .Маклюэн М .Пресса: Управление посредством утечки информации. // . Отечественные записки. 2003. №4.
7. Graig Robert T. Communication Theory as a Field. . Communication Theory. A Journal of the International Communication Association. Vol.9. , 1999.
8. McLuhan. The Medium is the Massage: An Inventory of effects. New York, 1967.
9. <http://angelfire.com/ms/MediaLiteracy/McLuhan.html>.

Summary

Marina Lomidze

“Future-address of our existence”

(Traits of Herbert Marshal McLuhan’s heritidge)

The article highlights the fact that Herbert Marsshal McLuhan(1911-1980) was one of the outstanding specialists working on the problems of changing communication,culture and society in the second half of the 20th century. .His conclusions and observations on the development of new technologies, media-resources and communication are of great importance for psychologists, sociologist, and for businessmen ,especially for those who work in the fields of advertising and marketing. Herbert Marshal McLuhan’s ideas “Message is the media-means” and ”The Global Village” had an important impact on the western mentality and culture.Herbert Marshal McLuhan predicted the effects of television influence on the society and described the changes the Internet would cause. Herbert Marshal McLuhan’s works have become the integral part of the communicational theory.Thus,this heritage is essential for perception of communicational technologies and expertise of the West

Резюме

Марина Ломидзе

„Будущее – адрес нашего проживания“

(Штрихи к творческому наследству Герберта Маршала Маклюэна)

В статье показано, что Герберт Маршал Маклюэн (1911-1980) был одним из самых известных специалистом по проблемам изменений коммуникаций, культуры и общества второй половины XX века. Его наблюдения и выводы относительно развития новых технологий, медиасредств и коммуникаций имеют большое значение для психологов и социологов, а также представителей бизнеса, в особенности тех, кто занимается вопросами рекламы и маркетинга. Высказывания Маршала Маклюэна „Медиа – средство является сообщением“ и „Глобальная деревня“ прочно вошли в западный менталитет и культуру. Теоретик предсказал эффект воздействия телевидения на общество, а также почти пятьдесят лет назад описал изменения в обществе, которые мы ощутили вместе с появлением интернета. Творчество Маклюэна является неотъемлемой частью теории коммуникации. Поэтому изучение творческого наследства Герберта Маршала Маклюэна необходимо для осмысления развития коммуникативистики и опыта Запада

მაკა ამბროლიძე

გლობალური ტექნოლოგიები და კულტურული განვითარება

მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრიდან საზოგადოებრივი განვითარება დედამიწაზე მიმდინარეობს დიდი, ერთიანი პროცესის ფარგლებში, რომელიც გლობალიზაციის სახელითაა ცნობილი. გლობალიზაციის მრავალი განმარტება არსებობს. ზოგადად გლობალიზაცია არის ქვეყნებს შორის საზღვრების მოშლა და გლობალური, საერთო საკაცობრიო პრობლემების აღმოცენება, რომლის ფარგლებშიც მსოფლიოს წამყვან მოთამაშეებს შეუძლიათ მიმდინარე პროცესებზე გავლენის მოხდენა, რომლებიც განსაზღვრავენ საზოგადოებრივი განვითარების ტენდენციებს მსოფლიოს მასშტაბით. გლობალიზაცია არ წარმოადგენს ამა თუ იმ მოვლენის მსოფლიოში გავრცელების პროცესს. სატელეფონო ხაზები, ინტერნეტი, ტრანსნაციონალური კორპორაციები – ყველაფერი ეს არის არა გლობალიზაცია, არამედ მისი შედეგი. გლობალიზაციის არსი მდგომარეობს იმ დრმა სტრუქტურულ ცვლილებებში, რომლებიც ქმნიან პირობებს ზემოთ ჩამოთვლილი მოვლენების საარსებოდ.

ტექნოლოგიები გლობალური პროცესების მძლავრი მატარებელია. ტექნოლოგიების დანერგვა და ფართო გავრცელება შესაძლებელია მხოლოდ იმ ხელსაყრელი პირობების ფარგლებში, რომელთაც მათ უქმნის გლობალიზაცია. გლობალური კომუნიკაციების საშუალებების განვითარება შედარებით მცირე ნაწილია იმ უზარმაზარი გავლენისა, რომელსაც თანამედროვე მეცნიერების მიღწევები, ტექნიკა და ტექნოლოგია ახდენენ გლობალიზაციის პროცესებზე. კომუნიკაციისა და ინფორმაციის გავრცელების ელექტრონული საშუალებები ხელმძაწევლომი გახდა ნებისმიერი განვითარებადი ქვეყნის ნებისმიერი მოქალაქისთვის, ვინც სიღარიბის ზღვარს გადაცდენილია.

იმის შესაბამისად, თუ ტექნოლოგიის შექმნისა და ათვისების რა უნარი გააჩნიათ სხვადასხვა ქვეყნებს, ზოგადად ისინი სამ კატეგორიად იყოფიან; ტექნოლოგიური ინოვატორები, ტექნოლოგიის ამთვისებლები და ტექნოლოგიურად „გათიშულები“. პირველ კატეგორიას ეკუთვნიან აშშ და ის ქვეყნები, რომელთა ყოველ მილიონ მოსახლეზე წელიწადში აშშ-ში დაცული ათი პატენტი მაინც მოდის. მეორე კატეგორიას ეკუთვნის ყველა ის

დანარჩენი ქვეყანა, რომელთა ექსპორტშიც მაღალტექნოლოგიური პროდუქციის წილი მინიმუმ 2%-ია (ყველა დანარჩენი განვითარებული ქვეყანა და განვითარებულების ყველაზე მოწინავე ნაწილი – ბრაზილია, არგენტინა...), ხოლო მთელი დანარჩენი მსოფლიო, ყოფილი საბჭოთა კავშირის ჩათვლით „გათიშულების“ რიცხვში ხვდება ე.ი. ეს ის ქვეყნებია, რომელთაც წარმატებული განვითარების ნაკლები შანსი აქვთ.

ტექნოლოგიების განვითარება მეცნიერების მიღწევებზეა დამოკიდებული. მეცნიერებას ავითარებენ ძირითადად ის ქვეყნები, რომელთაც ამის ფინანსური და ტექნოლოგიური შესაძლებლობები აქვს. სამეცნიერო სისტემის აწყობა ძირითადად მთავრობის ინიციატივებზე, დაფინანსებასა და ორგანიზებაზეა დამოკიდებული. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ 1990 წლამდე მსოფლიოში არსებობდა ორი ქვეყანა, რომელთაც შეეძლოთ განვითარებინათ მეცნიერების მთელი სპექტრი – აშშ და საბჭოთა კავშირი. საბჭოთა კავშირმა, გამომდინარე თავისი იდეოლოგიური მოსაზრებებიდან, შეანერა ინფორმაციული ტექნოლოგიების განვითარება და ამას შემდეგ მოყვა ქვეყნის მთლიანი ტექნოლოგიური ჩამორჩენა. როგორი განვითარებულიც არ უნდა იყოს ქვეყანა, მისი მიღწევები ყოველთვის იქნება დამოკიდებული იმაზე, ვინც მისი ტექნოლოგიური განვითარების თეორიულ საფუძველს უზრუნველყოფს.

რაც შეეხება ტექნოლოგიების ტრანსფერს განვითარებად ქვეყნებში, რაც პრინციპულად მსოფლიო განვითარების პროცესის ერთ-ერთ მთავარ დასაყრდენს წარმოადგენს, ის ორ ნაწილად უნდა დაიყოს:

პირველი ეხება ძირითადად ისეთი სახის ტექნოლოგიებს, რომელზეც დამოკიდებულია ამ ქვეყნებში საწარმოო ძალებისა და მთლიანად ეკონომიკის განვითარება. ყველა ეს ტექნოლოგია ბაზარზეა გამოტანილი და ყველა მსურველისთვისაა ხელმისაწვდომი. ყველაზე ჩამორჩენილ ქვეყანასაც შეუძლია საწარმოო ტექნოლოგიების შემოტანა პირდაპირი უცხოური დახმარებისა თუ კრედიტების ფარგლებში. ამ ფულის ძირითადი ნაწილი, ბოლოს და ბოლოს, ასეთი ტიპის პროგრამებისთვის გამოიყოფა.

პრობლემები ამ ტექნოლოგიების დანერგვის ეტაპზე იწყება. უპირველეს ყოვლისა საჭიროა პრიორიტეტების ზუსტი, სწორი განსაზღვრა. რეალურ, მიღწევად მიზნებზე დაფუძნებული პროგრამის არსებობა. ქვეყანაში არსებული რესურსების სწორი შეფასება. ამ პროცესში მთავრობის როლი გადამწყვეტია. პირველ ეტაპზე მაინც, როდესაც ბაზარს უშუალოდ არ შეუძლია სტრატეგიული ამოცანების დასახვა და მათი ეფექტურად მართვა,

მთავრობა უშუალოდ უნდა ხელმძღვანელობდეს ტექნოლოგიის ტრანსფერის პროცესს. ამიტომ სწორედ მთავრობის ეფექტურობა განაპირობებს ძირითადად მის წარმატებას. ზოგჯერ გადამწყვეტ სიძნელეს წარმოადგენს ქვეყანაში არსებული სამუშაო ძალის ხარისხი, შრომისმოყვარეობა, დისციპლინა, წარმატებისადმი ლტოლვა. ე.ი. მთელი რიგი წმინდა კულტურული ფაქტორებისა, რომელთა შორის უდიდეს როლს თამაშობს ტრადიციაში არსებული პატივისცემა განათლებისადმი და განათლების მიღებისადმი ლტოლვა. ასე რომ, ტექნოლოგიური ტრანსფერის განვითარება დამოკიდებულია არა მარტო ტექნოლოგიებზე, არამედ იმაზე, თუ რამდენად მზად არის ამისთვის მიმღები ქვეყანა. როგორც ცნობილია, ყველაზე წარმატებით ტექნოლოგიური განვითარება გაიარეს აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნებმა. ყველა ამ ქვეყნებში ეს პროცესი სახელმწიფოს მიერ იმართებოდა, ხოლო ადგილობრივი მუშახელის მსოფლიოს ნებისმიერ ქვეყანას შეიძლება შეშურდეს.

მეორე შემთხვევაში ლაპარაკია „ვართო მოხმარების ტექნოლოგიებზე“, რომლებიც ხელმისაწვდომია ნებისმიერი მოქალაქისთვის, რომელსაც მათი შექმნის ფინანსური საშუალება აქვს. ასეთ ტექნოლოგიებში იგულისხმება ადამიანის სიცოცხლისუნარიანობის უზრუნველყოფის, ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების ტექნოლოგიები – ტელევიზია, ტელეფონი, მსუბუქი ავტომანქანა, საყოფაცხოვრებო ტექნიკა და ა.შ. მათი უმეტესობის მოხმარება მინიმალურად განათლებულ, ხშირად გაუნათლებელ ადამიანსაც კი შეუძლია. თუმცა განვითარებად ქვეყნებში მათი კონცენტრაცია ხდება განვითარების ცენტრებში, რომელთაც გარე სამყაროსთან ინტენსიური კონტაქტები გააჩნიათ. ასეთი ტექნოლოგიების ტრანსფერი მთლიანად ბაზარზეა დამოკიდებული, ხოლო მისი აკარგვანიბა განისაზღვრება არა ადამიანის რეალური მოთხოვნილებით მასზე, არამედ წარმატებული მარკეტინგით.

ტექნოლოგიების ტრანსფერის ძირითადი შედეგი არა მარტო მომხმარებლის ცხოვრების ხარისხის ზრდაა, არმედ მისი კულტურული განვითარება. ფაქტობრივად ნებისმიერი ეთნოსის სიცოცხლისუნარიანობა და წარმატება დამოკიდებულია იმაზე, რამდენად შეუძლია მას უცხო კულტურის ელემენტების ასიმილაცია და საკუთარი კულტურის გამდიდრება. მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრიდან ეს პროცესი ინტენსიური გახდა. ახალი ტექნოლოგიების გამოგონება იწვევს კულტურების ურთიერთგავლენას, ისევე როგორც კულტურების ურთიერთგავლენა იწვევს შესაბამისი ტექნოლოგიების დამუშავებას.

ამერიკის შეერთებულ შტატებში მსოფლიოს ერთ-ერთმა ყველაზე დიდმა და წარმატებულმა კომპანიამ ჯენერალ მოტორსმა ნავთობის, მეტალურგიული და ავტოსაბურავების წარმოების დარგების სხვა წამყვან კომპანიებთან ერთად ხელში ჩაიგდო ტრამვაის ქსელი და საზოგადოებრივი ტრანსპორტის დიდი ნაწილი გაუქმდა. იმავე დროს სახელმწიფომ დააბანდა საავტომობილო გზების მშენებლობაში დიდი თანხები (ძირითადად დაუსაქმებელი მუშახელი რომ ჩაბმულიყო სახელმწიფო დასაწმების პროგრამაში). ამას შემდეგ მოყვა ქვეყანაში საზოგადოებრივი ტრანსპორტის ჩანაცვლება ავტომანქანით. 1950-1960-იან წლებში მსოფლიოში ადგილი ქონდა ტექნოლოგიურ ტრანსფერს, რომელსაც თავისი გამოვლენის მასშტაბებით დღეისთვის ბადალი არ ყავს. ყველაფერთან ერთად ამან გამოიწვია ცხოვრების სრულიად ახალი წესის ფორმირება, რომელიც გულისხმობს, რომ მხოლოდ ავტომანქანის ფლობელია საზოგადოების სრულფასოვანო წევრი. აშშ-ში, სადაც ცხოვრების ეს წესი ჩამოყალიბდა, ადამიანი, რომელსაც მანქანა არ ყავს, წარუმატებლად ითვლება, რაც ამ ქვეყანაში მიუტყვებელი ცოდვაა. ამ პროცესს მეორე მნიშვნელოვანი მხარე აქვს. საავტომობილო ტრანსპორტი მსოფლიოში ნავთობისა და ფოლადის ყველაზე დიდი მომხმარებელია. ავტომანქანების წარმოება, რეალიზაცია, საწვავით უზრუნველყოფა, გზების მშენებლობა ყველაფერი ერთად წარმოადგენს ყველაზე დიდ, წარმატებულ გლობალურ სისტემას. საინტერესოა, რომ ეს ერთ-ერთი ყველაზე წარმატებული და მსხვილმასშტაბიანი გლობალური პროცესი განვითარდა მთლიანად კერძო ბიზნესის ინიციატივით, სახელმწიფოს მინიმალური მხარდაჭერით.

ინდივიდუალური საავტომობილო ტრანსპორტის გლობალური გავრცელება არ აღიქმება როგორც დასავლური ექსპანსია, განსხვავებით ე.წ. მასობრივი კულტურის გავრცელებისა, რომელიც ძალიან ხშირად „კულტურული კოლონიალიზმის (იმპერიალიზმის)“ სახელით მოიხსენიება. ამ პროცესს ძირითადად უკავშირებენ მასობრივი კულტურის ისეთი ელემენტების წარმოებასა და გავრცელებას, როგორცაა კინოფილმები, სატელევიზიო გადაცემები, მუსიკა, კომპიუტერული თამაშები – ე.ი. ყველაფერი ის, რისი მოხმარება მნახველისა თუ მსმენელის ინტელექტუალური განვითარების დონეს მინიმალურ მოთხოვნებს უყენებს. ამ პროცესის შეფასება როგორც კოლონიალიზმის მეტყველებს მის ეფექტურობასა და გავლენაზე მსოფლიო მოსახლეობის კულტურულ ჩამოყალიბებებზე. ინტერნეტის, სატელევიზიო ტელევიზიის ეპოქაში ადარ არსებობს ადგილი, რომელსაც ის არ ფარავდეს. ამ დროს ხდება არსებული ტრადიციების,

ფასეულობათა სისტემის, ყოველდღიური ცხოვრების წესის ტრანსფორმაცია ან საერთოდ ახლით ჩანაცვლება. ეს პროცესი მაინც ტექნოლოგიის ტრანსფერზეა დამოკიდებული და მის გარეშე შეუძლებელია. დღევანდელი კულტურული გლობალიზაციის პროცესი ერთი ცენტრიდან მომდინარეობს (აშშ) და საქმე გვაქვს ერთგვარ კულტურულ მონოპოლიასთან. მისი ინტენსივობა და მასა იმდენად დიდია, რომ მსოფლიო მასშტაბით თრგუნავს ნებისმიერ კონკურენციას. წარმატებული კონკურენცია შეუძლიათ მხოლოდ მათ, ვინც საკუთარ პროდუქციას აშშ-დან ნასესხებ სტერეოტიპებს ეფექტურად მიუსადაგებს. აქ „კულტურის“ ცნება საერთოდ არ არის დაკავშირებული არავითარ იდეასთან – ის უბრალოდ საქონელია, რომელიც ბაზარზე უნდა გაიყიდოს. ამიტომ მისი შექმნა და რეალიზაცია ხდება ნორმალური მარკეტინგული ტექნოლოგიების საფუძველზე. ხდება პოტენციური ბაზრის შესწავლა, მომხმარებლის „დამუშავება“ ინტენსიური რეკლამის საშუალებით, შემდგომ საქონლის რეალიზაცია.

გლობალურმა კულტურულმა პროცესებმა გამოიწვია ადამიანების გამორცეული ჯგუფის შექმნა. ამ ჯგუფს მიეკუთვნებიან ისინი, ვინც მართავენ და უშუალოდ ემსახურებიან გლობალურ ქსელებს – ძირითადად ტრანსნაციონალური კომპანიების მენეჯერები და კვალიფიცირებული სპეციალისტები. იმის გამო, რომ ძირითადად მათზეა დამოკიდებული ამ ქსელების მუშაობის ორგანიზაცია და მართვა, მათი უშუალო გავლენა მსოფლიოში მიმდინარე პროცესებზე უადრესად დიდია. მიუხედავად მათი ეროვნული წარმოშობისა, ისინი აზროვნებენ და მოქმედებენ ერთიანი, კორპორაციული ინტერესების ფარგლებში და შესაძლებელია ვილაპარაკოთ გლობალური კორპორაციული კულტურის ჩამოყალიბებაზე. სადაც არ უნდა მოღვაწეობდნენ ეს ადამიანები, ისინი მოითხოვენ, რომ ადგილზე მათ შეუქმნან საქმიანობისა და ცხოვრების ისეთი პირობები, რომლებიც მათთვის მისაღებია. მათი „წონა“ იმდენად დიდია, რომ ნებისმიერი ქვეყანა, რომელსაც სურს მათთან ურთიერთობა, იძულებულია მათი წესებით ითამაშოს.

ამ პროცესის წარმოქმნა და განვითარება ძირითადად აშშ-ს უკავშირდება და როგორც მისი მიზანდასახული ექსპანსია განიხილება. ეს ისევედასევე კერძო ბიზნესის ინიციატივაა, რომეშიც აშშ-ს მთავრობა ნაკლებად ერევა. ის, რომ სწორედ ამერიკელები არიან ყველაზე აქტიურები მასობრივი კულტურის წარმოებაში და ყველაზე წარმატებულები, პირველ რიგში, იმითაა განპირობებული, რომ ხელისუფლების საქონლად გადაქცევის ბიზნეს-მოდელი მათ მიერაა გამოგონებული და დღესაც დიდი უპირატესობით სარგებლობენ. ეს ძირითადად იმის ხარჯზე ხდება,

რომ გადამწყვეტი უპირატესობა კონკურენციის პროცესში აქვთ ფირმებს, რომელთაც გააჩნიათ მარკეტინგისა და გავრცელების მეტი რესურსები – ე.ი. ამერიკელებს. გარდა ამისა, უყვართ ამერიკა თუ არა, ის მსოფლიო მასობრივი მომხმარებლებისათვის მაინც ყველაზე მიმზიდველი ქვეყანაა.

ხშირად პრობლემატურად აღიქმება ბევრის მიერ ინგლისური ენის (მისი ამერიკული ვარიანტის) გავრცელება მსოფლიოში, როგორც კულტურათაშორისი კომუნიკაციის ძირითადი საშუალების. ინგლისურის გავლენა მსოფლიოს განვითარებაზე ასევე ხასიათდება როგორც „ლინგვისტიკური იმპერიალიზმი“. ამავე დროს, ინგლისური ენის გავრცელება იმდენად ინტენსიურია, რომ British Council-ს შეფასებით 2015 წლისთვის მსოფლიოს მოსახლეობის ნახევარი ილაპარაკებს ინგლისურად. ინგლისურის გავრცელება ისევედასევე არ უნდა იყოს აღქმული როგორც მიზანდასახული ექსპანსია, ეს მსოფლიოს განვითარების სასიცოცხლო მოთხოვნილებაა. გლობალიზებულ დედამიწაზე აუცილებლად საჭიროა ურთიერთობის ერთიანი ენა. მეოცე საუკუნის პირველ ნახევარში ყველასთვის მისაღები ხელოვნური ენის შექმნის ცდებიც იყო. ის, რომ ინგლისურმა დაიკავა მსოფლიო საკომუნიკაციო საშუალების ადგილი, სრულიად ლოგიკურია და გამომდინარეობს იმ როლიდან, რომელიც თამაშობს შეერთებული შტატები დღევანდელი მსოფლიოს განვითარებაში. აღმოჩნდა, რომ დღეისათვის ინგლისურის როლი იმდენად დიდია, რომ ქვეყანა, რომლის მოსახლეობაც ინგლისურად ლაპარაკობს, ბევრად უფრო „ღია“ გარე სამყაროსთან ურთიერთობისთვის, მეტი შანსი აქვს მოიზიდოს უცხოური ინვესტიციები და განვითარდეს სხვებთან შედარებით, რომლებიც ინგლისურად არ ლაპარაკობენ.

ახალი ტექნოლოგიებისა და კულტურული ფასეულობების შერწყმის მაგალითს, რომელიც ერთიანი გლობალური კულტურის ჩამოყალიბების პროცესს წარმოადგენს ინტერნეტი და მობილური ტელეფონია. ამ ორივე კომუნიკაციის საშუალების შედგენა მსოფლიო მოსახლეობაში დიდია, განსაკუთრებით მობილური ტელეფონის. ეს ტელეფონი ჯერ კიდევ 1983 წელს შემოვიდა ხმარებაში, მაგრამ პოპულარული გახდა 1990-იანი წლების მეორე ნახევრიდან, როდესაც მისმა ტექნიკურმა დახვეწამ და მკვეთრმა გაიაფებამ ხელმისაწვდომი გახადა ის განვითარებადი ქვეყნების მოსახლეობისთვისაც. 2004 წლის ბოლოსთვის მსოფლიოს მთელი მოსახლეობის მეოთხედზე მეტი მომხმარებელი ფიქსირდებოდა.

მობილური ტელეფონებისგან განსხვავებით, ინტერნეტი ძირითადად განვითარებული ქვეყნებისთვის დამახასიათებელ მოვლენად რჩება. მსოფლიოში მოსახლეობის დაახლოებით 13%

ჩართულია ინტერნეტში, თუმცა ყველაზე განვითარებულ ქვეყნებში ასეთების წილი მთელი მოსახლეობის ნახევარზე მეტია. ძირითად როლს, რასაკვირველია, თამაშობს მისი ტექნიკური აღჭურვილობის ღირებულება, მაგრამ არანაკლებ მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ინტერნეტი უფრო დიდ მოთხოვნებს უყენებს მისი მომხმარებლის განათლების დონეს. ბევრი ქვეყანა დიქტატორული ან ნახევრად-დიქტატორული რეჟიმებით, თუ პირდაპირ არ კრძალავს ინფორმაციის თავისუფალი გაცვლის საშუალებას, ცდილობს ის მაქსიმალურად შეზღუდოს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. პოლ ჰერსტი, გრემ ტომფსონი – „გლობალიზაცია“
2. სოციალურ მეცნიერებათა სერია – „გლობალიზაცია“

Summary

Maka Ambrolidze

Global Technology And Cultural Development

One of the important consequences of globalization is that the Earth has simply become too small. There is no problem of reaching any place on the planet, while gathering, processing, disseminating information. Contacts among various individuals is also possible in a real time. The United States and its allies take a great part in global proceses but according to some people, this fact does not mean that globalization is the result of these countries' activities. Simply, on this stage these states are the most active players of the process and as a result, they have great influence on it. Technology from transmitter of cultural values became the element of culture. Culture turned into market commodity, while its development and dissemination is defined by market.

Резюме

Мака Амбролидзе

Глобальные технологии

Один из главных итогов глобализации – это то, что Земля просто стала очень маленькой. Больше не существует проблемы преодоления расстояния, но приём, обработка, распространение любой информации или взаимоотношения между отдельными индивидами возможны в реальное время. США и их союзники сегодня играют решающую роль в глобальных процессах, но это не значит, что глобализация – это итог стовора этих стран, как это думают многие. Просто на этом этапе эти государства представляют самых активных игроков этого процесса и соответственно больше всего переживают его влияние. Технологии стали не только переносителями культурных ценностей, но и сами превратились в элементы культуры. Культура стала товаром, и формирование и распространение большей её части регулируется законами базовых взаимоотношений.

ნინო ირემაძე
პოლიტიკური რეკლამა ტელევიზიაში

თანამედროვე ცხოვრებაში რეკლამის როლი განსაკუთრებულად გაიზარდა. დღევანდელ რეალობაში გამორჩეული ადგილი მისმა ერთ-ერთმა სახემ - პოლიტიკურმა რეკლამამ დაიმკვიდრა. როგორც ცნობილია, იგი ძირითადად მედიის საშუალებებით ვრცელდება, თუმცა მათ შორის ტელევიზიას მონოპოლიური მდგომარეობა აქვს შენარჩუნებული. სატელევიზიო რეკლამა თანამედროვე რეკლამის ყველაზე ეფექტური საშუალებაა. მას შეუძლია, მოიცვას ფართო მასები და მიზნობრივ აუდიტორიაზე იმოქმედოს. თუ გაზეთში მნიშვნელოვანია, სად განთავსდება რეკლამა, ტელევიზიაში არსებითია ის, თუ დროის რომელ მონაკვეთში გადაიცემა იგი. სწორედ ამის მიხედვით განისაზღვრება რეკლამის ღირებულებაც.

კომერციული და სახელმწიფო ტელევიზიის ამოცანები ერთმანეთისაგან მკვეთრად განსხვავებულია, თუ პირველის ფუნქციაა, რაც შეიძლება მეტი აუდიტორიის მოზიდვა და ამდენად მეტი მოგების მიღება, მეორის დანიშნულებაა საზოგადოების ინტეგრაცია, ამ საზოგადოებისათვის დამახასიათებელი ზნეობრივი პრინციპების, ტრადიციების, ღირებულებების დამკვიდრება, ეროვნული კულტურისათვის მხარდაჭერა, ყოველივე იმის განვითარება და დაცვა, რაც ადამიანებს ხალხად, ერთად აქცევს. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ მედიაბიზნესი სარეკლამო ბიზნესია. ტყუილად როდი უწოდებენ რეკლამას კომერციის ძრავას. პოლიტიკური რეკლამა ტელევიზიით უკვე დიდი ხანია გახდა საარჩევნო კამპანიების განუყოფელი ნაწილი, როგორც მთელი ქვეყნის მასშტაბით, ასევე რეგიონალურ დონეზე. იგი აგიტაციის ყველაზე პოპულარულ საშუალებად ითვლება, რადგან ამომრჩევლებს შეუძლიათ არამარტო მოუსმინონ კანდიდატს, არამედ ვიზუალურადაც აღიქვან ის. ცნობილია, რომ ადამიანები ინფორმაციის დაახლოებით 90%-ს მხედველობის საშუალებით ღებულობენ. სიტყვას ტელევიზიაში უდიდესი მნიშვნელობა აქვს, მაგრამ ტელეპროგრამა, პირველ რიგში, მაინც სანახაობაა. ამიტომ ეფექტურია რეკლამა, რომელიც კი არ მოგვითხრობს, არამედ გვაჩვენებს. წარმატების ნახევარი დამოკიდებულია ვიდურობაზე.

ტელერეკლამა უფრო ახლოსაა საგაზეთო რეკლამასთან, ვიდრე რადიორეკლამასთან. ესაა ის უნიკალური შემთხვევაა, როცა ტელევიზიას პრესასთან მეტი სიახლოვე აქვს, ვიდრე რადიოსთან. მიზეზი მარტივია - ტელევიზიისა და პრესის შემთხვევაში მთავარი აქცენტი გადატანილია გამოსახულებაზე. არ უნდა დაგვავიწყდეს ისიც, რომ ტელერეკლამაში არანაკლებ მნიშვნელოვანია ტექსტი. პირველ რიგში, მომგებიანია მოკლე, სხარტი რეკლამა; ამგვარ სარეკლამო ტექსტში არსებითია ინფორმაცია, მაგრამ არც ამ ინფორმაციის მიწოდების ეთიკური მექანიზმია უმნიშვნელო. ესთეტიკური ეფექტის საფუძველს უპირატესად წარმოქმნის ფერი, სურათი, დინამიკა, სიტვათა მოულოდნელი შესამება. ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, აშკარაა, ტელევიზია ყველაზე დიდ რესურს შეიცავს არჩევნებში მონაწილე კანდიდატის საზოგადოებისათვის ცნობად სახედ ჩამოყალიბებაში. მას გააჩნია ფართო შესაძლებლობა იმისა, რომ ესა თუ ის პიროვნება გააცნოს ამომრჩეველს თავისი პოლიტიკური პროგრამით და შეუქმნას პოლიტიკოსისათვის საჭირო იმიჯი.

ტელევიზია ავტოციის ყველაზე ძლიერი და ეფექტური ფორმაა, ამიტომაც იგი პროპაგანდის სხვა საშუალებებთან შედარებით, გაცილებით დიდ ფინანსურ რესურსებსა და დანახარჯებს მოითხოვს.

ტელევიზიის გამოჩენამ და დამკვიდრებამ, ფაქტობრივად ერთგვარი რევოლუცია მოახდინა წინასწარჩვენო კამპანიის წარმართვაში. საერთოდ, ტელევიზია დემოკრატიული ქვეყნების პოლიტიკურ ცხოვრებაში დომინირებული ძალაა. დღეისათვის კანდიდატების საარჩევნო ხარჯების ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაწილი სწორედ სატელევიზიო რეკლამისა და საეთერო დროის შეძენაზე მოდის. სატელევიზიო „გამარჯვება“ ხშირ შემთხვევაში, კანდიდატისათვის შეიძლება გადამწყვეტიც აღმოჩნდეს. პოლიტიკური ტელერეკლამის „დაბადების“ თარიღად მიჩნეულია 1952 წელი, როდესაც შეერთებული შტატების ტელევიზიით პირველად გადაიკა დუაიტ ეიზენჰაუერის მხარდასაჭერად როსე რივერსის მიერ შექმნილი სარეკლამო რგოლები. (პრეზიდენტი ქუჩაში უბრალო ადამიანების შეკითხვებს პასუხობდა) მის მეტოქეს ედლaid სტივენსონს პრაქტიკულად არ გამოუყენებია ტელერეკლამა. როგორც დაასკვნეს, ტელევიზია უფრო ადამიანური გახდა და ეიზენჰაუერის „რკინის ჯარისკაცის სახე“ და მისი გამარჯვებაც განაპირობა.

პოლიტიკურ რეკლამაში სატელევიზიო რგოლის ეფექტურობის ძირითადი განმსაზღვრელია სწორად შერჩეული დრო, ხარისხი და ტელევიზიაში გაშვების სიხშირე.

სარეკლამო „რგოლის“ დანიშნულება არამხოლოდ კანდიდატის ცნობადობისა და დამახსოვრების უზრუნველყოფაა, არამედ მისთვის დადებითი იმიჯის შექმნის წინაპირობაცაა. სარეკლამო რგოლი აქცენტირებული უნდა იყოს როგორც ინფორმაციულობაზე, ასევე, ამომრჩევლის კეთილგანწყობისმოპოვებაზე. მიმდინარე წელს, საპრეზიდენტო არჩევნების დროს, სარეკლამო რგოლების მეშვეობით, მკაფიოდ წარმოჩინდა პრეზიდენტობის კანდიდატთა პოლიტიკური პლატფორმა, საარჩევნო პროგრამა, მათი პიროვნული თვისებები, რამაც თითოეულ კანდიდატს მხარდამჭერთა რიცხვი გაუზარდა. საარჩევნო კამპანიისას გასათვალისწინებელია ისიც, რომ კონკრეტული იდეის პრეზენტაციისა და გამოკვეთილი პოლიტიკური პოზიციის გარეშე, კანდიდატის ხშირი გამოჩენა ტელევიზიით მაყურებელთა გაღიზიანებას იწვევს.. ამ მხრივ, საჭიროა მიზანმიმართული ტაქტიკის შემუშავება. სწორი პიარი ოქროს შუალედის ტოლფასია, რისი გათვალისწინებაც საპრეზიდენტო არჩევნების დროს რიც შემთხვევებში ვერ მოხერხდა.

უკვე დიდი ხანია საუბრობენ ვიდეო და ტელეპროდუქციაში ფარული კადრების „ჩასმების“ ე.წ. 25-ე კადრის შესახებ. ზოგიერთი ექსპერტის განმარტებით, ასეთი მეთოდები „ელექტრონული ტერორიზმის“ კატეგორიას განეკუთვნება. ცნობილია, რომ ფარულ, 25-ე კადრს შეუძლია მიზანმიმართული ზემოქმედება მოახდინოს ადამიანთა ცნობიერებაზე. მაგალითად, თუ ასეთ კადრში ჩნდება წარწერა: „ხმა მიეცით ამა და ამ კანდიდატს“-ადამიანმა შესაძლოა იგრძნოს ძლიერი სურვილი იმისა, რომ ხმა მისცეს სწორედ ამ კანდიდატს და არავის სხვას. ასეთ ფარულ ხერხს არჩევნების შედეგების ბედის გადაწყვეტა შეუძლია. თავსმოხვეული ინფორმაცია ავტომატურად, ადამიანის ნების გარეშე, ისადაგურებს ცნობიერებაში. მისი მოქმედება ძალზე ჰგავს ჰიპნოზს. ასეთი ფარული 25-ე კადრის „ჩასმები“ საარჩევნო კამპანიის დროს ზოგიერთ პოლიტიკურ ვიდეო რეკლამაში საქართველოშიც აღინიშნა. მსგავსი ტიპის ფარული „ჩასმების“ შესამჩნევად არსებობს სპეციალური აპარატურა, რომელიც საშუალებას იძლევა შემოწმდეს სატელევიზიო არხების ეთერით გაშვებული ვიდეო და ტელენაწარმი.

ტელევიზიებში მრავლად არიან პოლიტიკური რეკლამის სპეციალისტები და ამ საქმის პროფესიონალები. მიუხედავად ამისა, საარჩევნო კამპანიის მენეჯერები ვაღლებულნი არიან უშუალოდ მიიღონ მონაწილეობა სარეკლამო რგოლის კონცეფციისა და სცენარის შედგენაში, ეთერში გასვლამდე ნახონ შექმნილი პროდუქცია და კორექტივები შეიტანონ მასში.

პირველი პოლიტიკური სატელევიზიო სარეკლამო „რგოლი“ საარჩევნო კამპანიის დროს 1957 წელს გამოიყენეს ამერიკის შეერთებულ შტატებში. მასაჩუსეტის შტატში, სპრინგფილდის მერის არჩევნებზე ახალგაზრდა კანდიდატი ეპაექრებოდა მოქმედ მერს რომელიც ექვსჯერ იყო არჩეული ამ თანამდებობაზე და დაუმარცხებელ კანდიდატად მიიჩნეოდა. „რგოლი“ ძალიან მარტივი ტექნოლოგიითა და იდეით იყო შექმნილი - ფეთქებოდა ბომბი, რომელიც სკდებოდა მცირე ნაწილაკებად და ამ ნაწილებით იწყობოდა წარწერა „ახალი ლიდერი-ტომ ოკონერი“. „რგოლი“ ადგილობრივ კინოსტუდიაში გადაიღეს და მისი ქრონომეტრაჟი 10 წამს შეადგენდა შეიძლება გადამწყვეტი წვლილი ტომ ოკონერის გამარჯვებაში მხოლოდ ამ რგოლმა არ შეიტანა, მაგრამ ოპონენტმა სრული კრახი განიცადა. იგი პირწმინდად დამარცხდა. პირველი პოლიტიკური სატელევიზიო სარეკლამო რგოლის ავტორი და ტომ ოკონერის საარჩევნო შტაბის ხელმძღვანელი ჯოზეფ ნაპოლიტანა იყო, ამერიკაში ცნობილი პოლიტიკური კონსულტანტი, რომელმაც კარიერა 1956 წელს დაიწყო. იგი მონაწილეობდა ჯორჯ კენედის, ჰუბერტ ჰუმფრის, ვალერი ჟისკარ დესტენის საარჩევნო კამპანიებში. მისი ხელმძღვანელობით საპრეზიდენტო კანდიდატებს არჩევნებში მრავალჯერ გაუმარჯვიათ: კენესუელაში, კოსტარისკაში, ფილიპინებში, სუდანში, ბოლივიაში დომინიკის რესპუბლიკაში, ამერიკისა და მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში.

ეს პოლიტიკური სატელევიზიო სარეკლამო „რგოლი“ იყო პირველი მრავალ ექსპერიმენტთა შორის, რომლებშიც ჯოსეფ ნაპოლიტანმა გამოიყენა როგორც ინსტრუმენტი კანდიდატის მაღალ სახელმწიფოებრივ თანამდებობაზე ასარჩევად. ექსპერიმენტებისა და საარჩევნო კამპანიების უმრავლესობამ ჯოსეფ ნაპოლიტანის ხელმძღვანელობით გაამართლა და კანდიდატებს წარმატება მოუტანა.

1960 წელს ამერიკელებს უკვე ჰქონდათ შესაძლებლობა ტელევიზიით ედევნებინათ თვალი კენედისა და ნიქსონის წინასაარჩევნო დებატებისათვის. მაშინ ნაკლებად ცნობილი სენატორ კენედის გამარჯვებამ ყველა დაარწმუნა ტელევიზიის უდიდეს ძალაში. საბოლოოდ იქნა გამოტანილი ვერდიქტი იმისთაობაზეც, რომ ინფორმაციის ყველა შესაძლო ტრანსლატორიდან საზოგადოების ცნობიერებაზე ყველაზე მძლავრ გავლენას ტელევიზია ახდენს. სამწუხაროდ, პრეზიდენტობის კანდიდატთა სატელევიზიო დებატები დღემდე საქართველოში არ გამართულა.

პოლიტიკოსთა ლექსიკონში მყარად დამკვიდრდა ახალი კომერციული ტერმინები: „ იმიჯი“ და „კანდიდატების გაყიდვა“

საზოგადოება ალაპარაკდა, რომ პოლიტიკა „კეთდებოდა,” არა სამთავრობო-პარტიულ „კულისებში” არამედ, სარეკლამო სააგენტოების მიერ, რომ ერთი და იმავე სტრატეგიით შეიძლება საპნისა და პრეზიდენტის გაყიდვა. სარეკლამოკამპანიის რეკლამირება იმდენად მნიშვნელოვანი გახდა, რომ იგი თავად იქცა ახალი ამბების გაშუქებისა და საზოგადო განსჯის ობიექტად.

70-იანი წლების შუა ხანებიდან, მას შემდეგ რაც საარჩევნო კამპანიებში მარცხი იწვინეს კანდიდატებმა, რომელთაც სატელევიზიო რეკლამაში დიდი ოდენობით თანხა დახარჯეს. საზოგადოება უფრო რეალისტურად მიუდგა „ელექტრონული იმიჯის” როლს წინასაარჩევნო კამპანიაში. გაირკვა, რომ წარმატება სულაც არ არის გაწეული ხარჯების პირდაპირპროპორციული. დღეს პოლიტიკური ტელერეკლამა ითვლება არა ერთადერთ, არამედ ერთ-ერთ ფაქტორად, რომელიც ზეგავლენას ახდენს ამომრჩეველთა სიმპათია-ანტიპათიის ჩამოყალიბებაზე. დასავლური სტადარტების შესაბამისად, ტელევიზიაში პოლიტიკური სარეკლამო კამპანიისას დაცული უნდა იყოს გარკვეული ეტაპობრივი თანმიმდევრობა:

კამპანიის პირველ ეტაპზე სააგენტოები ესწრაფვიან, რაც შეიძლება მეტმა ამომრჩეველმა დაიმასსოვროს კანდიდატის სახელი და ზოგადი წარმოდგენა შექმნას მის შესახებ: კლიპებში, რომელთა დანიშნულებაა კანდიდატის იდენტიფიკაცია, პოლიტიკოსის სახელი მაქსიმალურად ხშირად მეორდება.

ამ ეტაპზევე შეირჩევა რაიმე საკმაოდ მარტივი და გასაგები ლოზუნგი, რომელიც სრულიად განსხვავებულ სატელევიზიო რგოლებს აერთიანებს. იგი გათვლილია უფრო ემოციებზე, ვიდრე ცივ გონებაზე. 2008 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების დროს ერთ-ერთმა კანდიდატმა მიხეილ სააკაშვილმა სარეკლამო დევიზად საკმაოდ მოკლე, მაგრამ მრავლისმთქმელი და სლოგანი გამოიყენა: „საქართველო სიღარიბის გარეშე”. საზოგადოებისათვის შთამბეჭდავი აღმოჩნდა ოპოზიციური ძალის კანდიდატის ლევან გაჩეჩილაძის სლოგანი: „საქართველო უპირველეს ყოვლისა”.

მეორე ეტაპზე, სარეკლამო კამპანიის ორგანიზატორები ყურადღების ცენტრში აქცევენ კანდიდატის პოლიტიკურ შეხედულებებსა და პლატფორმებს. კანდიდატის იმიჯი უკავშირდება რაიმე კონკრეტული პრობლემის გადაწყვეტას. ასეთი „პრობლემური” კლიპები მნიშვნელოვანია ამომრჩეველთა ინფორმირების თვალსაზრისით. გამოკითხვების მიხედვით, მათ შინარსს მაყურებლის დაახლოებით ნახევარი იმასსოვრებს.

მესამე ეტაპია ოპოზიციის კვლევა, ეს არის შედარებით ანუ ნეგატიური რეკლამა. ამ დროს საუბრობენ მეტოქეთა

ნაკლოვანებებზე. ამ მხრივ აღსანიშნავია „უცნობის“ მიერ შექმნილი კლიპი, „დედა ენა“. კამპანიის დასკვნით ეტაპზე უნდა შეიქმნას „ოპტიმალური ფინალი“. ამ ეტაპზე იწყება არაკომერციული კამპანიაც, რომელიც მოსახლეობას მოუწოდებს არჩევნების დღეს გამოცხადდნენ საარჩევნო უბნებში. მსგავსი რეკლამები მრავლად დომინირებდა 2008 წლის საქართველოს საპრეზიდენტო არჩევნების დროს. გამოკვლევებით დადასტურდა მაყურებელთა მიერ პოლიტიკური და კომერციული ტელერეკლამის განსხვავებულად აღქმა. კერძოდ, აღმოჩნდა, რომ პოლიტიკური ტელერეკლამის მაყურებელთა დიდი ნაწილი რეაგირებს შინაარსზე, ხოლო კომერციული რეკლამისა – ფორმაზე.

უცნაურია, მაგრამ ფაქტია, რომ მაღალია პოლიტიკური ტელერეკლამის ინფორმაციულობის ხარისხი. გამოკვლევები ადასტურებენ, რომ პოლიტიკურ რეკლამაში მაყურებელი ციფრებსაც კი იმახსოვრებს. ამ ეფექტს განაპირობებს პოლიტიკური ტელერეკლამით ინფორმაციის მიწოდების თავისებურება. 2008 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებისას პოლიტიკურ რეკლამაში მთელი აქცენტი გადატანილი იყო ციფრების ადვილად დამახსოვრებაზე. პრეზიდენტობის კანდიდატის მიხეილ სააკაშვილის ერთ-ერთ ტელერეკლამაში ქუჩაში მოსიარულე სხვადასხვა ასაკის ადამიანები ხელით ანიშნებდნენ, იმ ციფრს, რომელიც ამ კანდიდატს ჰქონდა მინიჭებული და რომელიც უნდა შემოეხაზა ამორჩეველს.

სარეკლამო სტრატეგია ემყარება 3 მთავარ პრინციპს:

1. მასალის გადმოცემის სიმარტივე;
2. გამეორებას;
3. ხმისა და გამოსახულების სწორ შეხამებას;

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, ვფიქრობ, ტელევიზიაში პოლიტიკური რეკლამის სწორად ორგანიზება კანდიდატის წარმატებას უმთავრესი წინაპირობაა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. ტელერადიო ჟურნალისტიკის კათედრა „ტელერადიო ჟურნალისტიკის საკითხები 2001 წელს“
2. <http://www.Medianews.ge/geo/>
3. <http://www.media.ge>
4. <http://www.politicalresources.net/>

Summary

Nino Iremadze

Political Advertisement on Television

Specific role of political advertisement during Political PR campaign is underlined in this article. It is obvious, that Television from other mass media sources is considered to be the main and actual spectrum for political advertising. Due to its specific multifunctional nature Television preserves its monopoly compared to other mass media sources.

The author examines specifications and functions of political advertisement and considers specific examples illustrating importance of the main topic of this article.

Резюме

Нина Иремадзе

Политическая реклама на телевидении

В указанной статье особая роль отводится политической рекламе – во время политической PR-компани. Из средств массовой информации стало ясно, что для политической рекламы телевизионное пространство остается ведущим и актуальным спектром. Исходя из многофункциональной специфической природы телевидения в сравнении с другими средствами информации оно заслуженно и достойно сохраняет монополию.

ხელისუფლება და საზოგადოება

ეთერ კაციტაძე ცხოველთა სურათები მითოლოგიაში და თანამედროვე ცხოველთა მეტაფორა

მრავალი ადამიანი ყოველდღიურ მეტყველებაში იყენებს მეტაფორას ისე, რომ არც კი ათვისებობიერებს ამას. მეორადი ხატოვანი ნომინაციის ყველაზე გავრცელებული სახეობა – ცხოველთა მეტაფორა წარმოადგენს სახელის გადატანას უპირველეს ყოვლისა ადამიანზე და ამგვარად არის სემანტიკური მოვლენა.

თანამედროვე ცხოველთა მეტაფორის სემანტიკა მჭიდრო ურთიერთკავშირშია მითოლოგიურ ცხოველთა სურათებთან, რადგანაც მისი ანტროპომორფული მნიშვნელობა იწყება ცხოველთა სამყაროს მითიური თქმულებებიდან.

მითი, ბუნდოვანი საიდუმლოებით მოცული სიტყვაა. ზოგისთვის ის განუვითარებელი საზოგადოების, პრიმიტიული აზროვნების გამოსატყულება და ადგილს დრომოჭმულ ჭეშმარიტებათა გვერდით აკუთვნებს. სხვათათვის კი მითი საოცარ სიბრძნეს წარმოადგენს და უკავშირდება კაცობრიობის მიერ დასმულ იმ კითხვებს, რომლებზეც მეცნიერებას პასუხი არ აქვს. მიუხედავად ამისა, მითი ისევ ცოცხალია, რადგან ლიტერატურული თამაში, რომელიც ცდილობს უფრო ღრმად ჩაწვდეს მითის არსს, სულ უფრო პოპულარული ხდება და ჩვენს ცხოვრებაში მეტ ადგილს იკავებს.

ეს საგნები ნათლად რომ წარმოვიდგინოთ, რამდენიმე სიტყვა უნდა ვთქვათ მითისა და ბერძნული მითოლოგიის შესახებ, რადგან გაიზარდა საყოველთო მოთხოვნა, რათა განიმარტოს მითის რაობა. მაგალითად, ამ რამოდენიმე წლის წინ მეკლევარი რანკე გრეივისი იძულებული გახდა შეგუებოდა, რომ ბერძნული მითოლოგიის მისეული განმარტებები უარყო კ. კერენიემ, როგორც „გენიალური ხუმრობა“ და უწოდა „ახალი მითი ძველი მითების შესახებ“. რთულია მითის ერთ ცნებაში მოქცევა, რადგან სხვადასხვა ეპოქის მოთხრობები ცალკე ტიპებად ლაგდება. სწორედ მითის ამ განსაკუთრებული თვისების გამო შეიძლება მოხდეს მოთხრობების ტიპებად დეფინირება, რომლებიც შემდეგ ერთმანეთისგან ისეთი ცნებებით გაიმიჯნება, როგორიცაა: ზღაპარი, მითი, თქმულება, ლეგენდა... აქამდე, ყოველი ცდა დასულიყვნენ მითის ერთმნიშვნელობამდე, მხოლოდ პირობითად თუ იყო

დამაჯერებელი. ამ სიტყვების მხოლოდ ძირითადი მნიშვნელობით გააზრება კი დიდ წარმატებას ვერ მოგვიტანს, რადგან მითი სინამდვილეში გულისხმობს ენის მეშვეობით გადმოცემულსა და მონათხრობს. თუ სიტყვის ფუძის მიხედვით ვიმსჯელებთ, თქმულებაც და ზღაპარიც მოთხრობას ნიშნავს. ამიტომ ჩვენ დიდი სიფრთხილით უნდა გავარკვიოთ მოცემული ამოცანის ნიშან-თვისებები, რათა მიხსლოების გზით დავადგინოთ მოთხრობის ტიპი და შევუჩინოთ ეპითეტი-თქმულება ან ზღაპარი.

თუ ბერძნულ მითოლოგიას გადავხედავთ, ვნახავთ, რომ ის მოგვითხრობს უმეტესად ღმერთების, გმირების, მათი თავგადასავლებისა და ჯადოქრების შესახებ. ჩვენს თვალწინ გადაიშლება ირეალური წარმოსახვითი სამყარო. მაგრამ ბერძენთათვის ის სულაც არ იყო წარმოსახვა, მითი მათთვის გაცილებით მეტს ნიშნავდა. აქედან გამომდინარე, მოთხრობების განხილვისას მნიშვნელობა უნდა მივანიჭოთ არა მხოლოდ მასალასა და მის კომპოზიციას, არამედ მის გაგებას; მოთხრობელისა და მსმენელის დამოკიდებულებას მოთხრობასთან. ჩვენ გვაქვს ისეთი ამბები, მაგალითად, ზღაპრები, რომლებიც არანაირ სინამდვილეს არ შეესაბამება, მეორეს მხრივ კი, არსებობს ისეთი მოთხრობები, რომლებიც ღმერთებს ეხება, ასეთ ლექსებს ახლო კავშირი აქვთ რელიგიასთან. ეს საზოგადოებრივ და ბუნებრივ სამყაროსთან ადამიანის სულიერი სამყაროს დაპირისპირების პირველი ფორმაა, რომელიც წინა ისტორიულ ეპოქაში ფანტასტიკურად აისახა. მრავალი მითოსური ამბავი კულტს შეერწყა, ამიტომაც ავლენს მითი რელიგიასთან ნათესაობას. ხშირად კი მითი რელიგიის თეორიულ საფუძველს წარმოადგენს.

როგორც მითში, ასევე რელიგიაში აშკარაა სინამდვილის კვლევის ხერხი, რომელიც რეალური სამყაროს თავისებურ, ფანტასტიკურ მონახაზებს იღებს და მიუხედავად ამისა, მათ ვერ ახვედრებს სინამდვილეში.

მითსა და რელიგიაში ასახვის ეს ხერხი, რომელსაც ასევე მითიური აზროვნებით მოიხსენიებენ, ჯერ საპირისპირო ცნებით უნდა გავარკვიოთ, რომელსაც ძველი ბერძნული ფილოსოფია ძვ.წ. აღ-ით VI საუკუნიდან მოყოლებული, ავითარებს – ეს ლოგოსია, რომელიც ნიშნავს სიტყვას, ნათქვამს, თხრობას. არისტოტელე (384-322) ცდილობდა განსხვავების გარკვევას მსოფლმხედველობის ძველსა და ახალ ფორმებს შორის. არისტოტელე განმარტავს, რომ „ლოგოსი“ ანუ „ლოგიკური თხრობის“ ეს ახალი ფორმა, რომელიც ფილოსოფიისა და მეცნიერებისთვისაა დამახასიათებელი, არგუმენტებითაა დამტკიცებული. ეს მეთოდურ-კრიტიკული ანგარიშსწორებებიც

ლოგოს ნიშნავს. რომაელებმა ლოგოსი თარგმნეს, როგორც „რაციო“. აზროვნების რაციონალურობაში აისახება საგნების რაციონალურობა, მათი ინტელექტუალური, ადვილად საცნობი ბუნებრივი წყობა, სადაც ზეადამიანური ძალების სასწაულებრივი მოქმედებისათვის სულ უფრო და უფრო ნაკლები ადგილი რჩება. ეს რაციონალური არგუმენტაცია ააშკარავებს, რომ ერთი რომელიმე ფილოსოფიური (მო)თხრობა უფრო შეესაბამება სინამდვილეს, ვიდრე მეორე. ამის მეშვეობით საწინააღმდეგო მოსაზრებათა შეჯერება შეუძლებელი ხდება.

სანამ ადამიანები დაიწყებდნენ სამყაროს ფილოსოფიურ ცნებად გააზრებას, ისინი სხვა ხერხით ცდილობდნენ ბუნებასა და საზოგადოებაში მომხდარის გარკვევას. აზროვნების განვითარების პირველ ფაზაში ეს თეორიული ცნებების მეშვეობით კი არ ხორციელდება, არამედ სახე-ხატებით; არა საგნების (როგორც ეს იონური ბუნებათმცოდნეობის შემთხვევაშია), არამედ პიროვნების, ღმერთების მეშვეობით; არა კოსმოლონიით (სამყაროს შექმნა), არამედ თეოლონიით (ღმერთების შექმნა). ეს განმარტება იმ მითიურ-რელიგიური აზროვნების ნაყოფია, რომელიც სამყაროს შექმნისა და ბუნების ძალთა მოქმედების ამსახველ მითებში გამოიხატება. აქედან გამომდინარე, ნათელია, რომ თავდაპირველ მითში სამყაროსა და ადამიანის თვითგაგება განვითარების შედარებით დაბალ საფეხურზე იდგა. მითი წინარეფილოსოფიის პერიოდია და თავიანთი ეპოქის საზოგადოებრივ თვითშეგნებას გამოხატავს.

გასაკვირი არაა, რომ მითიური თქმულებები მუდმივად იცვლებოდა თავისი ეპოქის სულისკვეთების შესაბამისად. შესაძლოა პირველი წარმოდგენები, რომლებშიც სინამდვილე ფანტასტიკურად წარმოჩინდებოდა და ბუნება ზებუნებრივი ძალებით დასახლებულ სივრცედ გაიგებოდა, ჯერ კიდევ პალეოლითის ხანაში წარმოიშვა მაშინ, როდესაც დაახლოებით ძვ.წ.აღ-ით 50000 წელს, გამოქვაბულებში მხატვრულად გამოხატავდნენ ადამიანები თავიანთ მსოფლმხედველობას. თუმცა ეს მხოლოდ ვარაუდია. ძველი მითების ძირითადი მოტივები მრავალჯერ შეიცვალა და ახალიც ბევრი შეიქმნა, მაშინაც და მოგვიანებითაც, მე-6, მე-5 საუკუნის საბერძნეთში, როდესაც ადამიანებმა ძველისძველი ამბების ჩაწერა დაიწყეს. თუმცა წერილობითმა დაფიქსირებამ მაინც ვერ შეაფერხა მითების გადაკეთებისა და შეცვლის ტენდენცია. თუ ამ ამბების სჯეროდათ და მათ სინამდვილედ თვლიდნენ, მაშინ ისინი ნამდვილ რელიგიურ მითს უნდა მივაკუთვნოთ, თუმცა ნათელია, რომ ყველაფერი მას არ განეკუთვნება, რაც ჰეროსისა და ჰესიოდეს, ამ ტრაგიკოსებისა და ძველი თქმულებების შემგროვებლების მიერ ბერძნულ

მითოლოგიებში დაგროვდა. რა თქმა უნდა, შესაძლებელია მოიძებნოს მითები ძველი ფორმით, მაგრამ ამის გაგება ძალიან რთულია. იგი იმ ოქროს ჰგავს, რომელსაც განძის ბნელ საკანში ვეძებთ, სხვა ძვირფასეულობასთან ერთად, შეიძლება მათ ხელითაც ვეხებით, მაგრამ არ ვიცით როდის. ის, თუ როგორ უდგებოდნენ ბერძნები თავიანთ შექმნილ ისტორიებს, თუ როგორ ასრულებდა მითი მათ მაცოცხლებელ ფუნქციას ამა თუ იმ საზოგადოებაში, რომელთაც ამ მითის სჯეროდათ, ამაზე ძველი ბერძნებისგან ვერაფერს გავიგებთ. ამიტომ ჩვენ უნდა დავვერდნოთ ეთნოლოგიური კვლევის შედეგებს. მაგალითად, გ. გრეისს, რომელიც იკვლევდა ახალი ზელანდიის, პოლინეზიელი, ინდიელებისა და ძირძველი ხალხის კავშირს თავიანთ მითებთან. თუმცა გ.გრეისის ლექსიკური მარაგი საკმარისი არ აღმოჩნდა იმისათვის, რომ ადგილობრივი მოსახლეობისათვის სრულყოფილად გაეგო. ამ ხალხის მითებს განსაკუთრებული ენობრივი ფორმა ქონდათ, რამაც გაართულა გ. გრეისის კვლევა. გრემი მხოლოდ მითოსური ენის ათვისებით მოახერხა მოსახლეობასთან ურთიერთობა. ნათელია, რომ მითი თაობის ცოცხალი რეალობაა, რომლის რწმენითაც ის უხსოვარ დროში მოხდა და მას შემდეგ განუწყვეტლივ ზემოქმედებს სამყაროზე და ადამიანთა ბედისწერაზე. (ზღაპრისგან განსხვავებით, მითი არ არის დროში დასრულებული. მითი მეორდება ყოველთვის და ამიტომაც ატარებს რელიგიურ ჩანასახს). აბორიგენთათვის ეს ისტორიები ძველისძველი სინამდვილის გამოხატულებაა, რომელიც თანამედროვე ცხოვრებას, ბედსა და ქცევებს წინასწარ განსაზღვრავს. აცნობს ადამიანებს, ერთის მხრივ, რიტუალურ და მორალურ მიზეზებს, მეორეს მხრივ, მათი განხორციელების საშუალებებს. ამით მითი გვევლინება, როგორც თეორიულ ინსტრუმენტთა ერთობლიობა, რომელიც საზოგადოებრივ ცხოვრებას ამართლებს.

ისეთი ამბები, რომლებიც თავიანთ წარმომოხას ფანტაზიას უნდა უმადლოდნენ და რომლებისაც არ სჯერათ, ზღაპარი ეწოდებათ. გამოდის, რომ ჰომეროსის ოდისეა ისეთ სანაოსნო ზღაპრებს, ტყუილებსა და შემადრწმუნებელ ამბებს შეიცავს, რასაც ოდისევსი ცალთვალა გოლიათებთან, ციკლოპებთან და მშვენიერ ჯადოქარ კირკესთან განიცდის, რომელიც ოდისევსის მსლებლებს ღორებად აქცევს. თვით ოდისევსს კი ამ მეტამორფოზისგან სასწაულებრივი ბალახი – მოლი იცავს. ეს და კიდევ სხვა ამბები დიდად არ განსხვავდებიან მეზღვაურების მიერ შეთხზული და გაზვიადებული ამბებისგან. რა თქმა უნდა, გამორიცხული არ არის, რომ ამთუიმ ზღაპარს სარწმუნო ბირთვი ანუ მითი ეღო საფუძვლად. შემდეგ განვითარდა ზღაპრული

მოთხრობა. ეს, როგორც ჩანს, აზროვნების პროგრესის ბედისწერაა. თუმცა ამას ისე არ უნდა შევხედოთ, თითქოს ყველა ზღაპარი ადრე მითი იყო, ხოლო ყველა მითი ადრე თუ გვიან ზღაპრად იქცევა. აქ ნათელია, რომ განსხვავება მასალაში, ობიექტში კი არა, სუბიექტშია, ანუ მის ინტერპრეტაციაში. ყოველი მითი არის ცოცხალი ზღაპარი, რომლისაც ჯერ კიდევ სჯერათ და რომელშიც ჯერ კიდევ აქტუალური საზოგადოებრივი შეგნება აისახება.

მრავალი ზღაპარი მკვდარი მითია, რომელთაც თავიანთი ფუნქცია დაკარგული აქვთ. როგორც საზოგადოებრივი პრაქტიკა, აღსანიშნავია, რომ პოლინეზიელებისათვის წმინდა მითები ევროპაში ისე იყიდებოდა, როგორც სამხრეთის ზღვის ზღაპრები. რა თქმა უნდა, მოსათხრობი მასალა თანდათან იცვლება, თუმცა მას ჰქონდა უცვლელი ნაწილიც, რაც კულტთან და რიტუალთან იყო დაკავშირებული. თუ მითი თავის საზოგადოებრივ რელიგიურ ფუნქციას მოწყდება, მაშინ იგი ზრაპრად იქცევა, როგორც ჩანს, იგი ყველას თვალში იქცევა მზარდი წარმოსახვის საგნად, რომელიც ყველა დასაშვებ ბუნების კანონიერ შეუძლებლობასა და აბსურდულობას ასახავს, ის აზროვნების თამაშია. ასეთი თამაშის შედეგები შესაძლოა იყოს ჰომეროსის თქმულებები დმერთების შესახებ, ზევსის სასიყვარულო ისტორიები და სხვა.

ბერძნულ მითოლოგიას ხშირად დმერთებისა და მითების შესახებ თქმულებას უწოდებდნენ, მითის მსგავსად თქმულებაც ის მოთხრობაა, რომლისაც ძველ დროში სჯეროდათ. მითების საფუძვლად ხშირ შემთხვევაში დიდი ისტორიული მოვლენები უნდა ჩაითვალოს, როგორიცაა, მაგალითად, ომები, რომლებსაც ზეპირსიტყვიერი გადმოცემის დროს აზვიადებდნენ, აიდილებდნენ და ალამაზებდნენ. ეს პროცესი დროში გრძელდებოდა, ამიტომ თითქმის შეუძლებელია თქმულებიდან ჭეშმარიტი ისტორიული ფაქტის გამოტანა, გარკვევა.

მიკენის ხნის შთამბეჭდავი საფლავებისა, მიცვალებულთა და ძვირფასი ნიღბების აღმოჩენისას ჰაინრიხ შლიმანმა ირწმუნა, რომ მეფეების ისტორიული ადგილები იპოვა, რომელთა ცხოვრება, სიყვარული და ვნებები ტროასადმი ილიადან და ოდისეადან ჰქონდათ გაგებული.

დღესდღეისობით არიან ისტორიკოსები, რომლებიც ჯიუტად ცდილობენ ჭეშმარიტი ფაქტების გამორკვევას, რათა ძველ საბერძნეთზე ჩვენი ნაკლოვანი წარმოდგენა შეივსოს. ეპოსის ისტორიულობისადმი რწმენა იკვებება სისუსტით, რომელიც ფესვს უცოდინარობაში იდგამს და რეალობა საპნის ბუშტის მიღმა იმალება. აქ ბატონობს არა კრიტიკული რაციონალურობა, არამედ სურვილი, როგორც აზროვნების სათავე.

რა თქმა უნდა, შესაძლებელია ჰომეროსის ოდისეოსი, რომელიც თავისი მოხერხებულობით და გონიერებით ყველა სიტუაციაში ახერხებს გამოსავლის პოვნას, ისტორიულ პერსონაჟს ეყრდნობოდეს, ან ილიადას „გამემჩნონი“ შესაძლოა მაშინდელი მიკელის მეფესთან რაიმე კავშირში იყოს, მაგრამ შესაძლებელია აგრეთვე, რომ ეს დიდი გმირები ყოფილი ღვთაებიდან აღმოცენდნენ, რომლებმაც თავიანთი მნიშვნელობა დაკარგეს და სათავგადასავლო ბიოგრაფია შეისხეს. როგორც, მაგალითად, პარისის მიერ მოტაცებული ლენა, რომელიც ოდესღაც ხის ქაღალმერთი იყო. ასევე მენელაუსი ან აქილეუსი.

თითქმის შეუძლებელია თქმულებებში ერთმანეთისგან გაიმიჯნოს ისტორიული ფაქტები და გამონაგონი, რადგან სწორედ იქ, სადაც ამბების გარდა ნამდვილი ისტორიაცაა ასახული, როგორც მაგალითად ნიბელუნგების ამბავში, რომლის მიღმაც ბურგუნდიის ისტორია იმალება ან დიტრის ფონ ბერგის თქმულებების შემთხვევაში, რომელიც თეოდორ დიდის ცხოვრებასა და მოღვაწეობას ასახავს, ნათელი ხდება, თუ როგორ აქვს თქმულებას მოვლენები გაყალბებული.

როგორ და რატომ წარმოიშვა მითოსის გრანდიოზული სამყარო; ამ დიდ, მითოსურ გაუგებრობაში სად უნდა ვეძიოთ ჭეშმარიტების მარცვლი, ჯერ კიდევ თითქმის გაურკვეველია. საქმე რომ მითიურ აზროვნებასთან გვაქვს, გასაგებია, მაგრამ ამით ყველაფერს ვერ განვმარტავთ.

თავდაპირველად, გარემოსთან პრაქტიული დამოკიდებულებით ადამიანი შეიძინა ცოდნა ბუნების შესახებ. ნელ-ნელა საკუთარი თავის შეცნობაც დაიწყო. ერთმანეთს პირისპირ დაუდგა ობიექტური ბუნების ცოდნა და სუბიექტური მე-ს ცნობიერება. თუმცა არასაკმარისად გამოკვეთილ სულიერ ჰაბიტუსს უჭირდა ყველაფრის რეალურად აღქმა.

სუბიექტსა და ობიექტს შორის არ არის მკვეთრი, გამმიჯნავი კონტურები. ერთმანეთში აირია სუბიექტური და ობიექტური რეალობა. მოხდა ერთგვარი დიფუზია. ობიექტის გასუბიექტება და სუბექტის გაობიექტურობა მითიური აზროვნების ფორმაა. ეს ადამიანის წარმოდგენაში ბუნების ინტერპრეტაციაა.

რაც უფრო ნაკლებად ფლობს ადამიანი ბუნებას, მით უფრო უძლურია მის წინაშე, ხოლო რაც უფრო ფლობს ბუნებას, მით უფრო მყარად გრძნობს თავს. ამიტომ ადამიანი ყოველთვის ცდილობდა ბუნების მოვლენებში თანამონაწილე ყოფილიყო და არა დამკვირვებელი. ამიტომ იქმნებოდა ღმერთები და რიტუალები. ადამიანი გრძნობდა ყველა ზებუნებრივ ძალას და მისი ღირსება, პიროვნული მე – უპირისპირდებოდა „იძულებით შესაბამისობას“, „სრულიად დამოკიდებულების გრძნობას“, მას, რაც „ფარდის

უკანაა“. ნათელია, რომ ამ მხრივ მითიური და რელიგიური აზროვნების ფორმას თავისი არსით იგივე ფუნქციები აქვს.

მითიური აზროვნება რელიგიური კულტისთვის საჭირო აღმოჩენაა. ღვთიური ძალების შედეგად საკუთარ ქმნილებასთან ურთიერთობა მნიშვნელოვანი დეტალია. ასე ჩამოყალიბდა რელიგია. ადამიანი ცდილობდა ღმერთებისთვის თხოვნით, მოლოცვით, ბუნების მოვლენების რისხვა დაეწყნარებინა, მიეღო მოწყალება, ყოველ საქმეში შემწეობა. შემდეგ ეს ღოცვები, ღმერთებისადმი პატივისცემა დამუშავდა და ერთ სისტემად ჩამოყალიბდა. ამ მოვლენას ლათინურად „ქოლერე“ ჰქვია. სწორედ ამ სიტყვიდან წარმოიშვა სიტყვა „კულტი“, ხოლო კულტიდან გამომდინარეობს ცნება „კულტურა“ ანუ ყველა მატერიალური თუ სულიერი მონაპოვარი, რომელიც ადამიანმა სამყაროს დამუშავებისას შექმნა.

კულტურული გარემო ღვთაებრივ ძალებთან მოქმედებდა მხოლოდ შედეგის შესაბამისად, ამიტომ ის მკაცრად ტრადიციული წესის და რიტუალის მიხედვით დამუშავდა. რიტუალი არის მეთოდი, რომელსაც კულტურული საშუალებების გამოყენებისას უნდა დააკვირდე. აქედან ნათელია, თუ როგორ მჭიდროდ არიან ერთმანეთთან კავშირში მითოსი, რელიგია და კულტი. ეს არის მითოსური ცნობიერება. რაც მითის და კულტის ურთიერთდამოკიდებულებაზე ითქვა, შეიძლება მხოლოდ ზოგადი მონახაზი იყოს და არ განეკუთვნებოდეს კონკრეტულ ხალხს.

მითსა და კულტს საზოგადოების რელიგიურ ცხოვრებაში განსხვავებული წონა აქვთ. აქ ვაჩვენებთ რელიგიასთან მითიური აზროვნების, კულტისა და რიტუალის კავშირი, რომელიც კულტურის ცნებასთან მიმართებაში. მაგრამ მითი მაინც ინარჩუნებს ბერძნულ მნიშვნელობას, თან რომელიც მითოლოგია დიდი ხნის განმავლობაში იყო სადავო. რომელიც რელიგია არ ცნობს წმინდა გადმოცემებს, ღვთაებრივ ქორწინებასა და ღვთის შვილებს, არავითარ გმირთა სამყაროს, რომელიც ღვთაებასა და კაცობრიობას შორის ხიდს ანგრევს. ერთი სიტყვით, მას მითოლოგია არ გააჩნია.

ზემოთ ნათქვამიდან გამომდინარე, იმ შენიშვნების გათვალისწინებით, რომელიც მოვიყვანეთ, საჭიროა რომელიც ამბების ახალი კვლევა. რომელიც პოლიტიკაში, ეკონომიკასა და მეცნიერებაში პრაქტიკული გაგების ხალხი იყო, აქედან დომინირებდა მათ რელიგიაშიც კულტი. ამიტომ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ რომელიც აზროვნება ღმერთებთან და კულტთან ბიზნეს-პატრიოტულ ურთიერთობას წააგავს, რომელიც მოკლედ ასე ითქმის „do at des“, რაც პირდაპირ თარგმნაში ნიშნავს „ხელი ხელს ბანს“.

რომელებმა ღმერთების შესახებ ისტორია ბერძნებისგან ისესხეს. მარსი იყო გლეხთა ღმერთი, მაგრამ იგი სათავედასვლო ბიოგრაფიით ენათესავება ბერძნული ომის ღმერთს „არესს“.

მითიური აზროვნების თვისება იმაში მდგომარეობს, რომ ობიექტური სამყარო სუბიექტური გახდა. ამით ადამიანმა დაკარგა თავისი სუბიექტურობა და შეიქმნა „ფატალურობის მომენტი“.

თითოეული ემოციური და ინტელექტუალური მოვლენა არ გაიაზრება, როგორც ადამიანის ღვთაებრივი განვითარება და შთაგონება, სადაც სურთ და ფიქრობენ ყველაფერი ღმერთის ნებაა.

მითიურმა „Tierbilder“-მა თავისი ასახვა ჰპოვა მსოფლიო ლიტერატურაშიც. თანამედროვე მეტაფორები მჭიდრო კავშირშია ცხოველებთან და ვითარდება ცხოველებზე ხალხური მოთხრობების შესაბამისად. ძველად მოთხრობებში ცხოველებს გადატანითი მნიშვნელობით იხსენიებდნენ. ხალხურ შემოქმედებაში მათი არსებობა, მართლაც, შეუდარებლად დიდ როლს თამაშობდა. ცხოველები პირველად ხალხურ შემოქმედებაში იღებენ მეტაფორულ მნიშვნელობას. ზუსტად აქ, კერძოდ კი, ხალხურ მონათხრობებში იწენს თავს ცხოველების ანთროპომორფოლოგიური მნიშვნელობა, სადაც ცხოველთა ბუნება მოკლებულია ცხოველურ საწყისს და ისინი ადამიანური იერსახით არსებობენ.

თანამედროვე ცხოველთა მეტაფორების მნიშვნელობა სათავეს იღებს მითოლოგიური მოთხრობებიდან ცხოველთა სამყაროს შესახებ. სანამ ადამიანები სამყაროს ფილოსოფიურ-მეცნიერული ცნებებით ახსნიდნენ, სხვა ხერხებით ცდილობდნენ, სხვა ხერხებს მიმართავდნენ, რათა ბუნებასა და საზოგადოებაში მომხდარი მოვლენები გასაგები გაეხადათ.

როგორც ზემოთ ვახსენეთ, მითიურმა „ Tierbilder “-მა თავისი ასახვა ჰპოვა მსოფლიო ლიტერატურაში, მას ასევე განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს გერმანულ ლიტერატურაშიც. ამის ნათელი მაგალითია ჰაინეს შემოქმედება.

ჰაინე თავის ნაწარმოებში თავს არიდებს პრუსიის სამეფოს პირდაპირ დასახელებას. მის ნაცვლად კი პრუსიის გერბზე გამოსახავს არწივს. არწივის დაუნდობელი ბუნებით პარალელია გავლენული პრუსიის სახელმწიფო მმართველობის სისასტიკესთან. ჰაინე „ზამთრის ზღაპარში“ პრუსიის სიმბოლოს ბერძნული მითოლოგიის გმირ პრომეთეს უკავშირებს. ამით გამოხატავს თავის ზიზღს პრუსიის მჩაგვრელი პოლიტიკისადმი.

ბერძნული მითოსის თანახმად, ღმერთებმა პრომეთე ცეცხლის მოტაცების გამო დასაჯეს და კავკასიონზე მიაჯაჭვეს. მას ყოველდღე ღვიძლს არწივი უკორტნის. ჰაინეს მითოლოგიის სასტიკი არწივი გაიგივებული ჰყავს პრუსიის სიმბოლო არწივთან.

მოხრობელი სიზმარში ისევე ვტანჯება, როგორც პრომეთე. ამით მოხრობელი – პრომეთესთან, ხოლო პრუსია კი სასტიკ არწივთან არის გაიგივებული. ტანჯული მოხრობელის სახე შეიძლება დაუკავშიროთ ჰაინეს მოსაზრებას პოეტის ფუნქციის შესახებ.

„Bädern von Luca“ - ლუკას „ლუკას აბაზანები“ მოგვითხრობს პოეტის ტკივილზე „პოეტის გული სამყაროს ცენტრია და ის ყოველ წუთს იფლითება“. პოეტის ტანჯვა მსოფლიო აზროვნების შედეგია. ეს იდეა ჰაინემ ჰეგელისგან ისესხა, რომლის თანახმად, თანამედროვე მსოფლიო ანტიკურისაგან განსხვავებით დაშლილია. ჰაინესათვის მსოფლიოს დაშლა პოეტის გათიშულობის ტოლფასია. ამ მხრივ პოეტის დაკავშირება პრომეთესთან მართებულია, რადგან მანაც გული კაცობრიობის სამსახურს შესწირა. მოხრობელში პრუსიული და მითოლოგიური არწივი ზიზღისა და სისასტიკის შეგრძნებებს აღძრავს. არწივი, როგორც პრუსიის აბსოლუტიზმის სიმბოლო, „ზამთრის ზღაპრის“ შემდეგ ადგილებშიც გვხვდება.

არწივის სიმბოლოს უძველესი ფესვები აქვს. ჯერ კიდევ ძველ ეგვიპტეში ღმერთ ოსირისის ძეს – ჰორს, არწივის თავით გამოხატავდნენ. ცნობილია ასევე ჰორის თვალი, რომელიც მთელ ქვეყნიერებას ხედავს.

ძველ სპარსულ მითოლოგიაში სინათლის ღმერთ აჰურამზადას გამოსახავდნენ არწივის ფრთიანი მზის დისკოს სახით. არწივის ელემენტები შეინიშნება ქართული ფასკუნჯის ანუ გრიფონის გამოსახულებაში თავის, ფეხებისა და ფრთების სახით. ძველი ბიზანტიის სიმბოლო იყო ორთავიანი არწივი, რაც ნიშნავდა სამყაროს ფლობას.

არწივი ასევე გვხვდება საეკლესიო სიმბოლოებშიც, რაც ასევე ზეციურ ძალებს ნიშნავს. არწივის გამოსახულებებს ვნახავთ საქართველოშიც ტაძრების კედლებზე, ბარელიეფების სახით, მაგალითად, სვეტიცხოველში. თბილისში სამების საკათედრო ტაძრის ინტერიერშიც წავაწყდებით ორთავიანი არწივის გამოსახულებას. სხვათაშორის არწივი გამოსახულია საქართველოს კატალიკოს-პატრიარქის ტახტზეც.

ასევე არწივის სიმბოლოს მრავალი ქვეყნის ჰერალდიკურ სიმბოლოებში შევხვდებით. თუ ყოველივეს გაითვალისწინებთ, არწივი თითქმის ყოველთვის ძლიერების სიმბოლოა და ნიშნავდა „ყველაზე მაღლიდან მხედველ თვალს“.

ყველა მითოლოგიასა და თქმულებაში არწივი ორსახოვანი სიმბოლოა. ის ხან კეთილია, ხან ბოროტი, როგორც ეს პრომეთეს მითშიც ჩანს. არწივის სიმბოლოს ერთ მნიშვნელობამდე ვერ დავიყვანთ. არწივის სიმბოლომ მითოლოგიიდან თანამედროვე მხატვრულ ლიტერატურაში და სიმბოლოებში გადმოინაცვლა, როგორც ეს ჰაინეს მაგალითით ვნახეთ, თუმცა ლიტერატურაში

შეიძლება მოვეძებნოთ ჰაინესეული არწივის საპირისპირო სახე-სიმბოლოებიც. მაგალითად, ვაჟა-ფშაველას „არწივი“, რომელიც თავისუფლებისა და ჩაგვრის წინააღმდეგ ბრძოლის სიმბოლოა.

არწივი ხშირად გვხვდება ხალხურ თქმულებებში, ზღაპრებსა და მითოსებშიც. იგი ყოველთვის ზეციური ფრინველია და საკუთარ თავში ატარებს მეფურ სიმბოლოებს. ის ფინიკიელებისთვის ღმერთის სიმბოლო იყო, ასევე იყო ამერიკელ ინდიელებშიც. მაგალითად, აცტეკების ტომის მზის ღმერთის ტონატის გამოსახულება არწივი იყო. საინტერესოა ასევე, რომ შუმერების აზრით სამყაროს შუა გულში იდგა ხე იდგრასილი, რომლის ფესვებში ბუდობდა გველი, ხოლო ტოტემში—არწივი. მათ მუდმივი მტრობა ჰქონდათ ერთმანეთთან, რაც განასახიერებს ზეცისა და ქვესკნელის – ბოროტისა და კეთილის ბრძოლას, სადაც არწივი კეთილ საწყისს განასახიერებს. ის სამართლიანი მსაჯულიცაა. არწივის სამართლიანობა კარგად ჩანს ვაჟა-ფშაველას ზღაპარში „ბულბულის იუბილე“, სადაც სამართლიანი მეფე არწივი თავისი ნიჭის გამო დაინდობს ბულბულს.

ასევე საინტერესოა ლეგენდა უფლისწულ ეტნას შესახებ, რომელმაც ფრთებდამსხვრეული არწივი მოარჩინა. არწივმა სანაცვლოდ უშვილობის ბაღახის მოსაპოვებლად მე-9 ცაზე აიყვანა, უფლისწულის გულმა სიმაღლე ვერ აიტანა და არწივის მიწაზე დაშვებას სთხოვა. უფლისწული თუმცა გაწბილებული რჩება, მაგრამ არწივი გვეკვლინება კეთილ ფრინველად.

არწივი თავისი ძლიერი აგებულებისა და ბასრი ბრჭყალების გამო მეომარ ფრინველადაც გვეკვლინება. ის არაერთ ევროპულ თუ აზიურ ზღაპრებში გმირებისა და ღმერთების სიმბოლოა. დღესაც მრავალი წარჩინებული გვარის გერბზეც კი არის გამოსახული. მას გამოსახავდნენ საომარ ხმლებზე, ფარებზე, დროშებზე. ძალიან საინტერესოა, რომ ამერიკელი ინდიელი შამანები და მეომრები არწივის ბუმბულს სარიტუალოდ იყენებდნენ.

რაც შეეხება მაიმუნსა და დათვს, მაიმუნის სიმბოლო ძირითადად აღმოსავლურ (ჩინური, ინდური) მითოსსა და თქმულებებში გვხვდება, სადაც ის ბრძოლის სიმბოლოა და მისი სახით მებრძოლ მეფეებს გამოხატავენ. საინტერესოა, რომ მაიმუნის სიმბოლოს ენათესავენ დათვის სიმბოლოც. თავდაპირველი მითური ცხოველი მაიმუნის ნაცვლად სხვა ქვეყნის მითებში სხვადასხვაა ცხოველი გვხვდება. სამხრეთისთვის დამახასიათებელი იყო ვირი, ხოლო ჩრდილოეთისთვის დათვი. ინდურ მითოსში მაიმუნი და დათვი ხშირად უკავშირდებიან ერთმანეთს ბეწვის შეფერილობის, ფორმებში სიმეტრიის ცეკვისადმი მიდრეკილებისა და ხეზე ცოცვის გამო. ეს თვისებები ორივე ცხოველს ახასიათებს.

სიტყვა – ნიშნავს წითელს, ოქროს, ლამაზს, მზესა და მაიმუნს, ე.ი. როგორც ჩანს, მაიმუნის წითელი შეფერილობა დაიგივებულია მზესთან, ამიტომ არის, რომ მაიმუნის ფერი ინდრას ვაჟის არგუნის სიმბოლოს წარმოადგენს.

ღმერთების გამოხატვა მათი მისტიური ფორმების მიხედვით ხშირად ნაწარმოებებში პერსონფიცირდება და ხშირად განსხვავებულია. მაგალითად, „ვიშნუ“ გამოიხატება მზის, მთვარის, ქარის, ოქროს, მაიმუნის სახით, რომელიც ურჩხულებს ებრძვის.

საინტერესოა ამ მხრივ ჩინური მითოლოგია, სადაც მაიმუნი ღმერთის სახით წარმოდგება ხოლმე. აღმოსავლური საბრძოლო ხელოვნების შექმნის ლეგენდას საფუძვლად ცხოველთა მოძრაობის იმიტაცია უდევს. ადამიანები აკვირდებოდნენ ვეფხვის, გველის, დრაკონისა და, მათ შორის, მაიმუნის საბრძოლო მოძრაობებს. აქედანაც ჩანს, რომ მაიმუნი ბრძოლის სიმბოლოა, თუმცა გვხვდება ბოროტი მაიმუნებიც.

აღმოსავლურისაგან განსხვავებით ქართული თქმულებები მაიმუნს არ იცნობდნენ, მაგრამ ქართულ თქმულებებში ის სულაც არ არის მებრძოლი ღმერთის სიმბოლო, ის უფრო მატყუარა ცბიერი ცხოველია.

თუმცა ბუნებაში არ არსებობს გამო, ქართულ თქმულებებში მაიმუნი არ გვხვდება, სამაგიეროდ ის გვხვდება ივანეებში. საგულისხმოა, რომ მოტივები მაიმუნის შესახებ აღმოსავლური მითოლოგიებიდან შემოვიდა.

ქართულ აზროვნებაში მაიმუნი მიმბაძველი ცხოველია და იმიტაციას უკეთებს ადამიანის მოძრაობებს: იკეთებს სათვალეს, იხურავს ქუდს, აბოლებს ჩიბუხს, შეშას ჩეხს, იბანს, რაც ქმნის კომიკურ სიტუაციებს.

თუმცა, როგორც ზემოთ ვახსენეთ, მაიმუნი მხოლოდ სასაცილო ცხოველი არ არის. მაგალითად, ეგვიპტურ მითოლოგიაში პავიანები დღემდე უგალობენ მზის ღმერთ რაეს და ეგებებიან ქვესკნელის კარიბჭესთან. ისინი არიან ამავე დროს კარიბჭის მცველებიც. მეტაფორები კი შემდგენიარად წარმოჩინდება:

სუბიექტური მნიშვნელობა: შინაგანი თვისებით მაიმუნი მიბაძვის სიმბოლო გახდა.

ობიექტური მნიშვნელობა: მაიმუნის მიმიკური შესაძლებლობა მისი გონებრივი შესაძლებლობის ტოლია.

Affe m – მიმბაძველი ადამიანი, რომელსაც აქვს მიდრეკილება ბაძვისკენ.

Aeffe m – ბაძვა

Nachafferei, Nachaffung – ბრმა მიბაძვა; მაიმუნით გაცინვა.

affig – მაიმუნის მსგავსი; ამპარტავანი; ბრიყვი.

affen sich, affen – ბაძვა, დაცინვა, ჩათვალა ბრიყვად, მაიმუნად; მაიმუნობა, გაჯავრება; ვინმეზე ხუმრობა; ვინმეს დაცინვა.

abäffen – თვალთვალი.

nachäffen – მაიმუნობა, (ზედმეტად). მიბაძო ვინმეს; გაცინვა.

Oberaffe – წოდებით უფროსი მშრომელი; ის აჩვენებს, თუ სხვებმა რა უნდა აკეთონ.

Affenwerk – ბრმა მიბაძვა

j-n zum Affen halten – ვინმე ჩათვალა მაიმუნად.

სუბიექტური მნიშვნელობა: სიბრიყვე.

ობიექტური მნიშვნელობა: მაიმუნები თავისი განვითარებით

პრიმატები არიან, რომლებიც ადამიანებთან ახლოს დგანან;

მაგრამ, მეორეს მხრივ, ადამიანთან შედარებით ის ძალზედ დაბალ საფეხურზე დგას.

Affe m – დებილი ბრიყვი – ითქვის ადამიანზე, რომელიც ბრიყვია, ამპარტავანი.

Affigkeit f – სიბრიყვე, ბრიყვეული ქცევა.

Afferei f – ბოროტი ხუმრობა.

Aeffchen n – მოფერებით ბრიყვის წოდება ბავშვისთვის.

Klammeraffe m – სულელი, დებილი.

Grasaaffe m – ბლარტი, დაუკაცებელი, ამპარტავანი ადამიანი,

გამოუცდელი, მოურიდებელი, თავხედი, უხეში ახალგაზრდა კაცი.

Salataafe – სულელი (მოფერებით) .

Affenmensch m – 1. პითეკანთროფი; 2. იავაზე და ჩინეთში

აღმოჩენილი პირველყოფილი ადამიანის ნაშთები – მეოთხეული პერიოდის. 3. პირველყოფილი ადამიანი.

Affenvolk n – სულელობა.

(so) ein blöder Affe – ბრიყვი, ბოთე.

ein dämlicher Affe , ein eitler Affe – იდიოტი, დებილი, ბრიყვი

ადამიანი, რომელსაც საკუთარ თავზე დიდი წარმოდგენა აქვს.

einen alten Affen , (etw) lehren – რაიმეს უსარგებლოდ კეთება.

jmdm zum Affen halten – ვინმეს გაბრიყვება, მოტყუება.

den Affen machen – მაიმუნობა, ბრიყვეულად ქცევა, ვინმეს

გასაცინებლად, გასართობად.

mit jmdm den Affen machen – ბოთაობა, ვინმეს გამასხარავება.

Ich bin doch nicht deine Affe – არ დავუშვებ, რომ მომატყუონ. მე შენ დაკრულზე არ ვიცეკვებ.

განხილული მითოლოგიური ცხოველთა სურათები ნათლად გვიჩვენებს, რომ ისინი ქმნიან საფუძველს თანამედროვე ცხოველთა მეტაფორის სწორად გამოყენებისათვის.

Summary

E. Katsitadze

Mythical Animal Images and Modern Animal Metaphors

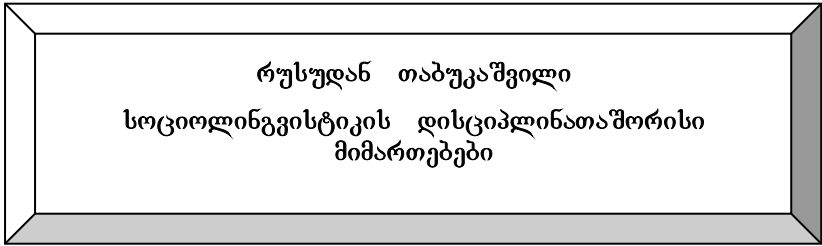
Many people often use metaphors in everyday speech without realizing what they do. With the help of metaphors they compare two different objects or ideas and illustrate the similarities existing between them. No other nonhuman source has served as the basis for more metaphors than animals. An animal metaphor is a word, phrase or sentence expressing a resemblance or similarity between someone or something and a particular animal or animal class. Lexical meaning of animal metaphors consists of objective and subjective senses. The reference transported from an animal to a human has its primary source in mythical animal images. Therefore, animal metaphors are associated with animal characters in mythological tales.

Резюме

Э. Кацитадзе

Животные образы в мифологии и современные зоометафоры

Многие употребляют метафоры в повседневном общении, часто даже не осознавая, что делают это. Поэтические и разговорные, простые и сложные метафоры сравнивают два непохожих объекта и устанавливают сходство между ними одним словом – метафорой, что другим путем имплицитно могло бы быть выражено несколькими словами или предложениями. Опорным словом самых распространенных метафор являются наименования животных – наиболее близких человеку существ. Семантика современных зоометафор находится в тесной взаимосвязи с мифологическими животными картинками, поскольку антропоморфическое их значение начинается с истории мифического животного мира. Именно этим их образом современные зоометафоры обязаны своими характеристиками.

სოციოლინგვისტიკა ის მეცნიერული დისციპლინაა, რომელსაც მრავალ სხვა დისციპლინასთან აქვს დისციპლინათაშორისი მიმართებები. სხვა მეცნიერულ დისციპლინებთან მრავალფეროვანი და სპეციფიკური მიმართებების გამო სოციოლინგვისტიკამ თანდათან გაზარდა თავისი მასშტაბები, შეიჭრა მომიჯნავე დისციპლინების სივრცეში, შემოიერთა ან გადაფარა ისინი, რის გამოც ლინგვისტიკამ პრაქტიკულად მთლიანად მნიშვნელოვნად გაზარდა თავისი ემპირიული შესაძლებლობები.

გამომდინარე იქიდან, რომ სოციოლინგვისტიკა თავის თავში უკვე გულისხმობს იმას, რომ იგი თვითონ არის ჰიბრიდული და არა ავტონომიური მეცნიერული დისციპლინა, საინტერესოა მსჯელობა სხვა დისციპლინებთან მის მიმართებებზე დაამ მიმართებათა ტიპებზე. ზოგიერთი დისციპლინა, რომელთანაც სოციოლინგვისტიკას დისციპლინათაშორისი მიმართებები აქვს, სტრუქტურულად ისევე ინტერდისციპლინარულია, როგორც თავად სოციოლინგვისტიკა. ესენია: ეთნოლინგვისტიკა და ფსიქოლინგვისტიკა, სტილისტიკა, ფონოლოგია და პარალინგვისტიკა, რომლებთანაც სოციოლინგვისტიკას ასევე დისციპლინათაშორისი მიმართება აქვს, ლინგვისტიკური დისციპლინებია. ეთნოლინგვისტიკა და ფსიქოლინგვისტიკა საზოგადოებრივ-ლინგვისტიკური დისციპლინებია, ისევე როგორც თავად სოციოლინგვისტიკა. აქედან გამომდინარე, ეთნოლინგვისტიკისა და ფსიქოლინგვისტიკის შემთხვევებში ლაპარაკია ორმაგ დისციპლინათაშორის მიმართებაზე : ერთი მხრივ, საზოგადოებრივ მეცნიერებათა - ეთნოგრაფია, ფსიქოლოგია და ლინგვისტიკას შორის, ხოლო მეორეს მხრივ - სოციოლინგვისტიკასა და ეთნო-, ფსიქოლინგვისტიკას შორის.

რაც შეეხება სოციოლინგვისტიკისა და ავტონომიურ ლინგვისტიკურ დისციპლინებს შორის მიმართებების საკითხს (სტილისტიკა, ფონოლოგია, პარალინგვისტიკა), აქ ე.წ. მარტივ დისციპლინათაშორის მიმართებებთან გვაქვს საქმე.

სოციოლინგვისტიკის პრიმატი სხვა ლინგვისტიკურ და საზოგადოებრივ-ლინგვისტიკურ დისციპლინებთან გამოიხატება ორი ძირითადი მომენტით:

1. სოციოლინგვისტიკას აქვს დისციპლინათაშორისი მიმართებები სხვა მეცნიერულ დისციპლინებთან.

2. სოციოლინგვისტიკური კატეგორიები ურთიერთგანპირობებული კატეგორიებია, რომლებსაც როგორც სოციალური, ასევე ენობრივი თვისებები აქვთ. ამ კატეგორიათა ბილატერალიზმი აიხსნება იმით, რომ სოციოლინგვისტიკა იკვლევს ენობრივ მოვლენებსა და მათ ცვლილებებს სოციალურ კონტექსტში, ხოლო თავის მხრივ, სოციალური ფონის, სიტუაციისა თუ პირობების განხილვა ხორციელდება ენობრივი მოვლენების გათვალისწინებით ენაში მიმდინარე ცვლილებების ფონზე.

ამდენად, სოციოლინგვისტიკა ერთი მხრივ, ეფუძნება სოციალური სტრუქტურის ელემენტებს, რომელთა დახასიათებაც ხდება გარკვეული ენობრივი ნიშან-თვისებებით, და მეორე მხრივ, იგი მანიპულირებს ენობრივი სტრუქტურის ელემენტებით, რომლებიც განსაზღვრული სოციალური კატეგორიების ჩარჩოებშია მოქცეული ან მის საზღვრებში განფენილი.

იმის გათვალისწინებით, რომ ენა სოციალური მოვლენაა, სოციოლინგვისტიკა, როგორც ჰიბრიდულ-სიმბიოზური დისციპლინა, წარმოადგენს უმაღლესი რანგის მასშტაბურ, მოცულობით, მრავალწახნაგოვან, მონოლითურ ენათმეცნიერულ დისციპლინას, რომელსაც აქვს დისციპლინათაშორისი მიმართებები როგორც ჰიბრიდულ (ფსიქოლინგვისტიკა, ეთნოლინგვისტიკა), ასევე თვითმყოფ (სტილისტიკა, ფონოლოგია, პარალინგვისტიკა) დისციპლინებთან.

სოციოლინგვისტიკა და ეთნოლინგვისტიკა

სოციოლინგვისტიკისა და ეთნოლინგვისტიკის, როგორც ორი საზოგადოებრივ-ლინგვისტიკური დისციპლინის ინტერესები კავშირშია ერთმანეთთან და ებმის, ეჯაჭვება ერთმანეთს, თუმცადა კიდევ ერთხელ ხაზგასმით აღვნიშნავთ, რომ სოციოლინგვისტიკის სივრცე და დიაპაზონი ბევრად უფრო მასშტაბურია.

ეთნოლინგვისტიკა, თავის მხრივ, ისევე, როგორც სოციოლინგვისტიკა, დისციპლინათაშორისი დარგია ლინგვისტიკასა და ეთნოლოგიას შორის. იგი იკვლევს ცალკეული ეთნიკური ჯგუფების სამეტყველო ქმედებას, სხვადასხვა ხალხთა ენებსა და ურთიერთმიმართებას, მათ სოციალურ გარემოსა და კულტურას შორის, აღწერს ხალხთა ტრადიციებსა და წეს-ჩვეულებებს.

ეთნოლინგვისტიკა, რომელსაც ასევე მეტყველების ეთნოგრაფიასაც უწოდებენ, სწავლობს იმ სოციალურ გარემოს, იმ სიტუაციას, რომელშიც მიმდინარეობს კომუნიკაცია, ანუ იგი იკვლევს კავშირს ენასა და გარეენობრივ ფაქტორებს შორის, რაც

თავის მხრივ ქმნის კომუნიკაციის სოციალურ ბაზისს. ეს არის ყველა იმ ფაქტორის ერთობლიობა, რომელიც რელევანტურია კომუნიკაციის ფუნქციის დასადგენად. ამას გარდა, ეთნოლინგვისტიკა იკვლევს ამა თუ იმ ენისა თუ დიალექტის გამოყენებას განსაზღვრულ სოციალურ-კულტურულ ჩარჩოებში, სამეტყველო აქტების ფორმებს, ინფორმაციის შერჩევის წესებს, კომუნიკაციის მონაწილეთა საუბრის თემას, საკომუნიკაციო არხსა და სიტუაციას შორის ურთიერთმიმართებების პრობლემებს, იმ საშუალებებს, რომელთა დახმარებითაც კომუნიკატორი ახდენს ენობრივი რესურსების მობილიზაციას ამა თუ იმ ფუნქციის განხორციელებისათვის!

სოციოლინგვისტიკისა და ეთნოლინგვისტიკის კვლევის საერთო საგანი - სამეტყველო ქმედება, კომუნიკაციის პროცესი, ენობრივი გამონათქვამი - ეთნოლინგვისტიკის ჭრილში გვერდს ვერ აუვლის სოციალურ ფაქტორს, რომლის გათვალისწინების გარეშეც შეუძლებელია კომუნიკაციის პროცესის სრულყოფილი კვლევა. ცალკეული ეთნიკური ჯგუფების სამეტყველო ქმედება უნდა განიხილებოდეს სოციალურ ფონზე, სოციალურ გარემო პირობებთან მიმართებაში. ამდენად, ეთნოლინგვისტიკური კვლევა თავს ვერ არიდებს სოციოლინგვისტიკას და მის გარეშე კარგავს სრულყოფილებას.

სოციოლინგვისტიკა და ფსიქოლინგვისტიკა

სოციოლინგვისტიკისა და ფსიქოლინგვისტიკის ინტერესები ნაწილობრივ კვეთს ერთმანეთს. მათ ეთნოლინგვისტიკასთან ერთად კვლევის საერთო ობიექტი აქვთ - ესაა სამეტყველო ქმედება. ცხადია, არსებობს განსხვავებაც - სოციოლინგვისტიკა და ფსიქოლინგვისტიკა სამეტყველო ქმედებას სხვადასხვა კუთხით იკვლევს: სოციოლინგვისტიკა მიზნად ისახავს აღწეროს ის, თუ რომელ ენობრივ ერთეულს შეარჩევს ინდივიდი სოციალურად კორექტული გამონათქვამის ასაგებად. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, სოციოლინგვისტიკა ადგენს სოციალურად რელევანტური ენობრივი ვარიანტების შერჩევის კრიტერიუმებს და განსაზღვრავს იმ სოციალურ ფაქტორებს, რომელთა გათვალისწინებითაც ხდება ინდივიდის მიერ ამა თუ იმ სამეტყველო სამეტყველო ქმედებისათვის განკუთვნილ ენობრივ ვარიანტებს შორის ერთ-ერთის შერჩევა. შესაბამისად, სოციოლინგვისტიკური კვლევის საბოლოო შედეგი უნდა იყოს იმ სოციალური ნორმების დადგენა, რომლებიც განსაზღვრავს კომუნიკაციის მონაწილეთა სამეტყველო ქმედებას.

ფსიქოლინგვისტიკა სამეტყველო ქმედების კვლევისას ყურადღებას ანიჭებს ინდივიდის მიერ შეტყობინების ინტერპრეტაციასა და მის მის აღწერას, იკვლევს იმას, თუ როგორ

იბადება აზრი, რა როლს თამაშობს ამ პროცესში ლინგვისტიკური ელემენტების შერჩევა და მათი ერთმანეთთან შეთავსება, თუ როგორ გვეხმის აზრი და როგორ გამოვთქვამთ მას? ფსიქოლინგვისტიკაში მახვილი კეთდება კომუნიკაციის მონაწილეთა ფსიქო-ფიზიკურ მდგომარეობაზე, რაც მნიშვნელოვნად განაპირობებს სამეტყველო აქციის მონაწილეთა ქცევას. ფსიქოლინგვისტიკა იკვლევს სამეტყველო აქტის ფსიქოლოგიურ მოტივაციას და ამასთან ითვალისწინებს ინდივიდუალურ-ფსიქოლოგიური ფაქტორების გავლენას მეტყველებაზე.

როგორც ჩანს, სოციოლინგვისტიკისა და ფსიქოლინგვისტიკის კვლევის ობიექტის - სამეტყველო ქცევისა და მასთან დაკავშირებული პრობლემების აღწერა ორივე დისციპლინის წიაღში ხდება. სამეტყველო ქმედების განსაზღვრა და მისი კვლევა ცალმხრივად მხოლოდ სოციალური ან მხოლოდ ფსიქოლოგიური კუთხით არ იქნება ამომწურავი და სრულყოფილი. საკვლევი ობიექტის აღწერისას გათვალისწინებული უნდა იყოს კავშირი ამ ორ დისციპლინას შორის, რადგან მათ კვლევის საერთო ობიექტი აქვთ, რომლის განსაზღვრაც სრულყოფილი სურათის შექმნის მიზნით ორი კუთხით უნდა მოხერხდეს.

სოციოლინგვისტიკა და სტილისტიკა

სოციოლინგვისტიკისა და სტილისტიკის ინტერესები უფრო მჭიდროდ ეჯახება ერთმანეთს, ვიდრე სოციოლინგვისტიკის და ეთნოლინგვისტიკისა ან სოციოლინგვისტიკის და ფსიქოლინგვისტიკისა. ვფიქრობთ, რომ სოციოლინგვისტიკასა და სტილისტიკას შორის საზღვრების დელიმიტაცია ფაქტიურად შეუძლებელიცაა. უფრო მეტიც, ეს ორივე დისციპლინა თითქმის ფარავს ერთმანეთს, მიუხედავად იმისა, რომ პირველი მათგანი - სოციოლინგვისტიკა - ჰიბრიდული, საზოგადოებრივ-ენათმეცნიერული დისციპლინაა, ხოლო მეორე - სტილისტიკა - წმინდა ლინგვისტური, თვითმყოფი დისციპლინაა.

სოციოლინგვისტიკისა და სტილისტიკისათვის საერთოა ის, რომ ორივე დისციპლინა ინტერესს იჩენს ერთი მხრივ, ენობრივი ვარიანტებისადმი და მეორე მხრივ, იმ ექსტერნული ფაქტორებისადმი, რომლებიც განაპირობებენ მონაწილეთა მიერ გამონათქვამის სოციალურ-სიტუაციურად კორექტულ ჩამოყალიბებას და მის ვერბალურ გაფორმებას, ე.ი. როგორც სოციოლინგვისტიკის, ასევე სტილისტიკის ყურადღების ცენტრშია ერთი მხრივ, ენობრივი ერთეულები, რომლებიც სტილისტიკის გადასახედიდან სინონიმებს წარმოადგენენ, ხოლო მეორე მხრივ, სოციუმები, განსხვავებული სოციალური ჯგუფები, რომლებიც მანიპულირებენ ამ ენობრივი ერთეულებით განსაზღვრულ

სამეტყველო აქტში სოციალურად კორექტული გამონათქვამის ჩამოყალიბების მიზნით.

სოციოლინგვისტიკური და სტილისტიკური მომენტების გათვალისწინებით თვალშისაცემია სოციუმის სტატუსის მნიშვნელობა და მისი როლი განსაზღვრული სამეტყველო აქტის სოციალური ვერბალიზაციის პროცესში. სწორედ აქ იკვრება ის წრე, რომელშიც პრაქტიკულად თანაარსებობენ, ერთმანეთს განაპირობებენ სტილისტიკა და სოციოლინგვისტიკა და სადაც საზღვრები ამ ორ დისციპლინას შორის ფაქტიურად წაშლილია.

სტილისტიკაში, როგორც თვითმყოფ ლინგვისტიკურ დისციპლინაში, ყურადღება გადატანილია ენობრივი ერთეულების ვარიაციებზე, რომლებიც ერთი ენის ჩარჩოებშია მანაფესტირებული. სოციოლინგვისტიკაში კი ენობრივ ერთეულთა შერჩევა და მათი სინონიმური ვარიანტების სელექციის შედეგად კონკრეტული ერთეულის გამოყენება კომუნიკაციის პროცესში კომუნიკატორის და კომუნიკანტის სოციალურ სტატუსზე და სამეტყველო აქტის სოციალურ-სიტუაციურ გარემოზეა დამოკიდებული. სტილისტიკაში კომუნიკაციის მონაწილეთა მიერ ენობრივი ერთეულების შერჩევა ემოციონალურ-სიტუაციური პარამეტრებით განისაზღვრება, ხოლო სოციოლინგვისტიკაში მას კომუნიკაციის სოციალურ-სიტუაციური პარამეტრები განსაზღვრავს. სოციოლინგვისტიკის ჭრილში ენობრივი ერთეულების შერჩევაზე გავლენას ახდენს ისეთი სოციალური პარამეტრები, როგორებიცაა - ურთიერთობა კომუნიკანტებს შორის, კომუნიკანტთა ინტენცია, კომუნიკაციის პროცესის სოციალური გარემო და ა.შ.

ამდენად, სოციოლინგვისტიკა და სტილისტიკა გულისხმობს და განაპირობებს ერთმანეთს. მათი ინტერესები იმდენადაა ერთმანეთზე გადაჯაჭვული, რომ შეიძლება ვილაპარაკოთ მათ შორის ურთიერთგანაპირობებულ შიდადისციპლინათა შორის მიმართებებზეც და გამოვიყენოთ ტერმინი "სოციოსტილისტიკა", რომლის ჩარჩოებშიც მოხდება სოციალურ-სტილისტიკურად მარკირებული ენობრივი ერთეულების განხილვა და კვლევა. აქედან გამომდინარე, სოციოსტილისტიკამ უნდა აღწეროს არა კონვენციონალური, არამედ ინდივიდუალური, უფრო ფართო გაგებით კი, - სოციალურ-ინდივიდუალური სტილი, ანუ კომუნიკაციის პროცესის მონაწილეთა მიერ სოციო-სტილისტიკური ერთეულების შერჩევისა და მათი გამოყენების კანონზომიერებები.

სოციოლინგვისტიკა და ფონოლოგია

საზოგადოებაში სოციალური ძვრები თუ დინამიკური სოციალური ცვლილებები აისახება აგრეთვე ფონოლოგიაშიც. სოციალური პირობებით გამოწვეული ფონოლოგიური ცვლილებები

ვლინდება უპირველეს ყოვლისა კომუნიკაციის პროცესში. საკომუნიკაციო აქტის მონაწილეთა სტატუსი გავლენას ახდენს ბგერის ფონოლოგიურ სტრუქტურაზე და წარმოთქმული ბგერის არტიკულაციაზე. ხშირ შემთხვევაში კომუნიკატორისა და კომუნიკანტის მეტყველების ბგერითი რეალიზაცია დეტერმინირებულია სოციალური სიტუაციით. მეტყველების პროცესში ამა თუ იმ ბგერის რეალიზაცია ძირითადად ვარირებს სოციალურ სიტუაციასთან ერთად, რადგან სოციალური სიტუაციების რიცხვი უსასრულოა, მაგრამ გვერდს ვერ აუვლით იმ ფაქტს, რომ განსაზღვრულ სოციალურ სიტუაციაში ან ამა თუ იმ კონკრეტულ პროცესში იდენტური თუ სხვადასხვა სოციალური ფენის წარმომადგენლებს აქვთ ექსპლიციტურად გამოსატული განსხვავებული ბგერითი კორელატები. სოციოლინგვისტიკისათვის რელევანტურია კომუნიკაციის ფონოლოგიური სტრუქტურა, ინფორმაციის გადაცემის ბგერითი ექსპლიკაცია კომუნიკაციის მონაწილეთა სოციალური სტატუსის გათვალისწინებით.

კომუნიკაციის პროცესში ფონოლოგიური ვარიანტების შერჩევა დამოკიდებულია, ერთი მხრივ, კომუნიკატორისა და კომუნიკანტის სოციალურ სტატუსზე და, მეორე მხრივ, სოციალურ სიტუაციაზე; ბგერითი ვარიანტების შეცვლა შესაძლებელია სწრაფად, მყისიერად, ძალდაუტანებლად, თუკი სამეტყველო აქტის ერთი პარტნიორი სხვა სოციალური ფენის წარმომადგენლით შეიცვლება.

არტიკულაცია მიჩნეულია მნიშვნელოვან დისტინქტურ ნიშნად, რომლის საფუძველზეც შეიძლება განისაზღვროს ფონოლოგიური განსხვავებები სხვადასხვა სოციალურ სიტუაციაში, სხვადასხვა სოციალური ფენის წარმომადგენელთა შორის.

ამდენად, სოციოლინგვისტიკისა და ფონოლოგიის ინტერესები კვეთენ და შესაბამისად გულისხმობენ ერთმანეთს.

გარდა ყოველივე ზემოთქმულისა, ითვლება, რომ თვით საარტიკულაციო ბაზისი, რაც ამა თუ იმ ენაში ტრადიციით დამკვიდრებული საწარმოთქმო ჩვევების ერთობლიობაა, სოციალური მოვლენაა და არა ანატომიური. იგი ადამიანს ჩვეულებრივ გარკვეულ სოციალურ გარემოში უყალიბდება. სხვა ეროვნულ (რესპ. ენობრივ) გარემოში გაზრდილი ბავშვი მეტყველებს არა თავისი მშობლიური ენისათვის დამახასიათებელი საარტიკულაციო ჩვევებით, არამედ იმ ენობრივი გარემოს ჩვევებით, რომელშიც იგი იზრდება³.

სოციოლინგვისტიკა და პარალინგვისტიკა

დისციპლინათაშორისი მიმართებები აქვთ სოციოლინგვისტიკასა და პარალინგვისტიკასაც. პარალინგვისტიკა, როგორც ენათმეცნიერული დისციპლინა, ე. სეპირის მოძღვრების საფუძველზე ჩამოყალიბდა და მან კვლევის ობიექტად

კომუნიკაციის პროცესში სამეტყველო აქტის თანხლები არავერბალური საშუალებები განსაზღვრა. ეს ის საშუალებებია, რომლებიც მონაწილეობენ ინფორმაციის გადაცემაში. გ. თრეიგერი თვლის, რომ კომუნიკაციის პროცესში პარალინგვისტიკა იკვლევს ბგერათა ხარისხსა და ვოკალიზაციას. ბგერათა ხარისხი გულისხმობს:

1. ტონალობის კონტროლს.
2. არტიკულაციის კონტროლს.
3. რიტმის კონტროლს.
4. ტემპს.

ვოკალიზაციაში კი მოიაზრება:

1. ხმის ტონალობა და მისი სიმაღლე.
2. გაჯანჯლებული, შეფერხებული მეტყველება და მარცვალთა ან ბგერათა ჩაყლაპვის ფენომენი.
3. ჩახუნთქვა.
4. ამოსუნთქვა.
5. პაუზები⁴.

პარალინგვისტიკის ამ საშუალებებს, ცხადია, ენაში გარკვეული კონვენციური მნიშვნელობა აქვთ, თუმცადა თავისთავად არ ქმნიან დამოუკიდებელ ენობრივ სისტემას და კომუნიკაციის კონტექსტიდან ამოგლეჯილნი ეფემერულები ხდებიან.

სოციოლინგვისტიკისა და პარალინგვისტიკის ინტერესთა ზღვარი იკვეთება იქ, სადაც თავს იჩენს შემდეგი პრობლემა: როგორია პარალინგვისტიკურ საშუალებებსა და სოციალური ფენების წარმომადგენელთა შორის ურთიერთმიმართება; როგორია სხვადასხვა სოციუმების დამოკიდებულება პარალინგვისტიკურ მოვლენებთან სამეტყველო აქტში; რა სიხშირით იყენებენ სხვადასხვა სოციალური ფენის წარმომადგენლები არავერბალურ საშუალებებს კომუნიკაციის პროცესში და როგორი მიმართებაა საზოგადოების ამა თუ იმ ფენის წარმომადგენელსა და პარალინგვისტიკურ საშუალებებს შორის.

ბ. ბერნშტაინი მიიჩნევს, რომ თუკი გამოვიკვლევთ კომუნიკაციის პროცესში პაუზის ან ბგერის ჩაყლაპვის ფენომენს, ან შეფერხებული მეტყველების მანერის პრობლემას სხვადასხვა სოციალურ ფენებში, დავინახავთ, თუ რაოდენ დიდია განსხვავება სხვადასხვა სოციალური ფენის წარმომადგენლებს შორის ამ პარალინგვისტიკური საშუალებების გამოყენებისას. იგი თვლის, რომ მუშათა ფენის წარმომადგენლები მეტყველებისას ნაკლებად იყენებენ პაუზებს, მაშინ, როცა პაუზას კომუნიკაციის პროცესში ხშირად მიმართავენ საშუალო ფენის წარმომადგენლები. მისი აზრით, მუშათა ფენის წარმომადგენლებისაგან განსხვავებით,

საშუალო ფენის წარმომადგენლებისათვის დამახასიათებელია სწრაფი არტიკულაცია და სიტყვაწყლიანობა⁵.

ცხადია, პარალინგვისტიკა სწორედ სოციოლინგვისტიკაში ხედავს პრობლემათა იმ სპექტრს, რომელთა კვლევა გვერდს ვერ აუვლის სოციოლინგვისტიკას, რადგან პარალინგვისტიკური საშუალებების განხილვა უნდა ხორციელდებოდეს სოციოლინგვისტიკის ფონზე და მისივე პარამეტრებისა და კატეგორიების გათვალისწინებით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. D. Hymes. The Ethnography of speaking in T. Gladwin and W.C. Sturtevant, Washington, D.c. Anthropological society of Washington, 1962, p.15-53
2. Миллер Дж. А. Некоторые пролегомены к психоллингвистике В. Кн: Психоллингвистика за рубежом. Ред. Леонтьев А. А. М. 1972
3. გ. ახვლედიანი, ზოგადი ფონეტიკის საფუძვლები, თბ. 1948
4. Trager G.L. (1958), Paralinguage A First Approximation. Studies in Linguistics 13, -1-12
5. Bernstein B. (1962), Linguistic Codes, Hesitation Phenomena and Intelligence. Language and Speech 5, 31-46

S u m m a r y

Rusudan Tabukashvili

Sociolinguistics and its interdisciplinary relations

Sociolinguistics is the branch of linguistics closely linked to other branches, particularly to ethnolinguistics, psycholinguistics, stylistics, phonology and paralinguistics. It should be mentioned that sociolinguistics is not autonomic. Thus it invites special interest. The present article deals with the problem of identifying the mentioned links.

Р е з ю м е

Русудан Табукашвили

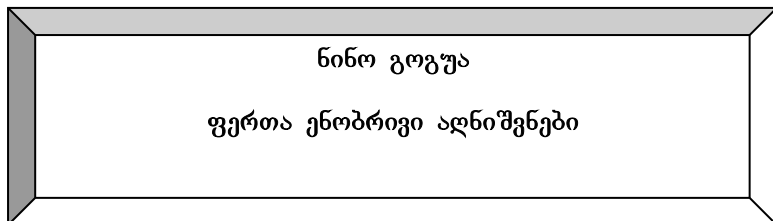
Междисциплинарные отношения социоллингвистики

Социоллингвистика является той научной дисциплиной, которая имеет междисциплинарные соотношения с другими дисциплинами. Из них следует отметить следующие: этнолингвистика, психоллингвистика, стилистика, фонология, паралингвистика.

Исходя из того, что социоллингвистика в себе подразумевает то, что она гибридна, а не автономна, очень

интересно рассмотреть ее соотношение с другими дисциплинами.

Данный труд рассматривает эти соотношения и показывает главную роль социолнговистики.

აღამიანი ცხოვრობს ფერების სამყაროში, ამიტომ მის ცხოვრებაში ფერებს დიდი მნიშვნელობა აქვს. მას

განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ხელოვნების სხვადასხვა დარგში, განსაკუთრებით ფერწერაში.

ფერების აღქმა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია იმისა, თუ როგორ შეიცნობს ადამიანი ობიექტურ რეალობას. ფერები ეხმარება მას მისი გარემოცვის, საგნებისა და მოვლენების ათვისებაში.

ჩვენთვის დიდ ინტერესს წარმოადგენს ის, თუ რა კრიტერიუმებით ყოფს ადამიანი ფერთა სპექტრს და რომელ ფერებთან ადარებს ის დანახულს და აღქმულს.

ფერთა ენობრივი სპექტრის კვლევისას მიზანშეწონილად მივიჩნით მივმართოთ სტრუქტურულ სემანტიკას, რომელიც გვთავაზობს მნიშვნელობის აღწერის რამოდენიმე მეთოდს, კერძოდ – კომპონენტურ ანალიზს და სემანტიკური ველების თეორიას.

კომპონენტური ანალიზით ლექსემის მნიშვნელობა იყოფა მინიმალურ ნაწილებად (სემებად). ამ ხერხით შესაძლებელია ენის მთლიანი ლექსიკონის აღწერა (Schneider 1988:30).

სემანტიკური ველების თეორიის მიხედვით სიტყვის მნიშვნელობა აღიქმება არა იზოლირებულად, არამედ კონტრასტულად (სხვა მნიშვნელობებზე დაყრდნობით) (Schneider 1988:30). შესაძლებელია სიტყვას ცალკე მნიშვნელობა არ ჰქონდეს, მაგრამ სხვა სიტყვებთან შეთანხმებით კი ვღებულობთ სიტყვის სრულ მნიშვნელობას. სემანტიკური ველის ყოველი სიტყვა ერთმანეთთან ურთიერთდამოკიდებულებაშია.

ფერთა სემანტიკური ველის აღწერისას ლ. ვაისგერბერი მიუთითებს, რომ ეს ველი უნდა შეიცავდეს ფერთა მთლიან სპექტრს. ფერთა აღმნიშვნელი ყოველი სიტყვის შინაარსობრივი განსაზღვრა ამ ველში დამოკიდებულია მის გვერდით მდგომ სიტყვებზე, ანუ რომელ სხვა ფერთა აღმნიშვნელ სიტყვასთან აკავშირებს მას ადრესატი (Weisgerber 1963). ეს ნიშნავს იმას, რომ ხშირად, მაგალითად წითელ ფერთან აიგივებენ ვარდისფერს ან ნარინჯისფერს.

ფერს ადამიანი მიიჩნევს აგრეთვე, როგორც კონკრეტული საგნების თვისებას. ასე მაგალითად: სემიოტიკურ პერსპექტივაში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ წითელი ასოცირდება სისხლთან და ცეცხლთან. წითლად აღიქვამს ადამიანი ასევე მზის ამოსვლას და ჩასვლას (morgenrot, abendrot). ამიტომ წითელთან ასოცირებული საგნების დახასიათებისას გამოიყენება სხვადასხვა კომპოზიტები: blutrot, feuerrot, tomatenrot, fuchsrot (<http://homepage.ruhr-uni-bochum.de/Udo.L.Figge/texte/farbe.htm>). აქედან გამომდინარე ჩვენთვის ნათელია, რომ ზემოთ ჩამოთვლილი სიტყვები წითელ ფერს აღნიშნავენ, მაგრამ მათ სხვადასხვა დატვირთვა აქვთ და ისინი სხვადასხვა მნიშვნელობას ატარებენ.

ფერთა აღმნიშვნელი სიტყვების კვლევისას ვითვალისწინებთ ბერლინ და ქეის კვლევის შედეგებს, რომლებმაც წარმოვიდგინეს 11 საბაზისო ფერი, ესენია: თეთრი, შავი, წითელი, მწვანე, ყვითელი, ცისფერი, ყავისფერი, მეწამული, ვარდისფერი, ნარინჯისფერი და ნაცრისფერი. ისინი ძირითად ფერებად არ მიიჩნევენ იმ ფერებს, რომლებიც არსებული ფერების მსგავსია, მაგალითად:

ოქროსფერი და ვერცხლისფერი (<http://www.metaphorik.de/journal/projektvorstellung/htm>). ეს მოსაზრება ჩვენთვისაც მისაღებია, რადგან ოქროსფერი ხშირად ასოცირდება ყვითელთან, ხოლო ვერცხლისფერი – ნაცრისფერთან.

როგორც აღნიშნეთ, ბერლინ და ქეის თანახმად, არსებობს 11 საბაზისო ფერი. მაგრამ შესაძლებელია ყველა ენა არ ფლობდეს ამ 11 ფერს. ამიტომ მათ ფერები დაყვეს შემდეგ საფეხურებად:

- I საფეხური – თეთრი და შავი.
 - II საფეხური – წითელი.
 - III საფეხური – მწვანე ან ყვითელი.
 - IV საფეხური – აქ ვხვდებით როგორც მწვანე, ასევე ყვითელ ფერს.
 - V საფეხური – ცისფერი.
 - VI საფეხური – ყავისფერი.
- შემდეგ კი მოდის მეწამული, ვარდისფერი, ნარინჯისფერი და ნაცრისფერი (<http://homepage.ruhr-uni-bochum.de/Udo.L.Figge/texte/farbe.htm>).

მოკლე ისტორიული ექსკურსი ძირითადი ფერებიდან ერთ-ერთში – წითელში:

წითელი ფერი სისხლის, ცეცხლის, ბრაზის, ომის, რევოლუციის, ძალისა და სიმამაცის სიმბოლოა. გარდა ამისა წითელი სიცოცხლის ფერია.

ძველ რომში წითელი ღვთიური ფერის სიმბოლო იყო. ეს ფერი რომის იმპერატორთა ნიშანი იყო, უმაღლესი ძალაუფლების სიმბოლო. გამარჯვების შემდეგ რომაელი მეომრები მარსის საპატივცემულოდ სახეს წითლად იღებავდნენ.

წითელი ანარქიის ფერია. იტალიის ეროვნული ლიდერის ჯუზეპე გარიბალდის მომხრეებს უწოდებდნენ "წითელპერანგანებს", რადგან მთავრობის მიმართ დაუმორჩილებლობის ნიშნად ისინი ატარებდნენ წითელ პერანგებს.

წითელი ვარდი – სიყვარულისა და სილამაზის სიმბოლოა. კალენდარში წითელი ფერით დღის აღნიშვნა წარმოიშვა იმ ჩვეულებიდან, რომ წითელი მელნით აღნიშნავდნენ წმინდანების დღეებსა და სხვა საეკლესიო დღესასწაულებს. ამ ფერს იყენებდნენ საფრთხის თავიდან ასაცილებლად (მაგალითად: საგზაო ნიშნები).

წითელ ფერთან დაკავშირებული გამოთქმები სხვადასხვა ენაში დამკვიდრებულია პირდაპირი და გადატანითი მნიშვნელობით. შესაძლებელია ეს მნიშვნელობები სხვადასხვა ენაში ერთხვეოდეს ან არ ერთხვეოდეს ერთმანეთს. მაგალითად: ზემოთ ნახსენები გამოთქმა - "წითელპერანგიანები" - გარკვეულ მნიშვნელობას ატარებს იტალიაში, მაგრამ სხვა კულტურის მატარებელი ხალხისათვის ეს გამოთქმა მნიშვნელობას კარგავს.

შევადართ ერთმანეთს წითელ ფერთან დაკავშირებული გამოთქმები, რომლებიც გერმანულსა და ქართულ ენაშია დამკვიდრებული. ვნახოთ ის მაგალითები, სადაც გამოთქმების მნიშვნელობები ერთმანეთს ერთხვევა ორივე ენაში:

bei Rot (während die Ampel rotes Licht zeigt) über die Kreuzung fahren – წითელზე (როცა შუქნიშანი წითელს აჩვენებს) ქუჩის გადაკვეთა.

die Ampel zeigt Rot (rotes Licht) – შუქნიშანი აჩვენებს წითელს (წითელ შუქს).

Rote steigt/scheisst jdm. ins Gesicht – ვიღაც სირცხვილისგან, უხერხულობისგან გაწითლდა.

die untergehende Sonne rotete den Himmel – ჩამავალი მზე ცას აწითლებდა.

ich erkenne ihn an seinem Rotkopf (ugs.) – მე მას თავისი წითელი თავით ვცნობ.

არსებობს გამოთქმები, რომლებიც სხვადასხვა მნიშვნელობას ატარებენ ქართულსა და გერმანულ ენებში, მაგალითად:

dem Rotstift zum Opfer fallen – ეკონომიის მიზნით რაიმეს სიიდან ამოშლა, გადაშლა; დაზოგვის, მომჭირნეობის მიზნით რაიმეზე (რაც დაგეგმილი იყო) უარის თქმა.

wie Rothschild sein Hund – განცხრომაში, დიდ ფუფუნებაში, უზრუნველ პირობებში ცხოვრება.

die rote Laterne – (სპორტ.) ბოლო, აუტსაიდერის ადგილი სატურნირო ცხრილში.

jdm. den roten Hahn aufs Dach setzen – ვინმეს სახლს ცეცხლი წაუკიდო.

keinen roten Heller haben – არ გქონდეს არც ერთი გროში.

Rotfuchs (ugs.) – წითურთმიანი ადამიანი.

ამრიგად, ფერთა აღმნიშვნელი სიტყვები და გამოთქმები მრავლადაა როგორც ქართულ, ასევე გერმანულ ენაში. მათ ვხვდებით პირდაპირი და გადატანითი მნიშვნელობით. სტატიაში მოყვანილი მაგალითების საშუალებით ვხედავთ, რომ არსებობს გამოთქმები, რომლებსაც ორივე ენაში (ქართულსა და გერმანულ ენებში) ერთი და იგივე მნიშვნელობა აქვთ. მაგრამ ვხვდებით გამოთქმებსაც, რომლებიც სხვადასხვა მნიშვნელობას იძენენ ამ ენებში.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Schneider 1988:30
2. Weisgerber 1963
3. <http://homepage.ruhr-uni-bochum.de/Udo.L.Figge/texte/farbe.htm>
4. <http://www.metaphorik.de/journal/projektvorstellung/htm>

Summary**Nino Gogua****Language items denoting colors**

The article deals with the study of the colour spectrum. The subject of our interest is the criteria used by us to divide the spectrum of colours. While dealing with the problem of segmentation of the mentioned spectrum, structural semantics, including the component analysis and the theory of semantic field, should be used. The results of Berlin and Kay reserches have been presented in the work. The article comprises brief history concerning the study of the lexical unit "red". Direct and figurative meanings of the expressions established in German and Georgian have been discussed.

Резюме**ნინო გოგუა****Цветовые языковые примечания**

В статье рассмотрены цветовые языковые примечания. Предмет наших интересов – критерии, которыми человек разделяет спектр цветовых гамм. Для этого употреблена структурная семантика, которая содержит компонентный анализ и теорию семантических долин. Здесь же рассмотрены результаты исследований Берлина и Кейса.

В статье также дан исторический экскурс, связанный с красным цветом, и сравнены с друг с другом выражения, которые упрочены в немецком и грузинском языках прямыми и переносными значениями.

ბელა გომურაშვილი
დარგობრივი ენები და მათი დეფინიციის მცდელობა

დღევანდელი საზოგადოებრივი ცხოვრების მრავალი სფეროსათვის ნიშანდობლივია დარგობრივი კომუნიკაცია. თითოეული ჩვენგანი ყოველდღიურადაა შეხებაში დარგობრივ ენასთან. ხშირად არც კი ვიცით, რომ ყოველდღიურ ყოფაში გამოყენებული მრავალი სიტყვა, დარგობრივი ენიდანაა შემოსული საყოველთაო ენაში. ასეთებია მაგ: კომპიუტერი, მედია, დიდი და ა.შ. ეს პროცესი ამჟამად გრძელდება. თუ ზოგიერთ სიტყვას დღეს ჯერ კიდევ სპეციალისტის ახსნა-განმარტება სჭირდება, ხვალ იგი საზოგადოებისთვის, ყველა ადამიანისთვის გასაგები და ყველას კუთვნილება გახდება. ასეთ სიტყვათა რიგს მიეკუთვნება “გლობალიზაცია“, “E-Mail“ და სხვ. დარგობრივ ენებს შორის საზღვარი გარდამავალი იყო და ახლაც ასე რჩება. ზოგჯერ ერთი დარგის ენა მეორეში გადადის. მაგ: ერ შტოლენ მადაროელისათვის სანადმო დერეფანს ნიშნავს, ხოლო ხაბაზისათვის კი სადღესასწაულო კექსს (Lutic Giotce, Ernest v.b. Hess).

დარგობრივი ენების სხვადასხვაგვარი განმარტება არსებობს, თუმცა უმეტეს შემთხვევაში ეს ტერმინი მრავლობით რიცხვში გვხვდება, რადგანაც იგი დარგობრივ და ამ დარგთან დაკავშირებულ მრავალფეროვნებას აღნიშნავს. აქ არ შეიძლება საუბარი იყოს ყველა დარგის სპეციალისტთა მიერ გამოყენებულ ერთიან დარგობრივ ენებზე. სხვადასხვა დარგობრივი სფეროს წარმომადგენლები ხშირად ერთმანეთს ვერ უგებენ, მიუხედავად ამისა, მაინც შეიძლება გამოიყოს მთელი რიგი იმ ნიშან-თვისებებისა, რომლებიც ყველა დარგობრივი ენებისთვისაა დამახასიათებელი. ასეთებად მიჩნეულია:

1. დარგობრივი ლექსიკა და სიტყვათწარმოების სპეციალური საშუალებები.
2. სტილისა და წინადადების სტრუქტურის თავისებურებები.
3. სპეციფიკური ლექსიკა-ტერმინოლოგია, რაც მოიცავს როგორც აბრევიატურებს, ასევე ნეოლოგიზმებს (ივა მინდაძე, ნინო ლოლაძე, ერეკლე ჩიგოვიძე)

ერთმანეთისგან უნდა განვასხვაოთ დარგობრივი და პროფესიული ენები.

დარგობრივ ენებში გულისხმობენ რომელიმე დარგში გამოყენებულ სპეციფიკური ენობრივი საშუალებების ერთობლიობას. დარგობრივი ენების ტექსტები აზრის სიზუსტითა და ლოგიკურობით გამოირჩევა, რაც განპირობებულია დარგობრივი ლექსიკისა და გარკვეული გრამატიკული კონსტრუქციების სიჭარბით. (ივა მინდაძე, ნინო ლოლაძე, ერეკლე ჩიგოჯიძე)

რაც შეეხება პროფესიულ ენას, ჩემი მოსაზრებით, ეს ცნება უფრო ვიწრო მნიშვნელობის მატარებელია. “პროფესიული ენა” მოიცავს ცალკეულ სპეციალისტთა (გარკვეული პროფესიის მქონე პირთა) მიერ გამოყენებულ სიტყვათა მარაგს. ამიტომ ეს ცნება არ შეიძლება იყოს გაიგივებული დარგობრივ ენასთან, რომელიც რომელიმე ერთ კონკრეტულ დარგში გამოყენებულ ტერმინებს აერთიანებს. უნდა აღინიშნოს, რომ შესაძლებელია პროფესიული ენა დაუქვემდებაროთ დარგობრ ენებს, რომლებიც აერთიანებს სხვადასხვა პროფესიის მქონე სპეციალისტთა გარკვეულ ჯგუფს. თვალსაჩინოებისთვის შეგვიძლია მოვიყვანოთ დარგი “ მედიცინა “ და მედიკოსები, რომელთა შორის ზოგი კარდიოლოგია, ზოგი ექსპერტი (გვამის ექსპერტიზა), ზოგიც პედიატრი. პროფესიულ ენას შეიძლება მივაკუთვნოთ სტილისტის, მემანქანის ან ტელეფონისტის ენები.

განსხვავებული მოსაზრებები არსებობს დარგობრივი და სამეცნიერო ენების შესახებ. ერთ-ერთი მოსაზრებით დარგობრივი ენები სამეცნიერო ენას მიეკუთვნებიან, ხოლო სხვა მოსაზრების თანახმად, სამეცნიერო ენა ცალკე ჯგუფად უნდა გამოიყოს, ვინაიდან მას მტკიცე ტერმინოლოგიური სისტემა ახასიათებს ბევრი დარგობრივი ენებისგან განსხვავებით (ამ მოსაზრებას იზიარებენ ივა მინდაძე, ნინო ლოლაძე, ერეკლე ჩიგოჯიძე)

ვფიქრობ, რომ სამეცნიერო ენა შედარებით ზოგადი ცნებაა და აერთიანებს სხვადასხვა დარგობრივ ენებს. ვინაიდან ძალიან ბევრი დარგი სხვადასხვა სამეცნიერო დისციპლინას წარმოადგენს და ამ დარგის სპეციალისტი კარგადაა გარკვეული იმ სამეცნიერო დისციპლინაშიც, რომელსაც მოცემული დარგი განეკუთვნება. თუმცა პრაგმატული კუთხით სამეცნიერო და დარგობრივი ენები ერთმანეთისგან თითქმის არ განსხვავდება.

დარგობრივი ენები შესაძლებელია გამოყენების ადგილისა და მიზნის შესაბამისად სხვადასხვა სიტუაციაში შეგვხვდეს.

1. საქმიანი მიმოწერაში გამოყენებული დარგობრივი ენები.
2. უმაღლეს სასწავლებლებში, კვალიფიკაციის ამაღლების კურსების, პროფესიული მეცადინეობის დროს გამოყენებული

დარგობრივი ენები, რომლებიც ასევე გვხვდება სემინარების, სიმპოზიუმების დროს.

3. პოპულარულ-განმარტებითი ენა, რომელიც გამოიყენება სასკოლო მეცადინეობებსა და მედიაში. რაც შეეხება მედიას, განსაკუთრებით აღსანიშნავია დღევანდელ მასმედიაში გამოყენებული ლექსიკა, რომელთა უმეტეს ნაწილს ისეტი ტერმინები შეადგენს, რომლებიც ადრე მხოლოდ ჟურნალისტიკისთვის და ამ სფეროსთან დაკავშირებული ადამიანისათვის იყო ცხადი, დღეს კი ისინი უკვე ჩვეულებრივი დილექტანტებისთვისაცაა გასაგები და დიდი პოპულარობით სარგებლობს “საყოველთაო ენაში” “მაგ: ჩვენი “ ვებ-გვერდის “ მისამართია, ეს “ სიუჟეტი “ საკმაოდ საყურადღებოა. თუ მივუბრუნდებით საქმიან მიმოწერაში გამოყენებულ დარგობრივ ენებს, აქ კომუნიკაცია შესაბამის საერთო პროფესიის მქონე პირვნებს შორის ხორციელდება. ასეთ დროს ტერმინები კარგადაა ცნობილი კომუნიკაციის მონაწილეთათვის და მათი განმარტება საჭირო არ არის.

ინტერნეტ-რესურსების საშუალებით მოპოვებული მასალა ინფორმაციას გვაწვდის იმის შესახებ, რომ ადრეულ ხანაში დილექტანტებს არ ესმოდათ დარგობრივი სფეროს ექსპერტების. დილექტანტები ექსპერტთა ენას აიგივებდნენ სიტყვასთან “ჩინური”, რომელშიც მოიაზრებოდა “ გაუგებარი სიტყვა ”. ეს ის პერიოდია, როდესაც შუა საუკუნეების ევროპაში ყველა წამყვან ევროპულ უნივერსიტეტში სამეცნიერო ლიტერატურა თუ სხვადასხვა მეცნიერთა ნაშრომები ლათინურ ენაზე გამოდიოდა. ლათინური ენა ჩამოყალიბდა როგორც ერთ-ერთი სამეცნიერო დარგობრივი ენა. აღსანიშნავია ისიც, რომ ნებისმიერი კომუნიკაცია მეცნიერებს შორის სწორედ ლათინურ ენაზე ხორციელდებოდა. მისი ტერმინოლოგია კი დღემდე შემორჩენილი ისეთ დარგებში, როგორცაა მაგ: მედიცინა და ბოტანიკა.

რაც უფრო იგრძნობა მეცნიერების პროგრესი, მით უფრო სწრაფად და წარმატებით ვითარდება დარგობრივი ენები და მათი ტერმინები. ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებას, რომ მსოფლიოში მიმდინარე პროცესებიდან გამომდინარე ინგლისურმა ენამ დიდი დატვირთვა შეიძინა და მან “დიპლომატთა ენის” და “საერთაშორისო ენის ” სტატუსი მიიღო. ინგლისური ენის ზეგავლენა დღეს თითქმის ყველა დარგში იგრძნობა, სადაც სიტყვათა მარაგის დიდ ნაწილს ინგლისური სიტყვები შეადგენენ.

თუმცა ლუტც გიორცეს წიგნში “ გერმანული გრამატიკა “ გამოთქმულია მოსაზრება, რომ იურისტთა გერმანული ენა მთლიანად უარს ამბობს უცხო სიტყვებზე. ვფიქრობ, ეს ფაქტი მიანიშნებს გერმანული ენის მისწრაფებაზე, შეინარჩუნოს თავისი

თვითმყოფადობა ასეთი “ გლობალიზაციის დროსაც ” კი. იურისტთა დარგობრივი ენისგან განსხვავებით მეზღვაურთა დარგობრივ ენაში დიდი რაოდენობითაა უცხოური წარმოშობის სიტყვები, მათ შორის ინგლისურიც, რაც სხვადასხვა სუბიექტური გარემოებითაა განპირობებული. ერთ-ერთ ასეთ გარემოებად ითვლება ის, რომ გემის კეიპაჟის შემადგენლობაში იყვნენ სახადსხვა ქვეყნის წარმომადგენლები. სავარაუდოა, რომ ასეთ ქვეყანათა რიცხვს მათ შორის ინგლისიც განეკუთვნება.

გესურს ყურადღება კიდევ ერთ საკითხზე შევანეროთ. ხშირად დარგობრივ ენას განმარტავენ როგორც ჟარგონს, რომელიც დარგობრივ სფეროში გამოიყენება. უცხო სიტყვათა ლექსიკონში ნათქვამია, რომ ჟარგონი ფრანგული სიტყვაა, რომელიც შემდეგნაირად განიმარტება— “თავისებური სიტყვები ან გამონათქვამები”, რომლებსაც იყენებენ რომელიმე კონკრეტულ პროფესიულ ჯგუფში, წრეში. აქედან გამომდინარე, ჩემი აზრით გარკვეული პროფესიის წარმომადგენელთა მიერ გამოყენებულ ამ სიტყვებს შეიძლება ვუწოდოთ “პროფესიული ჟარგონი“. მაგ: სტილისტთა პროფესიული ჟარგონი. მაგრამ არსებობს მეორე უფრო ვიწრო სოციალური ჯგუფი, რომელშიც არ შედიან ამა თუ იმ კონკრეტული სპეციალობის მქონე პირები. ასეთებად შეიძლება დასახელდეს “პატიმართა ჟარგონი, ხაკერთა ჟარგონი, სკოლის მოსწავლეთა ჟარგონი“. ეს მოსაზრება წინააღმდეგობაშია ჩვენს მიერ ზემოთ განხილულ თვალსაზრისთან. უფრო ზუსტად: ვინაიდან ჩვენ ერთმანეთისაგან განვასხვავებთ პროფესიული და დარგობრივი ენები, შესაბამისად დარგობრივი ენები ვერ იქნება ჟარგონი. თუმცა ისინი ქმნიან გარკვეულ რიგს ტერმინებისა, რომლებიც როგორც უკვე აღვნიშნეთ სპეციალისტების მიერ აქტიურად გამოიყენება. თუ მიფუბრუნდებით დარგობრივ ენებს, მათ უპირველეს ყოვლისა მიეკუთვნებიან დარგობრივი ცნებები და დარგობრივი უცხო სიტყვები, რომელთაც სპეციალისტის გარდა არავინ იყენებს, ან შეიძლება დარგობრივ სიტყვებს სრულიად სხვა მნიშვნელობა ჰქონდეთ.

რაც შეეხება დარგობრივ ენაში არსებულ ჟარგონს, მას სოციოლინგვისტიკური კუთხით შემდეგი ფუნქცია გააჩნია. ის გარკვეული თვალსაზრისით წარმოადგენს “იარაღს“ საშუალებას “განსაზღვრულ პიროვნებებსა და ჯგუფებს შორის კომუნიკაციის დროს, მაგრამ ზოგიერთ შემთხვევაში დარგობრივ ენაში არსებული ჟარგონი ძნელად გასაგები და ხანდახან გაუგებარი და ბუნდოვანია.

განმარტებისათვის უნდა ითქვას, რომ ჟარგონი ბუნდოვანი და გაუგებარი შეიძლება იყოს განსაზღვრული დარგის

სპეციალისტებს შორის, ვინაიდან იგი მხოლოდ პროფესიულ ჯგუფების წარმომადგენელთა შორის გამოყენებული სიტყვებია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ივა მინდაძე, ნინო ლოლაძე, ერეკლე ჩიგოგოძე: მთარგმნელთა და თარჯიმანთა სემინარი
2. ლუტც გიოტცე, ერნესტ ვ.ბ. ჰესს: გერმანული ენის გრამატიკა.
3. <http://www.wesselhoeft.net/Lexikon/A.htm>
4. <http://www.de.wikipedia.org/wiki/Seemannssprache>

Summary

Bela Gomurashvili

“Branch Languages” and an attempt to define them

The article deals with the problem of defining the term “Branch Languages”. It should be mentioned that branch languages differ from professional and scientific languages. The term “Jargon “ is simplified and its relation with professional and scientific languages is determined. The article offers the new term “Professional Jargon”. The problem of “ understanding “ in the context of different specialization fields has been discussed in the work. This problem is mainly revealed in the process of communication. The article can be considered to be an attempt to make the specificity of branch, professional and scientific languages evident.

Резюме

Бела Гомурашвили

Отраслевые языки и попытка их определения

В статье предпринята попытка определения сути понятия “отраслевые языки “. Надо отметить, что отраслевые языки отличаются от профессионального и научного языков. При этом разъяснен термин “жаргон “ и отмечена его связь с профессиональным и научным языками. Внесен новый термин “профессиональный жаргон“ и дано его определение. В статье поставлен такой проблематичный вопрос, как “донесение смысла“ до специалистов конкретной области и дилетантов. Проблемы подобного рода дают о себе знать при коммуникации. Именно поэтому в статье предпринята попытка максимально разъяснить специфику “отраслевого“ “профессионального“ и “научного языков“

შორენა შენგელია

დარგობრივი და პროფესიული ენები – მსგავსება და განსხვავება

რა არის დარგობრივი ენა? ეს ცნება სხვადასხვაგვარად გაიგება. გერმანულ ენაში იგი ხშირად მრავლობით რიცხვში გვხვდება, რათა დარგობრივი და საგნობრივი მრავალფეროვნება აღნიშნოს.

“დარგობრივი ენა არის კონკრეტულ დარგში სპეციალისტებს შორის ოპტიმალური ვაგებიანების საშუალება. მისთვის დამახასიათებელია სპეციფიკური დარგობრივი ლექსიკა და გააჩნია საყოველთაო ლექსიკური და გრამატიკული საშუალებების გამოყენებისა და შერჩევის სპეციალური ნორმა. იგი არ არის დამოუკიდებელი ენობრივი მოვლენა, არამედ მას გამოიყენებენ დარგობრივ ტექსტებში და გარდა დარგობრივი ტერმინებისა შეიცავს საყოველთაო ენის ელემენტებს” (შიმდტი 1969, 17)

დროცდისა და ზაიბიკეს აზრით დარგობრივი ენა არის ენობრივი საშუალებების ერთობლიობა, რომელიც მიზნობრივად დაკავშირებულია ადამიანთა საქმიანობის კონკრეტულ სფეროსთან. მისთვის დამახასიათებელია სპეციფიკური სტილისტური სფერო და გამოირჩევა სხვა დანარჩენი სტილისტური სახეობებისაგან (Fluck, Hans Rüdiger, Fachdeutsch in Naturwissenschaft und Technik, Heidelberg: Gross 1984).

ჰოფმანი მიიჩნევს, რომ დარგობრივი ენა არის სპეციფიკური ენობრივი საშუალებების ერთობლიობა, რომელიც დარგობრივი კომუნიკაციის სფეროში გამოიყენება, რათა უზრუნველყოს კონკრეტულ სფეროში დასაქმებულ ადამიანთა შორის კომუნიკაცია (იქვე).

თითოეული ამ განსაზღვრებიდან გამომდინარე ნათლად ჩანს, რომ დარგობრივი ენა არის სპეციალისტებს შორის ვაგებიანების საშუალება კონკრეტულ კომუნიკაციის სფეროში. მას არ გააჩნია საკუთარი ენობრივი სისტემა და იყენებს საყოველთაო ენის ელემენტებს. ამიტომ საკმაოდ ძნელია დარგობრივი ენისა და საყოველთაო ენის ერთმანეთისაგან გამიჯვნა. ერთი მხრივ, შეიმჩნევა დარგობრივი ლექსიკის ყოველდღიურ ენაში დამკვიდრების პროცესი, მეორე მხრივ, ვითარდება საპირისპირო პროცესი. დარგობრივი ენის მზარდი დიფერენციაციის გამო ღრმავდება უფსრკული ყოველდღიურ და დარგობრივ ენებს შორის.

დარგობრივ დიფერენციაციაში იგულისხმება ის, რომ დარგი ფართო ცნებაა. ერთი კონკრეტული დარგი შეიძლება დაიყოს ძირითად სფეროებად და პროფესიულ ნაწილებად. მაგალითად, ავიაციის დარგის ძირითადი სფეროებიდან შეიძლება გამოვყოთ სამხედრო და სამოქალაქო ავიაცია, ხოლო მის პროფესიულ ნაწილებად შეიძლება ვიგულისხმოთ ისეთი პროფესიები, როგორიცაა ავიატექნიკოსი (პირი, რომელიც თვითმფრინავს ამზადებს გასფრენად და ამოწმებს დაბრუნებისას) და მფრინავი (პილოტი). მათ შორის მფრინავებს საკუთარი ტერმინოლოგია გააჩნიათ, რომელიც მხოლოდ ამ პროფესიის ადამიანებისათვისაა გასაგები. აქედან გამომდინარე აუცილებელია განვასხვავოთ ერთმანეთისაგან დარგობრივი და პროფესიული ენები.

პროფესიული ენა მკვეთრად განსხვავდება დარგობრივი ენისაგან. დარგობრივი ენა, როგორც უკვე ვიცით მოიცავს ტერმინების, გამონათქვამებისა და მყარი სიტყვათშეთანხმებების ერთობლიობას, რომელიც მთლიანად ერთი კონკრეტული დარგისთვისაა დამახასიათებელი და მასში არსებულ ყველა პროფესიულ ნაწილს აერთიანებს. მაგალითად, მუსიკის დარგში არსებული ტერმინოლოგია ყველა მუსიკოსისათვის ერთია, მიუხედავად პროფესიული განსხვავებებისა (იგულისხმება პიანისტი, დირიჟორი, თეორეტიკოსი). პროფესიული ენა წარმოადგენს მხოლოდ იმ ტერმინთა ერთობლიობას, რომელიც ერთ კონკრეტულ დარგში არსებული სხვადასხვა პროფესიული ნაწილებიდან მხოლოდ ერთისთვისაა დამახასიათებელი. ეს ნათლად ჩანს ზემოთ მოყვანილი ავიაციის დარგის მაგალითიდან. ასე, რომ პროფესიულ ენას უფრო ვიწრო გაგება აქვს ვიდრე დარგობრივ ენას.

მფრინავთა ენა სწორედ პროფესიულ ენათა ჯგუფს მიეკუთვნება. იგი წარმოადგენს კომუნიკაციის საშუალებას მფრინავებს შორის. ფლუკის მიხედვით კი მფრინავთა ენა არის იმ ინგლისური ტერმინებისა და სპეციფიკური გამონათქვამების ერთობლიობა, რომელიც ფრენის დროს დისკჟინერსა და მფრინავს შორის კომუნიკაციას ემსახურება. ავტორი ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ მფრინავთა ენაში საერთაშორისო ტერმინოლოგიის არსებობა უზრუნველყოფს საპაერო მიმოსვლის უსაფრთხოებას. თუმცა გერმანულ ენაში დამკვიდრებული ტენდენციის თანახმად კონკრეტული ენის ლექსიკური ერთეულების გამოყენება საერთაშორისო გაგებინების საშუალებად მთლიანად უარყოფილია. გერმანული ენათმეცნიერები უარს ამბობენ გამოიყენონ უცხოური წარმოშობის სიტყვები თუ ტერმინები და ცდილობენ ყველა სფეროში დაამკვიდრონ მათი მშობლიური ენის ელემენტები. გამონაკლისი არც მფრინავთა ენა აღმოჩნდა. ჩემს მიერ ინტერნეტ

წყაროებში მოპოვებული ინფორმაციის თანახმად გერმანულ ენაში არსებობს მფრინავთა პროფესიული ენა. იგი განვითარების გზაზეა, რაშიც დიდი წვლილი თვითონ მფრინავებს შეაქვთ.

პროფესიული ენები ისევე როგორც დარგობრივი ენები გამოირჩევა აზრის გადმოცემის სიზუსტითა და ლოგიკურობით, რაც განპირობებულია შესაბამისი პროფესიული ლექსიკისა და გარკვეული გრამატიკული კონსტრუქციების ცოდნით. აქ დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ტერმინებს. ისინი დარგობრივი და პროფესიული კომუნიკაციისას ძირითადი ინფორმაციის მატარებელი არიან. საყოველთაო სიტყვებისაგან (ლექსიკისაგან) განსხვავებით ტერმინები გამოირჩევა დარგობრივ-პროფესიული შინაარსით. ეს არის სიზუსტე, სიცხადე, (ინდეტივაკიტი), ცნებითობა (ეგრიფვლიცჰკეიტი), სტილისტური ნეიტრალობა და აზრის მოკლედ, ლაკონურად გამოხატვა.

ტერმინის სიზუსტეში იგულისხმება ტერმინის მნიშვნელობის ზუსტი განსაზღვრება და მისი გამოჯვნა სხვა ტერმინებისაგან.

სიცხადე გულისხმობს იმას, რომ ტერმინი დაკავშირებულია კონკრეტულ დარგობრივ-პროფესიულ მოვლენასთან და გამოხატავს კონკრეტულ დარგობრივ ცნებას.

ცნებითობაში იგულისხმება ტერმინის გაგება ცნებათა სისტემაში, რომლის ფუნქციაა იყოს აზრობრივი ერთეულის ენობრივი ნიშანი.

სტილისტური ნეიტრალობა მიუთითებს დარგობრივი კომუნიკაციის რაციონალურობასა და ობიექტურობაზე. სადაც არ იგულისხმება ექსპრესიულობა და ესტეტიურობა.

ასევე დარგობრივ-პროფესიული ენის განსაკუთრებულობას წარმოადგენს აზრის მოკლედ, ლაკონურად გამოხატვა, რაც ხშირად მიიღწევა სიტყვათშეთანხმებების საშუალებით, რომელიც უზრუნველყოფს გრძელი და რთული კონსტრუქციების გაერთიანებას ერთ ცნებაში.

ამრიგად, დარგობრივ და პროფესიულ ენებს გააჩნიათ საერთო თვისებები, მაგრამ ამავე დროს განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან კომუნიკაციური სფეროთი და დამახასიათებელი პროფესიული ლექსიკით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Hans-Rudiger Fluck, Fachsprachen, 5. Auflage A Franke Verlag, Tubingen und Basel, 1996.

2. Hans-Rudiger Fluck, Fachdeutsch Naturwissenschaft und Technik, Yulius Groos Verlag, Heidelberg, 1985.
3. Grammatik der deutschen Sprache, Sprachsystem und Sprachgebrauch, Knaurs.
4. მიხეილ ჭაბაშვილი, უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, გამომცემლობა "განათლება", თბილისი, 1973.

Summary

Shorena Shengelia

Similarities and differences between specific and professional languages

Technical language presents the unity of terms, which serves the communication between the specialists in the concrete sphere. Professional language presents the unity of these terms, characteristic only of one professional field. Professional language has the same features: clarity of terms, and laconism in presenting ideas varying with different types of professional lexis.

Резюме

Шорена Шенгелия

Отраслевые и профессиональные языки – Сходства и различия

Отраслевой язык представляет собой единство терминов, которое служит коммуникации специалистов в конкретной сфере. Профессиональный язык же является единством терминов, характерным только для одной из нескольких профессий одной конкретной отрасли. Они обладают общими свойствами: точностью терминов, ясностью, понятностью, лаконичностью передачи соображений и отличаются друг от друга характерной профессиональной лексикой.

თამარ ბერიძე, ლიკა ბერიძე, გიორგი ცაავა

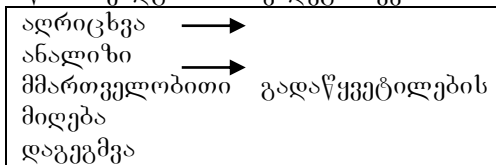
საწარმოს საქმიანობის კომპლექსური ანალიზი

ფინანსურ მენეჯერს პრაქტიკულ საქმიანობაში უხდება სხვადასხვა მმართველობითი გადაწყვეტილებების მიღება, რომელიც ძალზე ხშირად ფინანსური დოკუმენტაციისა და ინფორმაციის ანალიზის შედეგებიდან გამომდინარეობს.

საწარმოს ეკონომიკური საქმიანობის ანალიზის ამოცანები გამომდინარეობს ანალიზის მიზნებიდან. ანალიზის პროცესში, რომელიც წარიმართება ეკონომიკური ინფორმაციის სისტემის მახვენებელთა შესწავლა-შეფასებით, გამოვლინდება ობიექტური და სუბიექტური ფაქტორების ზემოქმედება საწარმოთა სამეურნეო პროცესებისა და საქმიანობის საბოლოო შედეგებზე.

სამეურნეო საქმიანობის ანალიზის ობიექტებია საწარმოს საქმიანობის ყველა მხარე: პროდუქციის, სამუშაოების (მომსახურების) წარმოება და რეალიზაცია; დანახარჯები წარმოებასა და რეალიზაციაზე; მოგება, რენტაბელობა და საფინანსო მდგომარეობა; საწარმოო სიმძლავრეების გამოყენების, მეცნიერებისა და ტექნიკის უახლოესი მიღწევების დანერგვის; ენერჯის ხარჯვის პროგრესული ნორმების; მოჭირნეობის რეჟიმის დაცვა და ა. შ.

საწარმოს საქმიანობის ეკონომიკური ანალიზი წარმოადგენს მართვის ერთ-ერთ მთავარ ფუნქციას. მართვის სისტემა მოიცავს შემდეგ ურთიერთდამაკავშირებელ ფუნქციებს, რომელიც შეიძლება წარმოვიდგინოთ შემდეგი სქემით:

სქემა 1. მართვის სისტემა

სამეურნეო საქმიანობის ეკონომიკური ანალიზი, როგორც სპეციალური ეკონომიკური დისციპლინა, ჩამოყალიბდა საწარმოს

პრაქტიკული სამეურნეო საქმიანობის მოთხოვნებიდან გამომდინარე. კერძოდ, პრაქტიკულმა საქმიანობამ განაპირობა მმართველობითი ინფორმაციების ანალიზური დამუშავება, გეგმების შესრულების შეფასება, იმ შინაგანი და გარეგანი ფაქტორების შესწავლა, რომლებიც ზემოქმედებენ სამეურნეო პროცესების მიმდინარეობასა და განაპირობებენ საბოლოო შედეგებს.

ეკონომიკური ანალიზის ძირითადი მიზნებიდან და ამოცანებიდან გამომდინარეობს სამეურნეო საქმიანობის კომპლექსური ანალიზის მახასიათებლები:

- ა) საწარმოს სამმართველო ინფორმაციების ანალიზის პროცესში:
 - საწარმოს ბიზნეს-გეგმების და მათთან დაკავშირებული ნორმატივების ტექნიკურ-ეკონომიური დასაბუთების დადგენა;
 - საწარმოო პროგრამების შესრულების მიმდინარეობის ობიექტური ოპერაციული შესრულება;
 - წარმოების დანახარჯების სტრუქტურის დადგენა და მათი ფუნქციონალური და ეკონომიკური შინაარსის მიხედვით ანალიზის ჩატარება;
 - მატერიალური, შრომითი და ფინანსური რესურსების რაციონალური გამოყენების შეფასება;
 - საწარმოს შინაგანი ფარული რეზერვების გამოვლენა-გაზომვა და მათი გამოსაყენებლად ქმედითი ღონისძიებების დასახვა და პრაქტიკაში დანერგვა.
- ბ) საწარმოს ფინანსური ანგარიშგების ანალიზის პროცესში:
 - ბალანსის მონაცემების საფუძველზე გრძელვადიანი და მიმდინარე აქტივების მდგომარეობის დადგენა და მათი ცვალებადობის კოეფიციენტების განსაზღვრა;
 - დებიტორული და კრედიტორული დავალიანების დინამიკის გამოკვლევა;
 - მოგება-ზარალის მაჩვენებლების ცვალებადობაზე მოქმედი ფაქტორების დადგენა და მათი გავლენის შეფასება;
 - საწარმოს საკუთარი კაპიტალის ცვლილებების შეფასება;
 - ფულადი სახსრების ნაკადების დადგენა და მათი დენადობის დაჩქარების გზების ძიება;
 - საწარმოს ლიკვიდურობის (გადახდისუნარიანობის) გამოკვლევა და საწარმოს საერთო ფინანსური მდგომარეობის შეფასება და სხვ.

ჩამოვთვალოთ კომპლექსური ანალიზის ცალკეული ელემენტები. კერძოდ:

- ა) ძირითადი საწარმოო ფონდების გამოყენების ანალიზი მოიცავს:

1. ძირითადი საწარმოო ფონდების გამოყენების ძირითადი მაჩვენებლების – ფონდუკუებისა და ფონდტევადობის მაჩვენებლების განსაზღვრას, ამ მაჩვენებელთა მატერიალური წარმოების სფეროში ეფექტურად გამოყენების დინამიკის შეფასებას;
 2. შრომის საშუალებების გამოყენების ეკონომიკური ეფექტიანობის შეფასებას, რომელიც აისახება პროდუქციის ღირებულებაში ცვეთის (ამორტიზაციის) ხვედრითი წილის განსაზღვრაში.
- ბ) შრომის საგნების გამოყენების (მატერიალური უკუგების) ანალიზი:
- შრომის საგნების გამოყენების საერთო მაჩვენებელი არის ვარგისი პროდუქციის გამოსავლიანობა (მაგ. მადნის ბოჭკოდან ბამბის, მადნეულიდან თუჯის და ა. შ.) და მასალების გამოყენების კოეფიციენტი.
- გ) შრომის ნაყოფიერების (მწარმოებლურობის) ანალიზი:
- შრომის ანალიზი იკვლევს შრომის ნაყოფიერების დონეს (გამომუშავებული პროდუქციის მოცულობისა და დახარჯული სამუშაო დროის შეფარდებით), შრომის მწარმოებლურობაზე მოქმედ ექსტენსიურ და ინტენსიურ ფაქტორებს, მათ დინამიკასა და შრომის ნაყოფიერების ამაღლების შესაძლებლობებს.
- ც) პროდუქციის წარმოებისა და რეალიზაციის მაჩვენებელთა ანალიზი:
- პროდუქციის წარმოებისა მოცულობისა და რეალიზაციის ეკონომიკური ანალიზის ძირითადი ამოცანებია: წარმოების მოცულობის, სტრუქტურის, ხარისხის დინამიკისა და გეგმის მაჩვენებელთა შეფასება; წარმოებისა და პროდუქციის რეალიზაციის მოცულობის მაჩვენებლებზე ძირითადი ფაქტორების გავლენის შეფასება; ბაზრის კონიუნქტურისადმი შესაბამისობის შესწავლა პერსპექტივაში და ა. შ.
- წარმოების მოცულობის დინამიკის ანალიზისათვის გამოიყენება მთლიანი პროდუქციის ზრდისა და მატების ტემპის მაჩვენებელი.
- ეკონომიკური ანალიზის მიზანია გამოავლინოს პროდუქციის ხარისხიანობაში ცვლილებების გავლენა, დაადგინოს პროდუქციის გამოშვების არარიტმულობის მიზეზი, შეიმუშაოს გამოვლინებული ნაკლოვანებების გამოსწორების ღონისძიებები.
- ამრიგად, ეკონომიკურმა ანალიზმა უნდა გამოავლინოს, როგორც ძირითადი საწარმოო ფაქტორების ჯგუფის: შრომის საშუალებებისა და საგნების, შრომის განმსაზღვრელი ფაქტორების, ასევე არასაწარმოო (სოციალური და

საყოფაცხოვრებო პირობებით განპირობებული) ფაქტორების გავლენა, რომლებიც პირდაპირ ზემოქმედებენ შრომის ნაყოფიერებაზე.

ე) თვითღირებულების ანალიზი:

თვითღირებულება არის დანახარჯთა ჯამი, რომელსაც მეწარმე წარმოების რესურსების (ფაქტორების) შესაძენად ხარჯავს. წარმოების კლასიკურ ფაქტორებად განიხილება მიწა (ბუნებრივი რესურსები), კაპიტალი და შრომა. თანამედროვე ლიტერატურაში გამოყოფენ განსაკუთრებულ ფაქტორს – მეწარმეობით უნარს. წარმოების ცალკეული ფაქტორების შექენაზე მეწარმის მიერ გაწეული ხარჯები არაერთგვაროვან დამოკიდებულებაშია გამოშვებული პროდუქციის მოცულობის ცვლილებასთან. აქედან გამომდინარე, გამოყოფენ ეკონომიკური დანახარჯების ორ ძირითად სახეს – მუდმივ და ცვალებად ხარჯებს.

მუდმივი დანახარჯები (ინგლ. Fixed costs (FC)) ეწოდება ისეთ დანახარჯებს, რომელთა სიდიდე არ მოქმედებს წარმოების მოცულობის ცვლილებაზე. მათ მიეკუთვნება, მაგ., მიწის რენტა, დაზღვევის გადასახადი, იჯარის ქირა, საამორტიზაციო ანარიცხვები, მართვის აპარატის პერსონალზე, შრომის ანაზრაურობაზე, კვალიფიკაციის ამაღლებაზე და ა. შ. გაწეული დანახარჯები.

ცვალებადი დანახარჯები (ინგლ. variable costs (VC)) ეწოდება ისეთ დანახარჯებს, რომელთა სიდიდე იცვლება გამოშვების მოცულობის ცვლილებებისაგან დამოკიდებულებით. მაგ., დანახარჯები შრომის საგნებზე, შრომის ანაზრაურობაზე, სატრანსპორტო და სხვა სახის მომსახურებაზე და ა. შ.

მთლიანი დანახარჯები (ინგლ. Total costs (TC)) ეწოდება მუდმივი და ცვალებადი დანახარჯების ჯამს:

$$TC = FC + VC, \quad (1)$$

სადაც TC – მთლიანი (საერთო) ხარჯები, FC – მუდმივი დანახარჯები, VC – ცვალებადი დანახარჯები.

ეკონომიკურ ლიტერატურაში დანახარჯებს განიხილავენ ორ ჯგუფად: პირველი, წარმოების დანახარჯები ხანმოკლე პერიოდში და მეორე, წარმოების დანახარჯები ხანგრძლივ პერიოდში. ასეთი დაყოფა პირობითია და იგი დამოკიდებულია წარმოების ხასიათსა და საწარმოო შესაძლებლობაზე.

ზღვრული, ანუ დამატებითი ხარჯები (ინგლ. Maximum costs (MC)) ეწოდება პროდუქციის დამატებითი (კიდევ ერთი) ერთეულის წარმოებაზე გაწეულ ხარჯებს:

$$MC = \Delta TC \quad (2)$$

ზღვრული დანახარჯების კონცეფციას საწარმოს განვითარებისათვის სტრატეგიული მნიშვნელობა გააჩნია. მისი განსაზღვრით მეწარმე იღებს გადაწყვეტილებას კიდევ რამდენიმე დამატებითი ერთეულით წარმოების მოცულობის გაზრდის შესახებ, წარმოების ეფექტიანად ფუნქციონირებისათვის. ამ მიზნით დაიანგარიშება საშუალო მთლიანი (საერთო) ხარჯები, რომელიც მოიცავს საშუალო მუდმივ და საშუალო ცვალებად ხარჯებს:

ა) საშუალო მუდმივი (ინგლ. Average fixed costs (AFC)) დანახარჯები

გამოითვლება შემდეგი ფორმულით:

$$AFC = FC/Q, \quad (3)$$

სადაც AFC - საშუალო მუდმივი დანახარჯები, FC - მუდმივი დანახარჯები, Q - პროდუქციის რაოდენობაა.

ბ) საშუალო ცვალებადი (ინგლ. Average variable costs (AVC)) დანახარჯები

გამოითვლება შემდეგი ფორმულით:

$$AVC = VC/Q, \quad (4)$$

სადაც AVC - საშუალო ცვალებადი დანახარჯები, VC - მუდმივი დანახარჯები, Q - პროდუქციის რაოდენობაა.

გ) საშუალო მთლიანი (ინგლ. Average total costs (ATC)) დანახარჯები

გამოითვლება შემდეგი ფორმულით:

$$ATC = TC/Q = (FC+VC)/Q = AFC + AVC \quad (5)$$

ამრიგად, პროდუქციის თვითღირებულების შესწავლასთან დაკავშირებით ეკონომიკური ანალიზის წინაშე დგას შემდეგი ძირითადი ამოცანები:

1. საწარმოების (ფირმების), დარგების, ეკონომიკური სექტორების, პროდუქციის თვითღირებულების დონის ანალიზი, თვითღირებულების შემცირების დონისძიებებზე კონტროლის დაწესება;
2. პროდუქციის თვითღირებულების სტრუქტურის შესწავლა;
3. პროდუქციის თვითღირებულებაზე მოქმედი წარმოების ფაქტორებისა და სასაქონლო პროდუქციის ერთ ლარზე დანახარჯების ანალიზი;
4. პროდუქციის თვითღირებულების დინამიკის ანალიზი.

ბუღალტრული აღრიცხვა რეალიზებული სასაქონლო – მატერიალური

ფასეულობის თვითღირებულების აღრიცხვის ორ მეთოდს იყენებს. ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების მიხედვით, რომელიც საქართველოში მიმდინარე ბუღალტრული აღრიცხვის რეფორმის საფუძველს წარმოადგენს, უკავშირდება

მოგებისა და ზარალის ანგარიშგების წარდგენის მეთოდებს და აღრიცხვაშიც შესაბამისი სახელწოდებით მოიხსენიება. კერძოდ:

- ხარჯების აღრიცხვა ეკონომიკური შინაარსის მიხედვით;
- ხარჯების აღრიცხვა მათი ფუნქციური დანიშნულების, საკაკულაციო მუხლების მიხედვით.

ამრიგად, ქართველ და უცხოელ მეცნიერთა შრომებში ფართოდ არის

გაშუქებული სამეურნეო-საფინანსო საქმიანობის ანალიზის მეცნიერული საფუძვლები, ანალიზის ჩატარების ძირითადი პრინციპები და თავისებურებანი. ჩვენ მოკლედ განვიხილეთ სამეურნეო საქმიანობის კომპლექსური ანალიზის მახასიათებლები.

ფინანსური ანგარიშგების კომპლექსური ანალიზის, ინფორმაციის ძირითად წყაროდ მმართველობითი აღრიცხვის, ფინანსური აღრიცხვისა და ანგარიშგების ინფორმაცია გვევლინება. ბიზნესის ეფექტიანი მართვის მიღწევა შესაძლებელია მმართველობითი რაციონალიზმისა და საწარმოს ეკონომიკურ მაჩვენებელთა მაღალორგანიზებული ანალიზურ-შემფასებელი სისტემის ფუნქციონირებით.

მართვის რთული ფუნქციების შესრულებისათვის ეკონომიკური ანალიზი მოწოდებულია შეიმუშაოს კონკრეტული მეცნიერულად დასაბუთებული დასკვნები, რომლებსაც დიდი მნიშვნელობა აქვთ სწორი მმართველობითი გადაწყვეტილების მიღებისათვის, ოპტიმალური ვარიანტების შერჩევისათვის და პროგნოზირებისათვის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გ. ცაავა – ფინანსური მენეჯმენტი, თბ., 2006
2. ზ. ლიპარტია – სოციალურ-ეკონომიკური სტატისტიკა, თბ., უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2001.
3. ედ. ცირამუა – სამეურნეო-საფინანსო საქმიანობის ეკონომიკური ანალიზი, თბ., 1999.

Summary

**Tamar Beridze,
Lika Beridze,
Georgi Caava**

The Complex Analysis of Enterpreniourship

A financial manager has in practice to take some managerial decisions which offer results from financial documentation and outcome of informational analyses.

The objectives of enterprise economic activities come out from the analytic aems. In the process of analyzing which, precedes with studying and evaluating the data of the economic informational system.

The impact of objective and subjective factors is reflected on the ultimate results of the enterprise activities.

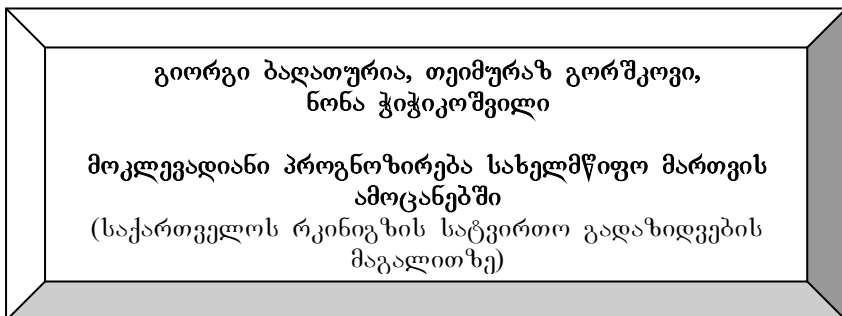
Резюме

**Тамара Беридзе,
Лика Беридзе,
Георгий Цаава**

Комплексный анализ деятельности производства

Финансовому менеджеру в практической деятельности приходится принимать различные управленческие решения, которые зачастую вытекают из анализа финансовой документации и информации.

Задачи анализа экономической деятельности производства вытекают из целей данного анализа. В самом процессе анализа который производится путем изучения и оценки показателей системом экономической информации, выявляется воздействие объективных и субъективных факторов на конечные результаты хозяйственных процессов и деятельности производств.

*„ბეჭედი – არაფერი, დაბეჭედა – ყველაფერი“.
ლუიკი ეიზენშაუერი*

შესავალი

სახელმწიფო პოლიტიკური თუ ეკონომიკური მართვისთვის უმნიშვნელოვანესი ელემენტია შესაძლო მოვლენათა პროგნოზირება. ამასთან, თუ გრძელვადიანი პროგნოზი ქვეყნის სტრატეგიული განვითარების საფუძვლებს ქმნის და პრინციპულად ნაკლები რისკის ფასად არის შესაძლებელი (მითუმეტეს, თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ შეცვლილი ვითარების კვალბაზე ყოველთვის შესაძლებელია გრძელვადიანი პროგნოზის კორექტირება), მოკლევადიანი, ოპერატიული პროგნოზი, თითქოს და ნაკლებად მნიშვნელოვანია, თუმცა გაცილებით რთული და ფატალური შედეგების მომტანიც არის არასწორი პროგნოზირების შემთხვევაში. ამის მაგალითები მრავლად არის მსოფლიოსა და საქართველოს ისტორიაში. ოპერატიული, მოკლევადიანი პროგნოზის დიდი მნიშვნელობა იმით გამოიხატება, რომ იგი გვაძლავს სასწრაფოდ და ოპერატიულად ვცვალოთ ადრე მიღებული გადაწყვეტილებები პროგნოზის შედეგების გათვალისწინებით მართვის სისტემის უკუკავშირის რგოლში. მოკლევადიანი პროგნოზის შედეგების მონიტორინგის ინტერპრეტაცია საშუალებას აძლევს მოცემული დარგის ხელმძღვანელობას სწრაფი რეაგირება მოახდინოს შეცვლილ ვითარებაზე. ამავე დროს, ნათელი ხდება, რომ ეკონომიკური და პოლიტიკური მოვლენები ურთიერთდადაჯაჭვულია და პოლიტიკური ვითარების ცვლილებაზე მყისიერ რეაგირებას

შეუძლია ეკონომიკური მოვლენების სასურველ კალაპოტში წარმართვა და პირიქით, ეკონომიკური ვითარების ცვლილება მოითხოვს პოლიტიკის სათანადო წარმართვასაც. ცხადია, რომ პროგნოზირებას მხოლოდ მაშინ აქვს მნიშვნელობა, თუკი, პროგნოზის გათვალისწინებით მიღებული შედეგების მონიტორინგი საშუალებას გვაძლევს სწორად წარვმართოთ ქვეყნის ეკონომიკური და პოლიტიკური განვითარება. ამ თვალსაზრისით, დიდი მნიშვნელობა აქვს საქართველოს სამრეწველო-ეკონომიკური დარგებისა თუ მსხვილი ბიზნეს-კომპანიების ეკონომიკური მაჩვენებლების პროგნოზირებასა და მონიტორინგს. მათ შორისაა საქართველოს რკინიგზა, რომელსაც სამართლიანად უწოდებენ საქართველოს ეკონომიკის ხერხემალს. ამ შემთხვევაში ჩვენ განვიხილავთ სატვირთო გადაზიდვების ოპერატიული პროგნოზირებისა და პროგნოზირების შედეგების მონიტორინგის ამოცანას. დაკვირვების შედეგად მიღებული ინფორმაცია ავტორთა აზრით საუკეთესო მასალას იძლევა ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების შესაფასებლად (ეკონომიკის „ტემპერატურის“ გასაზომად) სათანადო რეკომენდაციების გასაცემად და ეკონომიკური მართვის მიმართულებების მისანიშნებლად, რაც ასევე დამატებით იმპულსს იძლევა სახელმწიფო პოლიტიკური მართვის მიმართულებების კორექტირებისათვის.

სატვირთო გადაზიდვების მოკლევადიანი პროგნოზირების მეთოდოლოგია

სატვირთო გადაზიდვების მოკლევადიანი პროგნოზირება დამუშავებული მეთოდოლოგია შედგება შემდეგი სამი ეტაპისაგან.

I ეტაპი – საპროგნოზო მონაცემების დადგენა. დელფოსის მეთოდის გამოყენებით [1] და არსებული ინფორმაციის გაანალიზებით დგება სატვირთო გადაზიდვები წლიური საპროგნოზო მაჩვენებლები, რაც, ფაქტობრივად სატვირთო გადაზიდვების გეგმას წარმოადგენს. სატვირთო გადაზიდვების პროგნოზირების შედეგები მოიცავს გადაზიდვების 5 რეჟიმს: ჯამური, სატრანზიტო, ადგილობრივი, საექსპორტო, საიმპორტო გადაზიდვები., როგორც მთლიანი მოცულობით, ასევე ძირითადი ტვირთების სახეობათა მიხედვით.

გეგმიურ მაჩვენებლებთან სამუშაოთა დაგეგმვისათვის ძლიერ სასარგებლოა სატვირთო გადაზიდვების წლიური მნიშვნელობების მოსალოდნელი მაქსიმალური და მინიმალური ზღვრების პროგნოზირება, ანუ უნდა შევადგინოთ

პროგნოზირების ოპტიმისტური და პესიმიტური სცენარი. გადაზიდვების გეგმა, როგორც წესი, წარმოადგენს საშუალო სიდიდეს მაქსიმალურ (ოპტიმისტურ) და მინიმალურ (პესიმიტურ) პროგნოზირებულ მნიშვნელობებს შორის.

დელფოსის მეთოდის გამოყენების დროს დიდი მნიშვნელობა აქვს მოსალოდნელი გადაზიდვების არსებულ მონაცემებს, რკინიგზასა და ტვირთმფლობელებს შორის უკვე დადებულ ხელშეკრულებებს, პროგნოზირებაში მონაწილე ექსპერტთა გამოცდილებასა და კვალიფიკაციას, ქვეყნის ეკონომიკური და პოლიტიკური მდგომარეობის სტაბილურობას და ა.შ.

პროგნოზირების აღნიშნული მეთოდოლოგიით მიღებული გამოთვლების შედეგად სულ 2007 წლისთვის მოსალოდნელი იყო გადაზიდვების შემდეგი მაჩვენებლები – ოპტიმისტური – 24.1 მლნ. ტონა, პესიმიტური – 22.7 მლნ. ტონა, საშუალო – 23.0 მლნ. ტონა. ანალოგიურად იქნა შეფასებული გადაზიდვების მაჩვენებლები გადაზიდვის სხვადასხვა რეჟიმებისთვის – ტრანზიტი, ადგილობრივი, ექსპორტი, იმპორტი (იხ. ნახ. 1-5).

ანალოგიური მიდგომით განხორციელდა ტვირთზიდვის პროგნოზი 2008 წლისთვის (იხ. ნახ. 6-10). კერძოდ, ჯამური გადაზიდვებისთვის ნავარაუდებია შემდეგი მაჩვენებლები: ოპტიმისტური – 25.3 მლნ. ტონა, პესიმიტური – 22.7 მლნ. ტონა, საშუალო 24.0 მლნ. ტონა.

II ეტაპი – გადაზიდვების მონიტორინგი და ოპერატიული პროგნოზი.

გადაზიდვების მონიტორინგი ჩვეულებრივ შემოიფარგლება გადაზიდვების ყოველთვიური ფიქსირებით. ამოცანა იმაში მდგომარეობს, რომ იანვარში, თებერვალში, მარტში და ა.შ. მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე გადაზიდვების შესახებ გაგაკეთოთ ადრეული პროგნოზი გეგმის წლიური შედეგების მიღწევის, მოსალოდნელი გადაჭარბების ან ჩამორჩენის შესახებ, რასაც სათანადო რეაგირება უნდა მოყვეს რკინიგზისა და, შესაძლოა, ქვეყნის ხელმძღვანელობისგანაც. ადრეული პროგნოზირებისათვის ჩვენ ვიყენებთ წინა წლების მონაცემებს იმის შესახებ, თუ რამდენ პროცენტს შეადგენს იანვარში გადაზიდული ტვირთი წლიურ გადაზიდული ტვირთის მოცულობაში, ასევე თებერვალის, მარტის შედეგებისთვის და ა.შ. ამასთან, წინა წლების მონაცემები მათემატიკური სტატისტიკის თვალსაზრისით უნდა შეადგენდეს ერთგვაროვან ამონარჩევს [2].

2007 წლისთვის ოპერატიული პროგნოზირებისთვის ერთგვაროვანი ამონარჩევია 1998 – 2006 წ.წ. მონაცემები, ხოლო 2008 წლისთვის 1998 – 2007 წ.წ. მონაცემები. ამრიგად,

საპროგნოზო დიაპაზონის ბაზას მოცემულ შემთხვევაში წარმოადგენს ერთგვაროვანი ამონარჩევის მონაცემები, რადგანაც სტატისტიკური ჰიპოთეზების შემოწმების მეთოდოლოგიაზე დაყრდნობით შეიძლება ითქვას, რომ უფრო ადრეული წლების მნიშვნელობები არსებითად განსხვავდება მოცემული მდგომარეობისაგან და აღარ მიეკუთვნება ერთგვაროვან ამონარჩევს. ამ რიგიდან გამოიყოფა ორი ტიპის საპროგნოზო კოეფიციენტი – კუმულაციური და კორელაციური. 2007 წლისთვის კუმულაციურ კოეფიციენტს (Kკუმ) გვაძლევს 1998 – 2005 წლის მონაცემები, ხოლო კორელაციურს (Kკორ) წინა, 2006 წლის მონაცემები. ფაქტობრივად, კუმულაციური და კორელაციური კოეფიციენტები ითვალისწინებს გადაზიდვის არსებული მდგომარეობის „მეხსიერებას“ სხვადასხვა დროით ჭრილებში – 8-წლიანი და 1-წლიანი „მეხსიერებით“.

შესაბამისად, 2008 წლის კუმულაციური კოეფიციენტები (Kკუმ) მიიღება 1998 – 2006 წლის მონაცემებით, ხოლო კორელაციური (Kკორ) კი – წინა, 2007 წლის მონაცემებით. აღნიშნული კოეფიციენტების გამოთვლით ჯამური გადაზიდვებისთვის მივიღეთ შემდეგი შედეგები (იხ. ცხრილი 1 და ნახაზები 1-5):

ცხრილი 1. კუმულაციური და კორელაციური კოეფიციენტებით პროგნოზირებული მნიშვნელობები 2007 წ. ჯამური ტვირთზიდვისთვის თვეების მიხედვით (მლნ. ტონა)

პროგნოზი – გეგმა 23 მლნ. ტონა,
 ოპტიმისტური – 24.1 მლნ. ტონა,
 პესიმისტური – 22.7 მლნ. ტონა,

თვე	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Kკუმ	22.5	22.4	21.7	21.1	20.9	21.4	21.5	21.7	21.8	21.9	22.2	22.2
Kკორ	25.7	25.4	25.3	24.4	23.5	23.1	22.8	22.8	22.9	22.8	22.2	22.2

როგორც ვხედავთ, ტვირთზიდვის კუმულაციური და კორელაციური კოეფიციენტებით პროგნოზირებული მნიშვნელობები თანდათან უახლოვდება ერთმანეთს და, ბოლოს, მივიღეთ პესიმისტურ პროგნოზზე ნაკლები მნიშვნელობა.

შემდეგი ეტაპია ამ მნიშვნელობების მიხედვით ტვირთზიდვის მდგომარეობის დადგენა (ეკონომიკური „ტემპერატურის“ დადგენა) მონიტორინგის პარალელურად.

III ეტაპი – რეკომენდაციების შემუშავება. პროგნოზის მონიტორინგის შედეგები მდიდარ მასალას წარმოადგენს

სათანადო რეკომენდაციების გასაცემად, კერძოდ, იანვარ – თებერვლის მონაცემები გვიჩვენებს, თითქოს გადაზიდვის ჯამური სურათი დადებითი იქნება, ვინაიდან კუმულაციური და კორელაციური კოეფიციენტებით პროგნოზირებული მნიშვნელობები ფარავს გადაზიდვების ჯამური მოცულობისთვის დადგენილ გეგმიურ მაჩვენებლებს (ანუ დელფოსის შუალედს – Kკუმ – 22.5, 22.4 მლნ. ტონა, Kკორ – 25.7, 25.4, მლნ. ტონა). ამ პერიოდში შეგვეძლო გვევარაუდა, რომ ყველაფერი კარგად მიმდინარეობს. მაგრამ უკვე მარტიდან შეიმჩნევა, რომ მოსალოდნელია გადაზიდვების მოცულობის კლება (Kკუმ – 21.7 მლნ. ტონა, Kკორ – 25.6 მლნ. ტონა). განსაკუთრებით საგანგაშო მდგომარეობა შეიქმნა მაისში, როდესაც კუმულაციურმა კოეფიციენტმა მოგვცა დელფოსის მეთოდის პესიმისტური სცენარზე გაცილებით ნაკლები მნიშვნელობა 20.9 მლნ. ტონა, უკვე 2007 წლის მაისში იყო ცნობილი, რომ გეგმიური დავალება ვერ შესრულდებოდა და, მართლაც, საბოლოოდ მივიღეთ 22.2 მლნ. ტონა ტვირთი, ნაცვლად დაგეგმილი 23.0 მლნ. ტონისა (იხ. სურ. 1).

ანალოგიური სურათი გვაქვს სატრანზიტო გადაზიდვებში: თებერვალ – მარტში თითქოს მოსალოდნელი იყო გადაზიდვების ზრდა თუმცა კუმულაციური კოეფიციენტის მეტად დაბალი მონაცემები (13.3, 13.8 მლნ. ტონა) წარმოადგენდა საგანგაშო მდგომარეობის შეტყობინებას. მაის – ივნისში საბოლოოდ გამოიკვეთა, რომ, ისევე როგორც ჯამურში, ტრანზიტულ რეჟიმშიც გეგმიური მაჩვენებელი ვერ შესრულდებოდა და მართლაც გეგმიური საშუალო – 16.1 მლნ. ტონის ნაცვლად გადაიზიდა 14.4 მლნ. ტონა ანუ პესიმისტურზე ნაკლები მოცულობა (იხ. ნახ. 2).

ანალოგიურად შეიძლება ვიმსჯელოთ გადაზიდვების სხვა რეჟიმებზე. ადგილობრივი და საექსპორტო გადაზიდვები სტაბილურად სრულდებოდა (იხ. ნახ. 3, 4) და გადაზიდვის გეგმა არათუ შესრულდა, არამედ, ოპტიმისტურ ზღვარსაც მიუახლოვდა, საიმპორტო გადაზიდვებმა კი ოპტიმისტურ ზღვარსაც (იხ. ნახ. 5) გადააჭარბა. თუმცა, აქაც დასაფიქრებელია ის გარემოება, რომ იმპორტი მნიშვნელოვნად აღემატება, როგორც საექსპორტო, ასევე ადგილობრივ გადაზიდვებს. გარდა ამისა, შევნიშნოთ, რომ საქართველოს რკინიგზის სატვირთო გადაზიდვებში უმნიშვნელოვანესია

სატრანზიტო გადაზიდვები (65%) და ადგილობრივი, საექსპორტო და საიმპორტო გადაზიდვების კარგი მდგომარეობა ვერ ცვლის საერთო მდგომარეობას.

2008 წლის პროგნოზი

დეღაფოსის მეთოდით მიღებულმა შედეგებმა მოგვცა შემდეგი გეგმიური მაჩვენებლები: სულ მოსალოდნელი მაქსიმალური გადაზიდვა შეადგენს – 25.3 მლნ. ტონას, მინიმალური – 22.7, ხოლო საშუალო – 24.0 მლნ. ტონას. ოპერატიული პროგნოზირების საფუძველზე ვხედავთ, რომ იანვარ - თებერვალში კუმულაციური კეფიცენციები უახლოვდება პესიმისტურ ზღვარს (იხ. ნახ. 6). რეკომენდაციების გაცემის თვალსაზრისით, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ უკვე მარტში ხდება ცნობილი რომ ჯამური გადაზიდვების გეგმა ვერ შესრულდება. ასევე მოსალოდნელია სატრანზიტო და საექსპორტო რეჟიმებში გადაზიდვების მოცულობის კლება (იხ. ნახ. 7, 9). ოპტიმისტური მდგომარეობაა ადგილობრივ და საიმპორტო რეჟიმებში. (იხ. ნახ. 8, 10) ადგილობრივი გადაზიდვების ზრდა სასიხარულოა, მაგრამ დამაფიქრებელია სატრანზიტო და საექსპორტო გადაზიდვების კლება და, საბოლოოდ, ჯამური გადაზიდვების კლება.

დასკვნა

სარკინიგზო სატვირთო გადაზიდვების ოპერატიული პროგნოზირებისა და პროგნოზირების შედეგების მონიტორინგის განხილული მეთოდოლოგია საშუალებას იძლევა წინასწარ დიდი სიზუსტით ვიწინასწარმეტყველოთ მოსალოდნელი შედეგების შესახებ. ასეთი პროგნოზის შედეგების გამოყენებით შესაძლებელია გეგმების კორექტირება და/ან ისეთი ღონისძიებების დასახვა, რომელიც დაეხმარება დარგის ხელმძღვანელობას დასახული გეგმების შესრულებაში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გ. ბაღათურია - სტრატეგიული დაგეგმვა. მეთოდოლოგიური საფუძვლები. თბილისი. 2007.
2. Aczel A. D. Complete business statistics, 1996.

3. H.Mintzberg, J.Lampel, J.Quinn, S.Ghoshal. The Strategic Process. 2003
4. A.A.Thompson, Jr., A.J.Strickland III. Strategic Management. Concepts & Cases. IRWIN. 7th ed. 1993.
5. Эффективное государственное управление. Под ред.Марка Хольцера. Пер с английского под ред. С.А.Батчикова и С.Ю.Глазьева. Москва, 1998.
6. В.Хасси. Стратегия и планирование. 1998.

Summary

**Giorgi Bagaturia,
Teimuraz Gorshkov,
Nona Chichikoshvili**
Short-term Forecasting in the Tasks of Public Administration (on an Example of Cargo Transportation of Georgian Railway)

The methodology of forecasting of freight traffic of the Georgian railway and monitoring of results of forecasting developed by the authors is considered. The method gives the information on the finally results beforehand with the high accuracy. Generally, use of the forecasting results the estimation of economic development of the country (measurement of "temperature" of economy), delivery of relevant recommendations with the purpose of the help on directions of economic management is possible. The recommendations also gives an additional impulse for updating directions of the state political management. More particularly on the basis of early forecasting probably updating of plans and-or development of such actions which will assist to execute the planned goals.

Резюме

**Георгий Багатурия,
Теймураз Горшков,
Нона Чичикошвили**
Краткосрочное прогнозирование в задачах государственного управления (на примере грузовых перевозок грузинской железной дороги)

Рассмотрена разработанная авторами методология прогнозирования грузовых перевозок грузинской железной дороги и мониторинга результатов прогнозирования, которая заблаговременно с большой точностью дает информацию о конечных результатах. В общем случае, использованием результатов такого прогноза возможна оценка экономического развития страны (измерение «температуры» экономики), выдача соответствующих рекомендаций с целью подсказки на направления экономического управления, что также дает дополнительный импульс для корректировки направлений

государственного политического управления. Более конкретно на базе раннего прогнозирования возможно корректировка планов и/или разработка таких мероприятий, которые помогут выполнить намеченные планы.

მირიან გვიშიანი. ნოდარ ბალავაძე, მანანა
მოიწრაფი შვილი

საქართველოს რკინიგზის საუღელტეხილო უბნის
გამზიდ და გატარუნარიანობის გაზრდის ღონისძიებები

საქართველოს სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის ერთერთ ძირითად რგოლს რკინიგზა წარმოადგენს. ევროსაბჭოში ინტეგრირების პროცესების დაჩქარებისა და ეკონომიკის შესამჩნევი აღმავლობის ფონზე ყოველწლიურად იზრდება რკინიგზის ტრანსპორტით გადაზიდული ტვირთების მოცულობა, რაც ადასტურებს მის ეკონომიკურ და სტრატეგიულ მნიშვნელობას.

ტვირთნაკადების მნიშვნელოვანი ზრდა დღის წესრიგში აყენებს სარკინიგზო მაგისტრალის ტექნიკური სიმძლავრის შემდგომ განვითარებას. ეს კი შესაძლებელია იმ ბარიერულ უბნებზე ძირეული რეკონსტრუქციითა და ახალი შემოვლითი სარკინიგზო ხაზების მშენებლობით, სადაც ბუნებრივი და ხელოვნური ფაქტორები მკვეთრად ზღუდავენ რკინიგზის გამზიდუნარიანობას.

დღევანდელი მდგომარეობით საქართველოს რკინიგზის საერთო სიგრძის 62% გამოიყენება სატრანზიტო გადაზიდვებისთვის, რაც ტრასეკას სიგრძის 4%-ს წარმოადგენს. საქართველოს რკინიგზები პრაქტიკულად მთლიანად ელექტროფიცირებულია, მაგრამ სინქარების თვალსაზრისით მკვეთრად ჩამორჩება მსოფლიო სტანდარტებს და არ არის უზრუნველყოფილი მატარებელთა უსაფრთხო და შეუფერხებელი მოძრაობის პირობები.

საქართველოს რკინიგზის გამზიდუნარიანობის მაღლიმიტირებელი უბანია სურამის საუღელტეხილო უბნის ზესტაფონი-საშურის მონაკვეთი. რკინიგზის აღნიშნულ მონაკვეთზე დღეისთვის ორივე მიმართულებით შესაძლებელია წელიწადში 22÷24 მლნ. ტონა ტვირთის გატარება. ეს ტვირთები ძირითადად გადის ბათუმისა და ფოთის პორტების გავლით. ბოლო წლებში მიმდინარეობს საქართველოს ნავსადგურების პოტენციალის ზრდა. უკვე მოქმედებს ბათუმისა და ფოთის საბორნე გადასასვლელები, ბათუმში აშენდა მძლავრი საკონტეინერო ტერმინალი. მიმდინარეობს საბორნე ტერმინალის ევროპულ ლიანდის სიგანეზე გადაიარაღება. ამოქმედდა ყულევის ნავთობპროდუქტების

გადასატვირთი ახალი საზღვაო სატერმინალო კომპლექსი. ყოველივე ეს საგრძნობლად ზრდის პორტების გამტარუნარიანობას და სათანადოდ იზრდება რკინიგზაზე გასატარებელი ტვირთნაკადების მოცულობა. საგარეოდ 2015 წლიდან იგი წელიწადში მიაღწევს 50÷60 მლნ. ტონას.

შესწავლილ იქნა საქართველოს რკინიგზის საანგარიშო ტვირთდაძაბულობის ზრდის დინამიკა 2000÷2006 წლების პერიოდში, სატვირთო (წყვილი) და არასატვირთო (კენტი) მიმართულებით, მაღლიმიტირებელი უბნის შესაძლო გამტარუნარიანობა ამჟამად მოძრავი 13 და 14 წყვილი სამგზავრო მატარებლისთვის. შედეგების ანალიზის მიხედვით ტვირთდაძაბულობის ზრდის პროგნოზირებადი დინამიკით, შესაძლო გამტარუნარიანობა მთლიანად რეალიზებული იქნება 2009-2011 წლების შუალედში. ტვირთდაძაბულობის შემდგომი ზრდისას კი საქართველოს რკინიგზა მიიღებს ზარალს იმის შესაბამისად, თუ რამდენით აღემატება ტვირთნაკადის მოცულობა გამტარუნარიანობას.

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მოსალოდნელი ტვირთების რეალური პროგნოზირება მანამ, სანამ თანამედროვე სიმძლავრის რკინიგზას არ შევქმნით, მხოლოდ თეორიულ ხასიათს ატარებს. მისი რეალური ნიშნულის დადგენა შესაძლებელია მხოლოდ მას შემდეგ, როდესაც საქართველოში შეიქმნება მომუშავე ერთიანი სრულყოფილი სატრანსპორტო სისტემა, რაშიც მნიშვნელოვანი როლი ეკისრება საქართველოს რკინიგზას.

ხესტაფონი-ხაშურის საუღელტეხილო მონაკვეთი საინჟინრო ნაგებობათა ნაირსახეობისა და სიმრავლის თვალსაზრისით ერთერთი რთულ და უნიკალურ რკინიგზას წარმოადგენს მსოფლიოს ფართოლიანდიან რკინიგზათა შორის, რაც განპირობებულია ამ რაიონის რთული გეომორფოლოგიური და საინჟინრო-გეოლოგიური პირობებით.

აღნიშნული უბანი განლაგებულია საქართველოს სარკინიგზო ხაზის მთავარ მაგისტრალზე, დანიშნულების მიხედვით იგი პირველი კატეგორიისაა, რაც 1990 წლამდე მისი მუშაობის მაჩვენებლებით შეესაბამებოდა საჭირო პარამეტრებს (21-22 მლნ.ტ. ტვირთგამტარობა წელიწადში), მაგრამ დღეისათვის, უკვე საერთაშორისო სტანდარტებით მოთხოვნილ ტექნიკურ პარამეტრებთან მისი პარამეტრების შედარება განსაკუთრებულად რთულ სურათს იძლევა. კერძოდ, პირველი კატეგორიის რკინიგზაზე შერეული მიმოსვლისათვის სახელმძღვანელო ქანობი არ უნდა იყოს 15 %-ზე მეტი, ხოლო მრუდის რადიუსი 800მ-ზე ნაკლები (განსაკუთრებით რთულ უბნებზე დასაშვებია 600 მ-მდე შემცირება). საკვლევ ობიექტზე კი გრძივი პროფილის ქანობი არის

15-29,9%, გეგმა წარმოდგენილია $R < 350$ მ მრუდებით (50%), მათ შორის $R = 150 \div 200$ მ 21%, $R = 201 \div 250$ მ – 14%, ხოლო $R = 251 \div 300$ მ კი 8%. ისეთი ტექნიკური პარამეტრებიც, როგორებიცაა: ქანობებს შორის აღგებრული სხვაობის სიდიდეები, გადასასვლელი მრუდების სიგრძეები, გარე რელსის შემადგენლები, გამყოფი პუნქტების მოწყობა და სხვა, არ შეესაბამება I კატეგორიის რკინიგზებისათვის დადგენილ ნორმებს, რაც თვალნათლივ ადასტურებს იმას, რომ აღნიშნული უბნის მიმართ წაყენებული მოთხოვნები და მისი ტექნიკური პარამეტრები მოსაყვანია შესაბამისობაში. რკინიგზის ეს უბანი თავისი ტექნიკური აღჭურვილობითა და პარამეტრებით უფრო III–IV კატეგორიის რკინიგზას მიეკუთვნება.

განსაკუთრებით უნდა გაეხვას ხაზი იმას, რომ მცირერადიუსიან მრუდებში მოძრავი შემადგენლობის სავალი ნაწილებისა და ლიანდაგის დაძაბული ურთიერთქმედება აღინიშნება, რასაც მოჰყვება ისეთი არასახარბიელო მოვლენები როგორიცაა: გარე რელსის თავის გვერდითი ცვეთა, ხოლო შიგა რელსის თავის ვერტიკალური ცვეთა და თელვა. იქმნება პრობლემები რელსზე თვლის მდგრადობისა და ლიანდაგის განივი მდგრადობისათვის, მნიშვნელოვნად იზრდება რელსების დაზიანების ალბათობა. შეკეთებებს შორის ვადები მჭიდროვდება, რაც აისახება რკინიგზის გამზიდუნარიანობაზე. ამას ემატება რეკონსტრუქციის სირთულეც, რომელთა ჩატარებაც გონივრული კაპიტალური დაზანდებებით პრაქტიკულად შეუძლებელია. გასათვალისწინებელია ის ფაქტორიც, რომ თანამედროვე მოძრავი შემადგენლობები მცირერადიუსიან მრუდებში ვერ ეწერება.

საქართველოს რკინიგზაზე გამზიდ და გამტარუნარიანობის ამაღლების საკითხზე აქტიურად მუშაობენ მეცნიერები და მათ ამ საკითხის გადაწყვეტისადმი ერთგვაროვანი მიდგომა გააჩნიათ, კერძოდ საჭიროა: გაიზარდოს სიჩქარეები; გაძლიერდეს კაპიტალური შეკეთების პროგრამა; შემუშავდეს: მოძრავი შემადგენლობის განახლების ეტაპობრივი პროგრამა; სარკინიგზო გადაზიდვების თვითღირებულების შემცირების პროგრამა; თანამედროვე მძიმე ტიპის სალიანდაგო მანქანა-მექანიზმების დანერგვის პროგრამა; ლიანდაგისა და მოძრავი შემადგენლობის შეფასების და მოვლა-შენახვის თანამედროვე მონიტორინგის პროგრამა; ნორმატიულ-ტექნიკური ბაზა და სხვა. საჭიროა ჩატარდეს ფოთი-სენაკის მიწის ვაკისისა და ბათუმის და ხაშურის სარკინიგზო კვანძის რეკონსტრუქცია, გაფართოვდეს რკინიგზის არსებული ქსელი. ამ უკანასკნელში კი ზესტაფონი-ხაშურის საუღელტეხილო უბნის – საქართველოს რკინიგზის უსუსტესი

როგლის – გამზიდ და გამტარუნარიანობის დონისძიებების გატარებაც მოიაზრება.

ჩვენს მიერ შემუშავებული იქნა საპროექტო მოსაზრებები, რომლებიც ორიენტირებულია საქართველოს რკინიგზის გამზიდ, გამტარ და კონკურენტუნარიანობის გაზრდაზე, მთელი რივი ტექნიკური და საექსპლუატაციო მაჩვენებლებისა და მოძრაობის უსაფრთხოების გაუმჯობესებისკენ. მოსაზრება წარმოდგენილია ორ ვარიანტად, იმის მიხედვით, თუ რა მოცულობის ინვესტიციის განხორციელება იქნება შესაძლებელი ზემოაღნიშნული პრობლემის მოსაგვარებლად:

1. საქართველოს რკინიგზის ზესტაფონი-ხაშურის საუღელტეხილო უბანზე მთლიან სიგრძეზე სარეკონსტრუქციო სამუშაოების ჩატარება, ქანობის შერბილება და მრუდის რადიუსების 300-მმდე გაზრდა, რომლის შედეგადაც უბანი გაატარებს 27 წყვილ სატვირთო მატარებელსა და 16 წყვილი სამგზავრო მატარებელს, რაც ხაზის გამზიდუნარიანობას წელიწადში გაზრდის 18 მლნ. ტონიდან 32 მლნ ტონამდე, ჯამში 14 მლნ. ტონით წელიწადში, აღნიშნული დონისძიება დაჯდება 260 მლნ. ლარი.
2. საქართველოს რკინიგზის ზესტაფონი-ხაშურის საუღელტეხილო უბანზე ხაშური-ხარაგაულის მონაკვეთზე შემოვლითი რკინიგზის მშენებლობა, ხოლო ხარაგაული-ზესტაფონის და ხაშური-ქვიშეთის უბნებზე სარეკონსტრუქციო სამუშაოების ჩატარება, რომლის განხორციელებითაც შესაძლებელი გახდება გამზიდუნარიანობის მაქსიმალური გაზრდა ერთმაგი წვევის გამოყენების პირობებში მსოფლიო სტანდარტების შესაბამისი გრძივი პროფილის ქანობებისა და მრუდების რადიუსების დადგენილი ნორმებისა და სტანდარტების გამოყენებით, რამაც უნდა უზრუნველყოს მატარებელთა უსაფრთხო და შეუფერხებელი მოძრაობა მაღალი სიჩქარეებით (სატვირთო 70 კმ/სთ-მდე; სამგზავრო 120 კმ/სთ-მდე).

პროექტის საერთო კაპიტალდაბანდების შემცირების თვალსაზრისით ხაშური-ზესტაფონის უბანი გაყოფილია სამ ნაწილად: I უბანი – ხაშური-ქვიშეთი-2-ის მონაკვეთის რეკონსტრუქცია და მეორე ლიანდაგის მშენებლობა; II უბანი – ქვიშეთი-2-ხარაგაულის ახალი სარკინიგზო ხაზის მშენებლობა; III უბანი – ხარაგაული – ზესტაფონის არსებული რკინიგზის რეკონსტრუქცია. პროექტის განხორციელება სულ დაჯდება 850 მლნ. ლარი.

ახალი ტრასის მშენებლობის უპირატესობებია:

- 1) არსებულ სარკინიგზო მონაკვეთთან შედარებით ტრასის სიგრძე მცირდება 4,5კმ-ით;
- 2) მოძრაობის სინქარების ზრდა, სვლის დროისა და ელექტროენერჯის ხარჯის შემცირება;
- 3) გრძივი პროფილის შემცირებული ქანობი, რომელიც აკმაყოფილებს მსოფლიოში მიღებულ სტანდარტებს, გამოირიცხება ჯერადი წვევის გამოყენება;
- 4) წრიული მრუდების რადიუსების გაზრდილი მნიშვნელობები იმ პირობით, რომ სამგზავრო მატარებლების სინქარე არ შეიზღუდოს 120 კმ/სთ-ზე ნაკლებად. წრიული მრუდების რადიუსების გაზრდით მიიღწევა:
 - ლიანდაგის მოვლა-შენახვის ხარჯების შემცირება და სამუშაოთა წარმოების გაიოლება;
 - ახალი ქართული რკინაბეტონის შპალების გამოყენების შესაძლებლობა, რაც წელიწადში 1 კმ-ზე 23000 ლარის ეკონომიას იძლევა, 64 კმ-ზე მისი გამოყენების შემთხვევაში კი საერთო დანახოგი წელიწადში შეადგენს 1 472 000 ლარს;
 - გარე რელსების ცვეთის ინტენსივობის შემცირება და შესაბამისად რელსების სამსახურის ვადის გაზრდა;
 - ბალასტის დაჭუჭყიანების კოეფიციენტის შემცირება;
 - თანამედროვე მძიმე ტიპის მანქანა-მექანიზმების გამოყენების შეუზღუდავობა;
- 5) იზრდება მატარებელთა მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ტვირთების და მგზავრების საიმედო ტრანსპორტირების პირობა;
- 6) საქართველოს მოქალაქეების დასაქმება და მათი სოციალური ფონის გაუმჯობესება.

წინამდებარე მოსახრებებიდან ერთერთი ვარიანტის შერჩევისას ეკონომიკური ეფექტიანობის მიხედვით გასათვალისწინებელია, რომ რეკონსტრუქციის განხილული ვარიანტის შედეგად, რომელიც ≈ 4 -ჯერ უფრო იაფი ჯდება, ვერ ხერხდება გრძივი პროფილის ქანობების არსებითი შემცირება და ჯერადი წვევის გაუქმება, ხოლო მასზე ≈ 4 -ჯერ უფრო ძვირი შემოვლითი ახალი რკინიგზის ხაზის ვარიანტი დაპროექტებულია მსოფლიო სტანდარტით გათვალისწინებული ქანობებით და შესაბამისად ჯერადი წვევის გაუქმების შესაძლებლობას იძლევა. ამ შემთხვევაში ყურადღება უნდა გამახვილდეს იმ ფაქტორზე, რომ გრძივი პროფილის ქანობის შემცირება მნიშვნელოვნად ზრდის სამშენებლო ღირებულებას, მაგრამ აუმჯობესებს საექსპლუატაციო მახასიათებლებს, და რაც მთავარია რკინიგზის სიმძლავრის რეზერვს, რაც გაზრდილი ტვირთდაბაჟულობის შესაბამისად

გადაიარაღებას რეალურად აღარ მოითხოვს. გარდა ამისა, გრძივი პროფილის ქანობზე დამოკიდებულია მატარებელთა მოძრაობის უსაფრთხოება, რომლის ფულად მაჩვენებლებში გამოსახვა შეუძლებელია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ე. მოისწრაფიშვილი. საქართველოს ერთიანი სატრანსპორტო სისტემის აღდგენისა და შემდგომი განვითარების კონცეფციის შესახებ. თბილისის არქიტექტურისა და მშენებლობის ინსტიტუტის შრომები №2, თბილისი, 1996 წ. გვ. 109-114.
2. ე. მოისწრაფიშვილი, გ. ნოზაძე, კ. ნოზაძე, ნ. რურუა. საქართველოს რკინიგზის სურამის საუღელტეხილო უბანზე მოძრაობის უსაფრთხოების გაუმჯობესების ღონისძიებები. თბილისის არქიტექტურისა და მშენებლობის ინსტიტუტის შრომები №2, თბილისი, 1996 წ. გვ. 114-120
3. ე. მოისწრაფიშვილი, მ. მოისწრაფიშვილი, ნ. რურუა, რ. შალამბერიძე. მცირერადიუსიან მრუდებში ღიანდის სიგანის დამოკიდებულება რელსების ცვეთის ინტენსიურობაზე. სტუ-ს შრომები №4(415), თბილისი, 1997წ. გვ. 41-49.

Summary

**Mirian Gvishiani,
Nodar Balavadze,
Manana Moistsrapishvili.**
**Actions for increase of conductivity and hauling ability of
terminal area of Georgian railway**

In the article there are examined actions for development of technical power of Georgian railway main line with the purpose of familiarization of increasing freight flow, what is possible on the limitative area – particularly on the area Khashuri-Zestafoni – where natural and technical factors sharply limit hauling ability of railway, with basic reconstruction and building of new bypass railway lines.

In the article there is presented the comparison of economical effectiveness and technical parameters, received by conducting of actions of railway reconstruction and new railway lines building.

Резюме

Мириан Гвишани,

**ნოდარ Балавадзе,
მანანა მოიცრაიშვილი**

Мероприятия по повышению проводимости и перевозочной способности перевалочного участка железной дороги Грузии

В статье рассмотрены мероприятия по развитию технической мощности железнодорожной магистрали Грузии с целью освоения возрастающих грузопотоков, что возможно на лимитирующем участке – в частности на участке Хашури-Зестафони – где природные и технические факторы резко ограничивают перевозочную способность железной дороги, с основной реконструкцией и строительством новых обходных железнодорожных линий.

В статье представлено сравнение экономической эффективности и технических параметров, полученных проведением мероприятий по реконструкции железной дороги и строительства новых железнодорожных линий.

სერგო ლომინაძე

PR-ის როლი კომერციულ ორგანიზაციებში და ფირმებში

თანამედროვე ეპოქაში PR-ი ბიზნესის ეფექტურობის ერთ-ერთ საშუალებას წარმოადგენს. ბიზნესში მრავალი სირთულეები გამოწვეულია საზოგადოებისათვის ფირმებზე, ბანკებზე სრული ინფორმაციის უქმარისობით. დღეს ეფექტური ბიზნესი შეუძლებელია, თუ არ ვიცნობთ საზოგადოების ინტერესებს, მოლოდინს, ღირებულებებსა და განწყობებს. PR-ის ამოცანაა გაერკვიოს მოსახლეობის სხვადასხვა ჯგუფის ღირებულებით ორიენტაციებში, განსაზღვროს რა ხდება ბაზარზე და სხვა კომერციულ ორგანიზაციებში.

PR-ის სამსახურს შეუძლია ხელი შეუწყოს საქონლის ბაზრის გაფართოებას და მოგების მაქსიმალურ ზრდას. PR სამსახური აძლევს ფირმებს საშუალებას უზარმაზარი სახსრების დაგოზვისა, რაც ადრე იხარჯებოდა სხვადასხვა სახის დავის და კონფლიქტების მოწესრიგებაში. ცნობილია, რომ სასამართლო დავებმა, გაფიცვებმა შეიძლება სავალალოდ იმოქმედოს ფირმის მომავალზე. ყოველივე ეს ამტკიცებს დ-საქმიანობის მნიშვნელობას კომერციულ ორგანიზაციებში, ფირმებსა და ბანკებში.

PR სამსახური ეხმარება ფირმებს, ბანკებს ფინანსურ და ადამიანთა რესურსების განაწილებაში, ხელს უწყობს პერსონალის ეფექტურ მუშაობას და კოორდინაციას. PR-სამსახური ამუშავებს ფირმის, ბანკის მოღვაწეობის გრძელვადიან და მოკლევადიან პროგრამებს, ხელს უწყობს ხელმძღვანელობას და პერსონალს, რომ მათ მიიღონ კონკრეტული და ოპტიმალური მმართველობითი გადაწყვეტილებები, მათ შორის კრიზისულ სიტუაციაში.

ბიზნესი შეიძლება გახდეს წარმატებული მხოლოდ მაშინ, როდესაც ის მიმართულია გრძელვადიან პერსპექტივებზე. ფირმის რეპუტაცია დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა ეკონომიკურ და კულტურულ როლს ასრულებს ის საზოგადოებაში. პრინციპი „ფული ნებისმიერ ფასად“ დამღუპველია. ფირმის მომავალი განისაზღვრება არა მხოლოდ არსებული კაპიტალით და ტექნოლოგიური პარამეტრებით, არამედ უპირველეს ყოვლისა,

საზოგადოების ნდობით, სოციალური პასუხისმგებლობით და ეთიკური ნორმების დაცვით (PR-სპეციალისტის ამოცანაა ფირმის ხელმძღვანელობისათვის ამ პრინციპების მუდმივი გახსენება). საზოგადოებას კეთილდღეობა ნებისმიერი ფირმის და კომერციული ორგანიზაციის ამოცანაა.

ფირმის სტილი მუდამ უნდა იყოს თანამედროვე, განსხვავებული, ორიგინალური და შეესაბამებოდეს მის რეალურ ხატს. PR-სამსახურმა უნდა შეუწყოს ხელი ფირმას იმაში, რომ იმან შეინარჩუნოს მომსახურების საუკეთესო სტანდარტები. მომხმარებლის მოთხოვნები ყოველთვის პირველ ადგილზე უნდა იდგეს. ფირმა სწრაფად და ოპერატიულად უნდა რეაგირებდეს საზოგადოების მოთხოვნების ცვლილებებზე.

კომერციული ფირმის, ბანკის ეფექტური იმიჯისა და რეპუტაციის შექმნა ფაბლიქ რილეიშენის არსებითი ნაწილია. ნებისმიერი კომპანიის ღირებულების დადგენაში სულ უფრო არსებითი როლი ენიჭება მისი საზოგადოებრივი რესურსების დონეს. მაგალითად, რეპუტაციის წონის წილი დასავლური კომპანიების საერთო რეალობაში აიწია თვრამეტიდან ოთხმოცდამდე პროცენტამდე. ასე რომ, თუ კომპანიის ღირებულება შეადგენს 40 მილიონს, 32,8 მილიონი დოლარი ღირს მისი რეპუტაცია. რეპუტაციის გაზრდა ერთი პროცენტით ფირმის აქციების საბაზრო ღირებულებას სამი პროცენტით ზრდის (იხ. 3).

ამასთანავე საჭიროა ზუსტად განისაზღვროს იმიჯისა და რეპუტაციის ცნებების განსხვავება. იმიჯია ის, თუ როგორ წარმოადგენს და როგორ აცნობიერებს კომპანია თავის თავს, რეპუტაცია კი იცავს, თუ როგორც ხედავენ მას კლიენტები.

პოზიტიური იმიჯი ფირმას აძლევს საშუალებას:

1. გაიმაგროს პოზიცია კონკურენტთა პოზიციასთან მიმართებაში;
2. გააძლიეროს მომხმარებლის ნდობა, გაზარდოს საქონლისა და პროდუქციის მიმზიდველობა;
3. ჩამოაყალიბოს საზოგადოებრიობის დადებითი აზრი;
4. უკარნახოს ფასები და არ ეშინოდეს პროდუქციაზე მოთხოვნის დაცემისა.

პოზიტიური იმიჯი აგრეთვე ასრულებს თავისებური კრიტერიუმის როლს და გამოიყენება გარკვეული სოციალური ჯგუფის კუთვნილების სიმბოლოდ. კომპანიის დადებითი იმიჯი განისაზღვრება პარტნიორებთან დამოკიდებულებაში სამედიცინო და პატიოსნებით, მომსახურების მაღალი კულტურით, სოციალურ და ეკოლოგიურ პროექტებსა და მოძრაობებში მონაწილეობით, კულტურული, სამედიცინო, სპორტული პროგრამების სპონსორობით.

ნებისმიერი კომპანიის იმიჯის ფორმირების აუცილებელ ელემენტებს წარმოადგენს:

1. ინდივიდუალური განსხვავებები – მისია, მიზნები, ტრადიციები, სტილი;
2. ყოფაქცევა – მოქმედების პოლიტიკა ბაზარზე, მიზნების მიღწევის მეთოდები და ხერხები;
3. ფინანსური შესაძლებლობა და გადახრის უნარი. ფინანსური ანგარიშების სწრაფი და დროული განხორციელება და ნდობა ბანკების მხრიდან;
4. კომპანიის როგორც საშუაოს მიმცემის მიმზიდველობა;
5. პროდუქციის ხარისხი და ინოვაციური სიძლიერე. ტექნიკური აღჭურვილობა და ახალი ტექნოლოგიების ათვისების უნარი;
6. მენეჯმენტის, მარკეტინგისა და რეკლამის თავისებურება;
7. ოპერატიული რეაგირება კლიენტებისა და პერსონალის ნებისმიერ სურვილზე;
8. ოფისების სათავსოთა დიზაინი, პერსონალის უნიფორმა და ქცევის მანერა;
9. ყველა მოქმედი სამსახურის პროფესიონალიზმი.

კომპანიის იმიჯზე ზეგავლენას ახდენს შერჩეული ემბლემა. წარმატებულად შერჩეული ემბლემა ფირმას შველის მისდამი დადებითი დამოკიდებულების შექმნაში. ემბლემასა და სიმბოლოს უნდა ახასიათებდეს გადატანითი მნიშვნელობა და პერსპექტივა, ის უნდა ეყრდნობოდეს კულტურის მნიშვნელოვან ასპექტებს, ღირებულებით ორიენტაციებსა და სოციალურ მოთხოვნილებებს. მაგალითად, ცხოველების გამოსახულება ითვლება სიმბოლოს ყველაზე ეფექტურ საშუალებად, რადგან მათ ხშირად მიაწერენ ადამიანურ თვისებებს. მაგალითად, ფუტკარი შრომისმოყვარეობის, შეუპოვრობის, შემოქმედების და ჯანმრთელობის სიმბოლოდ მიიჩნევა. ღოში ახასიათებს უპირატესობას, ძალას, ენერგიულობას, გამარჯვებას.

ფირმამ შეიძლება გამოიყენოს ეროვნული სიმბოლოები, ზღაპრების, მითების საყვარელი გმირები და პერსონაჟები. მთავარია ის, რომ სიმბოლო, ემბლემა უნდა შეესატყვისებოდეს ფირმის მიერ შერჩეულ სტრატეგიულ მიზნებსა და პოლიტიკას.

კომპანიის იმიჯზე გავლენას ახდენს ფირმის სახელწოდება. ის უნდა იყოს მარტივი, ჟრერადი, ხატოვანი და კავშირი ჰქონდეს კომპანიის ძირითად საქმიანობასთან. მან უნდა გამოიწვიოს დადებითი ემოციები და ასოციაციები. მაგალითად, დასახელება „კაზბეგი“ სიმაღლის, სისუფთავის და ასევე გამაგრებელი სასმელით წყურვილის მოკვლის სიმბოლოა.

ხშირად საზოგადოების მიერ ფირმის აღქმა დამოკიდებულია:

1. საქონლის იმიჯზე, მომსახურებაზე, მის ხარისხზე;
2. მართვის ფორმაზე, რამდენადაა ის პროფესიული, ეფექტური, ვერტიკალური, ჰორიზონტალური და ა.შ.;
3. საზოგადოებრივი იმიჯი დამოკიდებულია იმაზე, რამდენად არის ფირმა ჩართული სოციალურ, ეკოლოგიურ პროექტებში;
4. როგორია კომპანია დასაქმების კუთხით – რამდენად დროულად და კარგად უხდის ხელფასს თანამშრომლებს, ზრუნავს თუ არა თანამშრომლის სოციალურ და კულტურულ პირობებზე.

მთავარი ფასეულობა არის ადამიანის სიცოცხლე და ჯანმრთელობა. ამიტომ PR-სპეციალისტმა უნდა იზრუნოს იმაზე, რომ წარმოებულ საქონელში მუდამ იყოს მითითებული მისი შესაძლო უარყოფითი შედეგები, განსაკუთრებით ბავშვებისათვის, ფეხმძიმე ქალებისათვის, ინვალიდებისათვის. ამ პრობლემებისადმი ყურადღება ამაღლებს ფირმის ავტორიტეტსა და რეპუტაციას. ფირმის მხრიდან ბავშვების მომავალზე ზრუნვა მუდამ პოზიტიურად აღიქმება საზოგადოების მიერ.

PR-სპეციალისტი უნდა უწყობდეს ხელს სპონსორულ ღონისძიებებს. სპონსორობა ისახავს გრძელვადიან ინტერესებსა და მიზნებს, ამავრებს ფირმის რეპუტაციას. არსებობს სპონსორობის სამი სახე:

1. ერთობლივი პროექტების, პროგრამების რეალიზაცია;
2. პატრონაჟი, რომელიც გულისხმობს არა მხოლოდ ფინანსურ მფარველობას, არამედ საორგანიზაციოსაც. პატრონაჟს უწევს კონკრეტულ დაწესებულებებს – საბავშვო, საგანმანათლებლო და სპორტულ კლუბებს;
3. ქველმოქმედება – არ გულისხმობს რაიმე ვალდებულებებს მიმღების მხრიდან. ეს ჩუქების აქტი ხშირად ერთჯერად ხასიათს ატარებს.

კომპანიას დანამატის სახით შეუძლია გადაიხადოს პენსიები, სტიპენდიები, დახმარებები. საზოგადოებაში დადებით ეფექტს იწვევს ფირმის მიერ ეკლესიების სპონსორობა, ტაძრების აგება და რესტავრაცია.

სპონსორობის ძირითად მიზნებს წარმოადგენს:

1. საკუთარი შესაძლებლობის დემონსტრირება;
2. სოციალურ პროექტებში მონაწილეობა – სოციალური პასუხისმგებლობის დემონსტრირება აძლევს ფირმას საშუალებას დაანახოს საზოგადოებას მისი მნიშვნელობა სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში. სპონსორობის წყალობით თქვენი ფირმა ხდება სოციალური განვითარების მნიშვნელოვანი სუბიექტი. ამის გაგება შეცვლის ადამიანთა აზრსა და ქცევას თქვენი ფირმის მიმართ.

სპონსორობის შედეგები:

1. ხელსაყრელი იმიჯისა და მაღალი საზოგადოებრივი რეპუტაციის შექმნა;

2. რევიონებში ბიზნესის გაფართოება;

3. ფირმისათვის მაღალკვალიფიციური კადრების მოძიება საგანმანათლებლო პროგრამებისა და მეცნიერული კვლევების დაფინანსების გზით;

4. ახალი ტექნოლოგიების მიღება;

5. საქონლის, მომსახურების არაპირდაპირი რეკლამირება სპორტული შეჯიბრებისა და კონცერტების ორგანიზაციის სპონსორობის გზით;

6. დამატებითი შეღავათების მიღება – გადასახადების შემცირება, ხელსაყრელი ეკონომიკური პროექტების მოზიდვა, მომგებიანი სახელმწიფო შეკვეთების მიღება.

ფირმის ეფექტურობა ხშირად დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად სწრაფად და მკაფიოდ მყარდება კავშირი ფირმის მოსამსახურეთა და ხელმძღვანელთა შორის. ნებისმიერი ფირმის მოქმედება დამოკიდებულია პერსონალზე. დამტკიცებულია, რომ დანაკარგი პერსონალის არაღლიალობის გამო სამჯერ მეტია, ვიდრე კონკურენტებისა და არამეგობრულ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა საქმიანობის გამო.

ზოგიერთი ფირმა იფარგლება პერსონალის ქცევის კონტროლით, პერსონალის ინფორმირება კი არასრულ და არარეგულარულ ხასიათს ატარებს. პერსონალთან უკუკავშირი ძალიან შეზღუდულია.

ამიტომ PR-სპეციალისტმა საზოგადოებას უნდა დაანახოს თავისი კომპანიის მოღვაწეობის მთავარი მიზნები და ამოცანები. დაანახოს ფირმის შეტანილი წვლილი ეროვნულ ეკონომიკაში და ხალხის კეთილდღეობაში. საჭიროა იმის ხაზგასმა, რომ თქვენი ფირმა, თითოეული თანამშრომელი მიისწრაფვის საყოველთაო და საკუთარი სარგებლისაკენ. კომპანიის ნებისმიერი თანამშრომელი მისივე იმიჯმეიკერია. ამიტომ აუცილებელია, რომ ფირმის ნებისმიერი მუშაკი ცხოვრობდეს ფირმის ინტერესებით.

PR-სპეციალისტს ძალუძს აამაღლოს პერსონალის ღლიაღობა და მოტივაციები. PR-მენეჯერს შესწევს უნარი გააუმჯობესოს საწარმოს ფსიქოლოგიური კლიმატი, მინიმუმამდე დაიყვანოს კონფლიქტური სიტუაციები. კეთილგანწყობა და ფსიქოლოგიური კომფორტის ატმოსფერო აამაღლებს ურთიერთდახმარების დონეს, რაც შეესაბამება ფირმის და სოციუმის განვითარების მთავარ ამოცანას.

ფირმაში ჯანსაღი ფსიქოლოგიური კლიმატის შექმნისათვის აუცილებელია:

1. კოლექტივში კარგი მეგობრული ურთიერთობისთვის ხელის შეწყობა;

2. მუშაკების კვალიფიკაციის ამაღლებისათვის ზრუნვა;

3. თანამშრომლების ინფორმირება და მათი მოზიდვა ინოვაციურ პროექტებსა და მართვისაკენ;

4. ყოველი თანამშრომლის შემოქმედებითი და პროფესიული რეალიზაციისათვის შესაძლებლობების შექნა;

5. ფირმის მიღწევებზე, ცვლილებებზე ინფორმაციის მუდმივი მიწოდება;

6. კომპანიის თანამშრომელთა საქმიანობის შედეგების ყველანაირი წახალისება;

7. მუშაკები აგრეთვე უნდა იყვნენ ფირმის საკუთრების ნაწილის თანამესაკუთრები.

ოფისში აუცილებლად უნდა იყოს დასვენების და არაოფიციალური ურთიერთობისათვის განკუთვნილი კუთხე. ეს ადგილი უნდა იყოს სათანადოდ შეფერილი და მცენარეებით, სურათებით, აკვარიუმებით გაფორმებული.

PR-სპეციალისტი ვალდებულია – შეისწავლოს ფირმის თითოეული თანამშრომლის აზრი მნიშვნელოვან საკითხებზე; ჩაატაროს საერთო კრებები, სემინარები, ტრენინგები; აწარმოოს პერსონალისათვის განკუთვნილი პუბლიკაციები და საფინანსო ანგარიშები. ღ-მენეჯერი სისტემატურად უნდა ატარებდეს სოციოლოგიურ გამოკვლევებს საწარმოში. სპეციალისტმა ხელმძღვანელობას უნდა შესთავაზოს პერსონალთან სხვადასხვა ურთიერთობის ფორმები. მაგალითად, ყოველი თანამშრომლის ღირსშესანიშნავი თარიღების აღნიშვნა პირადი მილოცვების ჩათვლით, ავადმყოფების მონახულება, ქორწილებზე დასწრება და ა.შ. ხელმძღვანელობამ აშკარად უნდა გამოხატოს ის, რომ პატივს სცემს მუშაკს, როგორც პიროვნებას, როგორც ადამიანს და არა როგორც მხოლოდ მუშაკს. ფირმის ხელმძღვანელები თანამშრომლებთან ერთად უნდა იხილავენ არა მხოლოდ ბიზნესის საკითხებს, არამედ იმ სოციალურ საკითხებსაც, რომლებიც მუშაკების ინტერესებს შეეხება.

ფირმის შიგნით ახალი ურთიერთობანი ზეგავლენას ახდენს მომხმარებლებთან და მთლიანად საზოგადოებასთან ურთიერთქმედების კულტურაზე. ახალი კულტურა ნიშნავს თანამშრომლების ჩაბმას საწარმოო მართვის პროცესში. მაგრამ მუშაკის დადებითი მხარეების ხაზგასმა არ გამორიცხავს, რომ თქვენ ტაქტიკურად უნდა მიუთითოთ იმაზე, რომ მისი ყოფაქცევა არ ემთხვევა ფირმის პოლიტიკას.

მუშაკს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა თავისუფლად გამოთქვას თავისი აზრი არა მხოლოდ სამეწარმეო, არამედ ყველა

საკითხის შესახებ და გააკრიტიკოს კიდევ ხელმძღვანელობა. მუშაკმა უნდა იცოდეს ფირმის სახსრების გამოყენებისა და განაწილების შესახებ.

PR-მენეჯერმა უნდა შექმნას მხოლოდ ამ კომპანიისათვის მახასიათებელი წეს-ჩვევები, სტილი და მიკროკულტურა. ეს არის – დახვეწილობა, შემოქმედება, ინოვაცია. PR-სპეციალისტმა მუდამ უნდა იფიქროს პერსონალის ჩაცმის სტილზე, ურთიერთობის მანერაზე და საოფისე სივრცის დიზაინზე. ეს საკითხები ძალიან მნიშვნელოვანია ფირმის სტილის ჩამოყალიბებისათვის.

PR-საქმიანობა კომერციულ ორგანიზაციებში, ფირმებში და ბანკებში იძენს მნიშვნელოვან ეკონომიკურ ღირებულებას. PR ღონისძიებებს მოაქვს ფირმისათვის კონკრეტული შედეგები გარიგებების და ფინანსური მაჩვენებლების სახით. PR საქმიანობა მნიშვნელოვანწილად ხელს უწყობს კომპანიას, ფირმის არამატერიალური აქტივების ზრდას.

მაგრამ იმავე დროს უნდა გვახსოვდეს, რომ PR-ი ვერ უზრუნველყოფს იმ დაუმსახურებელ რეპუტაციას, რომელიც ყოველთვის რეალურ საქმიანობასა და პრაქტიკას უნდა ეყრდნობოდეს. შეუძლებელია მხოლოდ ფაბლიქ რილეიშენის სახსრებით სამომხმარებლო ბაზრების გაფართოება, გაყიდვების მოცულობის გაზრდა და ახალი ტექნოლოგიების შექმნა. PR ქმნის საზოგადოებრივ ცნობიერებათა და ურთიერთობათა წინაპირობებს. იგი ეხმარება ადამიანებს ახალ რეალობასთან ადაპტირებაში და საზოგადოებრივი ურთიერთობების სისტემის გაუმჯობესებაში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ე. ხახუტაშვილი, ლ. კაპანაძე, საზოგადოებასთან ურთიერთობა, თბ., 2007.
2. ვ. ჭიაურელი, ს. ლომინაძე, რ. სტრელკოვა, საზოგადოებრივი ურთიერთობების ძირითადი პრინციპები, თბ., ტექნ. უნივ., 2006.
3. Бинецкий А.Э. Паблик рилейшенз. Защита интересов и репутации бизнеса. М., «Экмос», 2003.
4. Василенко А.Б. Пиар крупных российских корпораций, М., 2001.
5. Пашенцев Е.Н. Паблик рилейшенз: от бизнеса до политики, М., 2000.

Summary

Sergo Lominadze

PR role in commercial organizations and firms

The role of public relations in commercial organizations and firms are considered in this article. PR service creates a positive image and improves firms' reputation. PR increases material and non-material assets of commercial organizations and firms. In this article the author emphasizes that positive image is a main factor for successful functioning of firms. The author pays great attention to the PR specialist's work with organization's leadership and personnel. The author believes that it is impossible to resolve all problems of firms only by PR means and methods.

Резюме

Серго Ломинадзе

Роль PR в коммерческих организациях и фирмах

В статье автор раскрывает важную роль PR-деятельности в коммерческих организациях и фирмах. PR создает положительный имидж и укрепляет репутацию фирмы. Он способствует росту как материальных, так и нематериальных активов компании.

В статье подчеркивается, что для успешного функционирования компаний необходим положительный имидж. Особое внимание уделяется работе PR-специалиста с руководством и персоналом. Отмечается, что PR -средствами невозможно решить все проблемы жизнедеятельности компаний и фирм.

CONTENTS**THEORY****Otar Kochoradze**

The comparative analysis of economic and political aspects of a category of
“SPACE” ----- 5

Salome Kveselava

Policy as a social event -----13

Georgi Kiknadze

Civil service legal regulation in the countries of rational beauracracy ----- 20

Zurab Odisharia

For the issue of national military safety ----- 29

Nino Surmanidze

The international attitudes of the state government
(Georgia's foreign policy) ----- 37

Nino Chikobava

Nationalism and international relations ----- 48

HISTORY**Tamar Antadze, Merab Kalandadze,**

Robespierre in Georgian Historiography ----- 55

Lasha Sulakvelidze

Georgia in the frames of foreing policy of European Union ----- 77

Natia Gotsadze

International terrorism----- 88

Lasha Tskitishvili

European Neighborhood Policy and Georgia ----- 103

Levan Machaidze

Role and functions of Council of Euro ----- 112

SOCIETY**Giorgi Bagaturia**

Society and translation of the Bible----- 119

Marina Lomidze

“Future-address of our existence”
(Traits of Herbert Marshal McLuhan ’s heritidge)----- 126

Maka Ambrolidze

Global Technology And Cultural Developme----- 138

Nino Iremadze

Political Advertisement on Television----- 145

LINGUISTICS

Eteri Katsitadze
 Mythical Animal Mages and Moders Animal Metaphors.----- 152

Rusudan Tabukashvili
 Sociolinguistics and its jnterdisciplinary relations----- 166

Nino Gogua
 Language items denoting colors----- 175

Bela Gomurashvili
 Special lenguges and an atempt to define them ----- 180

Shorena Shengelia
 Similarities and differences between specific and professional languages- 185

ECONOMICS

Georgi Caava, Tamar Beridze, Lika Beridze
 The Complex Analysis of Enferpreniourship ----- 189

Giorgi Bagaturia, Teimuraz Gorshkov, Nona Chichikoshvili
 Short-term Forecasting in the Tasks of Public Administration (on an Example of
 Cargo Transportation of Georgian Railway) ----- 196

Mirian Gvishiani, Nodar Balavadze, Manana Moistsrapishvili.
 Actions for increase of conductivity and hauling ability of
 terminal area of Georgian railway _----- 206

Sergo Lominadze
 PR role in commercial organizations and firms----- 213

СОДЕРЖАНИЕ

ТЕОРИЯ

Отар Кочорадзе

Сравнительный анализ экономических и политических аспектов категории «ПРОСТРАНСТВА» ----- 5

Саломе Квеселава

Политика как социальное явление----- 13

Георгий Кикнадзе

Правовое регулирование в странах рациональной бюрократии----- 20

Зураб Одишария

К вопросу о военной безопасности----- 29

Нино Сурманидзе

Государственное управление международными отношениями (Внешняя политика Грузии)----- 37

Нино Чикобава

Национализм и международные отношения----- 48

ИСТОРИЯ

Тамар Антадзе, Мераб Каландадзе

Робеспьер в Грузинской историографии ----- 55

Лаша Сулаквелидзе

Грузия в формате внешней политики Евросоюза----- 77

Натиа Гоцадзе

Международный терроризм----- 88

Лаша Цкитишвили

Европейская политика соседства и Грузия----- 103

Леван Мачаидзе

Роль и функции Евросоюза ----- 112

ОБЩЕСТВО

Георгий Багатурия

Общество и перевод Библии----- 119

Марина Ломидзе

“Будущее – адрес нашего проживания”
(Штрихи творческого наследия Герберта
Маршала Маклюэна) ----- 126

Мака Амбролидзе

Глобальные технологии и культурное ----- 138

Нина Иремадзе

Политическая реклама на телевидении ----- 145

ЛИНГВИСТИКА

Этери Кацитадзе

Животные образы в мифологии и современные зоометафоры--	152
Русудан Табукашвили	
Междисциплинарные отношения социолингвистики-----	166
Нино Гогუა	
Цветовые языковые примечания-----	175
Бела Гомурашвили	
Отраслевые языки и попытка их определения -----	180
Шорена Шенгелия	
Отраслевые и профессиональные языки -	
Сходства и различия -----	185

ЭКОНОМИКА

Георгий Цаава, Тamar Беридзе, Лика Беридзе	
Комплексный анализ деятельности производства-----	189
Георгий Багатурия, Теймураз Горшков, Нона Чичикошвили	
Краткосрочное прогнозирование в задачах государственного управления (на примере грузовых перевозок грузинской железной дороги) -----	196
Мириан Гвишиани, Нодар Балавадзе, Манана Моисцрапишвили	
Мероприятия по повышению проводимости и перевозочной способности перевалочного участка железной дороги Грузии -----	206
Серго Ломинадзе	
Роль PR в коммерческих организациях и фирмах -----	213

ავტორები

მაკა ამბროლიძე – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის, ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის მაგისტრანტი
თამარ ანთაძე - თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასისტენტ პროფესორი

ნოდარ ბაღვაძე, საქართველოს რკინიგზის ინფრასტრუქტურის დეპარტამენტის დირექტორი

გიორგი ბაღათურია - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

თამარ ბერიძე – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ლიკა ბერიძე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასისტენტ პროფესორი

მირიან გვიშიანი - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის, ფაკულტეტის მაგისტრანტი

ნინო გოგუა – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის, ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის მაგისტრანტი

ბელა გომურაშვილი – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის, ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის მაგისტრანტი

ნათია გოცაძე – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის, ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის მაგისტრანტი

თეიმურაზ გორშოვი – შპს „საქართველოს რკინიგზის“ მარკეტინგის ცენტრის უფროსი

რუსუდან თაბუკაშვილი - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სრული პროფესორი

ნინო ირემაძე – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის, ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის მაგისტრანტი

მერაბ კალანდაძე – თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასისტენტ პროფესორი

ეთერ კაციტაძე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

სალმე კეკელიაძე – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის, ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის მაგისტრანტი

გიორგი კიკნაძე – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის, ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის მაგისტრანტი

სერგო ლომინაძე – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

მარინა ლომიძე – თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ლევან მაჩაიძე – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის, ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის მაგისტრანტი

მანანა მოიწრაფიშვილი – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სრული პროფესორი

ზურაბ ოდიშარია – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის,

ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის მაგისტრანტი

ლაშა სალუქვაძე – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის,

ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის მაგისტრანტი

ნინო სურმანიძე – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის,

ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის მაგისტრანტი

გიორგი ცაავა – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სრული პროფესორი

ოთარ ქორჩიაძე – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

შორენა შენგელია – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის,

ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის მაგისტრანტი

ნინო ჩიქობავა – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის,

ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის მაგისტრანტი

ლაშა ცკიტიშვილი – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის,

ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის მაგისტრანტი

ნინო ჭიჭიკოშვილი – შპს „საქართველოს რკინიგზის“

მარკეტინგის ცენტრის წამყვანი სპეციალისტი

ჟურნალის რედაქლეგია

ნანა ავალიანი - ევროპის საბჭოში საქართველოს მუდმივი წარმომადგენლის მოადგილე, პროფესორი

მეფუფე აბრამი (გარმელია) - დასავლეთ ევროპის მიტროპოლიტი

ევგენი ბარათაშვილი - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სრული პროფესორი

გიორგი ბაღათურია - საქართველოს ტექნიკური ასოცირებული უნივერსიტეტის პროფესორი

ოთარ ბაღათურია - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის უფროსი მასწავლებელი

ვახტანგ გურული - თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სრული პროფესორი

შოთა დოღონაძე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის მიმართულების ხელმძღვანელი, სრული პროფესორი

თეიმურაზ თოდუა - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სრული პროფესორი

როინ მეტრეველი - აკადემიკოსი

ქეთი ქოქრაშვილი - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი, სრული პროფესორი

ოთარ ქოჩორაძე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

რუსუდან ქუთათელაძე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის დეკანი, სრული პროფესორი

მაია ჩხეიძე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის უცხოური ენებისა და კომუნიკაციების დეპარტამენტის ხელმძღვანელი, სრული პროფესორი

EDITORIAL BOARD

- Nana Avaliani** - Assistant of the constant representative of Georgia in CE
Abraham (Garmelia) – Metropolitan of Western Europe
Evgeni Baratashvili - Georgian Technical University, Full Professor
Giorgi Bagaturia- Georgian Technical University, Associative Professor
Otar Bagaturia - Georgian Technical University, lecturer
Temur Todua - Georgian Technical University, Full Professor
Vakhtang Guruli – Tbilisi State university, Full Professor
Shota Dogonadze - Head of the Public Administration Directions Georgian Technical University, Full Professor
Genadi Iashvili - Georgian Technical University, Full Professor
Roin Metreveli – The academician
Keti Kokrashvili – Head of the Administrations Georgian Technical University, Full Professor
Otar Kochoradze - Georgian Technical University, Associative Professor
Rusudan Kutateladze – Head of the Humanitarian-Social Faculty Georgian Technical University, Full Professor
Maia Chkheidze - Head of the Department of Foreign Languages and Communication, Georgian Technical University, Full Professor

РЕДКОЛЛЕГИЯ

- ნანა ავალიანი** - Заместитель постоянного представителя Грузии в Евросовете
- Владыка Авраам (Гармелия)** - Митрополит Западной Европы
- Евгений Бараташвили** - Грузинский технический университет, фулл-профессор
- Георгий Багатуриа** - Грузинский технический университет, профессор
- Отар Багатуриа** - Грузинский технический университет, преподаватель
- Вахтанг Гурули** - Тбилиский государственный университет, фулл- профессор
- Шота Догондзе** - Грузинский технический университет, руководитель направления Государственного управления, фулл- профессор
- Теймураз Тодуа** - Грузинский технический университет, фулл- профессор
- Генадий Иашвили** - Грузинский технический университет, фулл - профессор
- Роин Метревели** - Академик
- Кети Кокрашвили** - Глава администрации Грузинского технического университета, фулл-профессор
- Отар Кочорадзе** - Грузинский технический университет, профессор
- Русудан Кутателадзе** - Грузинский технический университет, декан Гуманитарно-Социального факультета, фулл - профессор
- Майа Чхеидзе** - Грузинский технический университет, глава департамента иностранных языков и коммуникаций, фулл- профессор